

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«АКАДЕМІЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ПРАВА»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

СІТОВСЬКА Любов Володимирівна

УДК 34:378.091.2:343.82(477)

ДИСЕРТАЦІЯ
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ У ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____Л. В. Сітовська

Науковий керівник: **Карпюк Роман Петрович,**
доктор педагогічних наук, професор

Луцьк – 2017

АНОТАЦІЯ

Сітовська Л. В. **Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.** – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Приватний вищий навчальний заклад «Академія рекреаційних технологій і права», Луцьк, 2017. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2017.

Зміст анотації

У дисертації вперше виявлено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, до яких віднесено: інтеграцію навчальних дисциплін з підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України; використання активних методів навчання у суб'єкт-суб'єктній взаємодії викладачів і майбутніх юристів; забезпечення оволодіння майбутніми юристами досвідом професійної діяльності у процесі проходження практики в юридичній клініці.

Педагогічна умова – інтеграція навчальних дисциплін з підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України – реалізовувалася у процесі формування і розвитку цілісної системи знань, умінь і навичок, необхідних майбутньому юристу для професійної діяльності в пенітенціарній системі України. Ця педагогічна умова вирішувала такі завдання, як: міждисциплінарні зв'язки дисциплін навчального плану підготовки майбутніх юристів; сприяння системному оволодінню майбутніми юристами знаннями, вміннями і навичками, шляхом акцентування їх уваги на забезпеченні формування системи наглядних, соціальних, виховних і профілактичних заходів, що застосовуються до засуджених та осіб узятих під варту.

Педагогічна умова – використання активних методів навчання в суб'єкт-суб'єктній взаємодії викладачів і майбутніх юристів – реалізовувалася у процесі проведення рольових ігор, участі у громадських слуханнях, дискусій у стилі телевізійного ток-шоу, дебатів, тренінгів, зустріч з юристами-практиками, складання мультимедійних презентацій тощо. Ці методи сприяли підвищенню рівня знань студентів, їх вмінь і навичок моделювати ситуації та ухвалювати професійні рішення.

Педагогічна умова – забезпечення оволодіння майбутніми юристами досвідом професійної діяльності у процесі проходження практики в юридичній клініці – реалізовувалася у тісному взаємозв'язку теорії та практики. Досягнення цієї мети уможлиблювалося через поглиблення знань студентів, розвиток їх умінь та навичок, а також моделювання виконання обов'язків юристів, які необхідні у процесі професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Розроблено та науково обґрунтовано модель підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, яка включає взаємопов'язані структурні блоки (цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, процесуальний та результативний). Цільовий блок моделі включає мету та завдання, які є основою визначення формування готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України. До теоретико-методологічного блоку моделі входять методологічні підходи (компетентнісний, аксіологічний, системний, діяльнісний, технологічний, акмеологічний, особистісно-орієнтований) і принципи (професійної спрямованості, пріоритетності, системності та послідовності, моделювання діяльності, активності та самостійності, креативності, зв'язку теорії з практикою). Змістовий блок моделі репрезентує зміст навчальних дисциплін «Організація судових та правоохоронних органів» (2 курс), «Кримінально-виконавче право» (3 курс), «Основи юридичної клінічної практики» (4 курс) та «Виконання покарань в установах виконання покарань» (4 курс). Процесуальний блок моделі складається з етапів (інформаційний,

діяльнісний та практико-перетворювальний), функцій (освітня, виховна, інтегративна, розвивальна, контрольна, психологічна), форм (лекції, практичні заняття, самостійна й індивідуальна робота, практика, студентська науково-дослідна робота), методів (рольові ігри, участь у громадських слуханнях, дискусії у стилі телевізійного ток-шоу, дебати, тренінги, складання мультимедійних презентацій) і засобів (друкована наочність, тести на паперових і комп'ютерних носіях, електронні посібники, матеріали мультимедійних презентацій). Результативний блокмоделі включає структурні компоненти готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, критерії (мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та особистісний), показники та рівні (низький, середній та високий) сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України. Результатом є сформована готовність майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Уточнено змістпонять «підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України» та «готовність майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України»; структуру готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України; критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України розглядається як організований і цілеспрямований процес здійснення науково й методично обґрунтованих заходів вищих навчальних закладів, спрямованих на оволодіння студентами кваліфікацією, яка дозволить їм ефективно працювати в уповноважених органах і установах, що взаємодіють для забезпечення суспільства через ресоціалізацію певних осіб.

Готовність майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України розглядається як результат підготовки та інтегроване особистісне утворення, що характеризується наявністю певного комплексу

знань законодавства, вмінь і навичок щодо використання правового інструментарію (законів та інших правових актів), а також професійно-особистісних якостей, які дозволять здійснювати наглядові, соціальні, виховні та профілактичні заходи, що застосовуються до засуджених з метою повернення їх до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві.

Удосконалено зміст, форм і методи підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо організації професійної підготовки майбутніх юристів у вищих навчальних закладах із урахуванням особливостей професійної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці та впровадженні навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, яке включає: навчально-методичні комплекси (у тому числі, на електронних носіях) із дисциплін «Організація судових та правоохоронних органів», «Кримінально-виконавче право», «Основи юридичної клінічної практики» та «Виконання покарань в установах виконання покарань»; програму студентської практики в юридичній клініці для підготовки майбутніх юристів; методичні рекомендації «Термінологія підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України», методичні рекомендації до виконання курсової роботи з навчальної дисципліни «Кримінальне право»; тестові завдання з дисципліни «Кримінально-виконавче право»; електронні версії методичних рекомендацій та тестових завдань; комп'ютерну програму «СКЛ: моніторинг рівнів сформованості майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України» (у співавторстві Р. П. Карпюком та О. М. Лінчуком).

Основні теоретичні положення та практичні розробки дослідження можуть бути використані в навчально-виховному процесі підготовки майбутніх юристів у вищих навчальних закладах, а також у системі підвищення

кваліфікації юристів, зокрема персоналу пенітенціарної системи та первинної професійної підготовки поліцейських.

Для виявлення стану підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України було проведено анкетування 452 студентів вищих навчальних закладів. В анкетуванні брали участь 92 студенти Національного університету «Острозька академія», 49 студентів Львівської комерційної академії, 90 студентів Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, 88 студентів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, 58 студентів Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет», 75 студентів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. При цьому 29,08% опитаних студентів вказали, що вважають себе повністю підготовленими до майбутньої професійної діяльності у пенітенціарній системі України; 20,83% опитаних студентів вважають, що повністю володіють знаннями про систему органів й установ, які виконують кримінальні покарання в Україні; 30,69% опитаних студентів повністю володіють знаннями щодо міжнародних стандартів поведінки із засудженими та попередньо ув'язненими особами; 17,86% опитаних студентів володіють уміннями орієнтуватися в нетипових ситуаціях, самостійно робити висновки та аналізувати їх.

Анкетування 92 викладачів вищезазначених вищих навчальних закладів показало, що 80,17% опитаних викладачів вважають, що на сьогодні нагальною є потреба здійснювати у вітчизняних вищих навчальних закладах підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України. Показово, що тільки 5,9% викладачів вважають, що використання традиційних форм навчальної діяльності повністю підготує студентів до майбутньої професійної діяльності в пенітенціарній системі України, а 67,77% опитаних викладачів вважають, що обов'язково необхідно залучати студентів випускних курсів до практичної правозастосовної діяльності в юридичній сфері для підвищення якості підготовки майбутніх юристів до роботи в пенітенціарній

системі.

Дані анкетування 61 працівника закладів пенітенціарної служби, зокрема управління Державної пенітенціарної служби у Волинській області, Ковельської виховної колонії, Кримінально-виконавчої інспекції Волинської області, Луцького слідчого ізолятора, Маневецької виправної колонії (№ 42), Цуманської виправної колонії (№ 84) показали, що лише 18,43% опитаних працівників задоволені знаннями, які проявили студенти-практиканти у процесі їх професійної підготовки; 62,55% опитаних працівників згодні з думкою, що підготовка майбутніх юристів до роботи в Державній пенітенціарній службі України повинна здійснюватися, як у відомчих, так і в інших вищих навчальних закладах.

У дисертації охарактеризовано критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Високий рівень сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України характеризується яскраво вираженою захопленістю студентами професією юриста, позитивною мотивацією та розумінням соціальної значущості професійної діяльності у пенітенціарній системі України, прагненням до саморозвитку та самовдосконалення; глибокими та ґрунтовними професійно орієнтованими знаннями студентів щодо професійної діяльності у пенітенціарній системі України; досконалими професійно орієнтованими вміннями і навичками з організації та здійснення професійної діяльності у пенітенціарній системі України; розвинутими організаторськими та комунікативними здібностями студентів, необхідними для професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Педагогічна діагностика здійснювалася на основі комп'ютерної програми, розробленої у співавторстві з Р. П. Карпюком і О. М. Лінчуком «СКЛ: Моніторинг рівнів сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України».

На формувальному етапі педагогічного експерименту брали участь студенти Національного університету «Острозька академія», які входили до контрольної групи ($n = 73$ особи), студенти Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ (зараз – факультет № 2) та студенти Приватного вищого навчального закладу «Академія рекреаційних технологій і права, які входили до експериментальної групи ($n = 76$ осіб). Студенти контрольної групи навчалися за традиційною системою підготовки, в підготовку студентів експериментальної групи впроваджувалися виявлені і теоретично обґрунтовані педагогічні умови формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

На кінець педагогічного експерименту в експериментальній групі збільшилась кількість студентів, які мали високий та середній рівні сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України: відповідно на 17,76% і 19,74%, що на 11,59% та 9,92% відповідно більше порівняно з контрольною групою. В експериментальній групі зменшилась кількість студентів, що мали низький рівень сформованості готовності до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, відповідно на 37,5%, що на 21,52% більше порівняно з контрольною групою.

Аналіз результатів педагогічного експерименту свідчить про ефективність виявлених і теоретично обґрунтованих педагогічних умов підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Ключові слова: підготовка, майбутні юристи, професійна діяльність, пенітенціарна система України.

Список публікацій здобувача
Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові
результати дисертації

1. Ситовская Л. В. Некоторые аспекты подготовки будущих юристов к профессиональной деятельности в пенитенциарной системе Украины / Л. В. Ситовская // Молодой ученый. – 2014. – № 20. – С. 621–623.
2. Ситовская Л. В. Пути повышения качества подготовки будущих юристов к профессиональной деятельности в пенитенциарной системе Украины / Л. В. Ситовская // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – 2014. – № 12 (71). – Ч. II. – С. 129 - 131.
3. Сітовська Л. В. Аналіз сучасного стану готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України. - [Електронний ресурс] / Л. В. Сітовська // Народна освіта. – 2015. – Вип. 3. – Режим доступу : http://www.narodnaosvita.kiev.ua/page_id=3750. – Назва з екрану.
4. Сітовська Л. В. Методичні аспекти підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України / Л. В. Сітовська // Педагогічні науки Соретікус : теорія, історія, інноваційні технології : зб. наук. пр. – 2016. – № 6 (60). – С. 97–106.
5. Сітовська Л. В. Особливості підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України / Л. В. Сітовська // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол. : Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – Вип. 39 (92). – С. 530–534.
6. Сітовська Л. В. Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України (термінологічна база) / Л. В. Сітовська // Наукові записки [текст] : зб. наук. пр. Серія: Педагогічні та історичні науки. Вип. 117 / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова; [редкол. В. П. Андрущенко [та ін.]. – Київ : Вид-во НПУ

імені М. П. Драгоманова, 2014. – С. 150–158.

7. Сітовська Л. В. Сучасний погляд на підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі в педагогічній теорії / Л. В. Сітовська // Наукові записки [Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова]. Серія : Педагогічні та історичні науки. – 2014. – Вип. 120. – С. 127–137.

8. Сітовська Л. В. Теоретичні засади підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України / Л. Сітовська // Педагогічний дискурс : зб. наук. пр. – 2014. – Вип. 16. – С. 169–173.

9. Sitovska L. Struktura przygotowania przyszłych prawników do pracy zawodowej w systemie penitencjarnym Ukrainy / L. Sitovska // Knowledge. Education. Law. Management. Nauka. Oświata. Prawo. Zarządzanie. – 2015. – № 2 (10). – S. 198–206.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Сітовська Л. В. Понятійний апарат підготовки юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Шляхи реформування правової системи України : Тематичний збірник тез наукового семінару з обговорення сучасних правових проблем та шляхів їх подолання, присвячений професійному святу – Дню юриста. Вип. 4. (Луцьк, 07 жовтня 2013 р.) / ред.: Р. П. Карпюк [та ін.]. Луцьк : Вежа-Друк, 2013. С. 127–129.

11. Сітовська Л. В. Проблема підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі в педагогічній теорії // Сучасна освіта і наука в Україні. Традиції та інновації XX Всеукр. з міжнар. участю наук.-практ. заочна конф. (Одеса, 25-26 жовтня 2014 р.). Одеса, 2014. С. 101–105.

12. Сітовська Л. В. Загальні проблеми підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Сучасна наука – пенітенціарній практиці : зб. матеріалів II Міжнар. практ.-конф., (Київ, 4 грудня. 2014 р.) / за ред. : В. П. Тихого, Є. Ю. Бараша. К. : Ін-т крим.-викон.

служби, 2014. С. 334–337.

13. Сітовська Л. В. Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі: деякі підходи щодо вдосконалення // Педагогика и психология в контексте современных исследований проблем развития личности: сб. материалов 6-й Междунар. науч.-практ. конф. (Махачкала, 24 октября 2014 г.) / НИЦ «Апробация». Махачкала : ООО «Апробация», 2014. С. 55–57.

14. Сітовська Л. В. Сутність готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Розвиток соціально-гуманітарної освіти і науки в контексті модернізації вітчизняної вищої школи: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф.: у 2 ч. (Дніпропетровськ, 26 грудня 2014 р.). Дніпропетровськ : ТОВ «Інновація», 2014. Ч. 2. С. 76–78.

15. Сітовська Л. В. Теоретичне підґрунтя готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні: зб. тез наук. робіт учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 21-22 серпня 2015 р.). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2015. С. 71–75.

16. Сітовська Л. В. Виявлення мотиваційного компонента готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Стан та перспективи розвитку педагогіки та психології в Україні та світі: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (К., 4-5 вересня 2015 р.). К. : ГО «Київ. наук. орг-ція педагогіки та психології», 2015. С. 71–74.

17. Сітовська Л. В. До питання педагогічної моделі формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень: зб. наук. робіт учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 18-19 вересня 2015 р.). Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2015. С. 99–103.

18. Сітовська Л. В. Підвищення ефективності підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України //

Міжнародна діяльність університетів як фактор інноваційного розвитку вищої школи: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. заоч. конф. (Маріуполь, 18 вересня 2015 р.). Маріуполь, 2015. С. 192–193.

19. Сітовська Л. В. До питання про структуру готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Правова держава: сучасні тенденції та передумови її розбудови в Україні: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Тернопіль, 30 жовтня 2015 р.). Тернопіль, 2015. С. 51–53.

20. Сітовська Л. В. Виявлення когнітивного компоненту готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України. // Тематичний зб. тез наук. семінару «Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення», присвячений професійному святу – Дню юриста. Вип. 1. (Луцьк, 07 жовтня 2015 р.) / ред.: Р. П. Карпюк [та ін.]. Луцьк, 2015. С. 16–22.

21. Сітовська Л. В. Характеристика дидактичної одиниці технології ситуаційного навчання у підготовці майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Зб. тез виступів учасн. II наук.-практ. конф. «Інноваційні технології в освіті, науці й виробництві» (Луцьк, 17-18 травня 2016 р.). Луцьк: АРТіП, 2016. С. 77–78.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

22. Сітовська Л. В. Методичні рекомендації до виконання курсової роботи з навчальної дисципліни «Кримінальне право» для студентів, які навчаються за освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра за галуззю знань 0304 «Право» напряму підготовки 6.030401 «Правознавство» / Л. В. Сітовська. – Київ : ТОВ «НВФ Промтехносервіс Україна», 2015. – 22 с.

23. Сітовська Л. В. Термінологія підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України: метод. рекомен. /

Л. В. Сітовська, Р. П. Карпюк. – Київ : ТОВ «НВФ Промтехносервіс Україна», 2015. – 35 с.

24. Сітовська Л. В. Тестові завдання з кримінально-виконавчого права / Л. В. Сітовська, Р. П. Карпюк. – Київ : ТОВ «НВФ Промтехносервіс Україна», 2015. – 27 с.

ABSTRACT

Sitovska L. V. Training of future lawyers for professional activities in the Ukrainian penitentiary system. – Qualification scientific work as a manuscript.

Dissertation for the scientific degree of the candidate of pedagogical sciences in the specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. - Private higher educational institution "Academy of Recreational Technologies and Law", Lutsk, 2017. - National Pedagogical Dragomanov University. - Kyiv, 2017.

The contents of the annotation

The thesis elicits and provides a first-ever theoretical substantiation and empirical support of the pedagogical requirements for the training of future lawyers for professional activities in the Ukrainian penitentiary system, namely the integration of educational disciplines on training future lawyers for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system; the use of active teaching methods in the subject-subject interaction of teachers and future lawyers; ensuring that future lawyers gain professional work experience during a law clinic internship.

The pedagogical requirement- the integration of the academic disciplines on training of future lawyers for professional activities in the Ukrainian penitentiary system - was actualized in the process of formation and development of an integral system of knowledge, skills and abilities necessary for future lawyers for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system. This pedagogical requirement addressed such issues, as: interdisciplinarity of the curriculum for training of the future lawyers; assistance in systemic acquisition of

knowledge and skills by future lawyers through focusing their attention on the formation of a system of supervisory, social, educational and preventive measures applied to convicts and persons placed under detention.

The pedagogical requirement - the use of active teaching methods in the subject-subject interaction of teachers and future lawyers - was implemented through role-playing games, participation in public hearings, discussions in a manner of a television talk show, debates, trainings, meeting with lawyers, etc. These methods have helped to increase the students' level of knowledge, their skills and expertise to model situations and make professional decisions.

The pedagogical requirement - ensuring that future lawyers gain professional work experience during a law clinic internship - was actualized in close interrelation between theory and practice. This goal was achieved through deepening students' knowledge, developing their skills and expertise, as well as modeling the performance of lawyers' duties, which are necessary in the process of performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system.

A model for training future lawyers for professional activities in the Ukrainian penitentiary system was developed and scientifically justified. This model includes interrelated structural blocks (destination, theoretical and methodological, content-based, procedural and resultative). The destination block of the model includes goals and objectives that form the basis for determining the formation of preparedness for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system. The theoretical and methodological block of the model includes methodological approaches (competency-based, axiological, system-based, activity-based, technological, acmeological, personality-oriented) and principles (professionally-directed, priority-based, system- and sequence-oriented, activity- and independence-oriented, creativity-based, based on correlation of theory with practice, based on modeling activity). The content-based block of the model represents the content of the academic disciplines "Organization of judiciary and law enforcement bodies" (2 year), "Criminal and penal law" (3 year), "Fundamentals of legal clinical practice" (4 year) and "Punishments in penal institutions" (4 year). The procedural block of the

model consists of stages (informational, activity-related and practice-transformative), functions (educational, pedagogic, integrative, developing, control, psychological), forms (lectures, practical exercises, independent and individual work, internship, student research work), methods (role games, participation in public hearings, discussions in a manner of a television talk show, debates, trainings, compilation of multimedia presentations) and means (printed visual aids, paper and computer-based tests, electronic text books, multimedia presentation materials). The resultative block of the model includes the structural components of the preparedness of future lawyers for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system, the criteria (motivational, cognitive, operational and personal), indicators and levels (low, medium and high) of the preparedness of future lawyers for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system. The result is the preparedness of future lawyers for performing professional activities in the penitentiary system of Ukraine.

The paper defines the terms "training of future lawyers for professional activities in the Ukrainian penitentiary system" and "preparedness of future lawyers for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system", and clarifies the structure of preparedness of future lawyers for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system; criteria, indicators and levels of preparedness of future lawyers for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system.

Preparation of future lawyers for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system is viewed as an organized and purposeful process of implementing scientifically and theoretically grounded measures of higher educational institutions, aimed at students gaining qualifications that will enable them to effectively work in the authorized bodies and institutions, which interact to promote safety in society through resocialization of certain persons.

The preparedness of future lawyers for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system is viewed as a result of training and an integrated personal education characterized by the existence of a certain set of knowledge of

legislation, skills and expertise in using legal instruments (laws and other legal acts), as well as professional and personal qualities that will allow taking supervisory, social, educational and preventive measures applied to convicts in order to reintegrate them to normal, independent, social and normative life in society.

The content, forms and methods for training future lawyers for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system of Ukraine have been improved.

Further development was given to theoretical provisions on the organization of professional training for future lawyers in higher education institutions, taking into account the characteristics of professional activity.

The practical importance of the research result lies in the development and implementation of educational and methodological support for training future lawyers for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system, namely: teaching materials (including the ones in electronic form) on the disciplines "Organization of judiciary and law enforcement bodies" "Criminal and penal law", "Fundamentals of legal clinical practice" and "Punishments in penal institutions"; student internship program in the law clinic for the training of future lawyers; methodological recommendations "Terminology of training future lawyers for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system", methodical recommendations for term paper on the discipline "Criminal Law"; test assignments on the discipline "Criminal and penal law"; electronic versions of methodological recommendations and test assignments; computer program "SQL: monitoring the level of formation of future lawyers for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system" (co-authored by R. P. Karpyuk and O. M. Lynchuk).

The main theories and practical results of the research can be used in the educational process of training future lawyers in higher education institutions, as well as in the system of professional development of lawyers, in particular personnel of the penitentiary system and basic vocational training of policemen.

To identify the state of preparation of future lawyers for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system, a survey of 452 students

of higher educational institutions was conducted. The survey included 92 students of the National University of Ostroh Academy, 49 students of the Lviv Commercial Academy, 90 students of the Educational and Scientific Institute of Law and Psychology of the National Academy of Internal Affairs, 88 students of the Yaroslav Mudryi National Law University, 58 students of the Private Higher Educational Institution European University, 75 students of Eastern European National University named after Lesya Ukrainka. At the same time, 29.08% of the students surveyed indicated that they consider themselves fully prepared for future professional activities in the Ukrainian penitentiary system; 20.83% of the students surveyed believe that they have full knowledge of the legislative establishments and institutions that carry out criminal sentences in Ukraine; 30.69% of the students surveyed have full knowledge of international standards of conduct with convicted and previously imprisoned persons; 17.86% of the students surveyed have the ability to navigate in atypical situations, independently draw conclusions and analyze them.

The questionnaire survey of 92 teachers of the above-mentioned institutions of higher education showed that 80.17% of the interviewed teachers believe that today it is vital to train future lawyers in the Ukrainian higher educational institutions for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system. Revealingly, only 5.9% of teachers believe that the use of traditional forms of educational activity will fully prepare students for future professional activities in the Ukrainian penitentiary system, and 67.77% of the interviewed believe that it is necessary to involve graduate students in practical law-enforcement activities in the legal space to improve the quality of training of future lawyers to work in the penitentiary system.

The results of the survey, which involved 61 employees of the penitentiary establishments, in particular the Office of State Penitentiary Service in Volyn region, Kovel juvenile correctional facility, Corrective Services in Volyn region, Lutsk pretrial detention facility, Manevychi juvenile correctional facility (number 42), Tsuman juvenile correctional facility (number 84), showed that only 18.43% of the workers-respondents are satisfied with the knowledge shown by student interns during their training; 62.55% of the workers surveyed agree that the training of future

lawyers to work in the State Penitentiary Service of Ukraine should be provided both in the institutionalized and in other establishments of higher education.

The dissertation describes criteria, indicators and levels of preparedness of future lawyers for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system.

The high level of preparedness of future lawyers for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system is characterized by burning enthusiasm of students for the profession of a lawyer, positive motivation and understanding of the social importance of professional activities in the Ukrainian penitentiary system, aspiration for self-development and self-improvement; deep and thorough professional-oriented knowledge of students on professional activities in the Ukrainian penitentiary system; advanced professional-oriented skills and expertise in the organization and implementation of professional activities in the Ukrainian penitentiary system; developed organizational and communicative abilities of students, necessary for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system.

Pedagogical diagnostic assessment was carried out on the basis of a computer program developed in co-authorship with R. P. Karpyuk and O. M. Linchuk "SQL: Monitoring the levels of preparedness of future lawyers for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system of Ukraine".

The forming stage of the pedagogical experiment involved students of the National University of Ostroh Academy, who formed the control group ($n = 73$ people), students of the Educational and Scientific Institute of Law and Psychology of the National Academy of Internal Affairs (currently Faculty No. 2) and students of Educational Institution "Recreational Technologies and Law Academy", who formed the experimental group ($n = 76$ people). The students of the control group were studying following the traditional training system, while the training of the students from the experimental group included the identified and theoretically justified pedagogical requirements on forming the preparedness of future lawyers for professional activities in the Ukrainian penitentiary system.

By the end of the pedagogical experiment, the number of students with high and medium level of preparedness for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system in the experimental group increased by 17.76% and 19.74%, respectively, which is 11.59% and 9.92% higher in comparison with the control group. In the experimental group, the number of students with the low level of preparedness for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system decreased by 37.5%, which is 21.52% higher than in the control group.

The analysis of the pedagogical experiment results attests to the effectiveness of the identified and theoretically grounded pedagogical requirements for training future lawyers for performing professional activities in the Ukrainian penitentiary system.

Key words: training, future lawyers, professional activity, Ukrainian penitentiary system.

Список публікацій здобувача

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Ситовская Л. В. Некоторые аспекты подготовки будущих юристов к профессиональной деятельности в пенитенциарной системе Украины / Л. В. Ситовская // Молодой ученый. – 2014. – № 20. – С. 621–623.
2. Ситовская Л. В. Пути повышения качества подготовки будущих юристов к профессиональной деятельности в пенитенциарной системе Украины / Л. В. Ситовская // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – 2014. – № 12 (71). – Ч. II. – С. 129 - 131.
3. Сітовська Л. В. Аналіз сучасного стану готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України. – [Електронний ресурс] / Л. В. Сітовська // Народна освіта. – 2015. – Вип. 3. – Режим доступу : http://www.narodnaosvita.kiev.ua/page_id=3750. – Назва з екрану.

4. Сітовська Л. В. Методичні аспекти підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України / Л. В. Сітовська // Педагогічні науки Sorernicus : теорія, історія, інноваційні технології : зб. наук. пр. – 2016. – № 6 (60). – С. 97–106.

5. Сітовська Л. В. Особливості підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України / Л. В. Сітовська // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол. : Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. – Запоріжжя : КПУ, 2014. – Вип. 39 (92). – С. 530–534.

6. Сітовська Л. В. Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України (термінологічна база) / Л. В. Сітовська // Наукові записки [текст] : зб. наук. пр. Серія: Педагогічні та історичні науки. Вип. 117 / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова; [редкол. В. П. Андрущенко [та ін.]. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – С. 150–158.

7. Сітовська Л. В. Сучасний погляд на підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі в педагогічній теорії / Л. В. Сітовська // Наукові записки [Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова]. Серія : Педагогічні та історичні науки. – 2014. – Вип. 120. – С. 127–137.

8. Сітовська Л. В. Теоретичні засади підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України / Л. Сітовська // Педагогічний дискурс : зб. наук. пр. – 2014. – Вип. 16. – С. 169–173.

9. Sitovska L. Struktura przygotowania przyszłych prawników do pracy zawodowej w systemie penitencjarnym Ukrainy / L. Sitovska // Knowledge. Education. Low. Management. Nauka. Oświata. Prawo. Zarządzanie. – 2015. – № 2 (10). – S. 198–206.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Сітовська Л. В. Понятійний апарат підготовки юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Шляхи

реформування правової системи України : Тематичний збірник тез наукового семінару з обговорення сучасних правових проблем та шляхів їх подолання, присвячений професійному святу – Дню юриста. Вип. 4. (Луцьк, 07 жовтня 2013 р.) / ред.: Р. П. Карпюк [та ін.]. Луцьк : Вежа-Друк, 2013. С. 127–129.

11. Сітовська Л. В. Проблема підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі в педагогічній теорії // Сучасна освіта і наука в Україні. Традиції та інновації XX Всеукр. з міжнар. участю наук.-практ. заочна конф. (Одеса, 25-26 жовтня 2014 р.). Одеса, 2014. С. 101–105.

12. Сітовська Л. В. Загальні проблеми підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Сучасна наука – пенітенціарній практиці : зб. матеріалів II Міжнар. практ.-конф., (Київ, 4 грудня. 2014 р.) / за ред. : В. П. Тихого, Є. Ю. Бараша. К. : Ін-т крим.-викон. служби, 2014. С. 334–337.

13. Сітовська Л. В. Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі: деякі підходи щодо вдосконалення // Педагогика и психология в контексте современных исследований проблем развития личности: сб. материалов 6-й Междунар. науч.-практ. конф. (Махачкала, 24 октября 2014 г.) / НИЦ «Апробация». Махачкала : ООО «Апробация», 2014. С. 55–57.

14. Сітовська Л. В. Сутність готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Розвиток соціально-гуманітарної освіти і науки в контексті модернізації вітчизняної вищої школи: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф.: у 2 ч. (Дніпропетровськ, 26 грудня 2014 р.). Дніпропетровськ : ТОВ «Інновація», 2014. Ч. 2. С. 76–78.

15. Сітовська Л. В. Теоретичне підґрунтя готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні: зб. тез наук. робіт учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 21-22 серпня 2015 р.). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2015. С. 71–75.

16. Сітовська Л. В. Виявлення мотиваційного компонента готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Стан та перспективи розвитку педагогіки та психології в Україні та світі: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (К., 4-5 вересня 2015 р.). К. : ГО «Київ. наук. орг-ція педагогіки та психології», 2015. С. 71–74.

17. Сітовська Л. В. До питання педагогічної моделі формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень: зб. наук. робіт учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 18-19 вересня 2015 р.). Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2015. С. 99–103.

18. Сітовська Л. В. Підвищення ефективності підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Міжнародна діяльність університетів як фактор інноваційного розвитку вищої школи: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. заоч. конф. (Маріуполь, 18 вересня 2015 р.). Маріуполь, 2015. С. 192–193.

19. Сітовська Л. В. До питання про структуру готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Правова держава: сучасні тенденції та передумови її розбудови в Україні: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Тернопіль, 30 жовтня 2015 р.). Тернопіль, 2015. С. 51–53.

20. Сітовська Л. В. Виявлення когнітивного компоненту готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України. // Тематичний зб. тез наук. семінару «Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення», присвячений професійному святу – Дню юриста. Вип. 1. (Луцьк, 07 жовтня 2015 р.) / ред.: Р. П. Карпюк [та ін.]. Луцьк, 2015. С. 16–22.

21. Сітовська Л. В. Характеристика дидактичної одиниці технології ситуаційного навчання у підготовці майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Зб. тез виступів учасн. II наук.-

практ. конф. «Інноваційні технології в освіті, науці й виробництві» (Луцьк, 17-18 травня 2016 р.). Луцьк: АРТіП, 2016. С. 77–78.

**Наукові праці, які додатково відображають наукові
результати дисертації**

22. Сітовська Л. В. Методичні рекомендації до виконання курсової роботи з навчальної дисципліни «Кримінальне право» для студентів, які навчаються за освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра за галуззю знань 0304 «Право» напряму підготовки 6.030401 «Правознавство» / Л. В. Сітовська. – Київ : ТОВ «НВФ Промтехносервіс Україна», 2015. – 22 с.

23. Сітовська Л. В. Термінологія підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України: метод. рекомен. / Л. В. Сітовська, Р. П. Карпюк. – Київ : ТОВ «НВФ Промтехносервіс Україна», 2015. – 35 с.

24. Сітовська Л. В. Тестові завдання з кримінально-виконавчого права / Л. В. Сітовська, Р. П. Карпюк. – Київ : ТОВ «НВФ Промтехносервіс Україна», 2015. – 27 с.

3MICT

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	26
ВСТУП.....	27
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	35
1.1. Теоретико-прикладний аналіз стану підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.....	35
1.2. Основні поняття та дефініції підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.....	51
1.3. Аналіз структури підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.....	71
Висновки до першого розділу.....	80
Список використаних джерел до першого розділу.....	83
РОЗДІЛ II МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	95
2.1. Методика та напрями дослідження	95
2.2. Модель підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.....	101
2.3. Виявлення та обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.....	119
2.3.1. Інтеграція навчальних дисциплін з підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.....	125

2.3.2.	Використання активних методів навчання у суб'єкт- суб'єктній взаємодії викладачів і майбутніх юристів.....	144
2.3.3.	Забезпечення оволодіння майбутніми юристами досвідом професійної діяльності у процесі проходження практики в юридичній клініці.....	165
	Висновки до другого розділу.....	180
	Список використаних джерел до другого розділу.....	182
РОЗДІЛ III	ЕКСПЕРЕМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	195
3.1.	Аналіз результатів констатувального педагогічного експерименту підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України...	195
3.2.	Діагностичний інструментарій для моніторингу рівнів сформованості підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України....	223
3.3.	Аналіз результатів педагогічного експерименту	234
	Висновки до третього розділу.....	251
	Список використаних джерел до третього розділу	255
	ВИСНОВКИ.....	257
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	262
	ДОДАТКИ.....	293

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ДПтС – Державна пенітенціарна служба;

ЛТЕУ – Львівський торговельно-економічний Університет;

МУ з питань виконання кримінальних покарань та пробації – Міжрегіональне управління з питань виконання покарань та пробації;

НАВС – Національна академія внутрішніх справ;

НУОА – Національний університет «Острозька академія»;

НЮУ імені Ярослава Мудрого – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого;

ПВНЗ – Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»;

СНУ імені Лесі Українки – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки;

КГ – контрольна група;

ЕГ – експериментальна група;

$t_{роз.}$ – розраховане значення t-критерію Стюдента.

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасне українське суспільство проходить складні етапи внутрішніх перетворень на шляху до інтеграції у світову спільноту. Цей процес супроводжується змінами в усіх сферах життєдіяльності, в тому числі й правовій. Зокрема, на шляху кардинальних перетворень перебуває пенітенціарна система України. Держава спрямовує зусилля вищих навчальних закладів на підвищення якості вищої професійної освіти нової генерації юристів, які будуть розв'язувати правові та організаційні завдання щодо сфери юриспруденції в країні. Тому увиразнюється необхідність оптимізації вітчизняної системи підготовки майбутніх юристів, здатних до професійної діяльності у пенітенціарних установах. У зв'язку з цим, важливого значення набувають пошук і реалізація ефективних форм, методів і засобів підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Нормативно-правову базу підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі складають Закони України «Про вищу освіту» (2014) [155], «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» (2005) [156], Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну пенітенціарну службу України» (2014) [157], «Про ліквідацію територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби та утворення територіальних органів Міністерства юстиції» (2016) [164], Європейські пенітенціарні правила (2006) [80], Концепція державної системи професійної орієнтації населення (2008), Концепції розвитку вищої юридичної освіти в Україні (2009) [108], Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013) [162], Стратегія державної кадрової політики на 2012 - 2020 роки (2012), Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015 - 2020 роки (2015) [163], Доктринальна модель побудови пенітенціарної системи України нового типу (2014) тощо.

Науковці (А. О. Галай [41-43], О. В. Гуцев [61], Т. А. Денисова [63], О. А. Дука [71-72], Л. В. Ковтуненко [101], О. Б. Пташинський [167], С. К. Редков [168], О. А. Марчук [126] та ін.) значну увагу приділили висвітленню теоретичних і методичних аспектів діяльності співробітників органів та установ виконання покарань і персоналу пенітенціарної системи.

Деякі аспекти підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у вищій школі розглядали Я. В. Ермушова [79], Д. В. Коваленко [100], О. М. Котикова [111-112], В. М. Савіщенко [178-181], О. В. Сокальська [228], А. К. Чакрян [259] та ін.

Проблеми професійної підготовки персоналу кримінально-виконавчої служби та пенітенціарних установ і служб розглядали у своїх наукових працях Є. Ю. Бараш [12], А. І. Богатирьов [17], О. Г. Бондарчук [20], Н. Г. Калашник [94], Т. А. Денисова [63], О. П. Доробалюк [63], С. А. Зінченко [90], В. П. Петков [145], О. В. Сахнік [184-185], Є. Ю. Соболев [145], С. Г. Стеценко [234], О. С. Третяк [241], П. І. Остапенко [141] та ін.

Загальні питання формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності аналізували Ж. М. Алексєєва [3], П. Д. Біленчук [16], О. В. Узунова [244], К. В. Калюга [244], А. О. Пожидаєв [148], О. В. Іванова [92], О. В. Ткачук [240], В. В. Молдован [131], О. І. Федоренко [248-249], І. І. Харченко [254] та ін.

У низці праць науковців (Ю. В. Гагарін [39], А. О. Галай [41-43], О. В. Гуцев [61], О. А. Дука [71-72], О. В. Сахнік [184-185], І. С. Яковець [41] та ін.) розкрито зарубіжний досвід підготовки персоналу для професійної діяльності в пенітенціарній системі.

Незважаючи на увагу науковців до проблеми професійної підготовки персоналу кримінально-виконавчої служби та пенітенціарних установ, залишаються не виявленими та теоретично обґрунтованими педагогічні умови підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Результати аналізу теоретичних напрацювань щодо означеної проблеми та власний досвід викладацької діяльності надали можливість виявити суперечності між:

- об'єктивною потребою суспільства в юристах, спроможних ефективно виконувати професійну діяльність у пенітенціарній системі, та недостатнім рівнем підготовки випускників вищих навчальних закладів до цієї діяльності;
- необхідністю модернізації вищої юридичної освіти і незабезпеченістю навчально-методичного супроводу підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України;
- потребою студентів у ґрунтовному оволодінні знаннями, вміннями і навичками, які дозволять здійснювати наглядові, соціальні, виховні та профілактичні заходи, що застосовуються до засуджених з метою повернення їх до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві, і недостатнім теоретичним обґрунтуванням педагогічних умов підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Отже, соціальна значущість, актуальність і доцільність, необхідність розв'язання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертації **«Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дослідження відповідає плану науково-дослідної теми Приватного вищого навчального закладу «Академія рекреаційних технологій і права» на 2015 - 2017 роки «Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах інформатизації освіти», зареєстрованої Українським інститутом науково-технічної і економічної інформації (державний реєстраційний номер 0115U002901).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Луцького інституту розвитку людини Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (від 29 вересня 2011 року протокол № 2) та узгоджено в бюро Міжвідомчої

ради з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (від 31 січня 2012 року протокол № 1).

Мета дослідження полягає у виявленні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Відповідно до мети сформульовано основні **завдання дослідження**:

1. На основі аналізу стану дослідження проблеми в педагогічній теорії та практичній діяльності вищих навчальних закладів уточнити зміст понять «підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України» та «готовність майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України».

2. Теоретично обґрунтувати структуру готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

3. Визначити критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

4. Розробити та науково обґрунтувати модель підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

5. Експериментально перевірити ефективність виявлених і теоретично обґрунтованих педагогічних умов підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх юристів у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань та досягнення мети використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: *теоретичні*: дефінітивний аналіз та узагальнення теоретичних положень наукової літератури з метою визначення стану розробленості проблеми, уточнення змісту понять «підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України» та «готовність майбутніх юристів

до професійної діяльності у пенітенціарній системі України»; систематизація та логічне узагальнення – з метою теоретичного обґрунтування структури готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України; класифікування – для визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України; узагальнення – для виявлення та теоретичного обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України; моделювання та ретроспективний аналіз власного досвіду викладацької діяльності – для розроблення та наукового обґрунтування моделі підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України; *емпіричні*: анкетування, тестування, бесіди, спостереження – для визначення рівнів сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України; педагогічний експеримент – для перевірки ефективності виявлених і теоретично обґрунтованих педагогічних умов підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України; *методи статистики*: кількісно-якісний аналіз експериментальних даних і статистичне обчислювання з використанням *t*-критерію Стьюдента та факторного аналізу.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

– *вперше*: виявлено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, до яких віднесено: інтеграцію навчальних дисциплін з підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України; використання активних методів навчання у суб'єкт-суб'єктній взаємодії викладачів і майбутніх юристів; забезпечення оволодіння майбутніми юристами досвідом професійної діяльності у процесі проходження практики в юридичній клініці; розроблено та науково обґрунтовано модель підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, яка включає взаємопов'язані структурні блоки

(цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, процесуальний та результативний);

- *уточнено* зміст понять «підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України» та «готовність майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України»; структуру готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України; критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України;
- *удосконалено* зміст, форм і методів підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України;
- *подальшого розвитку* набули теоретичні положення щодо організації професійної підготовки майбутніх юристів у вищих навчальних закладах із урахуванням особливостей професійної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці та впровадженні навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, яке включає: *навчально-методичні комплекси* (у тому числі, на електронних носіях) із дисциплін «Організація судових та правоохоронних органів», «Кримінально-виконавче право», «Основи юридичної клінічної практики» та «Виконання покарань в установах виконання покарань»; *програму* студентської практики в юридичній клініці для підготовки майбутніх юристів; *методичні рекомендації* «Термінологія підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України», методичні рекомендації до виконання курсової роботи з навчальної дисципліни «Кримінальне право»; *тестові завдання* з дисципліни «Кримінально-виконавче право»; електронні версії методичних рекомендацій та тестових завдань; *комп'ютерну програму* «СКЛ: моніторинг рівнів сформованості майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України» (у співавторстві Р. П. Карплюком та О. М. Лінчуком).

Основні теоретичні положення та практичні розробки дослідження

можуть бути використані в навчально-виховному процесі підготовки майбутніх юристів у вищих навчальних закладах, а також у системі підвищення кваліфікації юристів, зокрема персоналу пенітенціарної системи та первинної професійної підготовки поліцейських.

Основні положення та результати дослідження **впровадженов** навчальний процес Волинського відділення Навчально-наукового інституту № 4 Національної академії внутрішніх справ (довідка № 46/4/2-45 від 18.01.2017 р.), Державної установи Волинського навчального центру підготовки поліцейських (довідка № 97/01 від 07.03.2017 р.), Львівського торговельно-економічного університету (довідка № 763/01-108 від 13.09.2016 р.), Навчально-наукового інституту права імені І. Малиновського Національного університету «Острозька академія» (акт № 240 від 12.07.2016 р.), Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет» (довідка № 3-344 від 10.12.2016 р.), Приватного вищого навчального закладу «Академія рекреаційних технологій і права» (довідка № 53 від 31.09.2016 р.), Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-29/02/2649 від 07.09.2016 р.), Управління Державної пенітенціарної служби Волинської області (довідка № 02/4883/Бд від 30.12.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. У публікаціях, підготовлених спільно із співавторами, внесок здобувача полягає: в уточненні наукових понять тезаурусу дослідження підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України – у методичних рекомендаціях [2]; у розробленні завдань для моніторингу рівня знань студентів – у тестових завданнях [3].

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати проведеного наукового пошуку успішно оприлюднено на науково-практичних конференціях: *міжнародних* – «Сучасна наука – пенітенціарній практиці» (Київ, 2014), «Педагогика и психология в контексте современных исследований проблем развития личности» (Махачкала, 2014), «Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні» (Львів,

2015), «Стан та перспективи розвитку педагогіки та психології в Україні та світі» (Київ, 2015), «Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень» (Одеса, 2015), «Universities International Activities as a Factor of the Innovational Development of the Higher School» (Маріуполь, 2015), «Правова держава: сучасні тенденції та передумови її розбудови в Україні» (Тернопіль, 2015); *всеукраїнських* – «Розвиток соціально-гуманітарної освіти і науки в контексті модернізації вітчизняної вищої школи» (Дніпропетровськ, 2014), «Сучасна освіта і наука в Україні. Традиції та інновації XX Всеукраїнська з міжнародною участю науково-практична заочна конференції» (Одеса, 2014); «Інноваційні технології в освіті, науці й виробництві» (Луцьк, 2016); *науково-практичних семінарах* – «Шляхи реформування правової системи України» (Луцьк, 2013); «Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення» (Луцьк, 2015), *засіданнях* кафедри права Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна» та кафедри права Приватного вищого навчального закладу «Академія рекреаційних технологій і права».

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дисертації відображено у 24 публікаціях автора, з них: 2 методичних рекомендацій, 1 збірник тестових завдань, 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у виданні, віднесеного до міжнародних наукометричних баз даних, 3 статті узарубіжних наукових періодичних виданнях, 12 статей у збірниках матеріалів та тез науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (280 найменувань) і 10 додатків. Повний обсяг роботи становить 356 сторінок, з них 22 сторінки анотації та 261 сторінка основного тексту. Дисертаційна робота містить 5 таблиць на 5 сторінках і 42 рисунки на 37 сторінках.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ
У ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

1.1. Теоретико-прикладний аналіз стану підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України

Концептуальні засади формування кадрового потенціалу для всіх органів виконавчої влади, закладено у нормативних документах, зокрема у Стратегії державної кадрової політики на 2012-2020 роки.

Кримінально-виконавча служба потребує значних реформаційних змін, основи яких закладені у Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, що схвалена Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276 [163].

Система вищої юридичної освіти в Україні, вважає О. В. Ткачук, «нині набуває нового змісту і змінюється відповідно до нових суспільних потреб (державно-правових, політичних, економічних, культурно-освітніх)» [240, с. 125]. Юридична освіта в Україні, слушно зауважує В. С. Журавський, є «ключовою галуззю вищої освіти в нинішній соціально-економічній ситуації, коли народ бореться за свою державність. Будівництво правової держави, реформи політичної і суддівсько-правової системи вимагають нагального розвитку юридичної освіти в Україні» [83, с. 4].

Вища юридична освіта як одна із важливих складових загальнонаціональної системи вищої освіти, як вказує О. І. Денищик, «має завданням забезпечувати потреби суспільства у висококваліфікованих кадрах юристів, здатних у процесі практичної діяльності керуватися принципом верховенства права, знати й поважати закони, бути справедливими і

гуманними, здатними до співпереживання та милосердя, нести відповідальність за прийнятті рішення» [64, с. 85].

Концепція розвитку юридичної освіти в Україні, підкреслює І. І. Харченко, «передбачає підготовку висококваліфікованих юридичних кадрів, здатних до активної, творчої участі в державно-правовому житті, які володіють політичною, правовою і, що надзвичайно важливо, належною мовленнєвою культурою, тому що мовлення людини – це її своєрідна візитна картка, яка дає змогу судити про освіченість, ерудицію, начитаність тощо» [254, с. 176].

Система підготовки юридичних кадрів в Україні, у тому числі для Державної кримінально-виконавчої служби, вважає Н. Г. Калашник, «переживає сьогодні період пошуку нових стратегічних шляхів свого розвитку, який розпочався у 90-х роках ХХ століття» [94]. Вчена зазначає, що «прагнення до оновлення освіти сприяло формуванню ідеї переходу до особистісно орієнтованого навчання, котре можна визначити як організацію навчально-виховного процесу, спрямовану на оволодіння системою знань, умінь та навичок, способів творчої діяльності, ціннісних орієнтирів, необхідних для виконання науково-навчальних завдань, значущих для реалізації особистості» [94]. На її думку, «сучасні підходи до кадрового забезпечення Державної кримінально-виконавчої служби України вимагають підготовки кваліфікованих фахівців, що мають не лише глибокі знання в галузі юриспруденції, педагогіки, психології, але й всебічно розвинутих, здатних творчо мислити, застосовувати європейські методи корекції поведінки засуджених» [94].

Особлива актуальність кадрового забезпечення пенітенціарної служби, вважає С. А. Зінченко, «обумовлена специфікою роботи, принциповою відмінністю від інших професій, значною кількістю автентичних особливостей служби персоналу» [90]. Вчений стверджує, що «до пенітенціарного персоналу висуваються високі вимоги у професійній підготовленості до роботи, що обумовлено вищеназваними особливостями та необхідністю оволодіння певним

набором професійних компетентностей для реалізації основної мети покарання – реабілітації засуджених» [90].

Як вказує П. Д. Біленчук, «запровадження в навчальні програми вищих юридичних навчальних закладів і факультетів нових спеціалізацій, навчальних дисциплін, курсів і спецкурсів з метою забезпечення навчального процесу новими ідеями, інноваційними технологіями, сучасними інтерактивними засобами пізнання стане надійною основою, підґрунтям, наріжним каменем фахової підготовки висококваліфікованих юристів для окремих сфер конституційного, цивільного, господарського, адміністративного, кримінального, ювенального і пенітенціарного судочинства в Україні у XXI» [16, с. 8].

Сучасна юридична освіта, вважають О. В. Узунова та К. В. Калюга, потребує реформування [244, с. 229]. На думку авторів, метою реформування повинна стати «модернізація освіти, формування такої освітньої моделі, яка була б адекватна сучасним викликам глобалізації та інформаційного суспільства, сучасним вимогам несення служби в лавах МВС України та Збройних сил України» [244, с. 229].

Як стверджує В. Савіцька, «система підготовки фахівців у вищих навчальних закладах повинна відповідати потребам суспільства, що розвиваються» [177, с. 326]. На думку вченої, «одним з головних завдань вищого навчального закладу на сучасному етапі є побудова такого процесу навчання, який став би основою формування навчальної і професійної діяльності по підготовці і вихованню фахівців і сприяв би підвищенню рівня їх культури, розширенню кругозору, умінню творчо відноситися до своєї праці» [84, с. 326].

Проблема професійної підготовки сучасних фахівців, підкреслює В. С. Рижиков, «є ключовою й основоположною для вчених різних наукових напрямків. Особливо нагально ця проблема постає при підготовці сучасних юристів-правознавців, адже від прийнятих правових законів і норм залежить ефективність функціонування економіки» [172].

Зокрема, А. Г. Андрощук звертає увагу на той факт, що «проблема професійної підготовки юристів не є достатньо врегульованою на державному рівні» [7, с. 9]. Науковець вважає, що «серйозні недоліки в системі юридичної освіти України вимагають радикальних змін як на державному рівні, так і на рівні науково-методичного забезпечення навчального процесу, для тісного взаємозв'язку науки, освіти і юридичної практики, інтеграції, юридичної освіти України в європейський і світовий освітній простір» [7, с. 9].

Ефективність виконання завдань, які поставлені перед Державною кримінально-виконавчою службою України, вважає О. А. Дука, «визначальним чином залежить від результативності та рівня роботи органів і установ виконання покарань. Імідж пенітенціарної служби формується на основі уяви широкого кола громадськості та залежить від кадрового потенціалу органів і установ виконання покарань: від професіоналізму, уміння працівників реалізовувати завдання, покладені на них державою, моральних та особистих якостей осіб рядового та начальницького складу, їх рівня культури, здатності працювати з людьми. Таким чином, персонал органів і установ – це обличчя Державної кримінально-виконавчої служби» [71, с. 79].

Мета професійної підготовки персоналу органів та установ кримінально-виконавчої служби, вважає О. Г. Боднарчук, полягає у «формуванні високопрофесійного кадрового корпусу кримінально-виконавчої служби з високим рівнем професіоналізму, здатного компетентно виконувати поставлені перед ними завдання, функції, обов'язки та вимоги законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізувати надані права, забезпечувати стабільність службової кар'єри, раціонально використовувати кошти державного бюджету, що виділяються для такої підготовки» [20, с. 18].

Психолого-педагогічне забезпечення професійної підготовки фахівців кримінально-виконавчої служби, як зазначає Н. В. Гузій, «передбачає створення інноваційного середовища навчання і виховання курсантів, суттєвого збагачення методів і технологій активізації їх пізнавальної діяльності у різноманітних формах організації навчального процесу, зокрема практично

зорієнтованих видів занять, які належать до дієвих способів закріплення набутих професійних знань, й опанування відповідними вміннями і навичками» [55, с. 23].

Водночас аналіз наукової літератури засвідчив, що особливості підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України ще не були предметом досліджень українських науковців.

Проблема професійної підготовки працівників пенітенціарної системи до діяльності із ресоціалізації засуджених ґрунтовно розкрито в дисертації О. В. Гуцева [61]. Деякі проблеми підготовки фахівців до роботи в пенітенціарній системі, зокрема ті, що пов'язані з формуванням готовності майбутніх співробітників до діяльності у правоохоронних органах і закладах соціального захисту населення, аналізуються у працях А. В. Бабушкіна [10], О. В. Іванової [92] та ін. Аналізнаукових праць із даної проблеми свідчить про те, що вивчені лише окремі аспекти підготовки працівників пенітенціарної системи (О. Г. Боднарчук [20], Ю. В. Гагарін [39], М. І. Кузнецов та ін.). Зокрема, досліджувались проблема формування готовності майбутніх юристів до виховної роботи з неповнолітніми злочинцями Д. А. Саблін [176], питання психологічних особливостей формування організованості у майбутніх співробітників державної пенітенціарної служби України О. П. Шамрук [261] та ін. Отже, окреслена нами проблема потребує спеціального вивчення.

Розвиток вітчизняної професійної освіти, вважає М. Є. Василенко, «передбачає підвищення якості фахової підготовки студентів, що є вимогою сьогодення і повинно спрямовуватись на формування у майбутніх фахівців умінь упроваджувати новітні технології професійної діяльності, перспективного світогляду, культури та діловитості» [29, с. 75].

Водночас питання професійної підготовки, як зазначає О. В. Сокальська, «не полишало своєї актуальності впродовж усього періоду існування органів виконання покарань: чи то тюремної системи імперських часів, чи радянської виправно-трудової, чи сучасної пенітенціарної. Пошук нових форм діяльності змушувало по-новому подивитись й на підготовку кадрів» [228, с. 343].

Як вважають Т. А. Денисова та О. П. Доробалюк, «стратегія реформування та удосконалення діяльності Державної пенітенціарної служби України, як і усієї кримінально-виконавчої системи може бути здійснена лише за наявності відповідних кадрів. Проте, вища освіта, незалежно від того в яких вищих навчальних закладах вона здійснюється, готує недостатньо компетентних спеціалістів для ДПтС, оскільки здійснюється переважно на загальній основі, а повинна, окрім того, здійснюватись на логічній основі та підходах, з урахуванням специфіки служби» [63].

Втілення у практичну діяльність органів та установ Державної пенітенціарної служби України сучасної концепції, стрижнем якої є гуманізація кримінально-виконавчої політики, пов'язана, як вказують В. П. Петков і Є. Ю. Соболев, з «розв'язанням комплексу складних теоретичних і практичних проблем» [145, с. 38]. На думку вчених, «особливе місце серед яких посідає проблема кадрового забезпечення структурних підрозділів ДПтС України» [145, с. 38]. Дослідники також зауважують, «що правове виховання – дуже складний процес. Тут має відбутися зв'язок науки та практики і навпаки, тому що це – основа професійної підготовки» [145, с. 40].

Широкий спектр юридичних спеціальностей, вважає Л. Насіленко, «зумовлює розробку моделі професійної підготовки фахівців-юристів, які спроможні нести відповідальність за дотримання гарантій законності та Конституції України, діють за принципами вірності громадянам і закону, гуманності, справедливості й незалежності» [132, с. 75].

Як свідчить аналіз сучасної практики функціонування Державної кримінально-виконавчої служби України, як зазначає Є. Ю. Бараш, «неможливе без належної організації діяльності її базової складової – персоналу відповідних органів, підприємств, установ та організацій цієї державної служби» [12, с. 75]. На думку науковця, «така організація має місце лише за умови наявності науково обґрунтованого та практично апробованого забезпечення процесу управління персоналом пенітенціарній управлінських напрацювань у цій сфері, а також постійного вдосконалення форм і методів роботи з персоналом.

Вирішення цілого кола питань, пов'язаних із персоналом Державної кримінально-виконавчої служби України, є вкрай актуальним» [12, с. 75].

Проблема вдосконалення управління людськими ресурсами в пенітенціарній системі України має розглядатись за двома ключовими аспектами, наголошує Н. Є. Темникова, що стають основою для формування надійності її персоналу, а саме для розвитку компетентності відібраних кадрів [236, с. 2].

Основними прогалинами сучасної системи управління людськими ресурсами в Державній пенітенціарній службі України, зауважує О. В. Сахнік є «відсутність підготовлених кадрів, які здатні на належному професійному рівні визначити рівень розвитку професійно важливих якостей кандидатів на службу, які є запорукою успішності виконання ними майбутніх професійних обов'язків» [184, с. 106].

Одним з перших кроків у концептуальному визначенні перспектив розвитку кримінально-виконавчої служби України, зазначає О. С. Третяк, «повинна стати розробка кваліфікаційних моделей різних фахівців, які працюють в установах виконання покарань. У ній слід відобразити освітній рівень в залежності від займаної посади і зразковий сумарний набір знань, умінь, навичок, компетенції персоналу, критерії оцінки ефективності його праці, вимоги до особистості співробітника не тільки з боку держави, але і з боку громадського суспільства. Визначившись з названою моделлю, яка містить відповідь на питання, який саме пенітенціарний співробітник необхідний, в Україні можна буде формувати алгоритм його професійної підготовки» [241, с. 253].

Співробітники Державної пенітенціарної служби України, наголошує О. В. Сахнік, «в силу специфіки виконуваних ними функцій постійно перебувають у колі уваги кримінально спрямованих осіб, що повинно мотивувати їх до вибору безпечних форм поведінки, пильного спостереження за найменшими змінами, які характеризують службову обстановку, постійної готовності до протидії маніпуляціям» [184, с. 106].

Значна частина працюючих у пенітенціарних установах середнього рівня безпеки, вважає А. І. Богатирьов, не відповідає високим професійним вимогам, які визначені сучасними міжнародними стандартами щодо утримування засуджених, освіти та високотехнологічного виробництва [17, с. 162]. Саме тому, на думку вченого, гальмується модернізація Державної пенітенціарної служби України [17, с. 162].

Як стверджує В. В. Манигора, «однією з проблем вищої юридичної освіти є неузгодженість нормативно-правових актів, які регулюють підготовку юристів» [124, с. 299]. Отже, участь України в Болонському процесі зумовила реорганізацію вищої юридичної освіти та проведення низки заходів. Це, зокрема, розроблення і затвердження переліку посад, які можуть займати випускники юридичних ВНЗ відповідно до освітньо-кваліфікаційних рівнів, перегляд навчальних планів, включення нових навчальних дисциплін відповідно до вимог часу та європейських стандартів, зміна підходів до формування державного замовлення на підготовку юристів на основі впровадження прогнозу потреб держави, окремого регіону, а також підвищення якості вищої юридичної освіти, яка залежить від забезпечення вишів кваліфікованими кадрами, які мають високий рівень професійної компетентності [124, с. 299].

Водночас проблеми підготовки й навчання кадрів, вважає П. І. Остапенко, «органічно пов'язані з проблемами якості підготовки фахівців» [141]. Зокрема П. І. Остапенко вказує, що «половину фахівців установ та органів кримінально-виконавчої служби повинні складати юристи, педагоги, економісти і психологи, а приблизно одну третину – інженерно-технічні кадри» [141].

Важливим елементом удосконалення підготовки кадрів для кримінально-виконавчої служби України, С. Г. Стеценко називає «стажування науково-педагогічного складу в органах та установах ДПтС України» [234, с. 455].

Серед них дослідник виокремлює стажування викладачів за категоріями. Зокрема, до першої категорії належать викладачі, які мають практичний досвід роботи в органах та установах виконання покарань. Їм доцільно орієнтуватись

на необхідність проходження «тематичного стажування», яке має бути пов'язане зі специфікою навчальних дисципліни (спеціальних курсів), що викладаються даною особою, особливостями мети та завдань науково-дослідної роботи викладачів (в межах наукової проблематики кафедри та вишу), перспективами запровадження нових навчальних дисциплін (спеціальних курсів) у системі підготовки і підвищення кваліфікації кадрів.

Друга категорія – це викладачі, які не мають практичного досвіду роботи. Вони, вважає С. Г. Стеценко, мають пройти «базове комплексне стажування», яке передбачає обов'язкове ознайомлення із загальною структурою пенітенціарної служби, особливостями повноважень органів та установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, розподілом функціональних обов'язків працівників [234, с. 455].

Ми поділяємо думку С. Г. Стеценка і вважаємо, що саме практична складова в системі підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України має стати домінуючою. Одночасно воно має узгоджуватися із «Положенням про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів», яке в 2013 році затвердило Міністерство освіти і науки України.

Як вказує С. А. Зінченко, «підготовка персоналу для Державної кримінально-виконавчої служби України здійснюється як у відомчих навчальних закладах, так і у вищих навчальних закладах інших міністерств і відомств» [90]. Причому важливу роль у підготовці персоналу, вважає О. С. Третяк, «відіграє поєднання якості змісту навчального матеріалу з достатнім рівнем методики його викладання – це ті критерії, які дозволяють вирішувати основні завдання професійної підготовки» [241, с. 563].

Разом з тим унікальність пенітенціарної справи, на думку О. В. Іванової, «потребує таких спеціалістів, у яких шляхом цілеспрямованого, багаторічного навчання і виховання у вищій школі сформований особливий фаховий менталітет, фахові якості особистості, що дозволяють ефективно вирішувати головне завдання системи – ресоціалізацію засуджених» [92, с. 3].

Проблема ж комплектування колективів працівників пенітенціарних установ, як вважає О. А. Панченко, «є досить гострою проблемою і вимагає свого психологічного забезпечення. Відомо, що професійна діяльність в умовах позбавлення волі пред'являє досить серйозні вимоги не лише до знань, які отримуються в навчальних закладах і закріплюються в процесі реальної роботи із засудженими, а й до особистих якостей співробітників» [142, с. 38].

Як вказує Л. В. Ковтуненко, основними проблемами підготовки співробітників кримінально-виконавчої системи є такі: 1) у змісті професійної освіти не вирішеним є питання щодо оптимального співвідношення теоретичної і практичної підготовки спеціалістів; 2) при наявній організації навчального процесу курсанти далеко не завжди є повноцінними суб'єктами професійної підготовки і несуть відповідальність лише за міру готовності до виконавчої частини діяльності. 3) переважна орієнтація на вирішення завдань операціонального рівня діяльності призводить до того, що в процесі навчання пізнавальна активність курсантів має низький рівень [101].

На думку М. Т. Задояного та І. Г. Оксьома, «навчальний процес вищої юридичної освіти в Україні побудований згідно з усталеним поглядом на роль юриста в суспільстві, перевантажений нормативно-теоретичним навчанням, слабо орієнтований на практику фахівців» [87, с. 282]. Вчені зазначають, що «навчальні плани не завжди враховують не правову сферу діяльності юриста (ділову комунікацію, тактику дій, конструктивний аналіз, моделювання ситуацій та ін.) – сфер, що не є суто правовими, але становлять важливу прагматичну складову повсякденної активності фахівця у праві» [87, с. 282].

Разом з тим О. В. Узунова і К. В. Калюга зазначають, що «потрібно обрати, так звану утилітарну модель юридичного навчання яка передбачає отримання практичних навичок, тобто вузько професійну підготовку, зменшення кількості гуманітарно-соціальних дисциплін, «дрібних» спеціальних дисциплін, які мають динамічне законодавство (як-от, митне та валютне право) та прибрати дублюючі дисципліни (комерційне та підприємницьке право)» [244, с. 229-230]. Проблема підготовки майбутніх юристів, вважає

Л. Насіленко, «інтегрує поєднання теорії і практики викладання як фахових, так і спеціальних дисциплін з урахуванням компетентнісного підходу» [132, с. 75]. Сучасний юрист, професійну підготовку якого здійснюють вищі навчальні заклади України, – це компетентний фахівець з розвиненим юридичним мисленням, правосвідомістю, громадянською зрілістю, високою правовою і психологічною культурою і комунікативною компетентністю [132, с. 79].

Наголосимо, що специфікою юридичної діяльності є її творчий характер. Як вважає Т. І. Горбунова, «творчий характер у діяльності юриста виявляється в тому, що, керуючись нормами права, він обирає найбільш прийнятні прийоми й способи дій, методи роботи, які відповідають конкретній ситуації» [50, с. 53]. Вчена вказує, що «діяльність юриста насичена практичними соціально-психологічними проблемами» [50, с. 53].

А. О. Галай вказує, що «професійна спільнота повинна шукати й упроваджувати інноваційні форми навчання. У юриспруденції такою формою, що дає змогу студентам набувати практичних навичок під час навчання, є діяльність юридичних клінік» [43, с. 3]. Юридична клініка у вищому навчальному закладі для пенітенціарної системи є значним важелем формування якісно нового пенітенціарного персоналу, до компетентності якого належать такі риси, як професійна юридична обізнаність та повага й гуманізм до засуджених [43, с. 4].

Питання, пов'язані з організацією юридичної клініки (Juristischen Klinik) ґрунтовно розглядав G. Frommhold [272].

Водночас для нашого дослідження важливо з'ясувати основні позитивні здобутки, які є у зарубіжному досвіді підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Аналіз навчальних планів провідних юридичних шкіл Центральної та Західної Європи, а також країн Північної Америки та Австралії, проведений С. Леоновою, свідчить, що «сучасна модель підготовки юриста в провідних країнах світу передбачає докорінно інший зміст і порядок формування навчальних планів, а відтак і зміст освіти» [118]. Дослідниця виокремлює низку

принципових відмінностей. По-перше, це самостійність вищих навчальних закладів у формуванні навчального плану: кожен вищий навчальний заклад самостійно визначає перелік навчальних дисциплін, що пропонуються для вивчення студентам. По-друге, це варіативність навчальних планів, які надають студентам широкі можливості вибору навчальних дисциплін при збереженні мінімального набору обов'язкових для вивчення дисциплін (переважно на молодших курсах). При цьому, обсяг обов'язкових для вивчення дисциплін в середньому не перевищує 20% загального навчального часу. По-третє, це професійна орієнтованість навчальних планів на вивчення навчальних дисциплін гуманітарного та соціально-економічного циклу відводиться в середньому не більше 10% навчального часу» [118].

Для нашого дослідження важливими є праці таких зарубіжних учених, як А. Astin [269], S. Duguid [271], M. W. Neil [276], E. Russell [278] та інші [270, 273-275, 277-280].

У різних країнах є свої особливості щодо відбору персоналу для пенітенціарних служб. Зокрема, у Великій Британії, як вказує О. А. Дука, немає спеціальних вищих навчальних закладів для підготовки співробітників тюремної служби, однак є різні курси підвищення кваліфікації. Працювати у в'язниці може будь-хто, вища освіта не є обов'язковою, але, щоб обійняти керівну посаду, необхідно проходити навчання на відповідних курсах [71, с. 79]. Як вважає дослідник, позитивними рисами цієї системи є те, що: «1) досвід поєднання практичної діяльності з теоретичною підготовкою персоналу; 2) практика наставництва досвідчених працівників над молодими фахівцями; 3) значна увага приділяється фізичній підготовці працівників; 4) стимулювання персоналу до навчання через можливість кар'єрного зросту» [71, с. 79].

Сучасний стан підготовки пенітенціарних кадрів у Швейцарії дозволив А.О. Галай констатувати: «1) на роботу приймаються люди з будь-якою освітою, навіть на рівні середньої школи, проте з обов'язковим професійним досвідом не менше трьох років (незалежно від його сфери); 2) обов'язковою є

професійна перепідготовка у спеціальному Навчальному центрі м. Фрібург, яка триває 15 тижнів протягом двох років і поєднується з проходженням практики за місцем роботи; 3) у Швейцарії запроваджено підвищення професійної кваліфікації, яку проходять не лише рядові працівники, а й керівники підрозділів установ виконання покарань» [43, с. 8]. Науковець одночасно вказує, що «у частині кадрових технологій заслуговують подальшого аналізу та запозичення: підходи до гуманізації системи освіти персоналу пенітенціарних установ; система спеціалізації та перепідготовки щодо пенітенціарної діяльності осіб з загальнодержавною освітою; технологія поєднання теорії та практики шляхом щорічного проведення науково-прикладного національного конгресу з упровадження передового досвіду пенітенціарної діяльності; алгоритми до подолання плинності кадрів системи виконання покарань» [43, с. 8].

У Норвегії підготовка персоналу проходить в спеціальному вищому профільному навчальному закладі – Академії кримінально-виконавчої служби Норвегії (KRUS). Слухачі навчаються 2 роки та отримують кваліфікацію, що дорівнює національній кваліфікації «молодший спеціаліст». О. А. Дука, І. С. Яковець та А. О. Галай вказують, що «Академія здійснює: підготовку офіцерів Виправної служби для роботи в тюрмах, підвищення кваліфікації працівників установ та науково-інформаційний супровід служби» [41, с. 12]. На думку науковців, у частині кадрових технологій заслуговують подальшого аналізу та запозичення: 1) зосередження підготовки персоналу системи у провідному навчальному закладі, якою є Академія; 2) демілітаризація пенітенціарної служби; 3) модульна система підготовки (поєднання практики і теорії) та орієнтування абсолютної більшості працівників на нижчий рівень вищої освіти» [41, с. 15].

У Болгарії підготовка персоналу пенітенціарних установ відокремлена від поліції і здійснюється у навчальному центрі біля м. Плевен. У цей навчальний центр, як правило, приймаються особи з певним рівнем освіти. Навчання студентів планується за основними напрямками служби відділів безпеки у

в'язницях і слідчих ізоляторах. Навчальні програми наповнюються вивченням тем, пов'язаним: з формування комунікативних здібностей персоналу з метою проведення колекційної та консультативної роботи з ув'язненими; з формуванням вмінь працювати спільно з педагогами, психологами та психіатрами; з вивченням міжнародних стандартів поведінки з правопорушниками; з набуттям навичок роботи з людьми з психічними відхиленнями і особливими потребами та зі споживачами наркотиків; з набуттям навичок самооборони, управління конфліктами та роботи в команді тощо. З метою якісного навчання відбувається взаємодія з різними державними і недержавними інституціями, у тому числі з юридичною клінікою одного з місцевих університетів. А. О. Галай вказує на те, що «в силу своєї локальності Болгарська система навчання пенітенціаристів не може скласти значного прикладу для України, запозиченню може бути піддана методика навчання (практичне спрямування та інтерактивна ситуаційна педагогіка), активна наукова діяльність, налаштованість на взаємодію та відкритість» [41, с. 16-18].

У Польщі система навчальних закладів польської Служби в'язниць складається з 4 шкіл (Сухі, Поповне, Кули, Сулейови) та Центральної школи (Каліш). Як вказує А. О. Галай, «кваліфікаційних рівнів вищої освіти навчальні заклади Служби в'язниць Польщі не присвоюють» [41, с. 19]. Формами навчання у навчальних закладах Служби в'язниць Польщі є: 1) денна форма з розміщенням у навчальному закладі; 2) самостійне навчання; 3) електронне дистанційне навчання або поєднання цих систем [41, с. 19]. Водночас А. О. Галай зазначає, що «в сенсі оптимізації можливо переглянути систему спеціальних звань української служби (Польща доручає більшість завдань посадовим особам під офіцерського рівня, тоді, як Україна лише офіцерам, відповідно більше витрачає на підготовку)» [41, с. 22]. Крім того, фахівців виховного спрямування у Польщі готують до роботи у пенітенціарних закладах також різні вищі школи. Наприклад, за спеціальностями «ресоціалізація» (resocjalizacja), «соціальна профілактика та ресоціалізація» (profilaktyka

społeczna i resocjalizacja) та ін. можна пройти вишкіл у державному чи приватном, класичному чи профільному вищому навчальному закладі.

У Молдові професійну підготовку співробітників пенітенціарної системи здійснює Навчальний центр Департаменту пенітенціарних установ. У цьому навчальному центрі персонал проходить первинну професійну підготовку слухачів і підвищення кваліфікації. Тривалість курсу навчання слухачів складає від 1 тижня до 3 місяців. Кожного року центр здійснює підготовку 600 співробітників» [41, с. 22]. Пенітенціарна система Молдови, вважає О. А. Дука, «не має розгалуженої системи підготовки кадрів, оскільки кількість засуджених, які тримаються в установах виконання покарань, є незначною. Відсутній науковий супровід діяльності пенітенціарної системи Молдови. Тому досвід Молдови у підготовці пенітенціарних кадрів не може слугувати прикладом для України» [41, с. 25].

У Білорусії підготовка фахівців у сфері виконання кримінальних покарань здійснюється в Академії МВС Республіки Білорусь на базі кримінально-виконавчого факультету. Академія МВС Республіки Білорусь, як вказує О. В. Сахнік, «є практично єдиним вищим навчальним закладом, який здійснює підготовку фахівців для пенітенціарної системи» [41, с. 31].

В академії курсанти очної форми навчання отримують вищу освіту першого ступеня за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст». Підготовка здійснюється за спеціальністю «Правознавство» зі спеціалізацією «Кримінально-виконавча діяльність», при цьому термін навчання за очною формою – 4 роки, заочною – 5 років. Після завершення навчання тим, хто успішно пройшов державну атестацію, видається диплом установленого зразка за спеціальністю «Правознавство» та присвоюється кваліфікація «Юрист».

Вища освіта другого ступеня за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» може бути здобутою в Академії за спеціальностями: «Юриспруденція», «Управління органами внутрішніх справ», «Управління кадрами та ідеологічною роботою в органах внутрішніх справ» та «Державне управління органами внутрішніх справ».

На службу до органів та установ виконання покарань Республіки Білорусь приймаються особи з середньою, середньо-спеціальною, незакінченою вищою та вищою освітою. Освіту можна здобути і в цивільному навчальному закладі, однак для подальшого проходження служби здобуття вищої відомчої освіти є необхідним. Як вказує О. В. Сахнік, особи, що мають бажання проходити службу в органах та установах кримінально-виконавчої системи Республіки Білорусь та закінчили цивільні навчальні заклади, повинні обов'язково пройти первинну підготовку на базі Центру підвищення кваліфікації [41, с. 30].

У Росії підготовка працівників кримінально-виконавчої системи включає такі види навчання: професійну освіту, що являється підготовкою курсантів і слухачів у період їх навчання в освітніх закладах вищої професійної освіти Федеральної служби виконання покарань Росії, спеціальну первинну підготовку (навчання), яку проходять всі співробітники при зарахуванні у штат кримінально-виконавчої системи, додаткову професійну освіту – підвищення кваліфікації й професійну перепідготовку, що відбуваються в процесі службової діяльності. Службу в органах та установ виконання покарань Російської Федерації, на посадах рядового, молодшого, середнього, старшого та вищого начальницького складу, як вказує О. В. Сахнік, «можуть проходити особи з відомчою професійною освітою, або особи з освітою, здобутою у цивільному навчальному закладі, що пройшли спеціальні курси навчання – професійну підготовку» [41, с. 33].

Таким чином, аналіз наукової літератури свідчить про те, що проблема підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України є актуальною. Узагальнені результати теоретичного аналізу показують, що в системі вищої освіти особлива увага після входження України в Європейський освітній простір приділяється фаховій підготовці майбутніх юристів у вищих навчальних закладах. На майбутніх юристів покладаються завдання щодо оволодіння знаннями, уміннями та навичками, а також професійно-особистісними якостями, які дозволять їм здійснювати наглядові, соціальні, виховні й профілактичні заходи, що застосовуються до засуджених

та осіб, узятих під варту. З'ясовано основні позитивні здобутки, які є у зарубіжному досвіді підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі, які доцільно було б використати в сучасній системі вітчизняної вищої юридичної освіти.

1.2. Основні поняття та дефініції підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України

Охарактеризуємо основні поняття дослідження, які пов'язані з підготовкою майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Розкриємо сутність поняття «підготовка».

Аналіз словників, проведений нами, свідчить про те, що поняття «підготовка» тлумачиться по-різному. Його визначають: як «запас знань, навичок, досвід, набутий у процесі навчання, практичної діяльності» («Великий тлумачний словник сучасної української мови») [33, с. 767]; як певний спеціально організований процес формування готовності до виконання майбутніх завдань або готовність, під якою розуміється наявність компетенцій, знань, умінь та навичок, необхідних для успішного виконання певної сукупності завдань («Енциклопедія професійної освіти») [263, с. 488].

Науковці по-різному визначають поняття «підготовка». Приміром, В. Савіцька тлумачить підготовку як «навчання, тобто спеціально організований процес формування готовності до виконання майбутніх завдань; як готовність, під якою розуміється наявність компетенції, знань, умінь та навичок, необхідних для успішного виконання певних завдань» [177, с. 74]. А. В. Троцько визначає поняття «підготовка» як формування готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності [242, с. 9]. Саме у такому визначенні ми будемо використовувати поняття «підготовка» у нашому дослідженні.

Водночас О. І. Федоренко наголошує, що «підготовка майбутніх правоохоронців до професійної діяльності під час навчання у вищому навчальному закладі – цілеспрямований, організований, динамічний процес, інноваційний за своїм характером, адаптований до умов майбутньої професійної діяльності» [249, с.195]. Результатом підготовки є готовність курсантів до її самостійного виконання (засвоєння ними відповідних знань; оволодіння вміннями та навичками, необхідними у професійній діяльності; набуття досвіду їх здійснення та творчого застосування; сформованість пізнавальної і професійної мотивації, усвідомлення соціальної необхідності і цінності професії) [249, с. 195].

Отже, різновидом підготовки є професійна підготовка. Розкриємо сутність цього поняття, яке тлумачиться дещо неоднозначно. У довідковій літературі його визначають: як систему професійного навчання, метою якого є прискорене набуття тими, хто навчається, навичок, необхідних для виконання певної роботи або ж групи робіт («Педагогічний енциклопедичний словник») [144, с. 223]; як «1. Організацію навчання професійних кадрів. Різних форм отримання професійної освіти. 2. Прискорена форма освоєння професійних компетенцій, необхідних для виконання певних трудових функцій» («Словник-довідник сучасної російської професійної освіти») [221, с. 11]; як «здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальності» («Словник законодавчих і нормативних термінів») [222, с. 365]; як сукупність спеціальних знань, вмінь і навичок, якостей, трудового досвіду й норм поведінки, що забезпечує можливість успішної роботи з певної професії («Енциклопедія професійної освіти») [263, с. 390]; як «один із видів соціальних послуг, зорієнтованих на забезпечення політики зайнятості населення, підвищення конкурентоспроможності особи на ринку праці» («Юридична енциклопедія») [264, с. 179].

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що поняття «професійна підготовка» тлумачиться по-різному. Так, С. М. Вишнякова визначає поняття «професійна підготовка» як процес оволодіння знаннями,

навичками та вміннями, який дозволяє виконувати роботу в визначеній сфері діяльності [37, с. 262]. На думку О. П. Єгоршина, професійна підготовка здійснюється з метою одержання певної професії або спеціальності тим або іншим працівником і обов'язково передбачає різні рівні підготовки [76, с. 122]. Г. В. Троцько вважає, що професійна підготовка – це «система, яка характеризується взаємозв'язком і взаємодією структурних та функціональних компонентів, сукупність яких визначає особливість, своєрідність, що забезпечує формування особистості студента відповідно до поставленої мети – вийти на якісно новий рівень готовності студентів до професійної діяльності» [242, с. 20].

Водночас зауважимо, що В. Г. Хирний вважає: «система професійної підготовки персоналу пенітенціарної системи базується на певних принципах. Це, зокрема, системність професійної підготовки, загальність професійної підготовки, наукова обґрунтованість потреби у працівниках тієї чи іншої кваліфікації, професіоналізм та якість професійної підготовки. До загальних же завдань професійної підготовки персоналу органів та установ пенітенціарної системи науковці відносять: 1) підвищення знань, умінь, спеціальних навичок та виконання приписів чинних нормативних актів, що регламентують діяльність пенітенціарної системи; 2) оперативність та чіткість у прийнятті управлінських рішень; 3) підвищення професіоналізму та кваліфікації працівників органів та установ виконання покарань; 4) формування високих морально-психологічних, етичних якостей та відповідальності під час виконання професійних обов'язків» [255, с. 14].

У нашому ж дослідженні ми будемо спиратися на узагальнене визначення О. О. Фунтікової, яка визначає поняття «професійна підготовка» як «здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю» [253, с. 298].

У науковому обігу поряд з поняттям «професійна підготовка» застосовується поняття «підготовка до трудової діяльності». В «Енциклопедії освіти» поняття «підготовка до трудової діяльності» визначається як

«планомірні, організовані заходи педагогів і учнів, спрямовані на засвоєння трудових, професійних знань, оволодіння вміннями і навичками, формування професійно важливих якостей особистості, що відповідають вимогам професій, вирізняють трудове, професійне навчання та виховання» [263, с. 676].

Далі звернемося до з'ясування сутності поняття «професійна діяльність».

Аналіз словників, проведений нами, свідчить про те, що поняття «професійна діяльність» тлумачиться по-різному. Його визначають: як трудову діяльність, що потребує професійного навчання та здійснюється у процесі об'єктивного розподілу праці («Словник-довідник сучасної російської професійної освіти») [221, с. 7].

Дещо ширше тлумачить цей термін О. А. Файєр, визначаючи «професійну діяльність» як «вид трудової діяльності професіоналів, які володіють комплексом спеціальних теоретичних знань та практичних навичок, набутих в результаті спеціальної підготовки та досвіду роботи, мають високу ділову репутацію та володіють професійною етикою, зміст якої складається з доцільної зміни та перетворення навколишнього середовища шляхом виконання покладених на них особливих професійних обов'язків та здійснюючи надані ним для цього права, та діяльність яких може заподіяти шкоду третім особам» [246, с. 130]. У нашій роботі ми спиратимемося саме на це визначення, позаяк воно найповніше відображає суть цього поняття.

Водночас наголосимо, що професійна діяльність, як зауважує О. А. Файєр, «сприймається та оцінюється в суспільстві далеко неоднаково та не завжди вірно, тому необхідно виділити її структурні елементи, які дають змогу представити реальну картину професійної діяльності, і які слід враховувати при визначенні поняття «професійної діяльності», а саме: 1) масовість професійної діяльності; 2) служіння як природа професійної діяльності; 3) особлива відповідальність осіб, які здійснюють професійну діяльність; 4) надії на професійну діяльність; 5) престижність; 6) інтелектуальність професійної діяльності; 7) проблемність мислення особи» [246, с. 129].

Разом з тим професійна діяльність правознавця, як зазначає О. В. Кобець, є надзвичайно складною і багатогранною, «оскільки вона пов'язана з роботою державних установ і посадових осіб різних рівнів ієрархії, спрямована на охорону інтересів держави, законних інтересів і прав громадян» [99, с. 9].

На нашу думку, важливу роль у професійній діяльності юриста відіграє професійна позиція. Зокрема, в «Акмеологічному словнику» поняття «професійна позиція» визначається як стійкі системи відносин працівника до праці, суспільства, до себе та до іншої людини [1, с. 86]. Водночас В. К. Солондаєв наголошує, що «професійна позиція» – це індивідуальний психологічний феномен, властивості якого залежать від особливостей освіти, особистості, умов діяльності та ін. [229, с. 100].

На слушну думку Т. І. Далдаєвої, професійна позиція є основою професійного становлення і розвитку фахівця, яка спрямовує особу на професійно-творчий саморозвиток і самореалізацію [62]. Отже, у процесі підготовки майбутніх юристів у вищому навчальному закладі доцільно приділяти особливу увагу формуванню професійної позиції студентів, починаючи вже з першого курсу [63].

Одночасно процес професійної освіти майбутніх юристів неможливо відтворити без розуміння сутності поняття «професійна орієнтація».

Аналіз словників і енциклопедичних видань, проведений нами, показав, що поняття «професійна орієнтація» тлумачиться по-різному. В «Українському педагогічному словнику» поняття «професійна орієнтація» тлумачиться як «комплекс психолого-педагогічних і медичних заходів, спрямованих на оптимізацію процесу працевлаштування молоді згідно з бажаннями, нахилами і сформованими здібностями та з урахуванням потреби в спеціалістах народного господарства й суспільства в цілому» [245, с. 274]. В «Енциклопедії освіти» поняття «професійна орієнтація» визначається як «комплексна науково обґрунтована система практичних методів і засобів впливу на особистість з метою забезпечення самостійного й усвідомленого вибору професії, її освоєння та здійснення професійної діяльності на основі врахування індивідуально-

психологічних властивостей людини і потреб ринку праці в кадрах» [78, с. 725]. У «Словнику законодавчих і нормативних термінів» поняття «професійна орієнтація» тлумачиться як «науково обґрунтована система форм, методів, засобів впливу на особу для сприяння її професійному самовизначенню на основі врахування стану здоров'я, освітнього і професійно-кваліфікаційного рівня, інтересів, здібностей, індивідуальних, психофізіологічних особливостей та потреб галузей економіки здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальності» [222, с. 363].

Підкреслимо, що в «Методичних рекомендаціях щодо проведення професійної орієнтації молоді, відбору та направлення кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців для Державної кримінально-виконавчої служби України, проходження зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень осіб, які виявили бажання вступати до вищих навчальних закладів України у 2014 році» професійна орієнтація молоді до служби в ДПтС України розглядається як «науково-обґрунтована система взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів, спрямованих на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізації здатності до служби особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір майбутньої професії» [128]. У своїй роботі ми спиратимемося на це визначення поняття «професійна орієнтація молоді», позаяк, на нашу думку, воно найкраще відображає його суть.

Професійна орієнтація молоді за змістовими напрямками функціонування має такі структурні елементи: 1) професійну інформацію; 2) професійну консультацію; 3) професійний відбір; 4) професійну адаптацію [128]. Отже, необхідно визначитися у розумінні цих складових.

Як відомо, професійна інформація – це різновид інформації, документовані або публічно оголошувані відомості про органи і установи виконання покарань. Зокрема це інформація про професію, зміст і перспективи спеціальностей, вимоги, що висуваються до особи, яка бажає працювати в

ДПтС України, про форми й умови оволодіння різними спеціальностями, а також про можливості професійно-кваліфікаційного розвитку, формування професійних інтересів, намірів і мотивацій особи [128].

Професійна ж консультація є організованою взаємодією професійного консультанта (працівника підрозділу з роботи з персоналом органу й установи виконання покарань) та особи, яка потребує допомоги у виборі професії та спеціальності, на основі вивчення її індивідуально-психологічних характеристик, професійних інтересів, нахилів, стану здоров'я та особливостей життєвої ситуації [128].

Під професійним відбором ми розумітимемо науково-обґрунтовану систему заходів, що створює умови для встановлення професійної придатності особи до провадження конкретних видів професійної діяльності згідно з нормативними вимогами і конкретним робочим місцем [128].

Професійна адаптація – це науково-обґрунтована система заходів, покликана сприяти процесу пристосування особи до психологічних та організаційно-технічних особливостей професійної діяльності [128].

Отже, однією з головних вимог до складових професійної орієнтації молоді є їх наукова обґрунтованість та компетентність.

За логікою нашого дослідження розкриємо також визначення понять «підготовка працівників пенітенціарної системи до здійснення діяльності з ресоціалізації засуджених» та «професійна підготовка персоналу органів і установ кримінально-виконавчої служби». Зокрема, О. В. Гуцев визначає поняття «підготовка співробітників пенітенціарної системи до здійснення діяльності із ресоціалізації засуджених» як цілеспрямований і специфічний педагогічний процес, що полягає в опануванні впорядкованою системою знань механізмів ресоціалізованого педагогічного впливу на засуджених, що забезпечує розвиток особи співробітника кримінально-виконавчої системи, а також інших професійно важливих якостей, необхідних для виконання посадових обов'язків [61]. Одночасно О. Г. Боднарчук визначає поняття «професійна підготовка персоналу органів і установ кримінально-виконавчої

служби» як «нормативно врегульований, організований, безперервний і цілеспрямований процес оволодіння теоретичними знаннями і практичними навичками, умінням забезпечити виконання персоналом своїх службових обов'язків на високому професійному рівні та неухильне виконання законів України з дотриманням норм професійної етики» [20, с. 18]. У нашому дослідженні спиратимемося на ці визначення.

Водночас розкриємо сутність поняття «готовність».

Аналіз словників, проведений нами, свідчить про те, що поняття «готовність» є багатозначним.

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» поняття «готовність» тлумачиться як «бажання зробити що-небудь» [33].

У Словнику С. І. Ожегова поняття «готовність» визначається як згода зробити щось або стан, при якому все зроблено, все готове для чого-небудь [136, с. 145].

У науковій літературі є різні підходи до трактування поняття «готовність». Зокрема, Л. В. Кондрашова визначає поняття «готовність» як інтегративне особистісне утворення, яке охоплює ідейно-моральні та професійно-педагогічні погляди і переконання, професійну спрямованість психічних процесів, самовладання, педагогічний оптимізм, налаштованість на професійну працю, здатність до подолання труднощів, самооцінку результатів цієї праці, потребу у професійному самовихованні [106, с. 13].

Одночасно В. Савіцька трактує поняття «готовність» як «складне, особисте, структурне утворення, яке включає мотиви, що спрямовують студентів на усвідомлення необхідності вирішення завдань, і є результатом підготовки студентів у вищих навчальних закладах до професійної діяльності» [177, с. 330]. Саме у такому розумінні ми будемо застосовувати поняття «готовність» у нашому дослідженні.

Принагідно зауважимо, що Н. А. Алік виділяє чотири рівні готовності студента до діяльності: 1) готовність до творчої навчальної діяльності, коли студент переконаний у необхідності опанування даною спеціальністю;

2) готовність до діяльності в нетипових умовах, коли студент має здібності до обраної спеціальності, його знання глибокі й виходять за межі підручників, але не за межі навчальної програми; 3) готовність до діяльності в типових умовах, коли студент до обраної спеціальності є не байдужим, його знання не виходять за межі програми та підручників і він самостійно й точно виконує навчальні завдання викладача; 4) виконавча готовність, коли студент до обраної спеціальності є байдужим, програма в основному засвоєна і він проявляє самостійність тільки на вимогу викладача [4, с. 3]. Як видно, рівні готовності залежать від ставлення студента до навчання і майбутньої професії.

У сучасній науці відсутній єдиний науковий підхід до тлумачення поняття «готовність до здійснення професійної діяльності». І. І. Галімска трактує поняття «готовність до здійснення професійної діяльності» як «сформовану інтеграційну характеристику особистості, яка є необхідною передумовою успішної професійної діяльності і являє собою динамічне складне психолого-педагогічне явище, що характеризується діалектичною єдністю професійно значущих індивідуальних, особистісних і суб'єктивних якостей особи, спеціальних знань, умінь та навичок, мотиваційних і вольових зусиль, спрямованих на свідоме та результативне виконання професійної діяльності» [44].

Водночас готовність до професійної діяльності, вважає В. А. Семиченко, є психічним станом. Причому він охоплює операційну готовність (негайну передстартову активізацію людини, її включення на необхідному рівні в діяльність), функціональну готовність (усвідомлення людиною своїх цілей, оцінювання наявних умов, визначення найвірогідніших способів дії), особистісну готовність (включає пролонговану високу активність особистості при залученні до трудового процесу, прогнозування необхідності і розподілу в часі мотиваційних, вольових, інтелектуальних зусиль, оцінювання ймовірності досягнення життєвих успіхів через діяльність) [186, с. 99].

Разом з тим А. А. Деркач визначає поняття «готовності до професійної діяльності» як цілісний прояв усіх сторін особистості фахівця, виділяючи

пізнавальні, емоційні та мотиваційні компоненти. При цьому науковець виділяє умови формування готовності до праці: самостійність і критичне засвоєння культури; активну участь у вирішенні суспільно значущих завдань; спеціальний розвиток творчого потенціалу особистості – її психічних процесів [66].

Важливим фактором у підготовці майбутніх фахівців та в процесі трудової діяльності є поняття «кваліфікація», значення якого необхідно уточнити.

У Законі України «Про вищу освіту» (2014) поняття «кваліфікація» визначається як «офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважена установа встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) відповідно до стандартів вищої освіти, що засвідчується відповідним документом про вищу освіту» [155].

Водночас С. У. Гончаренко визначає поняття «кваліфікація» як: «1) ступінь професійної підготовки працівника, наявність у нього знань, умінь, необхідних для виконання ним певного виду роботи; 2) характеристику певного виду роботи, що встановлюється залежно від її складності, точності й відповідальності; 3) характеристику предмета, явища» [48, с. 158].

У розумінні поняття «кваліфікація» ми спиратимемося на визначення О. С. Заблоцької, яка визначає кваліфікацію як офіційне визнання результату формування у суб'єктів навчання компетенції, визначених нормативними освітніми документами для певної галузі діяльності [85, с. 55].

Важливим для нашої роботи є також те, що ми розуміємо під поняттям «юрист». Прикметно, що у різних джерелах даються різні його визначення. Приміром, у «Великому енциклопедичному юридичному словнику» юрист визначається як «особа, яка має юридичну освіту, правознавець» і уточнюється, що до юристів належать судді, прокурори, слідчі, адвокати, юрисконсультанти, що працюють на підприємствах, в установах, організаціях і юридичних фірмах, вчені-правознавці, викладачі права та ін. [32, с. 982]. У «Популярній юридичній енциклопедії» дається більш узагальнене визначення: «юрист» тлумачиться як «фахівець, який має професійні, тобто фундаментальні, правові знання, що

використовуються для потреб того чи іншого виду юридичної діяльності», а юристами вважаються судді, прокурори, слідчі, адвокати, нотаріуси, юрисконсульти та інші фахівці у галузі правознавства [153, с. 525]. Автори «Короткого словника логіко-юридичних термінів» наголошують на навчально-освітній складовій поняття «юрист», зазначаючи, що це «спеціаліст-професіонал, який отримав повний набір юридичних знань, вмінь та навичок відповідно до Державного стандарту та має право займати визначені посади в сфері юридичної практики, тобто займатися юридичною практичною діяльністю» [110, с. 114].

Беручи до уваги весь спектр значень, у нашому дослідженні ми, однак, спиратимемося на визначення поняття «юрист», запропоноване С. Д. Гусарєвим та О. Д. Тихомировим. Науковці тлумачать поняття «юрист» як «професіонала, який має фундаментальні та спеціальні правові знання, глибоко переконаний у винятковому призначенні права і законності для суспільства, кваліфіковано користується юридичним інструментарієм при розв'язанні юридичних проблем в ім'я захисту прав і законних інтересів громадян» [59, с. 39]. Як видно, фахівці наголошують на тому, що поняття «юрист» включає в себе такі категорії, як професія, переконання та громадянська позиція.

Водночас С. Д. Гусарєв та О. М. Карпов справедливо вважають, що юридичній професії властиві масовість, елітність, особлива відповідальність, конфліктність, інтелектуальна привабливість, колективність праці [60, с. 52]. Як видно, це професія, котра поєднує дещо суперечливі риси, що свідчить про необхідність запровадження особливих підходів в навчанні майбутніх юристів.

У зв'язку з цим А. Г. Андрощук визначає «новий професійний контур» юриста, який пов'язаний з тим, що «в нових умовах він має забезпечувати свій постійний розвиток, включаючи вдосконалення знань, умінь і навичок, усвідомлювати, які цінності і світоглядні настанови ведуть до створення здорового правового суспільства, брати активну участь у справах місцевої громади і всього суспільства» [7, с. 8].

Фахівці, зокрема, визначають особливі якості фахівця-юриста: зокрема С. С. Сливка визначає «широкий кругозір, розвинений інтелект, творче мислення, кмітливість та працездатність, аналітичний склад розуму, вміння прогнозувати та виділяти головне у справі, розвинена інтуїція та уявлення, здатність до досягнення угод на різних етапах роботи вміння знайти компроміси у спілкуванні, почуття гумору та адекватна самооцінка, самоконтроль над емоціями та поведінкою, а також – високий рівень професійної правової свідомості, чесність, мужність, совісність, принциповість, дисциплінованість, обов’язковість та ретельність у роботі, здатність адекватно реагувати на різні події» [219, с. 10].

Як відомо, важливою складовою професійної діяльності є професійна культура. Професійна ж культура юриста має типові риси та свої специфічні складові.

Сучасні спеціалісти-правознавці сміливо визначають професійну культуру юриста, та С. С. Сливка тлумачить, як «новий різновид субкультури, що складається з різних культур», яку можна розглядати, «з одного боку, як комплексну практико-прикладну юридичну науку (що включає систему знань про різні види культур, а також наукові здобутки правничої деонтології та правничої етики), а з іншого – як професійну властивість правника, що характеризується широким спектром норм, принципів, правил тощо» [219, с. 16]. При цьому професійна культура передбачає таких елементів: знання правових та інших соціальних і технічних правил й норм (моральних, естетичних, педагогічних, психологічних тощо), повагу до права, моральні принципи і норми, почуття службового юридичного обов’язку, вміння і навички реалізовувати вказані норми та правила, готовність (установку) виконувати свій службовий обов’язок, діяти правомірно у будь-якій ситуації, правомірну поведінку юриста при здійсненні ним професійної діяльності [219, с. 9]. Отже, професійна культура юриста – це особливе багатоаспектне явище, що поєднує певні вроджені та набуті властивості особистості.

На думку О. А. Ануфрієнко «професійну культуру юриста можна виокремити завдяки особливостям юридичних дій як складову культури його особистості» [8]. Вона є комплексом різних видів культур особистості юриста, а її формування триває впродовж усього життя юриста і ґрунтується, насамперед, на засадах духовності, поваги до права та патріотизму [8].

У нашому ж дослідженні ми будемо використовувати поняття «професійна культура юриста» у визначенні, яке подає С. К. Цеєва. Вчена визначає професійну культуру юриста як знання законодавства й можливостей юридичної науки, уміння користуватися правовим інструментарієм (законами й іншими правовими актами) у повсякденній діяльності, юридичною технікою, досягненнями юридичної науки й практики; охорону й захист прав і свободи громадян; виконання юристом свого громадянського обов'язку, постійне підвищення майстерності й підтримка професійної культури на рівні останніх досягнень теоретичної й практичної юриспруденції [257, с. 18].

Одним з ключових понять нашої роботи є «пенітенціарна система». Однак аналіз наукового тезауруса показав, що у практиці одночасно застосовуються поняття «пенітенціарні системи» та «пенітенціарна система».

У «Юридичній енциклопедії» поняття «пенітенціарні системи» визначається як «системи виконання кримінального покарання у вигляді позбавлення волі» [264, с.469].

Одночасно О. Б. Пташинський уточнює, що пенітенціарні системи – це «сукупність взаємопов'язаних державних установ та органів виконання кримінальних покарань, створених з метою виправлення і перевиховання засуджених, які здійснюють єдину державну політику у сфері виконання кримінальних покарань у відповідності з чинним законодавством» [167, с. 8]. При цьому науковець зазначає, що «суб'єктами пенітенціарної системи виступають: по-перше, з одного боку, це державні органи та установи виконання кримінальних покарань; підприємства, установи і організації, де працюють засуджені, а, з іншого – і це є особливістю даної системи, суб'єктом

виступає і сама особа, яка скоїла злочин і яка ним стає з часу набирання вироком законної сили щодо її засудження і покарання» [167, с. 9].

Разом з тим Є. М. Бодюл, проаналізувавши сучасну юридичну літературу, робить висновок про те, що поняття «пенітенціарна система» зазвичай уживають у двох випадках. По-перше, у наукових працях історико-правового характеру, в яких поняття «пенітенціарна система», «пенітенціарні установи» мають узагальнюючий характер і застосовуються для характеристики різних етапів історичного розвитку (при цьому вказані поняття зазвичай поєднують з термінами, що офіційно використовувалися в конкретних історичних умовах). По-друге, у міжнародних актах (напр., «Мінімальні стандартні правила поводження з ув'язненими», прийняті на I Конгресі ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками 30 серпня 1955 р., «Європейські пенітенціарні правила» від 12 лютого 1987 р. та ін.), а також при вивченні зарубіжного пенітенціарного права й законодавства [21, с. 34].

Поняття «пенітенціарна система», наголошує Є. М. Бодюл, «може використовуватися як у науковому обігу, так і в загальноповживаному значенні, оскільки позначає всю сукупність суб'єктів виконання кримінальних покарань, організаційно-правових, соціальних і громадських інститутів, що беруть участь у забезпеченні виправлення і ре соціалізації засуджених» [21, с. 34].

Дослідники також вказують, що «пенітенціарну систему можна розглядати як у вузькому, так і широкому сенсі. У широкому розумінні пенітенціарна система – це сукупність взаємопов'язаних і взаємозумовлених державно-правових засобів, методів і гарантій, спрямованих на досягнення цілей кримінального покарання в діяльності органів і установ виконання покарань; у вузькому розумінні – це система органів і установ виконання покарань» [21, с. 34]. У зв'язку з цим, а також зважаючи на «ті суспільні зміни, що відбуваються сьогодні в нашій державі, пенітенціарна система повинна орієнтуватися на модель функціонування перехідного типу, яка поєднує в собі загальноприйняті гуманістичні підходи до виконання покарання з одночасним

урахуванням особливостей вітчизняної дійсності, вимог зміцнення правопорядку, а також реальних ресурсних можливостей» [21, с. 34].

Разом з тим М. П. Мелентьев, звертаючись до поняття «пенітенціарна система», підкреслює, що воно не обмежується системою розміщення ув'язнених у тюрмах, а включає всю виправну систему, пов'язану з виконанням покарання у вигляді позбавлення волі, у сукупності із засобами й методами правового впливу на засуджених осіб, з метою відновлення соціальної справедливості, виправлення засудженого й запобігання вчиненню нових злочинів [127, с. 3].

С. М. Оганесян вважає, що пенітенціарна система включає органи й установи держави, що виконують усі види кримінального покарання, організаційно-правові, соціальні та громадські інститути, що забезпечують виправлення засуджених [135, с. 16].

Водночас Г. О. Радов визначає поняття «пенітенціарна система» як «цілісне, функціонально-інтегральне утворення повноважних суб'єктів державного управління, місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства та їх узгоджених дій щодо забезпечення ресоціалізації засуджених» [168, с. 11].

В. Г. Хирний у дисертаційному дослідженні на тему «Організація та засади управління пенітенціарною системою України» зазначає, що «під пенітенціарною системою слід розуміти цілісне, функціонально-інтегральне утворення уповноважених органів державної влади, місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства та їх узгоджених дій щодо здійснення єдиної державної політики з метою забезпечення безпеки суспільства через ресоціалізацію засуджених осіб шляхом здобуття ними освіти та набуття професії, їх подальшої соціальної адаптації в суспільстві» [255, с. 12].

У нашому ж дослідженні ми спиратимемося на визначення поняття «пенітенціарна система», яке пропонує Д. В. Ягунов. Вчений визначає пенітенціарну систему як «сукупність органів державної влади, місцевого самоврядування та громадських інституцій, об'єднаних на інтегрально-

функціональних засадах навколо центрального органу пенітенціарного управління, на який покладено обов'язки з вироблення та реалізації єдиної політики у сфері виконання кримінальних покарань, де всі органи і інституції взаємодіють у напрямі убезпечення суспільства шляхом ресоціалізації осіб, які відбувають або відбули кримінальні покарання» [265, с. 178].

Пенітенціарна система України розглядається як упорядкована сукупність органів і установ виконання покарань, які у взаємодії забезпечують реалізацію державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, спрямованої на досягнення конкретної мети забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених осіб.

Зауважимо, що різні країни мають різні пенітенціарні системи та служби. Для нашого дослідження важливо з'ясувати сутність поняття «Державна пенітенціарна служба України».

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про ліквідацію територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби та утворення територіальних органів Міністерства юстиції» від 18 травня 2016 р. № 348 зазначено, що «міжрегіональні управління з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції, є правонаступниками територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби, які ліквідуються» [161]. Зазначимо, що на виконання цієї постанови сьогодні активно проводяться відповідні заходи.

Державна пенітенціарна служба України (ДПтС), а саме відповідно до Указу Президента «Про затвердження Положення про Державну пенітенціарну службу України від 06 квітня 2011 р. № 394/2011» та постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну пенітенціарну службу України» від 2 липня 2014 р. № 225, є «центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра юстиції і який реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань».

Відповідно до п. 3 постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну пенітенціарну службу України» від 02 липня 2014 р. № 225, «Основними завданнями ДПтС є: «1) реалізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань; 2) внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері виконання кримінальних покарань; 3) забезпечення формування системи наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів, які застосовуються до засуджених та осіб, узятих під варту; 4) контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбuvання кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та осіб, узятих під варту» [157].

Адміністративна діяльність в органах та установах ДПтС України визначається, вважає С. К. Гречанюк, «як урегульована правовими нормами владна, виконавчо-розпорядницька діяльність, яка спрямована на: забезпечення виконання поставлених перед органами та установами ДПтС України завдань та реалізацію визначених функцій щодо здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань; на упорядкування внутрішньосистемних відносин, які виникають у процесі організації самої системи установ та органів ДПтС України, забезпечення необхідних умов для її функціонування» [51, с. 28].

Аналіз наукової літератури й основних нормативних правових актів, що визначають адміністративно-правове становище установ Державної пенітенціарної служби, вказує М. С. Дзюдзь, «дозволяє виділити такі ознаки адміністративної діяльності, як управлінська, державно-владна, виконавчо-розпорядча» [68, с. 48]. При цьому М. С. Дзюдзь зазначає, що «адміністративна діяльність установ Державної пенітенціарної служби є сукупністю виконавчо-розпорядчих дій, які здійснюються посадовими особами в адміністративно-правових формах і за допомогою адміністративно-правових заходів, направлених на забезпечення ефективного функціонування та попередження правопорушень» [68, с. 49].

Отже, діяльність пенітенціарних служб передбачає не тільки правову, а й педагогічну практику, яка має свої особливості. У зв'язку з цим необхідно визначитися із сутністю поняття «пенітенціарна педагогіка».

Найбільш узагальнено пенітенціарна педагогіка тлумачиться у навчальному посібнику «Основи пенітенціарної педагогіки і психології» під загальною редакцією академіка В. М. Синьова, і визначається як «наука про виправлений вплив на засуджених, які відбувають покарання, головним чином, у вигляді позбавлення волі. в'язаних, так і не пов'язаних з позбавленням волі. Вона вивчає закономірності та специфіку педагогічного процесу в місцях позбавлення волі, принципи, методи та форми впливу на засуджених» [190, с. 6].

Однак відомий дослідник С. В. Познишев ще 1923 року в монографії «Основи пенітенціарної науки» визначав пенітенціарну педагогіку як діяльність з виправлення злочинців і розкрив поняття юридичного й етичного виправлення, виховних можливостей загальноосвітнього навчання, культурно-освітньої роботи, трудового виправлення особистості ув'язнених.

Ми ж спиратимемося на визначення С. А. Ветошкіна, котрий тлумачить поняття «пенітенціарна педагогіка» як самостійну галузь педагогіки, що займається теоретичним осмисленням і обґрунтуванням процесу виправлення засуджених, таких, що перебувають в місцях позбавлення волі за злочини, а також розробляє науково-практичні основи цього процесу [35, с. 9].

Метою ж пенітенціарної педагогіки є ресоціалізація засуджених. Поняття «ресоціалізація» є багатозначним, тому необхідно уточнити, в якому значенні ми будемо його використовувати.

У «Великому енциклопедичному юридичному словнику» поняття «ресоціалізація» трактується як: «1) повернення особи в суспільство, 2) процес, спрямований на відновлення морального, психічного й фізичного стану особи, її соціальних функцій, приведення індивідуальної чи колективної поведінки у відповідність із загальновизнаними суспільними правилами та юридичними нормами, 3) у сфері виконання покарань – процес підготовки засудженого до

повернення в суспільство, що ґрунтується на відновленні позитивних зв'язків, відносин і розвитку в засудженої особи соціально корисних умінь і навичок, необхідних для повноцінного існування в суспільстві» [32, с. 771]. Як видно, багатозначність зумовлена різними причинами необхідності ресоціалізації, позаяк людина може опинитися за різних обставин.

Водночас в «Енциклопедії для фахівців соціальної сфери» наголошується на вторинній природі процесу ресоціалізації: поняття «ресоціалізація» визначається як «повторна соціалізація, підготовка до повернення індивіда у звичну культуру, середовище, відновлення соціальних зв'язків шляхом зміни в установах, цілях, нормах і цінностях його життя» [77, с. 72].

У Кримінально-виконавчому кодексі України у ст. 6 наголошується, що ресоціалізація – це «свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві».

Разом з тим науковці В. Синьов, В. Кривуша та О. Беци поєднують ресоціалізацію із законослухняністю: на їхню думку, ресоціалізація є «процесом виправлення засудженого, формування в нього законослухняної поведінки, стимулювання становлення особистості на таку життєву позицію, що відповідає соціальним нормам, на основі відновлення, збереження й розвитку соціально корисних якостей і відношень особистості під час виконання покарання й подальшої адаптації засудженого до умов самостійного життя на волі» [190, с. 110].

Протиставляючи ресоціалізацію де соціалізації, Н. С. Калашник також зазначає, що першу можна розглядати як «один з найскладніших соціальних процесів, спрямованих на подолання десоціалізації особистості, тобто відновлення особистістю якостей, необхідних для нормальної життєдіяльності в суспільстві, засвоєння нових цінностей, соціальних ролей і навичок замість втрачених, деформованих або несформованих, переорієнтація соціального спрямування розвитку особистості за рахунок включення їх у нові, позитивно орієнтовані міжособистісні стосунки й види діяльності» [94, с. 89].

На думку П. М. Гусака, «інноваційні організаційні форми ресоціалізації неповнолітніх правопорушників дозволяють ефективно реалізовувати виховний потенціал пенітенціарної системи» [58, с. 106].

Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України» розглядається нами як організований і цілеспрямований процес здійснення науково й методично обґрунтованих заходів вищих навчальних закладів, спрямованих на оволодіння студентами кваліфікацією, яка дозволить їм ефективно працювати в уповноважених органах і установах, що взаємодіють для забезпечення суспільства в напрямку ресоціалізації певних осіб.

Готовність майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України розглядається нами як результат підготовки і як інтегроване особистісне утворення, що характеризується наявністю певного комплексу знань законодавства, умінь і навичок щодо використання правового інструментарію (законів та інших правових актів), а також професійно-особистісних якостей, які дозволять здійснювати наглядові, соціальні, виховні та профілактичні заходи, що застосовуються до засуджених з метою повернення їх до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві.

Таким чином, до основних понять, котрі характеризують підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, належать: «підготовка», «професійна підготовка», «підготовка до трудової діяльності», «професійна діяльність», «професійна позиція», «професійна орієнтація», «підготовка працівників пенітенціарної системи до здійснення діяльності із ресоціалізації засуджених», «професійна підготовка персоналу органів і установ кримінально-виконавчої служби», «готовність», «кваліфікація», «юрист», «професійна культура юриста», «пенітенціарні системи», «пенітенціарна система», «Державна пенітенціарна служба України», «пенітенціарна педагогіка» та «ресоціалізація». Уточнено сутність понять «підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній

системі України» та «готовність майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України», «пенітенціарна система України».

1.3. Аналіз структури підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України

На сучасному етапі професійна підготовка правників, як справедливо вважає В. М. Савіщенко, «потребує переосмислення мети, змісту, форм організації юридичної освіти з метою орієнтації її на формування професійно значущих якостей» [181]. Ми погоджуємося з цією думкою вченої.

Результатом якісної підготовки майбутніх юристів у вищих навчальних закладах, вважає Л. В. Кондрашова, є сформована в них готовність до професійної діяльності [106, с. 13]. При цьому готовність можна розглядати в різних контекстах: як інтегративне особистісне утворення, яке охоплює ідейно-моральні та професійно-педагогічні погляди і переконання, професійну спрямованість психічних процесів, самовладання, педагогічний оптимізм, налаштованість на професійну працю, здатність до подолання труднощів, самооцінку результатів цієї праці, потребу у професійному самовихованні [106, с. 13].

Професійна готовність особистості, вважає Л. В. Міхеева, «починається з поінформованості про особливості професії, позитивного ставлення до неї, формування мотивів, розвитку певних здібностей, оволодіння необхідними знаннями про предмет і способи діяльності, практичних умінь і навичок їх реалізації в конкретних умовах професійної діяльності, що обумовлює формування професійно важливих якостей і професійної самосвідомості» [130, с. 5]. Вчена наголошує, що «важливим чинником формування готовності до діяльності є збіг мотиваційної сфери суб'єкта з характером мети» [130, с. 5].

У свою чергу структура готовності має певні групи компонентів, причому різні дослідники визначають різні групи і по-різному їх характеризують.

Зокрема, науковці М. І. Д'яченко та Л. А. Кандибович називають мотиваційні (потреба в успішному виконанні завдання, інтерес до діяльності, прагнення досягти успіху), пізнавальні (розуміння обов'язків, задачі, оцінка її значення, знання засобів досягнення цілі), емоційні (почуття відповідальності, упевненість в успіху), волевів (управління собою і мобілізація сил, зосередженість на завданні, абстрагування від впливів, що заважають, подолання сумнівів і страху) компоненти [75, с. 51].

Водночас, визначаючи структуру професійної готовності, К. М. Дурай-Новакова вирізняє в ній п'ять компонентів, а саме: 1) мотиваційний компонент (професійно значущі потреби, інтереси та мотиви професійної діяльності); 2) орієнтаційно-пізнавальний компонент (знання та уявлення про зміст професії, вимоги професійних ролей, способи вирішення професійних завдань); 3) емоційно-волевий компонент (почуття відповідальності за результати діяльності, самоконтроль, вміння керувати діями, з яких складається виконання професійних обов'язків); 4) операційно-діяльнісний компонент (мобілізація та актуалізація професійних знань, умінь, навичок і професійно значимих властивостей особистості; адаптація до вимог професійних ролей і до умов професійної діяльності); 5) установочно-поведінковий компонент (налаштованість на добросовісну роботу) [74, с. 67].

У професійній готовності, на думку В. А. Сластьоніна, функціонально можуть бути виділені, такі компоненти: 1) психологічний – сформована спрямованість на професійну діяльність, настанова на роботу, наявність інтересу до предмета діяльності, потреба в самоосвіті у цій галузі, розвинене професійне мислення; 2) науково-теоретичний – наявність відповідного обсягу суспільно-політичних, психологічних та спеціальних знань; 3) практичний – сформовані на відповідному рівні професійні вміння та навички; 4) психофізіологічний – наявність відповідних передумов для оволодіння професійною діяльністю та визначена спеціальністю сформованість професійно значущих якостей особистості; 5) фізичний – стан здоров'я та фізичного розвитку відповідно до вимог професійної діяльності [217, с. 72].

Як стверджує О. І. Федоренко, «формування готовності під час навчання майбутніх правоохоронців у вищому навчальному закладі забезпечується, по-перше, засвоєнням змісту навчальних дисциплін, які забезпечують спеціалізацію фахівця; по-друге, міжпредметною спрямованістю і зв'язком змісту навчальних дисциплін; по-третє, організацією навчального процесу, яка має сприяти формуванню у курсантів мотивації до майбутньої професійної діяльності та професійно важливих рис та якостей особистості» [249, с. 197].

У структурі готовності до професійної діяльності, А. Й. Гуменчук виділяє тільки мотиваційний та операційний компоненти, які «вказують на рівень сформованості психологічної готовності та підготовленості» [57, с. 54]. Причому «мотиваційний компонент включає розуміння мотивів, усвідомлення потреб, цілей, вимог, оцінку умов, прогнозування вияву своїх інтелектуальних, емоційних, мотиваційних і вольових процесів, мобілізацію сил, створює в людини готовність до діяльності та свідчить, до чого вона готова» [57, с. 54]. Операційний же компонент містить теоретичну і практичну підготовленість, які складаються з узагальнених і предметних умінь як основи підготовленості, здібностей, властивостей особистості й показують, як людина діє для реалізації своїх мотивів і досягнення цілей [57, с. 54].

Дослідниця О. М. Лугова у структурі готовності до професійної діяльності виділяє чотири компоненти: 1. Мотиваційну готовність: світогляд і спрямованість особистості, які виражають потреби, інтереси, ідеали, прагнення, особистісні якості, які відповідають вибраній професійній діяльності. 2. Теоретичну готовність: певний рівень професійних знань. 3. Практичну готовність: наявність когнітивних, комунікативних, конструктивних і організаційних вмінь. 4. Креативну готовність: прагнення до самовизначення і творчої активності у професійній діяльності та наявність досвіду творчої діяльності [122, с. 71].

Структура психологічної готовності до професійної діяльності майбутніх юристів, вважає Ю. Ю. Бойко, «включає в себе функціонально пов'язані та взаємообумовлені компоненти: мотиваційний (система ставлень особистості до

професійної діяльності), операційний (система регуляції професійної діяльності), емоційно-вольовий (система регуляції активності особистості як суб'єкта професійної діяльності), особистісний компонент (система ставлень особистості до себе та прийняття себе як суб'єкта професійної діяльності)» [22, с. 4].

Досліджуючи методика формування економічної культури у процесі підготовки майбутніх юристів, В. С. Рижиков розробив професіограму юриста (економічний аспект), визначив обсяг знань, навичок і вмінь, які визначають економічну культуру сучасного юриста, який працює в ринкових умовах [172]. На думку вченого, «професіограма включає в себе психограму юриста, яка складається з особистих, мотиваційних, емоційно-вольових компонентів» [172].

Підкреслимо, що професійна підготовка майбутніх фахівців кримінально-виконавчої системи, як зазначає А. В. Сорокін, має бути орієнтована на формування системи наукових принципів і методів, що забезпечують функції прогнозування, проектування й організації процесуальних сторін системи виконання покарань, де комунікативний компонент є основною складовою діяльності фахівця, що відносить педагогічну проблему формування професійно-комунікативних умінь до найбільш значимих [230, с. 364].

В основу структурних компонентів готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України нами покладено особистісний підхід, де зосереджуємо увагу не на те, що і як робить студент, а як він готується.

У процесі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури нами було виділено структурні компоненти готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, до яких віднесено: мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та особистісний (рис. 1.1).

Розкриємо зміст структурних компонентів майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Мотиваційний компонент готовності студентів вищих юридичних навчальних закладів до професійної праці, вважає М. Є. Василенко,

«пов'язаний із усвідомленням своїх інтересів, суспільних цінностей професії та свого місця в суспільстві» [28].

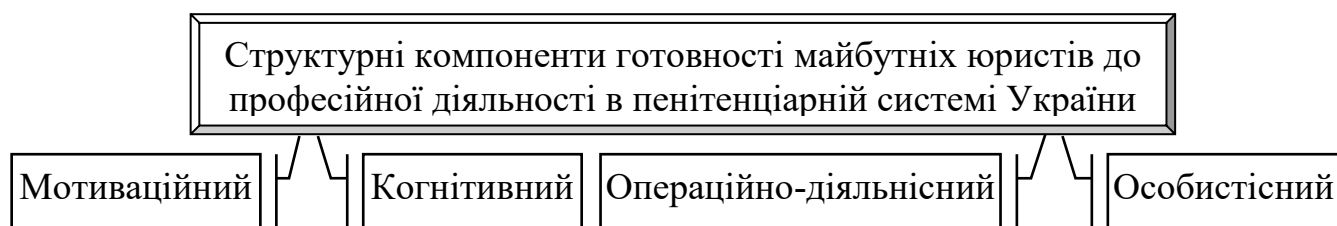

Рис. 1.1. Структурні компоненти готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України

Водночас фахівці С. В. Кононенко та В. Ю. Кузьміна справедливо зазначають, що «мотивація, як динамічний процес психологічного управління поведінкою людини, визначає спрямованість, організованість, активність, стійкість в досягненні мети, допомагає готуватись до успішної майбутньої професійної діяльності» [107, с. 254]. На думку науковців, «мотивація є стрижнем особистості, яка обумовлює такі властивості, як спрямованість, ціннісні орієнтації, установки, соціальні очікування й прагнення» [107, с. 254].

У професійній діяльності юристів, як зазначає В. Вилюнас, мотивація складається з оцінювання різних її аспектів: змісту, форми, засобів організації з погляду індивідуальних потреб людини та цілей, які можуть збігатися або не збігатися з метою праці [36]. Оскільки загальною метою юридичної діяльності юриста є досягнення високого рівня у професійній підготовці, то ставлення студентів до навчання можна розглядати як форму й ступінь ухвалення кінцевої мети оволодіння майбутньою професією [36].

Мотивація до праці юриста, на думку В. Л. Васильєва, містить повагу до роботи правознавця, любов до істини, професійний обов'язок, патріотизм, прагнення до справедливості, соціально-ціннісні орієнтації та високий рівень правосвідомості [30, с. 105]. Така мотивація формується під впливом конкретних соціальних явищ, у процесі професійного навчання, закріплюється

й удосконалюється в умовах практичної діяльності, при цьому всі форми професійної деформації пов'язані, насамперед, з відсутністю чи з деградацією професійної мотивації та професійної свідомості [30, с. 105].

Отже, мотиваційний компонент готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України відображає розуміння соціальної значущості професійної діяльності в державній пенітенціарній системі та наявність позитивної мотивації до цієї роботи, а також професійні очікування від діяльності в пенітенціарній системі, позицію відносно себе та власних цілей та визнання себе в якості юриста, що прагне до саморозвитку та самовдосконалення.

Когнітивний компонент готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України відображає наявність у студента сукупності професійно орієнтованих знань щодо системи органів та установ, які виконують кримінальні покарання в Україні, міжнародних стандартів поведінки із засудженими та попередньо ув'язненими особами і процесом їх ресоціалізації, нормативно-правових документів, що регламентують професійну діяльність юриста.

Як слушно зауважують С. А. Вдовін і О. К. Позднякова, зміст когнітивного компоненту готовності юриста до гуманістичної взаємодії з людиною утворює знання про мораль її цінності, гуманізм, способи і засоби здійснення гуманістичної взаємодії з іншою людиною та ін. [31, с. 1295].

Водночас С. Л. Катречко вказує на те, що знання необхідні юристу для оцінювання своїх вчинків і вчинків інших людей за критеріями цінностей і норм моралі [95, с. 67].

Показниками рівня розвитку когнітивного компонента, на думку П. А. Смірнова, є повноцінність і мобільність фундаментальних і спеціальних знань, що включають комплекс гуманітарних і загально юридичних навчальних дисциплін, що дають можливість орієнтуватися в суміжних, профільних і спеціальних галузях знань [223].

Операційно-діяльнісний компонент готовності майбутніх юристів до

професійної діяльності у пенітенціарній системі України включає професійно орієнтовані уміння та навички, які покладені в основу успішної професійної діяльності в пенітенціарній системі країни.

Зазначимо, що до професійно орієнтованих умінь та навичок, якими повинні оволодіти майбутні юристи, віднесено такі: визначати мету та налаштовувати себе на її реалізацію; аналізувати, передбачати наслідки своєї професійної діяльності та використовувати інформацію; здійснювати розподіл функціональних обов'язків між працівниками; визначати правову проблему, яка потребує врегулювання та перспективи її вирішення в умовах чинного законодавства; застосовувати нормативні акти з різних галузей права; управляти колективом та активізувати персонал у процесі вирішення поставлених завдань щодо ефективної професійної діяльності в пенітенціарній системі України; правильно та повно відображати результати юридичної діяльності в документації; знаходити оптимальну стратегію поведінки в конфліктних ситуаціях і самостійно розробляти нову стратегію поведінки в певному напрямі; забезпечити дотримання вимог трудового розпорядку; вміти складати процесуальні документи, що належать до сфери управління органів виконавчої влади.

Водночас особистісний компонент готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України пов'язаний з наявністю у студентів організаторських і комунікативних здібностей.

У навчально-виховний процес вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку майбутніх юристів, на думку О. М. Скрябіна, слід «запровадити активні форми та методи навчання, які будуть спрямовані на розвиток організаторських здібностей студентів та професійно-важливих якостей, які необхідні для ефективного виконання організаторської діяльності» [216, с. 40].

Зокрема, у вищому навчальному закладі системи МВС України, вважає А. О. Пожидаєв, «курсанти мають можливість виявляти і розвивати організаторські здібності у виховному, громадському, науково-дослідницькому,

самовиховному видах позанавчальної діяльності. На формування якісних характеристик організатора позитивно впливають згуртованість колективу і налагодження службових взаємин у курсантських колективах, а також постійне вдосконалювання викладачами та вихованцями власного організаторського досвіду роботи з майбутніми офіцерами. Розвиток організаторських здібностей курсантів дисциплінують чітке планування та організація режиму і розпорядку роботи закритого вищого навчального закладу» [148, с. 15]. Основними ж складниками організаторських здібностей курсантів є: «1. Мотиваційно-цільовий складник як спрямування мотиваційно-цільової сфери курсантів на саморозкриття в організаторській діяльності з метою досягнення успіху в правоохоронній роботі; 2. Когнітивно-діяльнісний складник як оволодіння знаннями та вміннями організаторської діяльності майбутніми офіцерами для підвищення якості їх професійної підготовки; 3. Оцінювально-коригувальний складник як формування адекватної самооцінки майбутніх командирів з метою коригування результатів правоохоронної та організаторської діяльності» [148, с. 16].

Разом з тим, зміст професії юриста, вважає М. Б. Ценко, «становить складну, багато компонентну систему видів діяльності, серед яких невід'ємним складовими виступають взаємодія з учасниками правовідносин і безпосередня комунікація з людьми» [258, с. 43]. При цьому, як зазначає Т. О. Пивоварчук, «комунікативні здібності – це інтегративні якості особистості, які формуються у процесі обміну соціальною інформацією та виражені в потребі не лише здійснювати цілеспрямовану комунікативну діяльність, але й прагнути до саморозвитку і самовдосконалення як суб'єкта інформаційних та діалогічних взаємодій» [258, с. 419].

Професійно-важливими якостями особистості працівника кримінально-виконавчої системи, як вважає О. В. Сахнік, незалежно від виду службових обов'язків, які ним виконуються, є «ті, що свідчать про наявність соціальної спрямованості особистості, високого рівня розвитку комунікативних, організаторських та інтелектуальних здібностей, а також достатнього ступеня її

нервово-психічної стійкості до стресогенних явищ. Без присутності зазначених складових у структурі особистості кандидат має визнаватися непридатним до якісного виконання майбутніх професійних завдань, що покладаються на посадовця пенітенціарної служби» [185].

Працівники кримінально-виконавчої установи, вважають Т. А. Денисова та О. П. Доробалюк, повинні бути морально та психологічно готовими дотримуватися законів, застосовувати вміння та навички у своїй практичній діяльності [63, с. 17]

Водночас ефективна професійна діяльність офіцерів-пенітенціаріїв, як зазначає О. П. Шамрук, «можлива лише за умови гармонійного розвитку всіх особистісних та професійних якостей, таких, наприклад, як відповідальність, працелюбність, порядність, професіоналізм та багато інших. У пенітенціарних співробітників повинні бути сформовані та розвинені всі психологічні характеристики, необхідні для професійної діяльності в пенітенціарній системі» [261, с. 33]. Зокрема, до них належать: професійно зорієнтовані і розвинені пізнавальні якості, а саме: чутливість, сприйняття, спостережливість, пам'ять, мислення; психологічну культуру і техніку, тобто прийоми професійного спілкування; саморегуляцію професійної поведінки, яка включає: а) навички і вміння мобілізації та демобілізації своїх психологічних можливостей; б) психологічну стійкість до несприятливих чинників діяльності» [261, с. 33].

Особистісний компонент сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України може бути охарактеризований наявністю організованості, рішучості, відповідальності, дисциплінованості, витримки та самовладання, наполегливості, комунікабельності та самодисципліни.

Таким чином, аналіз фахової літератури та педагогічні спостереження дозволили виокремити у структурі готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та особистісний компоненти, які тісно

пов'язані між собою. Мотиваційний компонент готовності відображає розуміння майбутніми юристами соціальної значущості професійної діяльності в пенітенціарній системі країни та наявність їх позитивної мотивації до цієї роботи; професійні очікування від діяльності в пенітенціарній системі України; позицію відносно себе та власних цілей; визнання себе в якості юриста, що прагне до саморозвитку та самовдосконалення. Когнітивний компонент готовності унаочнює наявність у студента сукупності професійно орієнтованих знань щодо системи органів та установ, які виконують кримінальні покарання в Україні, міжнародних стандартів поведінки із засудженими та попередньо ув'язненими особами і процесом їх ресоціалізації, нормативно-правових документів, що регламентують професійну діяльність юриста. Операційно-діяльнісний компонент готовності передбачає наявність професійно орієнтованих умінь і навичок студентів, які є основою успішної професійної діяльності в державній пенітенціарній системі. Особистісний компонент готовності визначається наявністю здатності приймати рішення та наявністю організаторських і комунікативних здібностей студентів, які дозволять їм ефективно працювати в пенітенціарній системі України.

Висновки до першого розділу

Аналіз наукової літератури (А. Г. Андрощук, А. О. Галай, О. В. Гуцев, О. І. Денищик, О. А. Дука, С. А. Зінченко, Н. Г. Калашник, Л. В. Ковтуненко, С. Г. Стеценко, О. В. Ткачук, І. І. Харченко та ін.) показав, що сучасні підходи до кадрового забезпечення Державної кримінально-виконавчої служби України потребують якісного оновлення професійної підготовки майбутніх юристів, здатних ефективно працювати у вітчизняній пенітенціарній системі. Вказано, що особливості формування кадрів для пенітенціарної системи зумовлені специфікою роботи та принциповою відмінністю від інших професій юридичної галузі.

Теоретичний аналіз праць (А.О. Галай, О. А. Дука, С. Леонова, О. В. Сахнік та ін.) щодо зарубіжного досвіду підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі дозволив з'ясувати основні позитивні здобутки, які доцільно було б використати в межах сучасної системи вітчизняної вищої юридичної освіти. Зокрема, це самостійність вищих навчальних закладів у формуванні навчальних планів; варіативність навчальних планів, які надають студентам широкі можливості вибору навчальних дисциплін при збереженні мінімального набору обов'язкових для вивчення дисциплін; застосування технології поєднання теорії та практики шляхом щорічного проведення науково-прикладного національного конгресу з упровадження передового досвіду пенітенціарної діяльності.

На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної та юридичної літератури (Є. М. Бодюл, С. Д. Гусарев, Н. С. Калашник, М. П. Мелентьев, С. М. Оганесян, О. Б. Пташинський, В. М. Савіщенко, В. М. Синьов, С. С. Сливка, А. В. Троцко, В. Г. Хирний, О. І. Федоренко, С. К. Цеєва, Д. В. Ягунов та ін.) введені в науковий обіг і охарактеризовані поняття «підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України», «готовність майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України» та «пенітенціарна система України».

Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України розглядається як організований і цілеспрямований процес здійснення науково й методично обґрунтованих заходів у вищих навчальних закладах, спрямованих на оволодіння студентами кваліфікацією, яка дозволить їм ефективно працювати в уповноважених органах і установах, що взаємодіють задля забезпечення суспільства через ресоціалізацію певних осіб.

Готовність майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України розглядається як результат підготовки та інтегроване особистісне утворення, що характеризується наявністю певного комплексу знань законодавства, вмінь і навичок з використання правового інструментарію (законів та інших правових актів), а також професійно-особистісних якостей,

які дозволяють здійснювати наглядові, соціальні, виховні та профілактичні заходи, що застосовуються до засуджених з метою повернення їх до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві.

Пенітенціарна система України розглядається як упорядкована сукупність органів і установ виконання покарань, які у взаємодії забезпечують реалізацію державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, спрямованої на досягнення конкретної мети забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених осіб.

Нами до професійно орієнтованих умінь та навичок, якими повинні оволодіти майбутні юристи протягом навчання у вищих навчальних закладах, віднесено такі: визначати мету та налаштовувати себе на її реалізацію; аналізувати, передбачати наслідки своєї професійної діяльності та використовувати інформацію; здійснювати розподіл функціональних обов'язків між працівниками; визначати правову проблему, яка потребує врегулювання та перспективи її розв'язання в умовах чинного законодавства; застосовувати нормативні акти з різних галузей права; управляти колективом та активізувати персонал у процесі розв'язання поставлених завдань щодо ефективної професійної діяльності в пенітенціарній системі України; правильно та повно відображати результати юридичної діяльності в документації; знаходити оптимальну стратегію поведінки в конфліктних ситуаціях і самостійно розробляти нову стратегію поведінки в певному напрямку; забезпечувати дотримання вимог трудового розпорядку; складати процесуальні документи, що належать до сфери управління органів виконавчої влади.

У розділі представлено структуру готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, виокремлено мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та особистісний структурні компоненти готовності та підкреслено їх взаємозв'язок.

Основні наукові положення розділу викладено в опублікованих працях [192; 195; 198; 199; 203; 204; 205; 206; 208, 210, 211, 213, 215].

Список використаних джерел до першого розділу

1. Акмеологический словарь / под ред. : А. А. Деркач. М. : РАГС, 2005. 83 с.
2. Алік Н. А. Допрофесійна підготовка майбутніх учителів освітньої галузі «Технологія» в умовах профільного навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика трудового навчання». Чернігів, 2009. 19 с.
3. Андрущук А. Г. Професійна підготовка юристів у Німеччині: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». К., 2006. 16 с.
4. Ануфрієнко О. А. Професійно-політична культура юриста (філософсько-правовий аналіз): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права». К., 2007. 18 с.
5. Бабушкин А. В. Основы социальной работы в пенитенциарных учреждениях. М. : АКИ, 1996. 324 с.
6. Бараш Є. Ю. Нормативно-правове забезпечення управління в державній кримінально-виконавчій службі України // Право і Безпека. 2010. № 5. С. 71–75.
7. Біленчук П. Д. Підготовка юристів нової генерації. Світовий досвід та реалії українського класичного університету // Віче. 2013. № 22. С. 6–8.
8. Богатирьов А. І. Окремі питання професійної мотивації персоналу пенітенціарних установ середнього рівня безпеки до виконання своїх службових обов'язків // Право і суспільство. 2012. № 6. С. 162–166.
9. Боднарчук О. Г. Кадрове забезпечення діяльності пенітенціарної системи в Україні: адміністративно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Ірпінь, 2009. 25 с.
10. Бодюл Є. М. Проблеми доктринального визначення поняття «пенітенціарна система» // Науковий вісник Нац. акад. внутр. справ. 2013. № 1.

С. 29–35.

11. Бойко Ю. Ю. Формування психологічної готовності майбутніх юристів до професійної діяльності: автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». К., 2008. 21 с.

12. Василенко М. Є. Структурування поняття готовності студентів юридичних ВНЗ до професійної праці. [Електронний ресурс] URL: http://www.rusnauka.com/6_PNI_2012/Pedagogica/2_102098.doc.htm (дата звернення: 15.09.2013).

13. Василенко М. Є. Структурування та діагностика готовності студентів-правників до консультативної діяльності // Педагогіка та психологія: збірник наукових праць. 2012. Вип. 41. С. 75–85.

14. Васильев В. Л. Юридическая психология. 3-е изд. СПб. : Питер, 2000. 624 с.

15. Вдовин С. А., Позднякова О. К. О структуре готовности юриста к гуманистическому взаимодействию с человеком // Известия Самар. науч. центра РАН. 2011. № 2-6. Т. 13. С. 1293–1297.

16. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. : Ю. С. Шемшученка. К. : Юридична думка, 2007. 992 с.

17. Великий тлумачний словник сучасної української мови / гол. ред. : В. Т. Бусел; ред.-лексик. : В. Т. Бусел, М. Д. Василега-Дерибас, О. В. Дмитрієв [та ін.]. К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

18. Ветошкин С. А. Проблемы теории и практики пенитенциарной педагогики // Педагогика. 2003. № 4. С. 36–41.

19. Вилюнас В. Психология развития мотивации. СПб. : Речь, 2006. 458 с.

20. Вишнякова С. М. Профессиональное образование: словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика / С. М. Вишнякова. М. : НМЦ СПО, 1999. 538 с.

21. Гагарин Ю. В. Формирование готовности сотрудников исправительных учреждений к воспитательной работе с осужденными: на примере начальников отрядов: дисс... канд. пед. наук: спец. 13.00.01

«Государство и право». Казань, 2010. 221 с.

22. Гайдученко С. О. Акмеологічний підхід до формування та розвитку організаційної культури державних службовців // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління. 2013. Вип. 2. С. 131–137.

23. Галай А. О., Дука О. А., Сахнік О. В., Яковець І. С. Огляд іноземної практики підготовки персоналу пенітенціарної системи: науковий аналіз. К. : КНТ, 2015. 48 с.

24. Галай А. О. Пенітенціарна юридична клініка // Науковий вісник Ін-ту крим.-викон. служби. 2014. № 1. С. 3–8.

25. Галімска І. І. Структура готовності авіафахівця до здійснення професійної діяльності. [Електронний ресурс] URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/ped/08march2015/38.pdf> (дата звернення: 15.09.2013).

26. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. К. : Либідь, 1997. 376 с.

27. Горбунова Т. І. Динаміка рівня психологічної готовності студентів юристів до адвокатської діяльності // Юридична психологія та педагогіка. 2011. № 2 (10). С. 53–58.

28. Гречанюк С. К. Теорія та практика взаємодії органів та установ державної пенітенціарної служби України з державними та неурядовими інституціями: автореф. дис. ... док. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Ірпінь, 2011. 39 с.

29. Гузій Н. В. Контекстне навчання майбутніх фахівців кримінально-виконавчої служби як інноваційна технологія організації їх психолого-педагогічної підготовки // Сучасна наука – пенітенціарній практиці: зб. матеріалів II Міжнар. практ. конф., Київ, 4 груд. 2014 р. / за ред. : В. П. Тихого, Є. Ю Бараша. К. : Ін-т крим.-викон. служби, 2014. С. 23–25.

30. Гуменчук А. Й. Готовність до професійної діяльності як мета і результат вищої освіти та фахової підготовки // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: зб. наук. пр. Харків. нац. пед. ун-ту імені

Г. С. Сковороди. 2012. Вип. 39. С. 48–56.

31. Гусак П. М. Технологія засвоєння студентами дидактичної теорії. Луцьк : Вид-во ВДУ, 1996. 115 с.

32. Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія. К. : ВІРА-Р, 1999. 506 с.

33. Гусарев С. Д., Карпов О. М. Юридична деонтологія: навч. посіб. К. : [б. в.], 1998. 156 с.

34. Гуцев О. В. Подготовка работников пенитенциарной системы к деятельности по ресоциализации осужденных: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». М., 2012. 31 с.

35. Далдаева Т. И. Применение технологии контекстного обучения для развития профессиональной позиции будущих юристов в вузе [Электронный ресурс] URL: // [http://www.rae.ru/fs/?section=content&op=show_article&article\(дата обращения: 15.09.2013\)](http://www.rae.ru/fs/?section=content&op=show_article&article(дата обращения: 15.09.2013)).

36. Денисова Т. А., Доробалюк О. П. Професійність персоналу пенітенціарної системи // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Політика в сфері боротьби із злочинністю». Івано-Франківськ, 2014. С. 17–21.

37. Денищик О. І. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх юристів // Педагогічний дискурс. 2008. Вип. 3. С. 85–88.

38. Деркач А. А., Кузнецов Н. В. Акмеология: пути достижения вершин профессионализма. М., 1993. 168 с.

39. Дзюдзь М. С. Адміністративна діяльність установ державної пенітенціарної служби України // Наше право. 2014. № 1. С. 48–52.

40. Дука О. А. Здійснення професійної підготовки пенітенціарного персоналу у відомчих навчальних закладах державної пенітенціарної служби України // Юридична психологія та педагогіка. 2014. № 1. С. 79–90.

41. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности: дисс. ... док. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». М., 1983. 356 с.

42. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психологические проблемы готовности к деятельности. Минск : Изд-во БГУ, 1976. 176 с.
43. Егоршин А. П. Управление персоналом. Н. Новгород, 2003. 720 с.
44. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. : проф. І. Д. Звереві. К., Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.
45. Енциклопедія освіти / уклад. і голов. ред. В. Г. Кремень. К : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
46. Журавський В., Копиленко О. Юридична освіта в Україні: Сучасний стан та напрями вдосконалення // Право України. 2004. № 11. С. 3–6.
47. Заблоцька О. С. Компетентність, кваліфікація, компетенція як ключові категорії компетентнісної парадигми вищої освіти // Вісник Житомир. держ. Ун-ту. Серія : Педагогічні науки. Вип. 39. 2008. С. 52–56.
48. Задояний М. Т., Оксьом І. Г. Сучасні підходи щодо модернізації юридичної освіти в Україні // Публічне право. 2012. № 4 (8). С. 276–284.
49. Зінченко С. А. Формування повноцінної системи підготовки пенітенціарного персоналу – головна умова практичних змін у Державній пенітенціарній службі України [Електронний ресурс] URL: // www.minjust.gov.ua (дата звернення: 15.09.2013).
50. Іванова О. В. Соціально-психологічна адаптація курсантів у вищому закладі освіти МВС як етап професійного становлення майбутніх співробітників пенітенціарної системи: автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.06 «Юридична психологія». К., 1999. 16 с.
51. Інформаційна система «Конкурс» України [Електронний ресурс]. URL: // <http://www.vstup.info> (дата звернення: 15.09.2013).
52. Калашник Н. Г. Впровадження Болонського процесу у систему підготовки працівників Державної кримінально-виконавчої служби України // Зб. наук. пр. Військ. ін.-ту Київ. нац. Ун-ту імені Т. Шевченка. Вип. 20. К. : ВІКНУ, 2009. С. 216–220.
53. Катречко С. Л. Знание как сознательный феномен // Что значит знать? М., 1999. С. 67-69.

54. Кобець О. В. Особливості категоріальної структури правосвідомості юриста: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.06 «Юридична психологія». Харків, 2007. 19 с.

55. Ковтуненко Л. В. Педагогические условия профессионально-педагогического становления сотрудников службы исполнения наказаний в ведомственном образовательном учреждении: дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 ««Общая педагогика, история педагогики и образования»». Воронеж : РГБ, 2007. [Электронный ресурс] URL: <http://bibldis.narod.ru/2009/26.htm> (дата обращения: 15.09.2013).

56. Кондрашова Л. В. Методика подготовки будущего учителя к педагогическому взаимодействию с учащимися: учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов. М. : Прометей, 1990. 160 с.

57. Кононенко С. В., Кузьміна В. Ю. Мотиваційні складові розвитку правосвідомості майбутніх юристів // Проблеми сучасної психології. 2013. Вип. 22. С. 249–260.

58. Короткий словник логіко-юридичних термінів / уклад. Л. А. Циганчук [та ін.]. Рівне : Тетіс , 2005. 116 с.

59. Лоджук М. Т. Понятие и назначение юридической клиники // Междунар. науч.-практ. правовой журнал «Legea si Viata» («Закон и жизнь»). 2013. № 11/2 (263). С. 158–164.

60. Луговая О. М. Педагогические условия формирования профессиональной готовности специалистов по социальной работе с военнослужащими и членами их семей (на материалах Ставропольского края): дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Ставрополь, 2004. 192 с.

61. Маньгора В. В. Болонський процес і професійна підготовка юристів // Педагогічний дискурс. 2013. Вип. 14. С. 298–303.

62. Мелентьев М. П. Пенитенциарные системы зарубежных стран : учеб.-практ. пособ. / сост. : В. И. Гуржий, М. П. Мелентьев. К. : РИО МВД Украины, 1993. 104 с.

63. Методичні рекомендації щодо проведення професійної орієнтації молоді, відбору та направлення кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців для Державної кримінально-виконавчої служби України, проходження зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень осіб, які виявили бажання вступати до вищих навчальних закладів України у 2014 році [Електронний ресурс] URL: <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish>(дата звернення: 15.09.2013).

64. Міхеєва Л. В. Формування мотивації вивчення педагогічних дисциплін майбутніми вчителями праці і професійного навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Вінниця, 2005. 20 с.

65. Насіленко Л. Професійна підготовка майбутніх юристів на основі компетентнісного підходу (з досвіду роботи Університету сучасних знань) // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр. / [редкол.: Л. Б. Лук'янова (голова) та ін.]. Ніжин : Видавець П. П. Лисенко. 2013. Вип. 6. С. 75–81.

66. Оганесян С. М. Место и роль пенитенциарной системы в механизме государства // Вестник Санкт-Петербург. Ун-та МВД России. 2005. № 1. С. 16–25.

67. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка [Электронный ресурс] URL: <http://www.classes.ru/all-russian/russian-dictionary-Ozhegov-term>. (дата обращения: 15.09.2013).

68. Остапенко П. И. Приоритетные направления кадрового обеспечения уголовно-исполнительной системы // Научный журнал КубГАУ. 2012. № 80. [Электронный ресурс] URL: <http://ej.kubagro.ru/2012/06/pdf/45.pdf>(дата звернення: 15.09.2013).

69. Панченко О. А. Спрямованість діяльності медико-психологічної служби пенітенціарної системи України // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Теоретичні та практичні проблеми удосконалення діяльності кримінально-

виконавчої системи України», Київ, 4 травня 2011 р. К. : Нац. акад. внутр. справ, 2011. С. 38–40.

70. Педагогический энциклопедический словарь / глав. ред. Б. М. Бим-Бад; редкол. М. М. Безруких, В. А. Болотов, Л. С. Глебова. М. : Большая рос. энцикл., 2003. 528 с.

71. Петков В. П., Соболев Є. Ю. Проблема кадрового забезпечення підрозділів державної пенітенціарної служби // Сучасна наука – пенітенціарній практиці : зб. матеріалів II Міжнар. практ. конф., Київ, 4 грудня 2014 р. / за ред. В. П. Тихого, Є. Ю. Бараша. К. : Ін-т крим.-викон. служби, 2014. С. 38–41.

72. Пожидаєв А. О. Формування організаторських здібностей курсантів у позанавчальній діяльності вищого навчального закладу системи МВС України: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання». Харків, 2010. 21 с.

73. Популярна юридична енциклопедія / кол. авт. : В. К. Гіжевський, В. В. Гловченко, В. С. Ковальський (кер.) [та ін.]. К. : Юрінком Інтер, 2002. 528 с.

74. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 року № 1556–18 [Електронний ресурс] URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 15.09.2013).

75. Про затвердження Положення про Державну пенітенціарну службу України» від 2 липня 2014 р. № 225: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 225 [Електронний ресурс] URL: // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/394/2011> (дата звернення: 15.09.2013).

76. Про ліквідацію територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби та утворення територіальних органів Міністерства юстиції : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.05.2016 № 348. [Електронний ресурс] URL: // <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0488-13> (дата звернення: 15.09.2013).

77. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки : Указ Президента України від 20 травня

2015 р. № 276/2015 / Верховна Рада України [Електронний ресурс] URL: // [http:// zakon.rada.gov.ua/laws /show/276/2015](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015) (дата звернення: 15.09.2013).

78. Пташинський О. Б. Правові проблеми реформування пенітенціарної системи в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». К., 2002. 18 с.

79. Радов Г. О. Доктринальна модель закону «Про пенітенціарну систему України // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. Щорічний бюлетень Київ. Ін.-ту внутр. справ. К. : РВВ КІВС, 1997. С. 11–53.

80. Рижигов В. С. Зміст та складові професійної підготовки майбутніх юристів відповідно до професіограми [Електронний ресурс] URL: // http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Vnadsps/2011_2/11rvsuvp.pdf (дата звернення: 15.09.2013).

81. Саблін Д. А. О формировании готовности будущих юристов к воспитательной работе с несовершеннолетними преступниками // Вестник Оренбург. гос. Ун-та. 2012. Вып. 2 (138). С. 243–247.

82. Савіцька В. Готовність майбутнього соціального працівника до професійної діяльності як запорука її ефективності // Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту. 2013. Ч. 2. С. 325–331.

83. Савіщенко В. М. Педагогічні умови формування професійно значущих якостей майбутнього юриста в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Запоріжжя, 2008. [Електронний ресурс] URL: // <http://ww.disser.com.ua/content/345938> (дата звернення: 15.11.2013).

84. Сахнік О. В. Професійно-психологічна підготовка персоналу державної пенітенціарної служби України як засіб забезпечення його особистої безпеки та надійності // Юридична психологія та педагогіка. 2014. № 1. С. 106–114.

85. Сахнік О. В. Умови формування професійної компетентності кадрів у відомчих навчальних закладах Державної пенітенціарної служби України //

Вісник Нац. акад. Держ. прикорд. служби України. 2013. Вип. 2. [Електронний ресурс] URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_2_28(дата звернення: 15.11.2013).

86. Семиченко В. А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. Модульный курс психологии. Модуль «Направленность». К. : Миллениум, 2004. С. 99–208.

87. Синьов В. М., Кривуша В. І., Беца О. В. Пенітенціарна педагогіка: навчальний посібник. К. : РВВ КІВС при УАВС, 1996. Ч. 1. 121 с.

88. Скрябін О. М. Психологічні особливості організаторської діяльності адвоката // Вісник Запорізь. нац. Ун-ту. 2011. № 1. С. 36–40.

89. Сластёнин В. А. К вопросу о профессионализме учителя в общеобразовательной школе // Сов. педагогика. 1973. № 5. С. 72–80.

90. Сливка С. С. Інформаційна культура юриста. Івано-Франківськ, 1996. 156 с.

91. Словарь-справочник современного российского профессионального образования. / авт.-сост. : Блинов В. И., Волошина И. А., Есенина Е. Ю. [и др.]. Вып. 1. М. : ФИРО, 2010. 19 с.

92. Словник законодавчих і нормативних термінів / уклад. : М. І. Іншин, І. М. Шопіна, Г. О. Якимов. К. : Прав. єдність, 2008. 487 с.

93. Смирнов П. А. Динамика психологической готовности будущих юристов к профессиональной деятельности в условиях юридической клиники: автореф. дисс. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогическая психология». Казань, 2004. 19 с.

94. Сокальська О. В. Професійна підготовка фахівців пенітенціарної служби (сторінки історії) // Сучасна наука – пенітенціарній практиці: збірник матеріалів II Міжнар. практ. конф. (Київ, 4 груд. 2014 р.) / за ред. : В. П. Тихого, Є. Ю. Бараша. К. : Ін-т крим.-викон. служби, 2014. С. 343–345.

95. Солондаев В. К. Профессиональная позиция как механизм регуляции деятельности // Системогенез учебной и профессиональной деятельности: материалы III Всерос. науч.-практ. конф. (9-10 окт. 2007 г., г. Ярославль) / под

ред. Ю. П. Поваренкова. Ярославль : Канцлер, 2007. С. 100–102.

96. Стеценко С. Г. Підготовка кадрів для пенітенціарної служби України: шляхи удосконалення // Державна пенітенціарна служба України: історія, сьогодення та перспективи розвитку у світлі міжнародних пенітенціарних стандартів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 28-29 березня 2013 р. К. : Державна пенітенціарна служба України, 2013. 620 с.

97. Темникова Н. Є. Обеспечение безопасности компании на этапе приёма на работу // Сучасний стан та перспективи розвитку системи економічної безпеки підприємств: матеріали II наук.-практ. конф. (Київ, 25 грудня 2008 р.). К. : Ун-т економіки і права «Крок», 2008. С. 525–531.

98. Ткачук О. В. Пошук інноваційних форм і методів підготовки юристів: проблеми сьогодення // Зб. наук. пр. Хмельн. Ін-ту соціальних технологій ун-ту «Україна». 2009. № 1. С. 125–128.

99. Третяк О. С. Підвищення кваліфікації як засіб удосконалення фахової підготовки пенітенціарного персоналу до проведення соціальної роботи // Вісник Луган. нац. ун-ту імені Т. Шевченка. Педагогічні науки. 2012. № 19 (2). С. 249–259.

100. Троцько Г. В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. ... док. пед. наук.: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». К., 1997. 54 с.

101. Узунова О. В., Калюга К. В. Проблемні питання вивчення права працівниками міліції та підготовки юристів–професіоналів в органах внутрішніх справ: радянський та сучасний аспекти // Вісник Запоріз. нац. ун-ту. Юридичні науки. 2013. № 1(2). С. 227–230.

102. Український педагогічний словник / уклад. і голов. ред. С. У. Гончаренко. К. : Либідь, 1997. 376 с.

103. Файєр О. А. Поняття професійної діяльності та її структурні елементи / О. А. Файєр // Університетські наукові записки. 2009. № 3 (31). С. 126–132.

104. Федоренко О. І. До змісту понять «підготовка» та «готовність» до професійної діяльності майбутніх правоохоронців // Духовність особистості. 2013. Вип. 4. С. 190–198.

105. Фунтікова О. О. Педагогіка вищої школи: словник–довідник основних термінів і понять. Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2007. 407 с.

106. Харченко І. І. Термінологічна компетентність як обов'язковий складник мовно–професійної культури майбутніх юристів // Термінологічний вісник. 2013. Вип. 2 (2). С. 176–180.

107. Хирний В. Г. Організація та засади управління пенітенціарною системою України: автореф. дис. ... канд. юр. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Дніпропетровськ, 2012. 16 с.

108. Цеева С. К. Формирование гражданской культуры будущих юристов в процессе профессиональной подготовки: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Майкоп, 2007. 26 с.

109. Ценко М. Б. Формування комунікативної компетентності майбутніх юристів // Вісник Нац. ун-ту «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2014. № 4 (23). С.41–49.

110. Шамрук О. П. Психологічні особливості формування організованості у майбутніх співробітників державної пенітенціарної служби України: дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». К., 2015. 188 с.

111. Энциклопедия профессионального образования: в 3 т. / под ред. : С. Я. Батышева. М. : АПО, 1999. Т. 2. 488 с.

112. Юридична енциклопедія: в 6 т. Т. 5. // редкол. : Ю. С. Шемшученко. К. : Українська енциклопедія імені М. П. Бажана, 2003. 736 с.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ

ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

2.1. Методика та напрями дослідження

Важливою складовою нашого дослідження була експериментальна робота. Її мета полягала у перевірці ефективності виявлених і теоретично обґрунтованих педагогічних умов підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Експериментальна робота здійснювалася протягом 2012-2017 років і складалася з пошукового, емпіричного та підсумково-узагальнюючого етапів.

Пошуковий етап тривав протягом 2012-2013 років. Під час цього етапу було проаналізовано наукову літературу, закони, постанови й інші нормативно-правові документи, уточнено понятійно-термінологічний апарат дослідження, узагальнено матеріали з досліджуваної проблеми, визначено структуру готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, а також критерії, показники та рівні сформованості майбутніх юристів до професійної діяльності в державній пенітенціарній системі.

Протягом емпіричного етапу (2013-2015 роки) було розроблено та науково обґрунтовано модель формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, виявлено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, здійснено моніторинг рівнів сформованості готовності майбутніх юристів до цієї діяльності.

Підсумково-узагальнювальний етап(2015-2017 роки) передбачав систематизацію отриманої інформації й опрацювання результатів педагогічного експерименту, уточнення загальних висновків і практичних рекомендацій, а

також оформлення рукопису кандидатської дисертації та окреслення перспектив дослідження проблеми.

Зауважимо, що сформованість готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України оцінювалася на основі мотиваційного, когнітивного, операційно-діяльнісного й особистісного критеріїв (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Методики оцінювання за відповідними критеріями рівнів сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Причому доцільною при оцінюванні сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в державній пенітенціарній системі за мотиваційним критерієм, на нашу думку, є методика виявлення мотивації і досягнення, запропонована Ю. М. Орловим (додаток А). Отже, відповідно до цієї методики студент мав відповісти «так» або «ні» на 23 твердження. Нами було складено ключ до тесту і шкала: за кожний збіг відповіді з ключем студенту зараховується 1 бал. Відповідь «так» є результативною щодо тверджень 2, 6, 7, 8, 14, 16, 18, 19, 21, 22, 23, а відповідь «ні» – щодо тверджень

1, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 17, 20. Після виконання завдань підсумовується загальна кількість балів і визначається відповідний рівень сформованості (високий, середній, низький). Таким чином, за мотиваційним критерієм високий рівень сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України відповідає сумі 23-17 балів, середній рівень відповідає сумі 16-12 балів, низький рівень відповідає сумі 11 і менше балів.

Водночас для оцінювання готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України за когнітивним критерієм нами розроблені тестові завдання для оцінки теоретичних знань, які подано в додатку Б. Студенти мали відповісти на 40 питань, обравши правильну відповідь, яка оцінювалась в один бал.

За когнітивним критерієм високий рівень сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України відповідає сумі 40-32 бали, середній рівень відповідає сумі 31-22 бали, низький рівень відповідає сумі 21 і менше балів.

Відповідно ж до операційно-діяльнісного критерію нами було розроблено «Картку для самооцінювання рівня сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України», яку подано в додатку В.

За допомогою цієї картки студенти мали оцінити свої професійні уміння. Це, зокрема, такі уміння, як: самостійно визначати цілі, налаштовувати себе на їх реалізацію; аналізувати, передбачати наслідки своєї діяльності, використовувати інформацію; здійснювати розподіл функціональних обов'язків між працівниками; визначати правову проблему, яка потребує врегулювання та перспективи її вирішення в умовах чинного законодавства; застосовувати нормативні акти з різних галузей права; управляти колективом та активізувати персонал у процесі вирішення поставлених завдань; правильно та повно відображати результати юридичної діяльності в документації; знаходити оптимальну стратегію поведінки в конфліктних ситуаціях та самостійно розробляти нову стратегію поведінки в певному напрямі; забезпечити

дотримання вимог трудового розпорядку; складати процесуальні документи, що належать до сфери управління Державної пенітенціарної служби України. Причому завдання було оформлено у вигляді таблиці: у відповідній графі напроти кожного із запропонованих 10-и умінь студенти, оцінюючи свій рівень володіння тим чи іншим вмінням, мали зробити позначку за такою шкалою: В – високий рівень, С – середній рівень, Н – низький рівень.

Таким чином, за операційно-діяльнісним критерієм високий рівень сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України відповідає сумі 50-45 балів, середній рівень майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України відповідає сумі 44-40 бали, низький рівень майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України відповідає сумі 39 і менше балів.

Як відомо, в роботі юриста важливу роль відіграють управлінські та комунікативні навички. Отже, для визначення рівня сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України за особистісним критерієм було доцільно звернутись до «Тесту на визначення рівня здатності приймати рішення», який подано у додатку Д, та «Тесту на оцінювання організаторських і комунікативних умінь» (КОЗ-1), який подано у додатку Е.

Завдання «Тесту на визначення рівня здатності приймати рішення» складається з 12 запитань, на які можливі два варіанти відповіді – «так» або «ні», і складний ключ. Аналіз результатів починається з порівняння отриманих результатів з відповідним ключем. Тест має такий ключ: в 1 бал оцінюються відповіді «так» на запитання 9; у 2 бали – 10; у 3 бали – 1, 2, 5, 6, 12; у 4 бали – 4, 8; у 5 балів – на 3-є запитання. У 1 бал оцінюються відповіді «ні» на запитання 1, 2, 5, 8; у 3 бали – 7; у 5 балів – на 11-є запитання. Для визначення результату підсумовується загальна кількість балів.

При цьому високий рівень сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України відповідає сумі 31-

19 балів, середній рівень відповідає сумі 18-10 балів, низький рівень відповідає сумі 9 і менше балів.

Тест на оцінювання організаторських і комунікативних умінь» (КОЗ-1) подано у додатку Е. Відповідно до нього студент має відповісти на 40 запитань («так» чи «ні»). Відтак визначається рівень комунікативних і організаторських здібностей. Обробка й інтерпретація результатів передбачає порівняння відповідей з ключем, причому окремо за комунікативними й організаторськими вміннями.

Аналіз результатів починається з порівняння отриманих результатів з відповідним ключем. Ключ для обробки даних методики «КОЗ-1» має такий вигляд: для визначення організаторських умінь і схильностей враховується відповідь «так» на запитання 2, 6, 10, 14, 18, 22, 26, 30, 34, 38, а відповідь «ні» – на запитання 4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 40. Для визначення ж комунікативних умінь враховується відповідь «так» на запитання 1, 5, 9, 13, 17, 21, 25, 29, 33, 37 та відповідь «ні» на запитання 3, 7, 11, 15, 19, 23, 27, 31, 35, 39. Для визначення результату необхідно підсумувати набрані бали.

Таким чином, високий рівень сформованості організаторських і комунікативних умінь майбутніх юристів, які готуються до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, відповідає сумі 20-15 балів, середній рівень відповідає сумі 14-10 балів, низький рівень відповідає сумі 9 і менше балів.

Підкреслимо, що загальний рівень сформованості готовності майбутній юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України визначався як середнє арифметичне значення кожного із зазначених рівнів відповідно до визначених критеріїв. Показники розподілу балів щодо визначення рівнів сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України подано у табл. 2.1.

Аналіз таблиці 2.1 показав, що високий рівень сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України

відповідає сумі 164-128 балів, середній рівень відповідає сумі 123-94 балів, низький рівень відповідає сумі 90 і менше балів.

Таблиця 2.1

Показники визначення рівнів сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України (у балах)

Рівень готовності майбутніх юристів	Сума набраних балів під час проходження тесту за критеріями					Загальна сума балів
	Мотиваційний	Когнітивний	Операційно-діяльнісний	Особистісний		
				сформованість		
				здатності приймати рішення	організа-торських, комуніка-тивних умінь	
Високий	23-17	40-32	50-45	31-19	20-15	164-128
Середній	16-12	31-22	44-40	18-10	14-10	123-94
Низький	11 і менше	22 і менше	39 і менше	9 і менше	9 і менше	90 і менше

Разом з тим на емпіричному етапі експериментальної роботи нами було вивчено динаміку рівнів сформованості готовності майбутній юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, а також здійснено аналіз, узагальнення та статистичну обробку результатів дослідження, зокрема, на основі t-критерія Стюдента та факторного аналізу.

Принагідно зазначимо, що, на нашу думку, статистична обробка за t-критерієм Стюдента є доцільною та найбільш об'єктивною, позаяк дає змогу порівняти залежні та незалежні вибірки. Під час статистичної обробки результатів педагогічного експерименту ми застосували методику t-критерію Стюдента для порівняння даних незалежних вибірок (результати, які отримані між контрольною та експериментальною групами під час формувального етапу педагогічного експерименту), котрий визначають за формулою 2.1:

$$t = \frac{|M_1 - M_2|}{\sqrt{\frac{\sigma_1^2}{N_1} + \frac{\sigma_2^2}{N_2}}}, \quad (2.1)$$

де M_1, M_2 – середні арифметичні,

σ_1, σ_2 – стандартні відхилення,

N_1, N_2 – розміри вибірок.

Одночасно t-критерій Стюдента задля порівняння даних залежних вибірок (результати, які отримані окремо в контрольній та експериментальній групі під час констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту) визначають за формулою 2.2:

$$t = \frac{|M_d|}{\sigma_d / \sqrt{N}}, \quad (2.2)$$

де M_d – середня різниця значень,

а σ_d – стандартне відхилення різниць,

Таким чином, під час експериментальної роботи для визначення сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України виділено такі критерії та показники: мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісний. Зокрема охарактеризовано методики визначення цих критеріїв. Водночас з'ясовано зміст пошукового, емпіричного та підсумково-узагальнюючого етапів організації дослідження щодо підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в державній пенітенціарній системі.

2.2. Модель підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України

У сучасній Україні система освіти безперервно удосконалюється і це спонукає шукати перспективні шляхи модернізації окремих її складових, зокрема, вищої освіти. Можна стверджувати, що модернізація освіти є

головною ідеєю і центральним завданням української освітньої політики.

Процес підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України в сучасних умовах має плановий системний характер. Він складається з практичної, освітньої та експериментальної діяльності, орієнтованої на формування особистісних якостей, професійних здібностей, умінь і навичок майбутнього юриста, що має володіти широким кругозором, здатністю до постійного професійного саморозвитку, забезпечуючи особистісне зростання й ефективність професійної діяльності.

Вітчизняні фахівці справедливо вважають, що модернізація освіти – це важливий крок на шляху до соціального, політичного і економічного розвитку України. У зв'язку з цим важливо оновлювати систему освіти «відповідно до вимог сьогодення, потреб сучасного суспільства і розвитку модерної особистості у ньому» [113, с. 158].

У сфері освіти проблема модернізації сьогодні як ніколи актуальна. Про це свідчить Указ Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013, яким була затверджена Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. У представленій національній стратегії наголошується, що модернізація і розвиток освіти повинні набути випереджального безперервного характеру, гнучко реагувати на всі процеси, що відбуваються в Україні та світі. Підвищення якісного рівня освіти має бути спрямовано на забезпечення економічного зростання держави та розв'язання соціальних проблем суспільства, подальше навчання і розвиток особистості, позаяк якісна освіта є необхідною умовою забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства [162].

Про розуміння нагальності цих питань свідчать також інші документи державного значення: постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 687 Про утворення Інституту модернізації змісту освіти та Інституту освітньої аналітики та наказ Міністерства освіти і науки України від 17 січня 2015 р. № 31, «Деякі питання утворення Інституту модернізації змісту освіти та Інституту освітньої аналітики» [67;164].

Процес розвитку сучасного суспільства спрямовує модернізацію освітньої системи зокрема й на розвиток юридичної освіти, у тому числі на підвищення якості підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Однак аналіз праць вітчизняних вчених дозволяє стверджувати, що тільки в деяких роботах безпосередньо чи у зв'язку із вивченням інших проблем досліджуються окремі питання підготовки юристів до професійної діяльності. Це підкреслює необхідність розроблення моделі підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Модель педагогічної системи, як зауважує М. В. Ядровська, повинна цілісно описувати процес навчання, враховуючи всі можливі і важливі зв'язки його складових. Водночас розуміємо, що навчання – це двосторонній процес, що включає викладання і навчання, а процесуальна природа навчання може бути пов'язана з моделюванням викладання, навчання, педагогічної взаємодії [267, с. 354].

Автори начального посібника «Основи пенітенціарної педагогіки і психології» розуміють під «педагогічною системою» – сукупність взаємодіючих та взаємозалежних компонентів, що створюють стійку структуру, яка включає в себе такі елементи: мету, задачі і результати функціонування системи, зміст (напрямки виховання); засоби, форми, методи та прийоми виховного впливу; суб'єкт і об'єкт виховання; умови, в яких виникають та протікають психолого-педагогічні відносини, виховний процес в цілому» [140, с. 6]. Виходячи з того, що професійну освіту прийнято розглядати як педагогічну систему, ми аналізуємо підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України як її підсистему.

Однак, насамперед, необхідно визначитися з поняттям «модель». У «Філософському енциклопедичному словнику» «модель» визначається як система елементів, яка відображає конкретні сторони, зв'язки, функції предмета дослідження (оригінала) [250, с. 479].

Водночас у «Словнику термінів антикризового управління» фахівці з

менеджменту слушно зауважують, що модель спрощує реальність і тим самим полегшує можливість побачити внутрішні відносини [220].

Деякі дослідники визначають модель як «систему елементів», яка відтворює тільки «певні сторони, зв'язки, функції предмета дослідження», або ж як уявний, знаковий чи матеріальний образ оригіналу: відображення об'єктів і явищ у вигляді описів, теорій, схем, креслень, графіків.

Водночас С. С. Вітвицька вважає, що «модель виступає переважно як аналогія і є своєрідною проміжною ланкою між теоретичними положеннями та їх перевіркою в реальному педагогічному процесі» [38, с. 34].

Причому одночасна розробка і реалізація на практиці психофізичної моделі випускника вищого навчального закладу розрахована на підготовку висококваліфікованих фахівців, які швидко пристосовуються до нових умов праці, володіють високим професіоналізмом, конкурентоспроможністю, є однією з актуальних проблем сучасної педагогічної науки [38, с. 51].

Разом з тим В. В. Сорочан зазначає, що актуальною є «модель фахівця», яка відображає обсяг і структуру «професійних і соціально-психологічних якостей, знань, умінь, що у сукупності визначають його узагальнену характеристику як особистості суспільства» [231, с. 41].

Зауважимо, що відомий фахівець у галузі моделювання В. А. Веніков встановив основні зв'язки моделювання з навчальним процесом вищої школи, окремі з яких мають безперечний інтерес для нашого дослідження. На думку вченого, моделювання в навчальному процесі – це «...засіб розвитку творчих здібностей і наукового осмислення практики» [34, с. 27]. При цьому моделювання як метод передбачає, по-перше, дослідження певних об'єктів на їх моделях – аналогах певного фрагмента природної або соціальної дійсності, по-друге, побудову і вивчення моделей реально існуючих предметів і явищ [34, с. 280].

Причому в моделювання в педагогіці є свої функції. Зокрема моделювання освітнього процесу, вважає Л. В. Козак, «необхідно для визначення цілей, способів і засобів їх досягнення, отримання належних

результатів» [103, с. 98]. Воно також має певні аспекти застосування. Наприклад, В. І. Міхеєв визначив такі: гносеологічний (модель відіграє роль проміжного об'єкта у процесі пізнання педагогічного явища), загальнометодологічний (дозволяє оцінювати зв'язки і відношення між характеристиками стану різних елементів навчально-виховного процесу на різних рівнях їх опису та вивчення), психологічний (дає змогу вести опис різних сторін навчальної і педагогічної діяльності та виявляти на цій основі психолого-педагогічні закономірності) [129, с. 8].

На нашу думку, загальний аналіз освітньої системи показує, що при розробці моделі підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України необхідно враховувати кілька важливих факторів. По-перше, це соціальне замовлення суспільства вищим навчальним закладам на підготовку майбутніх юристів, здатних користуватися правовим інструментарієм (законами й іншими правовими актами) та компетентно здійснювати наглядові, соціальні, виховні та профілактичні заходи, передусім ті, що застосовуються до засуджених з метою повернення їх до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві. По-друге, це специфіка навчально-виховного процесу вищого навчального закладу і визначальні тенденції сучасного розвитку вищої професійної освіти: інтеграція, фундаменталізація, демократизація, гуманізація. По-третє, це особливості самої професійної діяльності.

У зв'язку з цим об'єктивною складовою пропонованої моделі є спеціально організоване освітньо-виховне середовище, що включає різноманітність методичних засобів і педагогічних технологій, які забезпечують продуктивне навчання майбутніх юристів і якісну підготовку їх до професійної діяльності в пенітенціарній системі України у контексті навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі.

На основі аналізу педагогічних досліджень з проблем формування підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України нами розроблено модель такої підготовки.

Зауважимо, що під *моделлю підготовки майбутніх юристів* до професійної діяльності в пенітенціарній системі України ми розуміємо описову характеристику, що містить вимоги до фахових знань, умінь, навичок, структури й результатів навчальної діяльності, професійно важливих якостей майбутнього юриста, а також педагогічні умови, основні етапи, принципи, методи та засоби у процесі навчання у вищому навчальному закладі.

Під час розробки моделі підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України ми виходили із загальної стратегії розвитку юридичної освіти в Україні, де питання спеціалізації є пріоритетним (рис. 2.2).

Ми також погоджуємося з думкою Р. Сивого, що «спеціалізація є важливою в роботі будь-якого юриста. Адже сучасна практична юриспруденція вже не дозволяє бути фахівцем високого рівня в усіх сферах права» [187]. Дослідник слушно зазначає, що «неможливо одночасно бути хорошим фахівцем, наприклад, у конкурентному, податковому, кримінальному та конституційному праві», і додає: «Якість правових послуг – ось запорука успіху сучасного юриста. І цієї якості можна досягти лише за допомогою спеціалізації, тобто поглиблення своїх знань у певній сфері» [187].

Отже, професійна діяльність у пенітенціарній системі України може бути ефективною тільки за умови її організації як цілісної системи, яка складає основу моделі майбутнього юриста (рис. 2.2).

У процесі підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України потрібно врахувати зміст і структуру їх подальшої професійної діяльності, специфіку виконуваних ними функцій, необхідних для фахівців цієї галузі. Причому модель має бути представлена як така, що об'єднує мету, завдання, принципи, етапи, форми, методи й умови організації навчально-виховного процесу та його зміст.

При розробці моделі має враховуватися той факт, що вона має будуватись як сукупність систематизованих у певній послідовності блоків (цільовий блок, теоретико-методологічний, змістовий блок, процесуальний, результативний

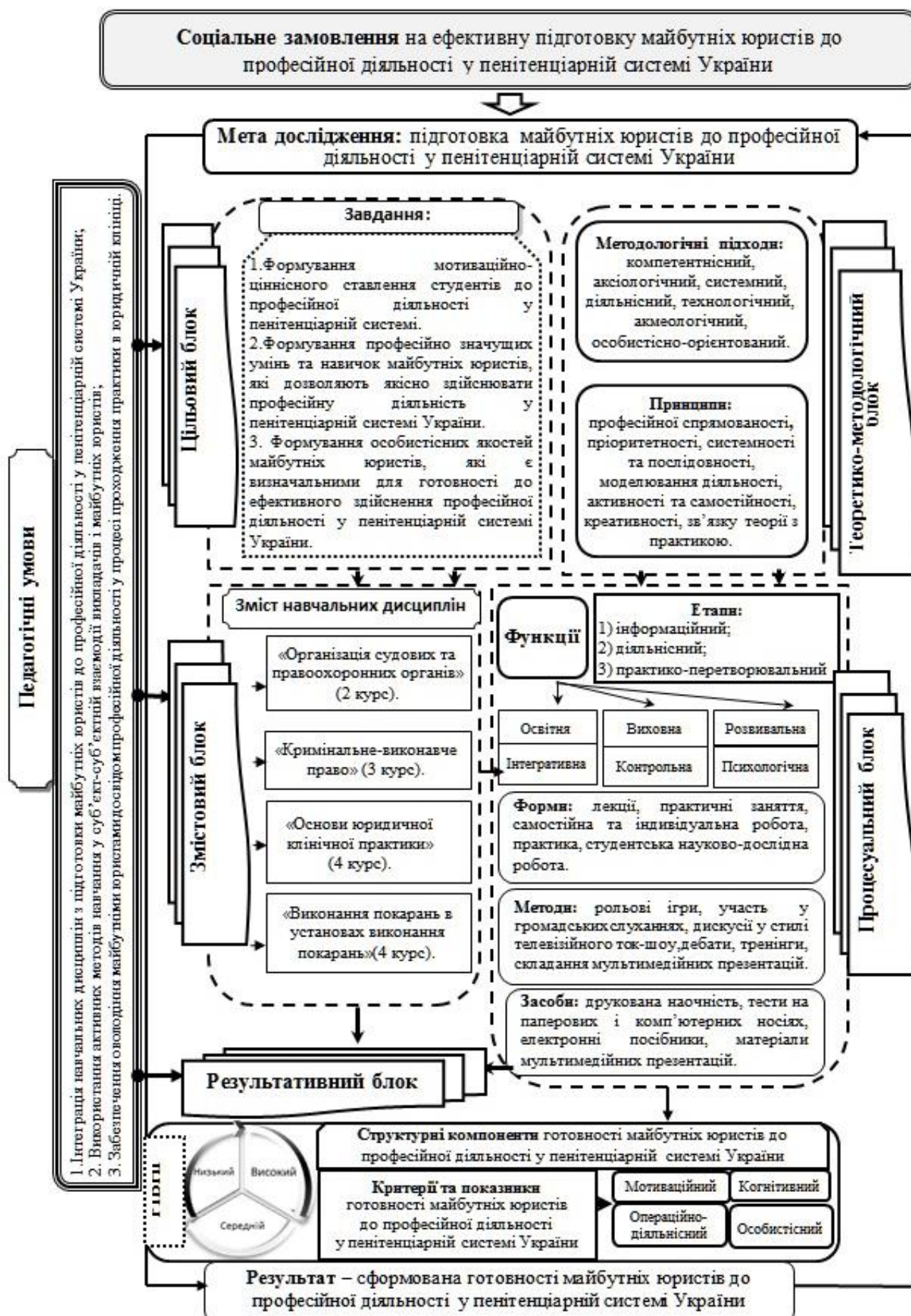

Рис. 2.2. Модель підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України

блоки (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Структура моделі підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України

Як видно, модельні блоки охоплюють усі складові підготовки майбутнього фахівця, позаяк соціальне замовлення спрямоване на ефективну підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Зазначимо, що *цільовий блок* включає мету та завдання, які є основою визначення формування готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Отже, метою реалізації запропонованої нами моделі є підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

На основі ж мети сформульовані завдання формування готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України. Це, зокрема:

- формування мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до професійної діяльності у пенітенціарній системі;
- формування професійно значущих умінь та навичок майбутніх юристів, які дозволяють якісно здійснювати професійну діяльність у пенітенціарній системі України;
- формування особистісних якостей майбутніх юристів, які є визначальними для готовності до ефективного здійснення професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Досягнення визначеної мети і реалізація завдань мають ґрунтуватись на

відповідній теорії та методології педагогічної організації процесу формування готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

У зв'язку з цим виокремлюється *теоретико-методологічний* блокмоделі підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в українській пенітенціарній системі, яка відображає методологічні підходи (компетентнісний, аксіологічний, системний, діяльнісний, технологічний, акмеологічний, особистісно-орієнтований) і принципи (професійної спрямованості, пріоритетності, системності та послідовності, моделювання діяльності, активності та самостійності, креативності, зв'язку теорії з практикою).

Компетентнісний підхід (А. Л. Андрєєв [5], О. С. Заблоцька [84-85], С. Г. Головка [47], В. О. Дундюк [73]) дозволяє розглядати формування різних компетенцій студента у процесі підготовки до професійної діяльності у вищому навчальному закладі. С. Г. Головка вказує, що «визначальним є спрямування освітнього процесу на формування та розвиток компетентностей випускника юриста» [47, с. 140]. На думку вченої, «компетентнісний підхід спрямовує навчально – виховний процес на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані ключова, загально предметна і предметна (галузева) компетентності» [47, с. 141].

Аксіологічний підхід (Б. О. Геня [46], А. О. Фальковський [247], Н. О. Ткачова [239], Н. В. Фунтікова [252-253] та ін.) дозволив спрямувати підготовку на формування у студентів ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності в пенітенціарній системі України, вміннями порівнювати засвоєні професійні цінності з актуальною системою цінностей і перетворювати наявне ставлення до професійної діяльності в ціннісне.

За визначенням Н. О. Ткачової, «педагогічні цінності, на думку автора, – це система освітніх засобів, соціальних норм, педагогічний інструментарій, що забезпечують ефективну трансляцію визначених освітніх цінностей на індивідуальний рівень окремої особистості, тобто формування в неї

особистісних ціннісних пріоритетів [239, с. 51]. Як зазначає Б. О. Геня, «аксіологічний підхід охоплює ціннісну, моральну сторону виховання особистих якостей майбутніх слуг Феміди» [46, с. 10]. Виховання майбутніх фахівців у сфері юриспруденції має здійснюватися із обов'язковим застосуванням аксіологічного підходу як стержня гуманної, високоморальної особистості [46, с. 11].

Одночасно А. О. Фальковський стверджує: «аксіологічний підхід є інтегруючим, він є імпліцитно присутнім в кожному з концептуальних дослідницьких підходів, і за його допомогою визначається: по-перше, цінність права як соціального регулятора; по-друге, здатність права втілювати в життя певні цінності, по-третє, ціннісне наповнення права» [247]. Ціннісний (аксіологічний) підхід в методології юриспруденції – це загальна стратегія дослідження, що визначає розгляд права крізь призму його відповідності певним цінностям, які можуть забезпечуватись правом та бути його основою [247].

Системний підхід (Т. В. Галкіна [45], В. В. Кіт [97], О. Т. Проказа [166], В. О. Алексеєнко [2] та ін.) дозволив проаналізувати варіативну побудову і корекцію професійної діяльності; пошук оптимальних поєднань педагогічних засобів, форм і методів формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

М. Нейнаголошує, що системний підхід в «технології» навчання являє собою особливий метод дослідження, що застосовується для знаходження ефективних способів вивчення, планування та організації педагогічних ситуацій на практиці

Діяльнісний підхід (О. В. Богословська [19], О. П. Зеленська [89], В. В. Рубцов [175], Т. Б. Хомуленко [256] та ін.) дозволив побудувати підготовку таким чином, що основою для визначення знань, умінь, навичок і способів дій, які підлягають засвоєнню та розвитку, стає аналіз професійної діяльності майбутнього юриста у пенітенціарній системі України; організувати освітній

процес таким чином аби студенти стали активними суб'єктами навчальної діяльності.

Технологічний підхід (С. Б. Беляєв [15], А. А. Тимченко [238], О. М. Котикова [111-112], А. В. Рибачук [171] та ін.) дозволив спроектувати процес підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі у форматі технології, спираючись на послідовну та планомірну її реалізацію в контексті досягнення попередньо визначених цілей і завдань. Як зазначає С. Б. Беляєв, «з позиції сучасних знань про ефективність використання різних методів навчання викладач під час планування педагогічної взаємодії має прогнозувати діяльність студента [15, с. 14]. Тому на першому етапі реалізації технології завданням викладача стає виділення на основі аналізу робочої навчальної програми вузлових тем, формуванню умінь та навичок з яких слід приділити максимальну увагу [15, с. 14].

Акмеологічний підхід (Ж. О. Алексєєва [3], С. О. Гайдученко [40], І. М. Дичківська [69], О. В. Кожедуб [102], А. В. Смульська [225] та ін.) спрямований на дослідження факторів, умов, критеріїв якості підготовки студентів у виші, обґрунтування чинників, які орієнтують майбутнього юриста на ціннісну спрямованість до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Як зазначає А. В. Смульська, «сутність акмеологічної позиції майбутніх правознавців полягає у прагненні досягати позитивних самозмін у професійній підготовці, ставленні до людини як найвищої цінності, орієнтуванні на дотримання морально-етичних і законодавчих правил у роботі з людьми» [225, с. 88]. Акмеологічна позиція інтегрує в собі такі суттєві характеристики, як установка на вільний і самостійний вибір, власне ставлення до реальних цінностей: успіху, активності, досягнень [225, с. 88].

Особистісно-орієнтований підхід (І. Д. Бех [14], Е. В. Бондарєвська [24], О. Г. Кучинська [117], Н. Письменна [147], та ін.) дозволяє зорієнтувати підготовку майбутніх юристів на формування їх творчої індивідуальності,

здатності до прийняття самостійних рішень під час здійснення професійної діяльності в пенітенціарній системі. Як зазначає О. Г. Кучинська, «головною метою особистісно-орієнтованого підходу у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців має стати не озброєння знаннями, не накопичення їх, а формування вміння діяти зі знанням справи. Одержати міцні знання можна лише оперуючи ними, використовуючи їх у власних діях» [117, с. 172].

Реалізація зазначених підходів передбачає використання сукупності педагогічних принципів, які покладено в основу пропонованих педагогічних дій, та методів, які використовуються у процесі діяльності, а також змістовно-пізнавальна складова підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в державній пенітенціарній системі.

Причому під принципами діяльності Державної пенітенціарної служби України у правоохоронній системі С. М. Сидоренко розуміє «закріплені на нормативно-правовому рівні керівні та непорушні правила, на основі яких здійснюється регламентація діяльності ДПтС України» [188, с. 578].

Зауважимо, що такі принципи діяльності ДПтС України в правоохоронній системі поділяються на загальноправові, міжгалузеві та галузеві. До *загальноправових* принципів належать верховенство права, законність, забезпечення поваги та дотримання прав і свобод людини та громадянина, гуманізм. *Міжгалузеві* принципи поширюються, зокрема, на центральні органи виконавчої влади і включають позапартійність, єдиноначальність, колегіальність при розробці важливих рішень, забезпечення єдності державної політики, відкритості та прозорості, відповідальності. До *галузевих* принципів діяльності ДПтС України у правоохоронній системі належать принцип взаємодії з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, благодійними та релігійними організаціями, а також принцип відкритості для демократичного цивільного контролю [188, с. 578].

У нашому дослідженні процес підготовки майбутніх до професійної діяльності в пенітенціарній системі України розглядається як такий, що

ґрунтується також на низці інших принципів (рис. 2.4.)

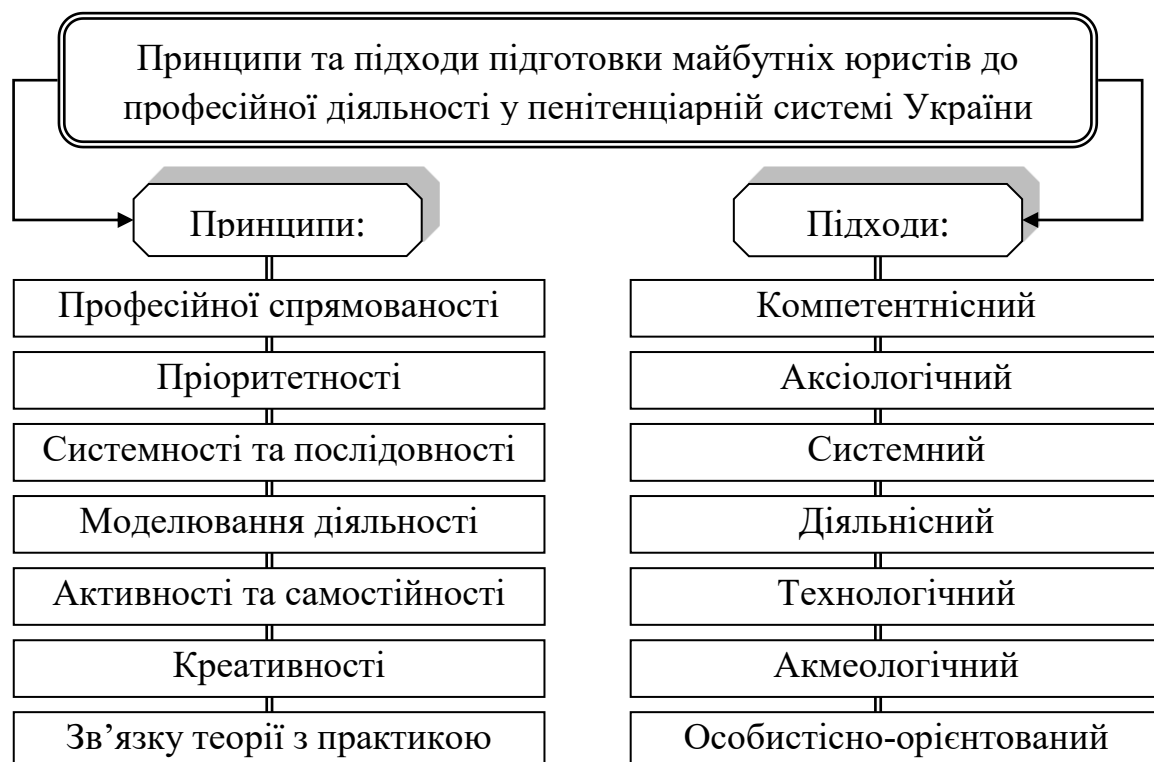

Рис. 2.4. Принципи та підходи підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України

Принцип професійної спрямованості передбачає систему потреб, мотивів, ціннісних орієнтацій, інтересів з ціллю формування у студентів – майбутніх юристів – позитивного ставлення до постійного удосконалення професійних знань, неперервного професійного розвитку.

Принцип пріоритетності виявляється в нормативних вимогах до організації педагогічної діяльності, вказує її напрямлення та пріоритети, допомагає творчо підійти до побудови педагогічного процесу підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Принцип системності та послідовності передбачає послідовне і логічне здобуття знань, умінь, навичок з професійної діяльності в пенітенціарній системі, забезпечення внутрішньо предметних і міжпредметних змістовних і методичних зв'язків фахових дисциплін.

Принцип моделювання діяльності передбачає узагальнений опис змісту і характеру професійної діяльності у пенітенціарній системі, призначений для

раціональної організації навчально-виховного процесу належної професійної підготовки майбутніх юристів.

Принцип активності та самостійності передбачає активність майбутніх юристів у процесі оволодіння знаннями, навичками, стимулом яких є самостійність у самовдосконаленні та самовираженні.

Принцип креативності вимагає від майбутнього юриста умінь та навичок не тільки користуватися набутими знаннями у вирішенні конфліктних ситуацій, а й здатності самостійно бачити конфлікти та знаходити нестандартні рішення, чим характеризується творчий підхід до справи.

Принцип зв'язку теорії з практикою ґрунтується в гармонійному поєднанні теорії з практикою, а саме практичного застосування набутих студентами знань в реальному житті шляхом впровадження в навчальний процес елементів практичної підготовки студентів-правників у сфері юридичних послуг.

Отже, теоретико-методологічний блок включає найважливіші принципи підготовки майбутніх фахівців до роботи в державній пенітенціарній системі.

Разом з тим *змістовий блок* моделі відображає зміст і педагогічні умови підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України. Цей блок включає систему професійно орієнтованих знань, умінь та навичок з навчальних дисциплін «Організація судових та правоохоронних органів», «Кримінально-виконавче право», «Основи юридичної клінічної практики» та «Виконання покарань в установах виконання покарань».

Ми визначили низку педагогічних умов, які сприяють досягнення підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, ми виокремили. Це, зокрема:

- інтеграція навчальних дисциплін з підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України;
- використання активних методів навчання у суб'єкт-суб'єктній взаємодії

викладачів і майбутніх юристів;

– забезпечення оволодіння майбутніми юристами досвідом професійної діяльності у процесі проходження практики в юридичній клініці (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Педагогічні умови підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України

Процесуальний блок підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України складається з етапів, функцій і форм організації навчання, засобів і методів навчання.

Виокремлюємо, зокрема, три *етапи* реалізації моделі формування підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Перший етап – інформаційний – триває протягом першого і другого років навчання майбутніх юристів у вищій школі. На цьому етапі виявляється початковий рівень сформованості мотивації та захопленістю професією юриста і усвідомлення ними розуміння соціальної значущості професійної діяльності у пенітенціарній системі України; здійснюється належний рівень мотивації студентів до успішного навчання для виконання професійної діяльності

впенітенціарній системі; відбувається включення майбутніх юристів у процес оволодіння фундаментальними теоретичними знаннями про організацію професійної діяльності в пенітенціарній системі України, знайомство з професійним понятійним апаратом; здійснюється акцент на вивченні дисципліни «Організація судових та правоохоронних органів» спрямованого на оволодіння майбутніми юристами знаннями, уміннями та навичками щодо теоретичних і правових основ державного управління і діяльності виконавчої влади, організаційно-правових основ управління в різних сферах виконавчо-розпорядної діяльності в тому числі у пенітенціарній системі України. Оскільки створення і підтримка мотивації студентів здійснюється протягом усього періоду навчального процесу. Основними формами і методами були: навчальні заняття, методи інтерактивного навчання.

Другий етап – діяльнісний – знаходиться в межах третього і четвертого років навчання у вищому навчальному закладі та передбачає активне включення майбутніх юристів у процес власного професійного становлення. На цьому етапі відбувається конкретизація отриманих раніше теоретичних знань. Студенти поглиблено оволодівають системою професійних знань про: систему органів й установ, які виконують кримінальні покарання в Україні, міжнародні стандарти поведінки із засудженими та попередньо ув'язненими особами та процесом їх ресоціалізації, нормативно-правових документів, що регламентують професійну діяльність юриста. У майбутніх юристів формуються уміння і навички щодо: аналізу, передбачати наслідки своєї професійної діяльності та використовувати інформацію; визначення правової проблеми, яка потребує врегулювання та перспективи її вирішення в умовах чинного законодавства; застосовування нормативних актів з різних галузей права; відображення результатів юридичної діяльності в документації; складання процесуальних документів. На цьому етапі закріплюється інтерес майбутніх юристів до обраної професії, формується направленість на досягнення позитивних результатів, на самовдосконалення, усвідомлення особливостей роботи у пенітенціарних установах. Основними формати і

методами навчання були: навчальні заняття, самостійна робота, методи інтерактивного навчання.

Третій етап – практико-перетворювальний співпадає з четвертим і п'ятим роками навчання. У зв'язку з цим при проходженні студентами відповідних виробничих практик в тому числі і клінічної та академічної практики в юридичній клініці удосконалюється засвоєння і закріплення на практиці знань і умінь професійної діяльності в пенітенціарній системі України. При проходженні практики студенти аналізували відповідність наявності знань, умінь та навичок потребам сучасного майбутнього юриста, вдосконалювали навички роботи по Інтернет програмам для правників. На нашу думку, практика студентів відіграє важливе значення для формування професійного інтересу майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України. На цьому етапі спілкування студентів з клієнтами юридичної клініки спрямована на забезпечення творчого застосування студентами своїх знань, оволодіння професійно орієнтованими вміннями та навичками, формування досвіду у процесі практичної діяльності.

Зауважимо, що процес підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у державній пенітенціарній системі поєднує кілька функцій – освітню, виховну, інтегративну, розвиваючу, контрольну, психологічну.

Освітня функція дає студентам змогу оволодіти фундаментальними знаннями про сутність пенітенціарної системи та професійну діяльність у цій системі, а також сформувати відповідні вміння та навички.

Виховна функція формування професійно значущих умінь та навичок в майбутніх юристів полягає у формуванні в студентів моральних установок відносно професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Розвивальна функція полягає в тому, що оволодіння відповідними знаннями органічно пов'язане з розвитком умінь студентів здійснювати професійну діяльність в пенітенціарній системі України.

Інтегративна функція полягає у потребі використання знань з інших навчальних дисциплін у процесі оволодіння професійно значущими вміннями

та навичками.

Контрольна функція спрямована на формування у студентів навичок самоконтролю, самооцінки, аналізу конфліктних ситуацій, визначення шляхів досягнення успіхів та подолання невдач.

Психологічна функція полягає у формуванні вільного психічного стану студента у процесі навчання, сприяє, приміром, створенню власної системи психологічної підготовки до публічного виступу перед аудиторією.

Разом з тим підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України передбачає певні форми, методи та засоби навчання.

До форм навчання віднесено: лекції та практичні заняття, самостійна й індивідуальна робота, практика, студентська науково-дослідна робота.

Підкреслимо, що у процесі підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України важливу роль відіграє юридична клініка. Робота в ній допомагає у формуванні творчого мислення й ініціативності майбутніх юристів, підвищує професійний інтерес до пенітенціарної системи, формує навички індивідуальної і колективної діяльності, яка мотивує до активної професійної діяльності.

До методів навчання віднесено: рольові ігри; участь у громадських слуханнях; дискусії у стилі телевізійного ток-шоу; дебати; тренінги; складання мультимедійних презентацій.

До засобів навчання віднесено: друкована наочність (замальовки на дошці, вивішування плакатів, застосування технічних засобів навчання), тести на паперових і комп'ютерних носіях, електронні посібники, матеріали мультимедійних презентацій.

Отже, процесуальний блок формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України включає всі етапи, функції і форми організації навчання, а також різноманітні традиційні та новітні засоби і методи навчання.

Результативний блок моделі включає: структурні компоненти готовності

майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України (мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та особистісний), критерії, показники та рівні (низький, середній та високий) сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Результатом є сформована готовність майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Таким чином, спроектовано модель підготовки майбутніх юристів, яка теоретично обґрунтована за допомогою цільового, теоретико-методологічного, змістовного, процесуального, результативного блоків та спрямована на формування висококваліфікованого юриста, підготовленого до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

2.3. Виявлення та обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України

Сучасний освітній процес в Україні висуває нові вимоги до професійної підготовки майбутніх юристів, здатних працювати в пенітенціарній системі України. Формування такої готовності є невід'ємною складовою загальної підготовки юристів, позаяк сприяє розвитку високопрофесійного, високоморального, духовно та фізично підготовленого працівника, спроможного виконувати покладені на нього непрості функції виховання та ресоціалізації осіб на основі найсучасніших підходів і методів роботи.

Підкреслимо, що якість освітнього процесу залежить, зокрема, від визначення педагогічних умов формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в державній пенітенціарній системі.

У науковій літературі є різні підходи щодо трактування ключових понять «умова» та «педагогічна умова», тому виникає необхідність визначитись у вихідних позиціях.

У розумінні категорії «умова» ми спиратимемося на визначення, яке

пропонується авторами «Філософського енциклопедичного словника». Поняття «умова» визначається ними як середовище, в якому перебуває і без якого не можуть існувати предмети і явища, а також як обстановка, в якій щось відбувається, чи вимоги, з яких варто виходити [250, с. 771]. Саме з таким розумінням умов будемо пов'язувати категорію «педагогічні умови».

Зауважимо також, що в сучасній педагогічній науці термін «педагогічні умови» розуміється неоднозначно. На думку В. І. Андрєєва, педагогічна умова – це результат цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту методів (прийомів), а також організаційних форм навчання для досягнення дидактичних цілей [6, с. 87].

Дослідниця Е. М. Щеглова під педагогічними умовами розуміє об'єктивні можливості педагогічного процесу, які сприяють вирішенню його завдань, що належать змісту та методичному оформленню [262, с. 99].

Поняття «педагогічні умови» В. Д. Стасюк визначає як «обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковуються активністю особистості, групою людей» [233, с. 175].

На цьому ж наголошує Д. Ф. Ахмєрова, вважаючи педагогічні умови обставинами процесу навчання, що забезпечують досягнення поставлених цілей, середовище в якому педагогічні умови виникають, існують і розвиваються. Такими обставинами, зазначає дослідниця, є ті, в яких, по-перше, враховані наявні умови навчання, по-друге, передбачені способи перетворення цих умов у напрямку мети навчання, і, по-третє, певним чином відібрані, побудовані й використані елементи змісту, методи та форми навчання. Ці обставини процесу навчання є результатом відбору, конструювання і застосування елементів змісту, методів і засобів навчання для досягнення певної мети. При цьому необхідно врахувати певні сукупності: сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, педагогічних прийомів і матеріально-просторового середовища, які спрямовані на вирішення завдань, стимуляцію пізнавальних інтересів через зміст навчального матеріалу, зміну

організації і характеру перебігу пізнавальної діяльності та зміну відносин між учасниками освітнього процесу; сукупність обставин, які супроводжують освітній процес і забезпечують відповідний рівень сформованості компонентів професійної самосвідомості; сукупність заходів, спрямованих на поетапне моделювання й ефективне функціонування підготовки майбутніх учителів [9].

Однак ми погоджуємося з думкою, що «педагогічні умови не можна зводити тільки до зовнішніх обставин, до обстановки, до сукупності об'єктів, що роблять вплив на процес, тому що юридична освіта особистості постає як єдність суб'єктивного й об'єктивного, внутрішнього й зовнішнього, сутності і явища».

Дослідниця Г. Полякова вважає, що для виявлення комплексу організаційно-педагогічних умов, що сприяють підготовці конкурентоспроможних юристів належать такі шляхи, як «фіксація соціального замовлення суспільства до вищої юридичної професійної школи за рівнем підготовки майбутніх фахівців; вияв специфіки організації навчально-виховного процесу вищої юридичної школи, зокрема в аспекті викладання навчальної дисципліни «Іноземна мова»; виявлення сутності й структури професійного іміджу майбутніх юристів» [151].

Водночас доцільно зважати на те, що успішність розробки педагогічних умов, як зауважує Н. М. Яковлева, залежить від трьох основних факторів: чіткості визначення кінцевої мети або результату, який має бути досягнутим; урахування того, що на певних етапах педагогічні умови можуть виступати як результат, досягнутий у процесі їх реалізації; розуміння того, що вдосконалення освітнього процесу досягається за рахунок не однієї умови, а взаємозв'язаного комплексу умов [268, с. 206].

Комплексний підхід до педагогічних умов відстоює О. Н. Грінвальд, наголошуючи, що це комплекс взаємопов'язаних і взаємообумовлених заходів освітньо-виховного процесу, котрі безпосередньо забезпечують формування соціально-етичної компетентності студентів – майбутніх юристів [53, с. 62].

Підкреслимо, що А. К. Чакрян вважає, що успішність професійної

діяльності юристів, можлива у процесі реалізації спеціальних педагогічних умов. До них, передовсім, відносять взаємозв'язок між цілями, змістом, організаційними формами, методами післядипломної освіти та рівнями сформованості компонентів правосвідомості юристів; інноваційні варіативні модульні програми поетапної підготовки юридичних працівників у процесі підвищення кваліфікації, а також самоосвіти на основі розвитку пізнавальної мотивації, професійного мислення, рефлексії фахівців; адекватність методичного забезпечення формування компонентів правосвідомості юристів цілям і новому змісту підвищення їх кваліфікації [259].

Разом з тим можна виділити групи педагогічних умов, актуальних для певних різновидів юридичної діяльності, пов'язаної із специфікою тих чи інших установ, груп населення тощо.

Зокрема Я. В. Єрмушова визначає низку педагогічних умов, які сприяють удосконаленню професійно-педагогічної підготовки майбутніх юристів у навчальному закладі. Це, наприклад, застосування в навчальному процесі модульних технологій, які забезпечують використання відомостей з дисциплін різних циклів для професійно-педагогічної підготовки юристів; запровадження в навчальний процес спецкурсу «Педагогічні основи професійної діяльності юристів», формування у студентів ціннісного ставлення до професійно-педагогічної діяльності через залучення їх до діяльності юридичних клінік [79, с. 52].

Разом з тим Д. А. Саблін вважає, що для підвищення ефективності формування в майбутніх юристів готовності до виховної роботи з неповнолітніми злочинцями мають бути особливі педагогічні умови. До таких умов можна віднести організацію та проведення роботи з підвищення рівня педагогічної культури викладачів; розширення і поглиблення уявлення майбутніх юристів про ціль та зміст, умови й особливості майбутньої виховної роботи з неповнолітніми злочинцями, про її специфіку, характерні труднощі, вимоги, які висуваються до співробітників, що здійснюють таку діяльність; розроблення та реалізацію спеціальної концепції виховної роботи; здійснення

систематичної специфічної роботи кураторів груп; залучення студентів до роботи з неповнолітніми злочинцями [176, с. 247].

Наголосимо, що свою специфіку має також комплекс організаційно-педагогічних умов, що забезпечують ефективність процесу формування професійної готовності юриста до роботи у сфері соціального захисту населення. Зокрема, на думку М. Н. Курочкиної, такий комплекс включає визначення структурно-логічних міжпредметних зв'язків навчальних дисциплін у частині вивчення змісту та технології професійної діяльності юриста в системі соціального захисту населення; максимальну індивідуалізацію професійної підготовки студентів у межах спеціалізації «Професійна діяльність юриста в установах соціального захисту населення»; включеність студентів у реальну правозахисну взаємодію з різними категоріями клієнтів установ соціального захисту населення в період волонтерської діяльності та навчально-виробничої практики; створення умов для освоєння студентами технологій посередницької діяльності у процесі надання клієнтам правової, соціально-економічної підтримки; педагогічний моніторинг особистісного зростання студента у процесі формування професійної готовності до роботи в соціальній сфері; стимулювання професійно-особистісного росту та самовизначення студентів; розвиток культури професійно-особистісної рефлексії майбутніх юристів та ін. [116].

Особливі умови необхідні також для формування професійно-особистісної готовності співробітників виправних установ до взаємодії із засудженими. Такі умови визначені, наприклад, у праці О. А. Марчук. Це, передусім, виявлення сутності та структури професійно-особистісної готовності; конкретизація змісту всіх її компонентів (особистісного, когнітивного, аксіологічного, праксіологічного), виходячи з актуальних цілей і завдань взаємодії із засудженими; організація спеціальної роботи з підготовки, центральною ланкою якої виступає навчання, що реалізує системний, діяльнісний, аксіологічний та особистісно-орієнтований підходи; відповідність програми навчання змісту і структурі готовності; використання активних,

орієнтованих на практику методів формування готовності (тренінг, рольові ігри, кейс-метод, контекстне навчання та ін.), спрямованих на створення і розв'язання практичних ситуацій взаємодії та рефлексію власної професійно-особистої готовності до нього; врахування індивідуальних якостей співробітників, особливостей їхньої діяльності та професійного середовища при складанні програми навчання [126, с. 83-84].

Водночас Ю. В. Гагарін окреслює умови формування готовності начальників загонів до виховної роботи із засудженими, включаючи до них блоковий зміст начальної програми, що відповідає структурі готовності начальників загонів до виховної роботи із засудженими. Вони передбачають виховну спрямованість змісту кожного блоку начальних дисциплін; орієнтацію змісту блоку психолого-педагогічних дисциплін на індивідуалізацію виховної роботи і психолого-педагогічну підтримку засуджених; залучення до навчально-виховного процесу системи додаткової професійної освіти служби виконання покарань викладачів вищої школи з професійною педагогічною та юридичною направленістю; форми і методи формування готовності начальників загонів до виховної роботи із засудженими (проблемні лекції і семінари, дискусії, «круглі столи», рольові та ділові ігри, тренінги, науково-практичні конференції, заняття в умовах природного полігону з вирішенням практичних завдань, моделювання й аналіз педагогічних ситуацій, спрямованих на створення із засудженим ситуації, котра потребує критичної самооцінки поведінки та вчинення злочину, на допомогу засудженому в проектуванні свого життєвого шляху після звільнення, залучення начальник загонів до різних видів пізнавальної діяльності) [39].

Наголосимо, що навчально-виховний процес у вищій школі спрямований на підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, на формування належного рівня правосвідомості та правової культури, на необхідність самостійно здобувати нові знання, використовуючи сучасні освітні технології, вивчати і впроваджувати передовий досвід профілактичних заходів, що застосовуються до засуджених та попередньо

ув'язнених осіб, відстоювати свою власну думку, поєднувати теоретичне навчання з практикою.

Згідно з розробленою моделлю реалізація процесу формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України передбачає виконання певних педагогічних умов. Це, насамперед, інтеграція навчальних дисциплін з підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України; використання активних методів навчання усуб'єкт-суб'єктній взаємодії викладачів і майбутніх юристів; забезпечення оволодіння майбутніми юристами досвідом професійної діяльності у процесі проходження практики в юридичній клініці. Розглянемо педагогічні умови формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

2.3.1. Інтеграція навчальних дисциплін з підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України

Одним з важливих аспектів розвитку пенітенціарної системи на сучасному етапі є формування цілісно-системного підходу до всебічної підготовки юристів.

Спрямованість на якісну підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України вимагає нових сучасних підходів щодо визначення змісту та методики навчання, які, на нашу думку, полягають в інтеграції змісту навчання.

При цьому В. І. Жигір'єв слушно зауважує, що «професійні та особистісні якості не можуть бути сформовані на достатньому рівні, якщо у зміст навчання не буде закладено єдина інтегруюче підґрунтя. Таким підґрунтям виступають модулі інтегрованих дисциплін психолого-педагогічного й управлінського циклів нормативного та варіативного блоків навчального плану підготовки. Зміст цих інтегрованих дисциплін повинен мати універсальний характер і відповідати проблемам майбутньої професійної діяльності» [82, с. 133].

Подібну думку висловлює С. М. Колеснікова, стверджуючи: «Інтеграція – важлива умова прогресу сучасної педагогічної науки, що сприятиме прогресу цивілізації в цілому» [104, с. 173]. Дослідниця також справедливо вважає, що «інтеграція є однією із складових оновлення навчального матеріалу» [104, с. 175].

Шлях до цілісності знань пролягає саме через їхню інтеграцію, слушно зауважує Л. Рибалко і зазначає також, що «інтеграція змісту освіти, об'єднання його елементів у цілісність, систему («система» з гр. «ціле», що складається з частин, об'єднання, множина закономірно зв'язаних один з одним елементів) – неодмінна умова гуманізації освіти» [170, с. 270].

Проблема цілісності знань, наполягає І. Пастирська, є «необхідним компонентом формування змісту освіти» [143, с. 221]. Одночасно Л. Е. Гризун вважає, що «формування структури навчальної дисципліни на засадах інтеграції знань може розглядатися як засіб активізації пізнавальної діяльності майбутніх фахівців» [52, с. 63].

Становлення професіоналізму під час навчання у виші залежить, на думку Е. А. Клімова, від системного об'єднання дисциплін, з орієнтацією на цілісну професійну діяльність, де кожна окрема дисципліна повинна служити засобом для досягнення однієї цілі [98].

Отже, аналіз навчально-методичної, юридичної, психолого-педагогічної літератури та Інтернет-джерел, свідчить, що якість професійної підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України зумовлена ефективністю встановлення взаємозв'язків між навчальними дисциплінами. Їх ми розглянемо відповідно до освітньо-професійної програми.

Згідно з визначеними принципами формування навчальних планів та розробки програм навчальних дисциплін для підготовки бакалаврів у галузі знань 0304 «Право» за напрямом підготовки 6.030401 «Правознавство» використовується освітньо-професійна програма.

На сучасному етапі кафедра права Академії рекреаційних технологій і права забезпечує підготовку студентів денної форми навчання напряму

підготовки 6.030401 «Правознавство». Згідно з навчальним планом підготовка бакалаврів здійснюється впродовж чотирьох років.

Зміст навчального плану підготовки бакалаврів напряму підготовки 6.030401 «Правознавство» Академії рекреаційних технологій і права складається з нормативних і вибірових навчальних дисциплін та практичної підготовки.

Нормативні та вибірові навчальні дисципліни поділяються за трьома циклами: цикл соціально-гуманітарної підготовки, цикл фундаментальної, природничо-наукової та загальноекономічної підготовки, цикл професійної та практичної підготовки. Відповідно до навчального плану навчальні дисципліни інтегруються в єдині цикли, курси, блоки, модулі, які мають спільну мету та спрямованість. Вони викладаються на єдиних методологічних засадах. Кожна навчальна дисципліна викладається з урахуванням курсу (року навчання) студентів, має відповідне професійне навантаження, причому особлива увага приділяється вивченню тих змістових модулів, що використовуватимуться у процесі підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Реалізація педагогічної умови щодо організації навчання на основі інтеграції навчальних дисциплін включає формування і розвиток цілісної системи знань, умінь і навичок, необхідних майбутньому юристу для професійної діяльності в пенітенціарній системі країни. Вона вирішує такі завдання, як перенесення та закріплення знань з одного предмету в інший; перехід від предмету теоретично-навчального до предмету практично-професійної діяльності; сприяння системному формуванню знань, умінь та навичок.

Підкреслимо, що теоретична та практична підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України здійснюється шляхом акцентування уваги на забезпеченні формування системи наглядових, соціальних, виховних і профілактичних заходів, що застосовуються до засуджених та осіб узятих під варту, а також контролю за дотриманням прав

людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів громадян.

На нашу думку, теоретична та практична підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України вимагає узгодженої роботи всього педагогічного колективу навчального закладу, постійного тісного взаємозв'язку викладачів різних напрямів підготовки – правознавство, соціальна робота, документознавство та інформаційна діяльність, педагогіка, фінанси і кредит, здоров'я людини.

Зміст процесу формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в державній пенітенціарній системі спрямований на оволодіння студентами комплексу знань, умінь та навичок з таких профільних нормативних та вибіркових дисциплін, як «Організація судових та правоохоронних органів», «Кримінально-виконавче право», «Основи юридичної клінічної практики», «Виконання покарань в установах виконання покарань».

Причому автором самостійно розроблені навчальні програми з дисциплін «Організація судових та правоохоронних органів», «Кримінально-виконавче право», «Основи юридичної клінічної практики», «Виконання покарань в установах виконання покарань» (рис. 2.6).

У процесі вивчення цих дисциплін студенти користуються авторськими «Тестовими завданнями з кримінально-виконавчого права», методичними рекомендаціями з термінології підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України та методичними рекомендаціями до написання курсових робіт з дисципліни «Кримінальне право».

З метою оптимізації процесу формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України розглянемо інтеграцію навчальних дисциплін відповідно до навчального плану підготовки студентів-правників в Академії рекреаційних технологій і права.

Зазначимо, що сукупність дидактичних одиниць складає зміст навчання відповідно до освітньо-професійної програми, зокрема, І. Осадченко вважає, що

«дидактична одиниця – це найменша частина навчальної інформації, яка необхідна для сприйняття, аналізу та засвоєння студентами» [139, с. 104]. Загалом, на сучасному етапі становлення дидактики, очевидне прагнення дослідників виокремити дидактичну одиницю, що виводить навчальний процес на технологічний рівень. Ми погоджуємося з думкою П. М. Гусака, який вважає, що «клітинна організація навчального процесу» може якісно змінити всю систему педагогічного процесу [58, с. 13].

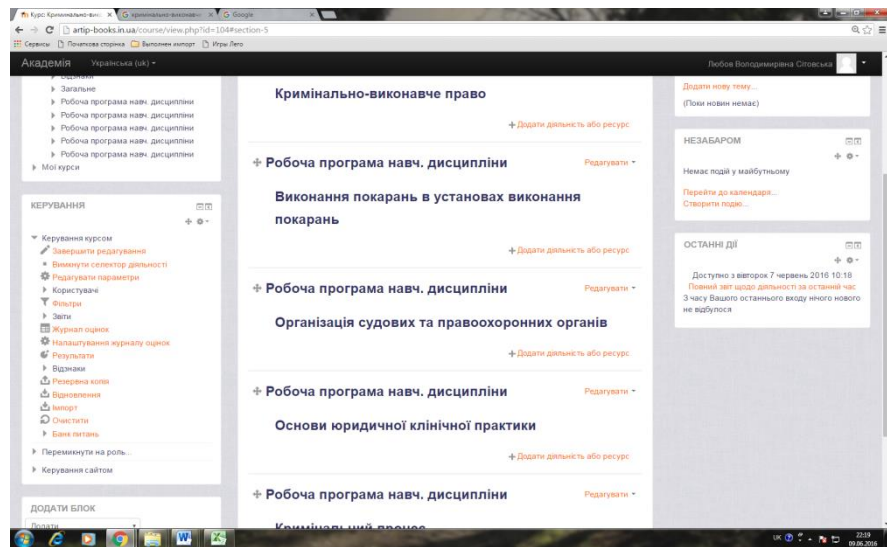

Рис. 2.6. Скріншот з переліку дисциплін Академії рекреаційних технологій і права

Проаналізувавши навчально-методичну, юридичну, психолого-педагогічну літературу та інформаційні ресурси мережі Інтернет, можемо стверджувати, що якість професійної підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України залежить від ефективності встановлення взаємозв'язку навчальних дисциплін та їх змістовних одиниць. Розглянемо їх відповідно до їхньої послідовності в освітньо-професійної програми (табл. 2.2).

Важливе місце у формуванні готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній службі посідає нормативна навчальна дисципліна «Організація судових та правоохоронних органів», яка входить у цикл професійної та практичної підготовки і вивчається на другому курсі

бакалаврату. Її зміст відіграє особливу роль у формуванні цілісного уявлення про сутність професійної діяльності майбутніх юристів в органах державної влади, зокрема, у пенітенціарній системі країни.

Таблиця 2.2

Змістовні одиниці дисциплін

Дисципліна	Курс/ семестр	Змістовні одиниці
Організація судових та правоохоронних органів	2/4	Система управління органами та установами виконання покарань. Нормативно-правові документи Державної пенітенціарної служби.
Кримінальне право	3/5-6	Основні методи всебічного аналізу складу злочину. Причини та умови, які сприяли вчиненню злочинів та вжиття заходів щодо їх усунення. Злочини у сфері службової діяльності в пенітенціарній системі України.
Кримінально-виконавче право	3/5	Пенітенціарне законодавства України. Пенітенціарній правовідносини. Впровадження міжнародних стандартів поводження із засудженими та попередньо ув'язненими особами. Процес ресоціалізації засуджених.
Виконання покарань в установах виконання покарань	4/7	Порядок виконання різних видів кримінальних покарань. Види режиму в колоніях та засоби його забезпечення. Попереджувально-профілактичні заходи за місцем проживання, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Комплекс виховних заходів, що застосовуються до засуджених у процесі виконання та відбування ними покарань.
Основи юридичної клінічної практики	4/7	Нормативна правова база забезпечення правової допомоги в Україні та за її межами. Юридичне консультування. Правова допомога соціально незахищеним верствам населення. Заходи формування правової культури населення.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Організація судових та правоохоронних органів» є оволодіння студентами знаннями про організацію та діяльність органів судової влади, прокуратури, Національної поліції України,

Служби безпеки України, Державної пенітенціарної служби, Міжрегіональне управління з питань виконання покарань та пробації, органів досудового слідства, інших правоохоронних органів, адвокатури, нотаріату, їх взаємодії з державними і громадськими формуваннями (рис. 2.7).

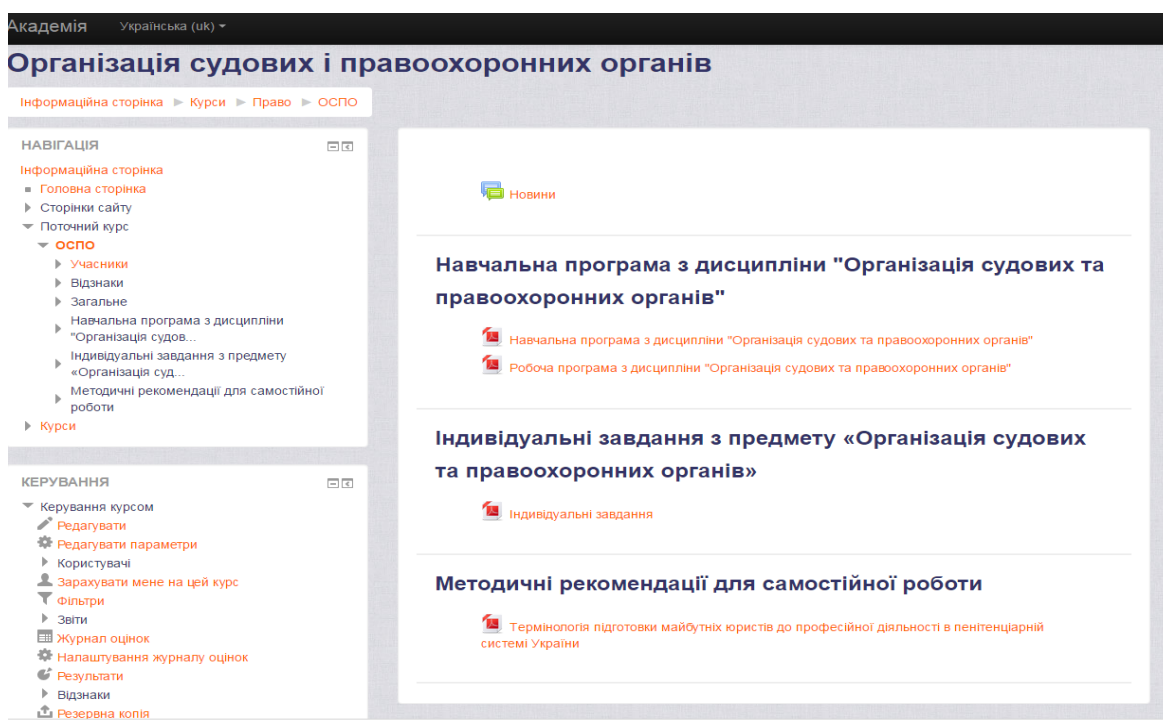

Рис. 2.7. Скріншот з дисципліни «Організація судових та правоохоронних органів»

На цю дисципліну відводиться 120 годин (4 кредити), з них: аудиторних годин – 72 (лекції – 36 годин, практичні заняття – 36 годин); індивідуальна робота – 10 годин, самостійна робота – 48 годин. Формою підсумкового контролю успішності навчання є екзамен у 4-у семестрі.

У результаті вивчення цієї дисципліни студент повинен *знати*: систему судових та правоохоронних органів; зміст і напрямки правоохоронної діяльності; організацію діяльності судових, правоохоронних і правозахисних органів; основи взаємодії правоохоронних органів України між собою та з міжнародними органами, які захищають права громадян та протидіють злочинності.

За підсумками вивчення дисципліни «Організація судових та

правоохоронних органів» студент повинен *вміти*: аналізувати правові акти, які регламентують діяльність судових та правоохоронних органів України; володіти спеціальною професійною термінологією; робити доповіді на теми, пов'язані з судовими та правоохоронними органами.

Зауважимо, що в чинному законодавстві відбулися зміни на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 18 травня 2016 р. № 348 «Про ліквідацію територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби та утворення територіальних органів Міністерства юстиції». Урядом прийнято рішення про утворення міжрегіональних управлінь з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції, який є правонаступником територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби. Однак зазначені органи ще продовжують виконувати свої функції до утворення відповідних міжрегіональних управлінь.

Підкреслимо, що нами виокремлено модуль «Підготовка майбутніх юристів», який передбачає вивчення таких тем: «Державна пенітенціарна служба України», «Міжрегіональні управління з питань виконання кримінальних покарань та пробації», «Органи та установи виконання покарань, основні завдання», «Система управління органами та установами Державної пенітенціарної служби України», «Нормативно-правові документи, що регламентують професійну діяльність юриста в Державній пенітенціарній службі». За допомогою активних методів навчання студенти, вивчаючи ці теми, набувають і розвивають уміння застосовувати нормативні акти з різних галузей права. Одержані знання дозволять студентам сформувати фаховий світогляд, пізнати системні зв'язки цієї навчальної дисципліни з іншими дисциплінами, наприклад, такими, як конституційне право, теорія держави і права, кримінологія, адміністративне право, кримінальне право, кримінально-процесуальне право та ін.

Рівень знань студентів з дисципліни «Організація судових та правоохоронних органів» оцінюється відповідно до кредитно-модульної форми організації навчально-виховного процесу за рейтинговою шкалою. Зокрема,

студент може отримати 100 балів за таку діяльність: активність і відповіді на практичних заняттях (20 балів); за написання двох модульних контрольних робіт, кожна з яких містить два варіанти (50 балів); за підготовку та захист мультимедійної презентації на одну із запропонованих тем (15 балів); за індивідуальну роботу, яка включає наукову доповідь (15 балів).

Отже, на другому курсі студенти: 1) вивчають теоретичні і правові основи державного управління і діяльності виконавчої влади, організаційно-правові основи управління в різних сферах виконавчо-розпорядної діяльності, в тому числі, у пенітенціарній системі України; 2) вивчають організацію судових та правоохоронних органів, що відіграє особливу роль у формуванні цілісного уявлення про сутність професійної діяльності майбутніх юристів у пенітенціарній системі України, а також набувають і розвивають уміння і навички застосування нормативних актів з різних галузей права, зокрема з кримінально-виконавчого права; 3) ознайомлюються з міжнародними стандартами поведінки із засудженими та попередньо ув'язненими особами та процесом їх ресоціалізації; 4) набувають умінь щодо здійснення інформаційного пошуку міжнародно-правових документів за допомогою інформаційних технологій та аналізу чинного законодавства Європейського Союзу.

Таким чином, у студентів безперервно поглиблюються знання, удосконалюються вміння і навички, на основі яких в майбутньому ними будуть проводитися наглядові, соціальні, виховні та профілактичні заходи, що застосовуються до засуджених та осіб узятих під варту.

На третьому курсі для підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України нами інтегровані дисципліни «Кримінальне право» (5-6-й семестри) та «Кримінально-виконавче право» (5-й семестр).

Навчальна дисципліна «Кримінальне право» входить до циклу професійної та практичної підготовки. Вона посідає чільне місце у підготовці майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній

системі України.

Студенти вивчають чинне кримінальне законодавство, положення загальної й особливої частин кримінального права України. Навчальний процес спрямований на формування у студентів якісно відпрацьованих навичок щодо практичного застосування кримінального законодавства України, які базуються на ґрунтовному оволодінні теорією кримінального права, науковими основами кваліфікації суспільно небезпечних діянь, вивченні навчальної та наукової літератури, використанні позитивного досвіду слідчої і судової практики.

У п'ятому семестрі навчальним планом передбачена курсова робота з дисципліни «Кримінальне право». Нами запропоновано такі блоки тем курсових робіт: 1) Відповідальність за втечу з місця позбавлення волі або з-під варти, 2) Зловживання владою або службовим становищем, 3) Службове підроблення, 4) Службова недбалість, 5) Відповідальність за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, 6) Незаконне збагачення, 7) Зловживання впливом, 8) Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування, 9) Злісна непокоря вимогам адміністрації установи виконання покарань, 10) Відповідальність за дії, що дезорганізують роботу установ виконання покарань. Як видно, тематика курсових робіт спрямована на самостійне висвітлення студентом питань кримінального права України та засвоєння і правильного використання чинного законодавства.

Запропонована тематика курсових робіт покликана поглибити вивчення студентами кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності в пенітенціарній системі України. Під час написання та захисту курсової роботи у студентів формується вміння висловлювати та відстоювати свою власну думку, аналізувати матеріали практики, робити порівняльний аналіз певних положень.

Дисципліна «Кримінальне право» фактично реалізується у формах, визначених дисципліною «Кримінально-процесуальне право». Тісним також є зв'язок «Кримінального права» з «Кримінально-виконавчим правом», яке

регулює відносини, що виникли у процесі виконання покарання.

Під час написання курсової роботи студенти користуються авторськими методичними рекомендації до написання курсових робіт з дисципліни «Кримінальне право».

Дисципліна «Кримінально-виконавче право» є важливою складовою підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України. Хоча це вибіркова навчальна дисципліна циклу професійної та практичної підготовки, її зміст відіграє важливу роль у формуванні у студентів уявлення про провадження професійної юридичної діяльності в пенітенціарній системі (рис. 2.8).

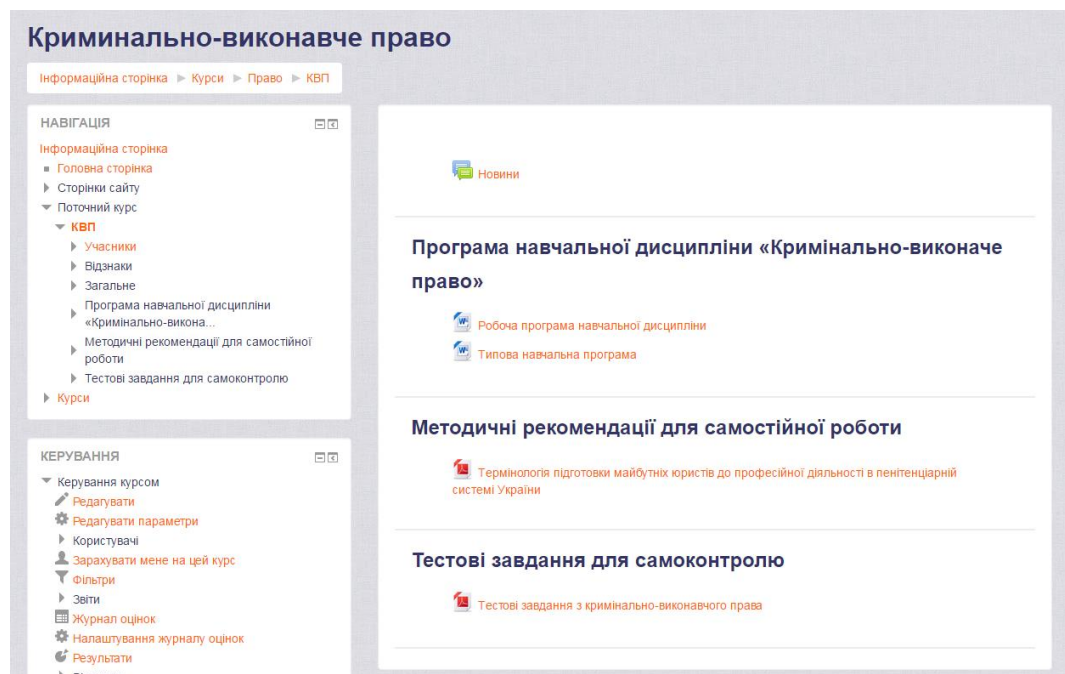

Рис. 2.8. Скріншот з дисципліни «Кримінально-виконавче право»

На вивчення навчальної дисципліни «Кримінально-виконавче право» відводиться 180 годин (6 кредитів), з яких 96 годин аудиторних годин (лекції – 48 годин, практичні заняття – 48 годин); індивідуальна робота – 16 годин, самостійна робота – 84 години). Формою підсумкового контролю успішності навчання з дисципліни «Кримінально-виконавче право» є залік.

Метою вивчення дисципліни «Кримінально-виконавче право» є оволодіння студентами знаннями про зміст кримінально-правової політики, де

особлива увага приділяється Державній пенітенціарній службі України, міжрегіональним управлінням з питань виконання кримінальних покарань та пробації, їх місцю в органах державної влади, а також процесу ресоціалізації засуджених та їхньому правовому статусу.

У результаті вивчення дисципліни «Кримінально-виконавче право» студент повинен *знати* історію становлення системи кримінальних покарань; систему органів та установ, які виконують кримінальні покарання; особливості виконання усіх видів кримінальних покарань; особливості правового статусу засуджених до кримінальних покарань; особливості виконання покарань, альтернативних позбавленню волі; шляхи впровадження міжнародних стандартів поведінки із засудженими і попередньо ув'язненими особами та процесом їх ресоціалізації; нормативно-правові документи, що регламентують професійну діяльність юриста; проблемні питання виконання покарань;

У результаті вивчення цієї дисципліни студент повинен *вміти* аналізувати нормативно-правові документи, що регламентують професійну діяльність юриста; характеризувати основні проблемні питання виконання покарань; правильно тлумачити і застосовувати норми чинного законодавства, що регулює призначення, застосування і виконання покарань; визначати правову проблему, яка потребує врегулювання та перспективи її вирішення в умовах чинного законодавства; порівнювати правові умови та виявляти ключові тенденції у виконанні кримінальних покарань у зарубіжних країнах.

За допомогою активних методів навчання студенти навчаються орієнтуватись у нетипових ситуаціях, самостійно робити висновки й аналізувати їх. У студентів формується вміння проводити профілактичні бесіди, спостереження, аналізувати факти та працювати з різним контингентом населення, отримуючи від них необхідні достовірні відомості.

У змісті навчальної дисципліни нами виокремлено два навчальних модулі (табл. 2.3).

Оцінювання рівня знань студентів з дисципліни «Кримінально-виконавче право» відбувається відповідно до кредитно-модульної форми організації

навчально-виховного процесу за рейтинговою шкалою. Студент може отримати 100 балів за таку діяльність: активність і відповіді на практичних заняттях (20 балів); написання двох модульних контрольних робіт, кожна з яких містить два варіанти (50 балів); за підготовку та захист мультимедійної презентації на одну із запропонованих тем (15 балів); за індивідуальну роботу, яка включає наукову доповідь (15 балів).

Таблиця 2.3

**Навчальні та змістовні модулі навчальної дисципліни
«Кримінально-виконавче право»**

№ з/п	Назва модулів та змістових модулів
Модуль 1. Теоретичні та практичні проблеми кримінально-виконавчого права на сучасному етапі розвитку української держави	
1.1.	Кримінально-виконавча політика та кримінально-виконавче право України на сучасному етапі розвитку держави
1.2.	Загальна характеристика органів і установ виконання покарань
1.3.	Нагляд і контроль за виконанням кримінальних покарань
1.4.	Загальна характеристика міжнародних нормативно-правових актів у сфері виконання покарань
1.5.	Громадський контроль за дотриманням прав засуджених під час виконання кримінальних покарань
1.6.	Міжнародний контроль за діяльністю органів і установ виконання покарань.
Модуль 2. Проблеми відповідності кримінально-виконавчого законодавства України міжнародним стандартам	
2.1.	Основні права та свободи людини в міжнародно-правовому законодавстві. Кримінально-виконавче законодавство України та його відповідність міжнародним нормам
2.2.	Виправлення та ресоціалізація засуджених
2.3.	Режим в системі основних засобів виправлення і ресоціалізації засуджених, його поняття та основні функції
2.4.	Соціально-виховна робота як засіб виправлення і ресоціалізації засуджених
2.5.	Правове регулювання і порядок застосування заходів заохочення і стягнення

У процесі вивчення цієї навчальної дисципліни студенти користуються тестовими завданнями з її теоретичної частини.

Отже, на третьому курсі: 1) особлива увага приділяється вивченню

процесу ресоціалізації засуджених, а також формуванню уміння щодо його реалізації; 2) навчальний процес спрямований на формування у студентів якісно відпрацьованих навичок щодо практичного застосування кримінального законодавства України; 3) у студентів формується уміння висловлювати та відстоювати свою власну думку, аналізувати матеріали практики, робити порівняльний аналіз певних положень; 4) за допомогою використання методів активного навчання у студентів формується уміння проводити профілактичні бесіди, спостереження, аналізувати факти та працювати з різним контингентом населення, отримувати від них необхідні достовірні відомості.

На четвертому курсі для підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України нами інтегровані такі дисципліни: «Виконання покарань в установах виконання покарань» (7-й семестр) та «Основи юридичної клінічної практики» (7-й семестр).

Студенти вивчають дисципліну «Виконання покарань в установах виконання покарань», яка посідає важливе місце у формуванні готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України. Вона входить до складу вибіркових дисциплін циклу професійної та практичної підготовки. Зміст дисципліни має суттєве значення для формування у студентів цілісного уявлення про порядок виконання і відбування покарань.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин (4 кредити), з яких 64 години аудиторних годин (лекцій – 32 години, практичних занять – 32 години); індивідуальна робота – 10 годин, самостійна робота – 56 годин. Формою підсумкового контролю успішності навчання з дисципліни «Виконання покарань в установах виконання покарань» є залік.

Метою вивчення дисципліни «Виконання покарань в установах виконання покарань» є оволодіння студентам знаннями про реалізацію державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, систему наглядових, соціальних, виховних і профілактичних заходів, які застосовуються до засуджених та осіб, узятих під варту.

У контексті досліджуваної проблеми нами визначено вимоги до знань та

умінь студентів. Отже, студент повинен *знати* порядок виконання різних видів кримінальних покарань; види режиму в колоніях та засоби їх забезпечення; стадії виконавчого провадження та їх характеристику; порядок застосування заходів примусового виконання рішення.

Студенти також мають *вміти* аналізувати комплекс виховних заходів, що застосовуються до засуджених у процесі виконання та відбування ними покарань; виявляти фактори, які спричиняють погіршення умов режиму виконання покарань, нагляду й охорони засуджених; складати процесуальні документи; визначати відповідність нормам чинного законодавства діяльність суб'єктів виконавчих правовідносин і способи усунення можливих порушень; здійснювати попереджувально-профілактичні заходи за місцем проживання засуджених до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, з метою недопущення вчинення ними правопорушень та усунення причин та умов, які можуть до цього призвести.

Оцінювання рівня знань студентів з дисципліни «Виконання покарань в установах виконання покарань» відбувається відповідно до кредитно-модульної форми організації навчально-виховного процесу. Студент може отримати 100 балів: за поточне оцінювання відповідей на практичних заняттях – 20 балів, за написання двох модульних контрольних робіт, кожна з яких містить два варіанти, – 50 балів, за написання і захист індивідуального завдання на одну із запропонованих тем, – 15 балів, за участь у наукових заходах (за вибором викладача) – 15 балів.

Викладання цієї дисципліни тісно пов'язане з іншими дисциплінами, зокрема, такими, як «Кримінальне право», «Кримінальний процес», «Криміналістика», «Кримінальне-виконавче право», «Адміністративне право», «Конституційне право», «Сімейне право», і спирається на їхній зміст.

Вагомий внесок у формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі робить викладання навчальної дисципліни за вибором студента «Основи юридичної клінічної практики», а також робота в юридичній клініці Академії рекреаційних технологій і права.

На вивчення цієї навчальної дисципліни відводиться 240 годин (8 кредитів), з яких 128 годин аудиторних годин (лекцій – 64 години, практичних занять – 64 години); індивідуальна робота – 20 годин, самостійна робота – 56 години. Формою підсумкового контролю успішності навчання з дисципліни «Основи юридичної клінічної практики» є залік (рис. 2.9).

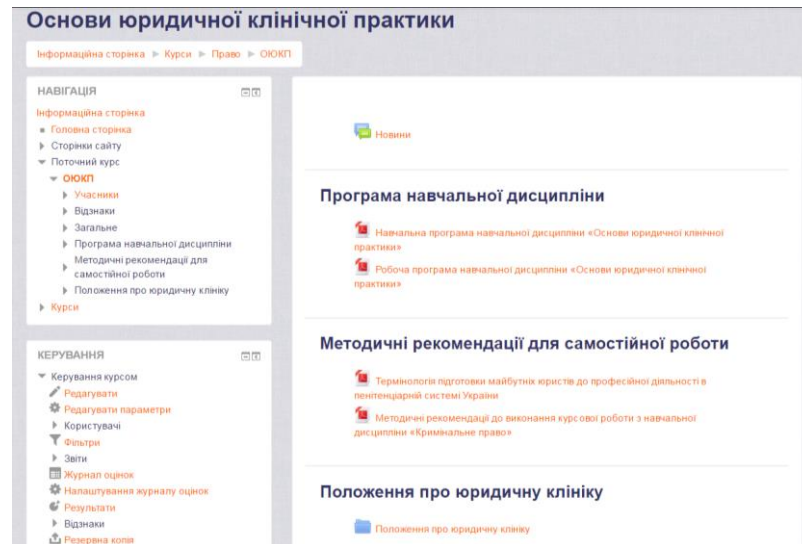

Рис. 2.9. Скріншот з дисципліни «Основи юридичної клінічної практики»

Метою вивчення дисципліни «Основи юридичної і клінічної практики» та роботи у клініці є оволодіння студентами знаннями про основні положення галузей права, засади юридичного консультування та порядок надання правової допомоги, набуття студентами практичних навичок зі складання юридичних документів та надання юридичних консультацій. Отже, дана дисципліна є основною і об'єднує дисципліни «Організація судових та правоохоронних органів», «Кримінально-виконавче право», та Виконання покарань в установах виконання покарань», «Кримінальне право» в рамках освітньої системи, що веде до саморозвитку майбутнього юриста, який планує працювати у пенітенціарній системі. Вивчення дисципліни «Основи юридичної і клінічної практики» окремим предметом та у взаємозв'язку з наведеними вище дисциплінами посилює в оволодінні майбутніми юристами практичними навичками, грамотністю, творчим та аналітичним мисленням, до того ж,

формує системне уявлення про пенітенціарну систему, яскраво презентує правопросвітню роботу (рис. 2.10).

Рис. 2.10. Інтеграція дисциплін, де основною є «Основи юридичної клінічної практики»

У результаті вивчення дисципліни «Основи юридичної і клінічної практики» студенти повинні *знати* нормативно-правову базу забезпечення правової допомоги в Україні та за її межами; основні положення галузей права; засади юридичного консультування; порядок надання правової допомоги; процесуальні документи, в межах яких здійснюється надання правової допомоги; систему правопросвітньої роботи.

Студенти також мають *вміти* самостійно надавати правову допомогу соціально незахищеним верствам населення; аналізувати та вивчати правові проблеми; виробляти позиції щодо справ; представляти інтереси клієнтів; здійснювати заходи із формування правової культури населення.

У змісті навчальної дисципліни нами виокремлено три навчальних модулі: Модуль 1. Загальні положення етика і організація діяльності юридичних клінік; Модуль 2. Юридичне консультування у діяльності юридичних клінік; Модуль 3. Правопросвітня робота та інші напрями діяльності юридичних клінік.

Майбутні юристи отримують можливість набути професійні юридичні навички шляхом безпосереднього здійснення заходів із формування правової культури осіб. Викладачі кафедри права щомісячно проводили організаційно-

виховні заходи, які популяризували юридичну діяльність у пенітенціарній системі України серед студентської молоді. Причому залучалися співробітники управління Державної пенітенціарної служби у Волинській області, випускники, які працюють за спеціальністю у пенітенціарній системі. Студенти також брали активну участь в екскурсіях до Луцького слідчого ізолятора та Ковельської виховної колонії, які були спрямовані на ознайомлення з роботою установ та її особливостями в системі пенітенціарної служби.

Таким чином, студенти поступово набувають уміння з надання правової та іншої допомоги соціально-вразливим верстам населення під час вирішення конфліктів та конфліктних ситуацій.

У процесі вивчення навчальної дисципліни студенти користуються авторськими методичними рекомендації до написання та оформлення захисту звіту з практики з основ юридичної клінічної практики.

Отже, на четвертому курсі особлива увага приділяється: 1) використанню криміналістичних засобів прийомів і методів, які необхідні майбутньому юристу у професійній діяльності для виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, отримання доказової інформації, а також формуванню уміння щодо їхньої реалізації; 2) ознайомленню студентів з порядком виконання різних видів кримінальних покарань, видами режиму в колоніях та засобами їх забезпечення, розвитку умінь щодо проведення профілактичних заходів; 3) основам юридичної клінічної практики, що дає можливість студентам поєднати теоретичне навчання з практичною діяльністю, а також набути вміння щодо надання правової та іншої допомоги соціально-вразливим верстам населення.

Таким чином, у студентів поглиблюються знання, на основі яких у майбутньому ними проводитимуться наглядові, соціальні, виховні та профілактичні заходи, що застосовуються до засуджених з метою повернення їх до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві.

Аналіз змісту навчальних дисциплін засвідчив, що більшість

міжпредметних зв'язків послідовні, а реалізація підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України вимагає значного запасу знань з нормативних і вибіркових навчальних дисциплін та практичної підготовки, який з кожним наступним роком навчання має поступово безперервно збагачуватися.

Отже, інтеграція знань відіграє велику роль у підвищенні рівня теоретичної підготовки студентів з питань, які є спільними для певного циклу дисциплін, а також у підвищенні рівня сформованості професійних умінь та навичок під час практичної підготовки.

Таким чином, комплексне застосування знань з різних предметів – це вимога до сучасного юриста. Уміння комплексно застосовувати знання, синтезувати їх, переносити ідеї та методи з однієї науки в іншу покладено в основу творчого підходу до наукової та юридичної діяльності людини в сучасних умовах. Озброєння майбутніх юристів такими вміннями – актуальне завдання викладачів, яке диктується тенденціями інтеграції в теоретичній науці та професійній практиці і розв'язується за допомогою інтеграції знань у навчальному процесі.

Під час реалізації цієї умови від семестру до семестру проходить ускладнення та поглиблення навчального матеріалу, позаяк студенти поступово ознайомлюються з юридичною професією та сферами професійної діяльності. Приділяти особливу увагу при цьому доцільно міжнародним стандартам професійної діяльності юристів, їхньої правової поведінки та системі органів державної влади, зокрема Державній пенітенціарній службі, міжрегіональним управлінням з питань виконання кримінальних покарань та пробації.

Студенти протягом чотирьох років ознайомлюються з основними галузями права та процесуально-процедурними формами механізму їх реалізації, поглиблено вивчаючи законодавство України та Європейських країн, європейські стандарти прав людини, організацію виконання кримінальних покарань в Україні та за її межами. Майбутні юристи навчаються працювати з нормативною-правовою базою, знайомляться з організацією роботи органів

державної влади, в тому числі органами Державної пенітенціарної служби. міжрегіональними управлінням з питань виконання кримінальних покарань та пробації.

Таким чином, ефективність цієї умовизумовлена, по-перше, успішним використанням активних методів навчання на основі інтеграції навчальних дисциплін, а, по-друге, – закріпленням набутих знань й умінь під час юридичної клінічної практики. Належна ж підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України забезпечується інтеграцією юридичних, історичних, економічних, педагогічних, психологічних знань, умінь та навичок, а також комп'ютерної грамотністю, високим рівнем правової культури та правосвідомості.

2.3.2. Використання активних методів навчання у суб'єкт-суб'єктній взаємодії викладачів і майбутніх юристів

Професійна юридична освіта спрямована на навчання на робочому місці, тобто на поєднання теорії з практикою. У зв'язку з цим одним з найперспективніших шляхів удосконалення підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України є впровадження в навчальний процес активних методів навчання, які спонукали б студентів до практичної діяльності.

Активні методи навчання, на думку дослідників Є. В. Зарукіної, Н. А. Логинової, М. М. Новик, – це методи, які характеризуються високим рівнем заглиблення студентів у навчальний процес, активізуючи їх пізнавальну і творчу діяльність при вирішенні певних завдань [88, с. 5]. Науковці вважають, що особливостями активних методів навчання є: по-перше цілеспрямована активізація мислення, коли студент вимушений бути активним незалежно від свого бажання; по-друге тривалий час залучення студентів у навчальний процес, позаяк їхня активність не має бути короткотривалою або епізодичною, а значною мірою стабільною і тривалою (тобто протягом всього заняття); по-

третє самостійне творче вироблення рішень, підвищена міра мотивації та емоційності студентів; по-четверте інтерактивний характер, тобто постійна взаємодія суб'єктів навчальної діяльності (студентів і викладачів) за допомогою прямих і зворотних зв'язків, вільний обмін думками про шляхи вирішення тієї або іншої проблеми [88, с. 5].

Подібно розуміє суть активних методів дослідник В. В. Молдован. Він визначає активні методи як «сукупність засобів організації та управління навчально-пізнавальною діяльністю, які характеризуються: тривалим залученням усіх студентів до активного навчання (практично протягом усієї лекції, семінару чи гри); постійною взаємодією студентів між собою та викладачем за допомогою прямих і зворотних зв'язків; самостійним творчим виробленням рішень студентами, підвищеним рівнем мотивації та емоційності навчання» [131].

На діалогічному характері активних методів наголошують науковці Е. Ю. Грудзінська, В. В. Маріко, А. М. Смолкін та ін. [54; 224]. Таке навчання сьогодні вважають «найкращою практикою навчання».

Зауважимо, що активні методи навчання класифікують за певними ознаками. Є. В. Зарукіна зауважує, що існує цілий комплекс активних методів навчання зі своїми характерними особливостями та класифікацією [88, с. 7].

Однак найчастіше дослідники і практики спираються на класифікацію методів активного навчання для вищої школи, запропоновану А. М. Смолкіним. У цій класифікації розрізняються, передусім, імітаційні та неімітаційні активні методи навчання. Перші передбачають такі форми проведення занять, під час яких навчально-пізнавальна діяльність побудована на імітації професійної діяльності. Другі не передбачають подібної імітації; це, наприклад, лекційні заняття. Імітаційні методи, у свою чергу, поділяються на ігрові та неігрові. До ігрових належать проведення ділових ігор, дидактичні або навчальні ігри, ігрові ситуації, рольові ігри, а до неігрових – аналіз конкретних ситуацій, вирішення ситуаційних завдань тощо [224, с. 30].

Як видно, активні методи навчання – «це навчання діяльністю» [115,

с. 2]. Дослідниця О. Куликова справедливо зауважує, що «активні методи навчання допомагають створити таке освітнє середовище, де досягається поглиблене розуміння проблеми, уможлиблюють залучення студентів до активного пізнавального процесу та забезпечення ефективної взаємодії студента та викладача в умовах спільної діяльності, а також перенесення знань і навичок із навчальної діяльності у професійну» [115, с. 2].

Водночас майбутні фахівці-правознавці, як зазначає Т. О. Коломосьць мають опанувати «значну кількість навчальних дисциплін, набуті певних навичок практичної діяльності, оволодіти цілим комплексом прийомів, методів і форм, які використовуються в юриспруденції, виробити в собі конкретні рамки «інтелекту юриста» [105, с. 38]. Досягти ж цього можна, використовувачив навчальному процесі активні методи навчання.

Разом з тим науковці зауважують, що можливості різних методів навчання в аспекті активізації навчальної діяльності різні, причому вони залежать від природи і змісту відповідного метода, способів їх використання та майстерності педагога.

На нашу думку, можливості активних методів навчання, їхня реалізація залежать також від напрямку підготовки (спеціальності) та специфіки професійної діяльності. У зв'язку з цим необхідно визначити специфіку професійної діяльності юристів у пенітенціарній системі України. Задля цього необхідно, насамперед, з'ясувати, як у сучасному освітньому просторі пов'язані поняття «специфіка» та «професійна діяльність юриста».

Розглянемо сутність поняття «специфіка». Аналіз визначень, проведений нами, свідчить про те, що поняття «специфіка» тлумачиться дещо по-різному. У «Сучасному тлумачному словнику російської мови Єфремової» вона, зокрема, визначається подвійно: 1) відмінні особливості чого-небудь; 2) своєрідність [227]. У «Сучасній енциклопедії» – як 1) особливий; 2) відмінні, характерні особливості, властиві лише даному предмету, явищу [226].

Отже, специфіка – це певна своєрідність, особливість або сукупність особливостей.

Як зазначають дослідники Т. А. Денисова та О. П. Доробалюк, «вища освіта, незалежно від того в яких вузах вона здійснюється, готує недостатньо компетентних спеціалістів для ДПтС, оскільки здійснюється переважно на загальній основі, а повинна, окрім того, здійснюватись на логічній основі та підходах, з урахуванням специфіки служби» [63, с. 1]

Зазначимо, що звертаючись до цього поняття в аспекті певної професійної практики, у тому числі, юридичної, необхідно розуміти, що специфіка є сукупністю особливостей, яка поділяється на певні групи. Зокрема, досліджуючи специфіку діяльності слідчого, провідний російський фахівець в галузі юридичної психології О. М. Столяренко визначив такі її компоненти: організаційно-управлінську, пізнавальну, комунікативну і виховну. Вчений також зазначав, що діяльність із розкриття злочинів вимагає від слідчого знання тактики і методики розкриття і розслідування конкретних злочинів, прийомів проведення окремих слідчих дій, способів встановлення психологічного контакту з іншими людьми, вміння висувати обґрунтовані версії злочину та їх кваліфіковано відпрацьовувати тощо [235, с. 432-433]. А кожен цей різновид професійної діяльності, кожна ситуація має свою специфіку, характеризуючись певними особливостями.

Отже, особисті якості слідчого мають такі особливості:

- мотиваційно-ціннісні: розвинута правосвідомість, мужність, принциповість, сумлінність, ретельність, дисциплінованість, чесність, розвинута мотивація досягнення, виражена мотивація самоактуалізації тощо;
- пізнавальні: високий рівень інтелекту, гнучкість розумових процесів: творче мислення, спостережливість, вміння прогнозувати, розвинута інтуїція, гарна пам'ять, розвинена довільна увага та ін.;
- комунікативні: вміння встановлювати психологічний контакт, володіння комунікативною технікою поведінки, наявність організаторських якостей та ін.;
- інші особистісні особливості: стійка й адекватна самооцінка, самостійність, незалежність, відповідальність, самоповага та ін. [235, с. 4323].

Наголосимо, що ці риси розвиваються під час навчання, особливо, якщо в ньому застосовуються активні методи навчання, завдяки яким прищеплюються навички творчої діяльності та мислення.

Принагідно зауважимо, що активні методи навчання спрямовані на опанування специфіки, усієї сукупності особливостей слідчої діяльності, зокрема:

- жорсткої правової регламентації професійної діяльності та рішень, що ухвалюються;
- владного, обов'язкового характеру професійних повноважень;
- екстремального характеру професійної діяльності слідчого;
- творчого, нестандартного характеру професійної діяльності, розмаїття завдань, що вирішуються;
- процесуальної самостійності і високої персональної відповідальності слідчого за свої дії та прийняті рішення [235, с. 426-427].

А. В. Бабушкін наголошує, що свою специфіку має соціальна робота в установах виправної системи. Вона складається з певних особливостей: така робота ведеться у середині соціальних організмів з високим рівнем закритості й ізольованості; її об'єкт – особи з високим індексом соціального неблагополуччя і підвищеною стресогенністю; ця соціальна робота нерозривно пов'язана з виконанням кримінального покарання; соціальна робота в умовах пенітенціарної системи не повинна припинятися із закінченням виконання покарання, позаяк колишній ув'язнений потребує ресоціалізації та адаптації до зовнішнього світу, його правил і норм [10, с 12].

Водночас Д. В. Ягунов зазначає, що соціальний працівник у роботі з особами, які перебувають у місцях позбавлення волі, використовує комплекс методів і технологій, які співвідносяться з іншими галузі науки і практики (право, соціологія, психологія, педагогіка), однак загальною технологією соціальної роботи з засудженими є їхня ресоціалізація, під якою розуміють тривалий процес, що має в своїй основі складний комплекс психолого-педагогічних, економічних, медичних, юридичних і організаційних заходів,

спрямованих на формування у кожного засудженого здатності та готовності до включення після закінчення терміну покарання в звичайні умови життя суспільства [266, с. 270].

Водночас І. Г. Богатирьов вважає, що пенітенціарна система України функціонує в певних межах правового регулювання – це сфера діяльності Державної пенітенціарної служби, її структурних підрозділів щодо виконавчо-розпорядчого й управлінського характеру [18]. Пенітенціарні правовідносини між суб'єктами пенітенціарної діяльності виникають, змінюються та припиняються відповідно до чинного законодавства. Суб'єктами такої діяльності є пенітенціарний персонал, засуджені, які відбувають покарання, та особи, які утримуються під вартою [18].

Отже, можна стверджувати, що специфіка професійної діяльності юриста в пенітенціарній системі України полягає в тому, що об'єктом його фахової діяльності є особи, які перебувають у місцях позбавлення волі, що, у свою чергу, зумовлює високий рівень вимог до фахово-особистісних якостей юриста.

На нашу думку, специфіка професійної діяльності майбутніх юристів у пенітенціарній системі України виявляється в таких особливостях: по-перше, вона має нерегламентований характер; по-друге, передбачає процес ресоціалізації засуджених. До цих особливостей студент має бути підготовлений у процесі навчання.

Як відомо, формами організації навчального процесу є різні види організації навчальної діяльності студентів та шляхи реалізації отриманих знань на практиці: лекції та практичні заняття, самостійна та індивідуальна робота, практика, студентська науково-дослідницька діяльність.

Підкреслимо, що в межах викладання навчальних дисциплін необхідно створювати особливе середовище, в якому можлива реалізація активних методів навчання. Однією із основних форм проведення занять є лекція, зокрема, вона актуальна і в процесі підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

З метою теоретичної підготовки майбутніх юристів до професійної

діяльності вдержавній пенітенціарній системі, на нашу думку, доцільно використовувати лекції, які б активізували навчання. Це, наприклад, проблемна лекція, лекції з аналізом конкретних ситуації, презентаційні (мультимедійні) лекції. Такі заняття спонукають студентів шукати способи вирішення нестандартних ситуацій і передбачають більш активну взаємодію з викладачем (лектором).

Зокрема, *проблемні лекції*, зазначає В. М. Теслюк, є засобом, що забезпечує «високий розумовий розвиток, стимулює самостійне мислення студентів, розвиває пізнавально-професійні інтереси, потреби. Вони сприяють розвитку глибокої внутрішньої мотивації навчання та освоєння обраної професії, що проявляється в позитивному ставленні до процесу пізнання, пошукової діяльності та формують інтерес до своєї майбутньої професії» [237, с. 373]. Подібно проблемні лекції оцінює К. Л. Багрій, наголошуючи, що цю форму навчання «необхідно розглядати як різнобічну та взаємозумовлену діяльність викладача і студентів, спрямовану на відбір, систематизацію і подання навчальної інформації викладачем; сприймання, усвідомлення й оволодіння цією інформацією студентами; організацію викладачем самостійної активної, цілеспрямованої та результативної пізнавальної діяльності кожного студента; встановлення педагогічної взаємодії зворотного зв'язку та організація контролю і самоконтролю» [11, с. 340].

В. М. Манько підкреслює, що проблемні лекції характеризуються певними особливостями. Це, насамперед, наявність проблемних ситуацій; розкриття суперечливих тенденцій; постановка перед аудиторією проблемних запитань; участь слухачів у вирішенні проблем на лекції (очевидна активність аудиторії, співпереживання, участь у відповідях на запитання, елементи дискусії); оформлення кінцевих висновків на основі доказового аналізу різних поглядів при вирішенні проблем, що розглядаються [125, с. 312].

Таким чином, проблемні лекції спрямовані на розвиток самостійного мислення студентів. Приміром, після окреслення викладачем суті проблемної ситуації, студентам пропонуються питання для її самостійного аналізу, що має

заохотити їх для самостійного пошуку способів вирішення цієї проблемної ситуації.

При розробці проблемної лекції нами враховувались такі фактори: створення необхідної мотивації для підтримання інтересу до досліджуваної проблеми; створення проблемних ситуацій професійного спілкування, які можуть виникнути у професійній діяльності; важливість інформації та її значення для студентів. У свою чергу від студентів вимагається проаналізувати ситуацію та прийняти відповідне оптимальне рішення.

Зокрема, основними елементами проблемної лекції при вивченні теми «Теоретичні і практичні проблеми виправлення та ресоціалізації засуджених на сучасному етапі розвитку кримінально – виконавчої системи України» в курсі навчальної дисципліни «Кримінально-виконавче право» є створення проблемної ситуації, аналіз проблеми, висунення гіпотези. Під час лекції студентам пропонуються такі запитання та завдання: «Що таке ресоціалізація?», «Дайте характеристику основним проблемам, які впливають на виправлення засуджених», «Які основні завдання виховної роботи з особами, які перебувають у місцях позбавлення волі?». У процесі відповідей проводилось порівняння, оцінка і вибір варіантів рішення поставленої перед студентами на початку заняття проблеми. На основі використання проблемності у змісті лекції студенти опановували такі наукові поняття, як ресоціалізація, виправлення, процес ресоціалізації, виховна робота з особами, які перебувають в місцях позбавлення волі.

Активним методом, який доцільно використовувати в навчально-виховному процесі майбутніх юристів, є *лекція з аналізом конкретних ситуацій*.

Такі лекції, як зазначає І. В. Новгородцева, передбачають створення конкретної ситуації, вітвореної усно чи у вигляді відеозапису. Основне завдання викладача – активізувати участь в обговоренні всіх студентів, ставлячи питання кожному з присутніх, вислухати різні думки з метою розвитку дискусію, спрямувати її в потрібне річище, підводячи студентів до колективного висновку чи узагальнення [134, с.132].

Під час лекції з аналізом конкретних ситуацій з теми «Соціальна адаптація звільнених з місць позбавлення волі» з курсу дисципліни «Виконання покарань в установах виконання покарань» студентам пропонується конкретна ситуація особи, яка перебувала у місцях позбавлення волі і звільнилась. Разом з викладачем студенти визначають нормативно-правові акти, які регулюють порядок оформлення документів про звільнення та надання допомоги з працевлаштуванні осіб, звільнених з виправних установ. Водночас розглядаються найкращі варіанти для вирішення цієї проблеми. Студенти аналізують та обговорюють ситуацію і способи її вирішення різними засобами. Активізація студентів сприяє обговоренню окремих питань, висловлювання різних думок, а аналіз неправильних версій дозволить підвести студентів до логічного колективного висновку.

Отже, лекції з аналізом конкретних ситуацій забезпечують зацікавленість студентів в отриманні теоретичних знань щодо роботи з особами, які перебувають у місцях позбавлення волі, дозволяють звернути увагу майбутніх юристів на окремі проблеми професійної діяльності в пенітенціарній системі, підготовлять їх до творчого сприйняття навчального матеріалу.

Як відомо, актуальними сьогодні є презентаційні (мультимедійні) лекції з використанням наочного матеріалу. Під терміном «мультимедійна лекція» фахівці розуміють таке викладення навчального матеріалу, в якому лектор, передаючи комп'ютеру частину своїх функцій, посилює вплив на слухачів шляхом використання можливостей, що надаються йому мультимедійними технологіями [91, с. 43].

Для забезпечення активної участі студентів у навчальному процесі нами використовувались презентаційні (мультимедійні) лекції з використанням наочного матеріалу, перевагою яких є насичення ілюстративним матеріалом (схеми, фото, таблиці, графіки, відеоролики). Мультимедійні презентації використовуються при викладанні усіх навчальних дисциплін і є ефективними, позаяк підвищують інформативність лекції, активізує пізнавальну діяльність, посилюють переконливість викладення лекційного матеріалу.

Зокрема, презентаційні (мультимедійні) лекції з дисципліни «Кримінально-виконавче право» мають такі специфічні переваги, як моделювання ситуацій, що можливі в місцях позбавлення волі, поступовість виведення на екран різних елементів слайдів, що відтворює алгоритм логічності думки лектора: текст, графічні елементи, рисунки, фотографії, ролики (рис. 2.11., 2.12).

Рис. 2.11. Зразки типів слайдів презентаційної лекції

Рис. 2.12. Зразки типів слайдів презентаційної лекції

Підкреслимо, що презентаційні лекції використовуються при викладанні усіх навчальних дисциплін, спрямованих на формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Разом з тим серед методів формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України нами використовувалися рольові ігри, участь у громадських слуханнях, дискусії у стилі телевізійного ток-шоу, дебати, тренінги, складання мультимедійних презентацій, які належать до інтерактивних методів навчання, що наближають процес формування готовності майбутніх юристів у пенітенціарній системі України до умов реальної професійної діяльності. При цьому заняття для майбутніх юристів проводилися в різній формі відповідно до специфіки окремих дисциплін.

Як зазначає О.І. Федоренко, взаємодія викладача і курсантів, максимально сприяє залученню майбутніх працівників до активної, самостійної та творчої пізнавальної діяльності з використанням таких активізуючих, ігрових, розвивальних методів і організаційних форм (розв'язання проблемних навчальних ситуацій професійного змісту; ділові ігри, що моделюють умови професійної діяльності; соціально-психологічний тренінг; стажування на посаді), які не тільки підвищують якість засвоєння знань та оволодіння вміннями, а й стимулюють пізнавальну мотивацію (інтерес, потреби); формують позитивне ставлення до професійної діяльності та розкривають її соціальну цінність; дозволяють формувати та розвивати професійно значущі в роботі з підлітками риси та якості особистості (комунікативні, організаційні та ін.) майбутнього фахівця[248].

Сьогодні інтерактивні методи навчання активно впроваджуються в навчальний процес вищої школи. Р. Ю. Мальцева зазначає, що інтерактивні методи передбачають організацію і розвиток діалогового спілкування, яке веде до спільного розв'язання загальних, але значущих для кожного учасника задач [123, с. 90].

Л. О. Онофрійчук також вказує, що інтерактивні методи дають змогу створити умови для активної пізнавальної діяльності кожного студента, підвищити рівень мотивації, активності та творчості, сприяти налагодженню співпраці між студентами, сформувати організаторські здібності та навички

спілкування, виробляти вміння приймати нестандартні рішення, аналізувати й оцінювати свої дії, рівень власної компетентності, а також краще запам'ятовувати матеріал [137, с. 352].

Зокрема, *навчальні рольові ігри* дозволяють задіяти такі мотиви поведінки студента, які залишаються нейтральними при проведенні звичайної лекції. Студентам, наприклад, пропонуються певні ролі, де вони самі визначають манеру і стиль поведінки, самостійно ухвалюють рішення залежно від ситуації.

Підготовка майбутніх працівників органів внутрішніх справ до професійної діяльності, вважає О. І. Федоренко, «передбачає використання ігрових видів навчання з метою застосування знань, формування умінь та навичок, розвитку творчого мислення та набуття професійного досвіду [248, с. 190].

Водночас рольова гра, вважає Р. Х. Вайноли «цеспосіб розширення досвіду учасників заняття через несподівану ситуацію, в якій пропонується обрати позицію (роль) когось із учасників і потім напрацювати спосіб, який дозволить привести цю ситуацію до логічного завершення» [26, с.66].

Як зазначає В. М. Киливник, «організаційною одиницею рольової гри є ситуація, що «розігрується» [96]. Причому вона розгортається у процесі заняття як окремий сюжет, в основу якого може бути покладена навчальна або реальна життєва проблема. Одночасно встановлюється необхідний набір ролей, які розподіляються між учасниками. Кожен студент, учасник гри, повинен виконати певну роль, дотримуючись рольових приписів від педагога-керівника заняття протягом усієї гри [96].

У процесі викладання з метою формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України нами використовувалась рольова гра на тему «Права та обов'язки засуджених до позбавлення волі» в курсі навчальної дисципліни «Виконання покарань в установах виконання покарань». Ціль рольової гри полягає в імпровізації вигаданої ситуації, в якій учасники виконують певні ролі і діють відповідно до них.

Група студентів розділяється на дві команди: перша команда – юрисконсульти виправної колонії (I), друга команда – засуджені (II). Кожен з учасників команди обирає роль самостійно. Умови гри полягають у тому, що засуджений письмово звертається до юрисконсультанта виправної колонії з проханням роз'яснити права й обов'язки засуджених до позбавлення волі. Перша команда готує лист до другої команди. Юрисконсульт має врахувати правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, визначити місце, час і процес роз'яснення цих прав та обов'язків. Результати роботи коментує кожна з команд, разом аналізуючи помилки, вносять доповнення, корективи, аргументовано виражають свою незгоду. Оцінювання здійснюється за рівнем задоволеності команди засуджених. Організація рольової гри розкривається на (рис. 2.13). Отже, результатом рольової гри розвиток навичок юридичної етики, аналізу та аргументації, розуміння позиції інших людей.

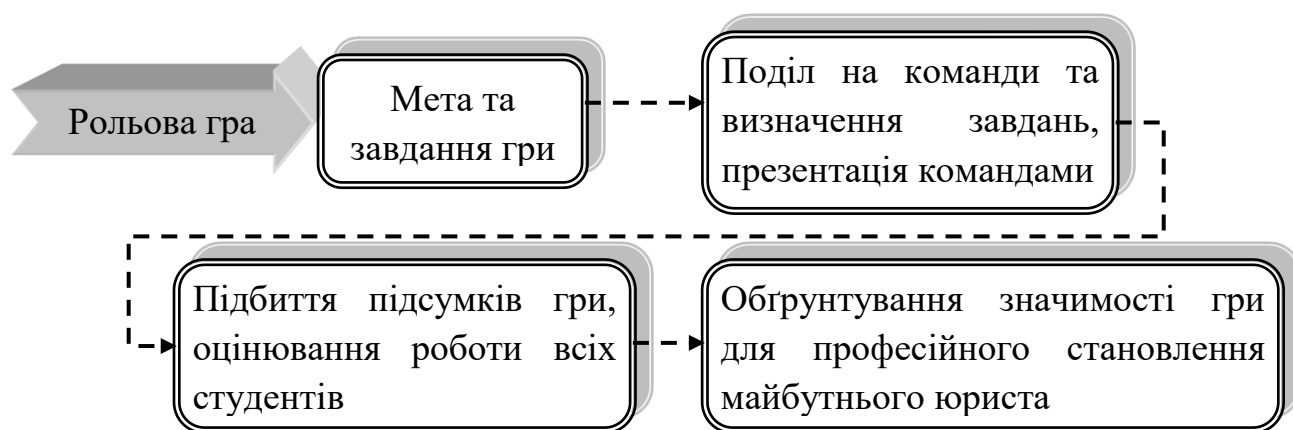

Рис. 2.13. Організація рольової гри «Права та обов'язки засуджених до позбавлення волі» з курсу навчальної дисципліни «Виконання покарань в установах виконання покарань»

На думку О. І. Пометун, метод *громадські слухання* за допомогою імітаційної гри прищеплює студентам навички колективної роботи, а також допомагає зрозуміти мету та порядок слухань як форми суспільної активності, а також ролі й обов'язки членів державних органів, комітетів комісій [152, с. 78].

Метод «громадські слухання» застосовувався нами на практичному занятті «Уповноважений Верховної Ради з прав людини» в курсі навчальної

дисципліни «Організація судових та правоохоронних органів». Він спрямований на організацію колективної діяльності студентів для визначення правового статусу Уповноваженого.

Під час громадських слухань студентам було запропоновано охарактеризувати повноваження й організацію діяльності Уповноваженого, а також назвати органи державної влади, які зобов'язані співпрацювати з Уповноваженим, та порядок проведення перевірок дотримання прав людини в установах виконання покарань.

Метод громадських слухань був побудований на інформації про випадок, коли засуджений, який відбуває покарання в місцях позбавлення волі звернувся з письмовою скаргою про жахливі умови утримання до Уповноваженого Верховної Ради з прав людини. Аналізуючи цю ситуацію, студенти шукають її рішення, відповідаючи на такі запитання: «Які причини зумовлюють неналежні умови утримання засуджених?», «Як провести перевірку умов утримання установи виконання покарань?», «Які права порушені?», «Які державні органи мають право здійснювати перевірку місць позбавлення волі?», «Як можна допомогти засудженому?».

Таким чином, громадські слухання розвивають у студентів гнучкість мислення, адаптованість до будь-яких ситуацій в юридичній діяльності, ініціативність і, разом з тим, вміння оперативно, чітко і рішуче діяти в нетипових ситуаціях, здійснювати службові перевірки, працювати з різним контингентом населення, отримувати від них достовірні відомості, що цікавлять.

Попрактикуватись у публічному виступі майбутнім юристам дозволяє метод *«дискусія у стилі телевізійного ток-шоу»*. Підготовка до таких занять розвиває навички з аргументованого висловлювання своєї позиції, вміння працювати з твердженнями й аргументами інших, відстоювати ідеї та сперечатися, не нападаючи на своїх суперників.

У процесі вивчення дисципліни «Основи юридичної клінічної практики» студентам пропонується розробити дискусії за певним ситуаційним завданням.

Наприклад, спираючись на правопросвітницьку діяльність, розробити мультимедійну презентацію «Кримінальна відповідальність неповнолітніх». На розробку презентації дається певний час (наприклад, 5 днів), протягом якого студенти самостійно проходять три етапи: перший етап – збір та узагальнення матеріалу; другий етап – оформлення та підготовка до захисту; третій етап – захист індивідуальних презентацій.

Практичне заняття проходить у формі дискусії у стилі телевізійного ток-шоу, до процесу можуть запрошуватися «незалежні спостерігачі» (приміром, студенти інших спеціальностей). Студенти індивідуально презентують свою роботу протягом 5 хвилин. Спостерігачі ставлять запитання після кожного виступу. Експертом виступає викладач, який робить висновки і пропонує студентам та спостерігачам підбити підсумки дискусії за змістом та формою її проведення. При цьому одним з обов'язкових етапів є проведення психологічного аналізу власної поведінки та поведінки товаришів у процесі дискусії. Найкращі проекти мотивуються високими оцінками.

Таким чином, метод «дискусія у стилі телевізійного ток-шоу» забезпечує активну творчу діяльність студента, формує уміння використовувати сучасні освітні технології, розробляти програми виховних заходів, показових виступів, презентацій для різного контингенту населення, організації та проведення виховної роботи з неповнолітніми.

Метод «письмові дебати»сприяє формуванню культури дискусії, розвиває вміння формулювання аргументів на захист своєї позиції та навички письмової мови [152, с. 129]. Практичне заняття «Значення документів в кримінальному процесі» в курсі навчальної дисципліни «Кримінальний процес» з використанням методу «письмові дебати» доцільно проводити у комп'ютерному класі чи лабораторії.

Письмові дебати передбачають спеціально підготовлений навчальний матеріал, який містить структурований опис ситуації з реальної практики конкретних юридичних випадків, про які студенти дізналися під час виробничої практики. Письмові дебати допомагають у перенесенні навчального

середовища з аудиторії на робоче місце. Мета цього методу – розвиток здатності тих, хто навчається, приймати рішення, відокремлювати важливе від другорядного, виховання почуття відповідальності у процесі навчання, що знадобиться згодом самостійній роботі.

На робочому столі для кожного студента створюється папка із завданнями, які вони мають виконати самостійно. Це може бути підготовка письмового запиту, відповіді, щодо виконання покарань та інших заходів кримінально-правового та виховного характеру. Наприклад, підготувати відповідь на запит про отримання інформації до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та об'єднань громадян, дати відповідь на скарги осіб, які притягувались до кримінальної відповідальності, підготувати запит на отримання інформації від органів державної влади.

Таким чином, метод письмових дебатів сприяє розвитку комунікативних і творчих навичок, виробляє у студентів уміння аналізувати та розробляти програми дій, приймати рішення та готувати аналітичні довідки, звіти, запити до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та об'єднань громадян з питань виконання покарань і інших заходів кримінально-правового та виховного характеру.

Важливою складовою навчання є *навчальний тренінг*. Л. І. Бондарєва розглядає тренінг у навчальному процесі вишів як «активну навчальну діяльність студентів, під час здійснення якої майбутні фахівці виконують тренінгові вправи, адаптовані до майбутньої професійної діяльності, під керівництвом викладача-тренера на основі спеціально підготовлених інструктивно-методичних матеріалів відповідно з сучасними вимогами професійної діяльності» [24, с. 15]. Водночас, відповідно до «Типової методики організації проведення тренінгів для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування» (2006 р.), це «активний метод соціально-психологічного навчання, що дозволяє за короткий термін не тільки оволодіти

великим об'ємом корисної інформації, а й забезпечити формування та удосконалення відповідних професійних та практичних навичок» [160].

Отже, тренінг як форма навчання майбутніх юристів спрямований на формування та поглиблення юридичних знань, засвоєння принципів юридичної діяльності, розвиток креативного мислення, удосконалення навичок ораторського мистецтва. У зв'язку з цим, необхідно зважати на те, що професійна діяльність майбутніх юристів у пенітенціарній системі значною мірою пов'язана з вміннями оцінювати й пояснювати проблемні ситуації, що виникають у динаміці, конструктивно розвивати конфлікти, а також прогнозувати їх, передбачати їхні наслідки, конструктивно регулювати протиріччя, усувати негативні наслідки конфліктів, а також із здатністю до саморегуляції, самоконтролю, саморозвитку та ін.

Наголосимо, що із самого початку тренінгу кожен студент має бути ознайомлений із завданнями, змістовими блоками тренінгу та очікуваними результатами за кожним із його завдань. Усі ці завдання тренінгу підпорядковуються певній меті. Метою нашого тренінгу є формування навичок конструктивної поведінки при вирішенні внутрішньо особистісних конфліктів, формування самостійності як риси особистості.

Підкреслимо, що однією із складових компетентності майбутніх юристів є здатність до подальшого навчання протягом всього життя, яке значною мірою є автономним і самостійним. Тому самостійність роботи під час тренінгу є одним із ключових моментів розвитку компетентного фахівця. Самостійна робота студентів при підготовці та проведенні тренінгу включає систематизацію набутих знань з базових юридичних дисциплін, обов'язкову участь у груповій роботі над управлінськими рішеннями щодо моделювання діяльності в пенітенціарній системі, обов'язкову участь у підготовці та проведенні презентації групових розробок та обов'язкову участь у підготовці звіту про результати проведення тренінгу.

З метою формування зазначених умінь був розроблений тренінг «Пізнай себе в професії» (навчальна дисципліна «Кримінально-виконавче право»). Цей

тренінг включає 3 етапи та розрахований на 8 годин, у тому числі 4 години аудиторного часу (2 години – міні-лекція та підготовча робота в аудиторії; 2 години – практичні заняття у комп'ютерному класі) та 4 години самостійної роботи студента для підготовки протягом тренінгу.

Учасникам тренінгу на різних етапах пропонувалися різні завдання. На *першому етапі* учасники тренінгу вибирають собі певні ролі (експертів, експертів-аналітиків або експертів-аналітиків-консультантів) з метою подальшої індивідуальної та групової роботи. Кожному з учасників відповідно до обраної ролі необхідно виконати окремі завдання щодо здійснення експертизи, вивчення інформаційно-аналітичних матеріалів, написання процесуальних документів щодо поставлених завдань тренінгу тощо.

На *другому етапі* учасники тренінгу розподіляються добровільно на 4 рольові групи – «Оперативні підрозділи», «Слідчі», «Прокурори», «Судді» з метою подальшої групової роботи, проведення рольової гри, інсценізацій тощо. Кожному з учасників рольових груп необхідно буде представляти обраний державний орган.

На *третьому етапі* учасники тренінгу також добровільно розподіляються на представницькі групи (депутатська, представників місцевої влади, міжнародних експертів) з метою подальшої групової роботи, проведення рольової гри, інсценізацій тощо. Учасники кожної з представницьких груп беруть участь у рольових інсценізаціях, готують та презентують індивідуальний експертний лист та груповий інформаційно-аналітичний пакет за відповідним спрямуванням.

Таким чином, тренінг, передбачаючи кілька форм навчальної діяльності (рольова гра, інсценізація, аналіз тощо), є високоефективним методом активного навчання.

Отже, такі методи навчання, як рольові ігри, участь у громадських слуханнях, дискусії у стилі телевізійного ток-шоу, дебати, тренінги, складання мультимедійних презентацій передбачають, передусім, активну самостійну пізнавальну діяльність студентів, спрямовану на вирішення конкретних

проблем, навчального завдання, а також допомагають формувати досвід щодо пошуку рішень у нестандартних ситуаціях, навчатись самостійно приймати рішення та нести відповідальність за них, працювати колективно, а також приймати професійні рішення та працювати з різним контингентом людей.

Важливою складовою навчального процесу є позааудиторна робота студентів. Вона є продовженням аудиторної діяльності, а може бути й окремим елементом у процесі підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Аналіз сучасного стану розробленості проблеми позааудиторної роботи у вишах не дає чіткого визначення цього поняття. На думку дослідниці Т. В. Сарафанової, позааудиторна робота є діяльністю, де найповніше виявляються творчі здібності студентів, а також проявляються самостійність, активність та ініціативність особистості [183, с. 13]. Водночас, американський науковець О. Астін стверджує, що майже будь-який вид залучення студента до життя коледжу позитивно впливає на його навчання і розвиток. При цьому позааудиторні заходи регулюють міру заглиблення студента в певну діяльність та його взаємодію з іншими, зумовлюючи зростання інтересу до навчання та динамічний розвиток особистості. Особливого значення позааудиторна робота набуває тоді, коли вона відбувається у рівних групах студентів, як за віком, так і за статусом, що спричиняє значний вплив на навчальний та особистісний розвиток студента. Ототожнення з рівною групою, тією групою, що, можливо, впливає на емоційний і пізнавальний розвиток студента, також матиме вплив на поведінку обдарованого студента.

Однією з особливостей позааудиторної діяльності є різноманітність її форм. Е. В. Коробова виокремлює масову роботу (клуби, вечори, диспути, конкурси, вікторини, організація виставок тощо), гурткову(предметні гуртки, науково-дослідна робота студентів та ін.),індивідуальну (підготовка доповідей, індивідуальні консультації тощо) [109, с. 19].

Разом з тим Є. М. Силко зазначає, позааудиторна робота приділяє значну увагу проблемам естетичного виховання, залучення молоді до світу мистецтва,

краси навколишньої дійсності, а також питанням дозвілля (відвідування виставок, експозицій, вернісажів, виставок, концертів тощо) [189, с. 30].

З метою активного залучення студентів до позааудиторної роботи використовувалися різні колективні організаційні форми –зустрічі з юристами-практиками, конкурси.

Зустрічі з юристами-практиками – одна з найпопулярніших і найцікавіших форм позааудиторної роботи в навчальному закладі. Зустріч з найкращими юристами-практиками міста й області проводилися у навчальному році декілька разів. Юристів запрошували до навчального закладу, відвідували заходи за місцем роботи юристів, створили на кафедрі права куточок юридичного досвіду. Водночас в Академії рекреаційних технологій і права за участю працівників правоохоронних органів Волинської області, адвокатів та громадських активістів проводились ознайомчі лекції на різні теми («Професійна юридична діяльність», «Міжнародні стандарти захисту прав людини», «Основні принципи виборчого права», «Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу», «Особливості використання поліграфу в Україні», «Законна люстрація в Україні»).

Інформаційна робота з аудиторією полягає також у розміщенні правової інформації на сайтах Академії рекреаційних технологій і права та інтернет-видання «Волиньпост». Голова Асоціації юридичних клінік України В. А. Єлов провів ознайомлюючу лекцію для студентів академії на тему «Законна люстрація в Україні» (рис. 2.14).

У процесі формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України важливою складовою є *науково-дослідна робота студентів*, яка розвиває наукове мислення і мовлення, юридичну культуру, індивідуальні здібності, розширює теоретичний кругозір та наукову ерудицію майбутнього юриста.

Науково-дослідна робота студентів є одним із напрямків самостійної роботи, важливим чинником підготовки висококваліфікованих спеціалістів. Кафедра права академії щорічно проводить науково-практичний семінар

«Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення», присвячений Дню юриста, який підвищує якість підготовки і виховання майбутніх юристів. За результатами семінару публікуються тези студентів у збірнику Академії рекреаційних технологій і права.

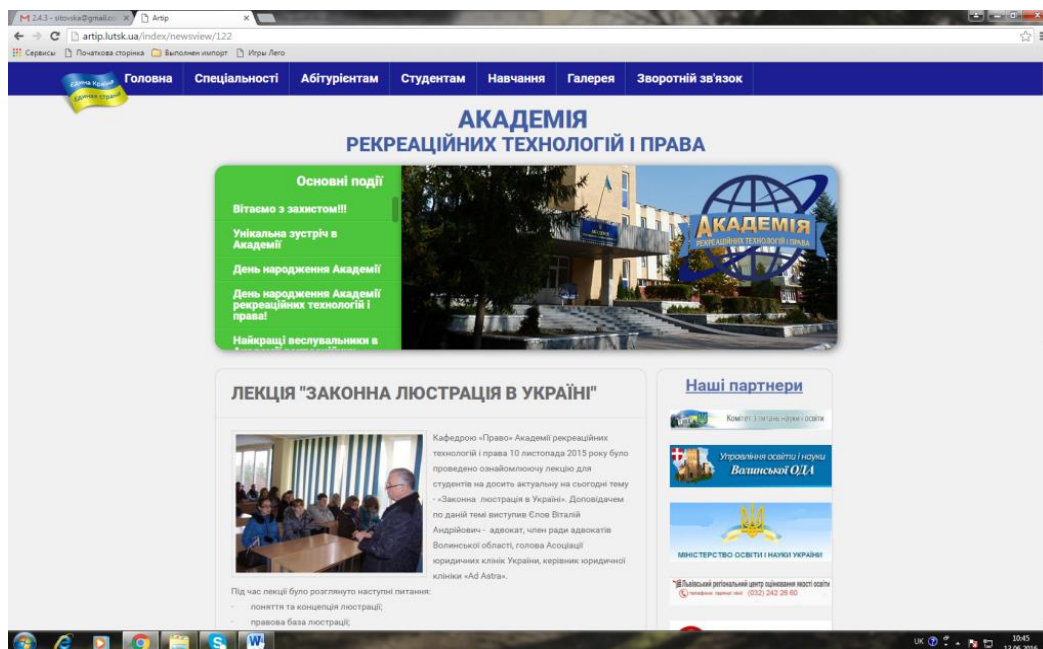

Рис. 2.14. Фрагмент лекції для студентів на тему «Законна люстрація в Україні»

Завданням науково-дослідної роботи було створення студентами власної мультимедійної презентації до навчального матеріалу (рис. 2.15).

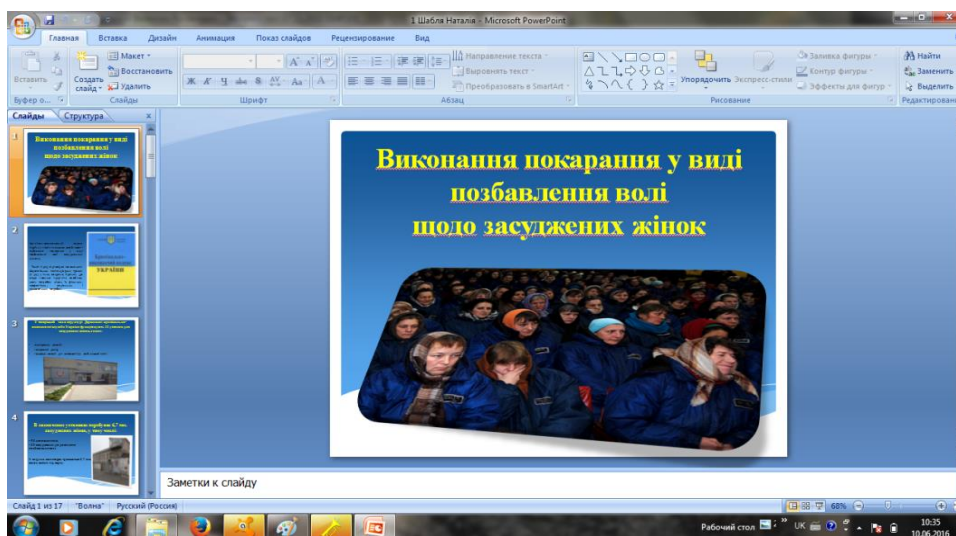

Рис. 2.15. Фрагмент мультимедійної презентації студентів на тему пов'язану з виконанням покарання у вигляді позбавлення волі засуджених жінок

Студенти беруть активну участь у тренінгах, конференціях, семінарах, конкурсах наукових робіт, культурних заходах, які, зокрема, формують готовність майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Таким чином, активні методи навчання впроваджуються в усі форми навчального процесу: аудиторну, самостійну та індивідуальну роботу студентів. Вони сприяють формуванню готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, результатом якої є підвищення рівня знань студентів, вміння моделювати ситуації та ухвалювати професійні рішення.

2.3.3. Забезпечення оволодіння майбутніми юристами досвідом професійної діяльності у процесі проходження практики в юридичній клініці

Одним із важливих завдань підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України є налагодження тісного зв'язку теорії та практики. Остання є ефективною формою перевірки знань і вмінь, отриманих студентами в навчальному закладі та являє собою оптимальний варіант для глибокого засвоєння способів вирішення основних проблем, які, зокрема, мають місце в юридичній сфері.

Як видно з Концепції розвитку вищої юридичної освіти в Україні, підготовленої у 2009 р. за сприяння програми «Ініціатива з верховенства права» Американської асоціації юристів (ABA/ROLI), вища юридична освіта в Україні – це галузь фахової освіти, безперервний процес теоретичного і практичного навчання з метою засвоєння сутності та змісту права, а також набуття умінь і навичок застосування його положень у професійній правничій діяльності, який здійснюється у вищих навчальних закладах, де зосереджено висококваліфікований науковий і науково-педагогічний персонал, забезпечено поєднання навчального процесу з науково-практичною діяльністю [108].

Підкреслимо, що юрист, який працює в пенітенціарній системі, несе відповідальність за стан й організацію роботи в органах та установах виконання покарань, проведення наглядових, соціальних, виховних і профілактичних заходів, що застосовуються до засуджених з метою повернення їх до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві.

Водночас він повинен вміти працювати з особовим складом пенітенціарних установ, нести відповідальність за стан й організацію їхньої роботи, проведення виховних заходів, які спрямовані на забезпечення формування і розвитку у працівників особистої відповідальності за свідоме виконання вимог Конституції та Законів України, Кодексу етики та норм службової поведінки, вірності Присязі, засвоєння морально-етичних норм поведінки. Він також має вживати заходи індивідуально-виховного профілактичного характеру з метою зміцнення дисципліни і законності серед особового складу підрозділів управління області, доводити надзвичайні події та правопорушення, вчинені персоналом Державної кримінально-виконавчої служби України.

Як відомо, метою практичної підготовки майбутніх юристів у вищих навчальних закладів є забезпечення їх готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України. Досягнення цієї мети здійснюється шляхом поглиблення знань, умінь і навичок, а також набуття практичного досвіду, зокрема, під час проходження практики в юридичній клініці.

Юридична клініка у вищому навчальному закладі, на думку А. О. Галай, є «важливим важелем формування якісно нового пенітенціарного персоналу, до компетентності якого належать такі риси, як професійна юридична обізнаність та повага й гуманізм до засуджених» [43, с. 4].

Водночас В. Г. Гончаренко, слушно зауважує, «що сучасне життя вимагає, щоб із вищих навчальних закладів виходили не стажисти, яких треба знову вчити, не молоді спеціалісти, які ні за що не відповідають, а повнокровні професіонали, які відразу ж приступають до виконання обов'язків, передбачених дипломом про освіту й посадою» [49, с. 3].

Правий статус юридичних клінік закріплений наказом Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2006 р. № 592 «Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу». Відповідно до нього ректори вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, що здійснюють підготовку фахівців за напрямом «Право», незалежно від форм власності і підпорядкування, мають забезпечити створення та функціонування юридичних клінік [159].

У науковій літературі є різні підходи щодо трактування юридичної клініки, тому виникає необхідність уточнити суть цього проекту.

Зауважимо, що С. І. Нечипорук вважає, що «юридична клініка» переважно трактується з двох позицій: інституційної та навчально-програмної. Згідно з першою, юридична клініка – це структурно оформлений підрозділ вищого юридичного навчального закладу чи його факультету, громадської організації чи правової консультації, а згідно з другою – це складова частина навчального процесу (спецкурс у вищому навчальному закладі, яка є інноваційною (інтерактивною) методикою вироблення у студентів практичних навичок [133, с. 17].

Водночас, М. Т. Лоджук наголошує, що «це не тільки структурний підрозділ вищого навчального закладу, що здійснює підготовку фахівців за галуззю знань «Право», а й база практики, де студенти безпосередньо залучаються до надання безоплатної правової допомоги населенню» [120, с. 126].

Одночасно фахівці розглядають юридичну клініку як різновид юридичної освіти, зокрема О. О. Орлова розглядає «як курс, який передбачає наявність двох компонентів (викладачі та студенти), що організовується навчальним закладом через викладачів-фахівців практичного права та є офіційно введеним до розкладу занять як обов'язковий чи факультативний предмет, який також передбачає надання безоплатної правової допомоги населенню» [138, с. 194].

Ми ж у розумінні поняття «юридична клініка» спиратимемося на визначення, яке пропонує Голова Правління Всеукраїнської громадської

організації «Асоціація юридичних клінік України» В. А. Єлов. Він зазначає, що «юридична клініка – це навчання під час проходження практики, організоване на базі навчального закладу, у ході якого науковий, навчальний та практичний напрямки реалізуються у процесі спільної діяльності викладачів і студентів, створюючи при цьому новий вид взаємовідносин між ними» [81, с. 41].

На цьому ж наголошує З. С. Черненко, підкреслюючи, що юридична клініка є результатом «переосмислення методики підготовки фахівців з права», а «використання юридичної клініки в навчальному процесі вирішує проблему співвідношення теорії та практики в системі юридичного навчання» [260, с. 72].

Разом з тим у Типовому положенні про юридичну клініку вищого навчального закладу України, юридична клініка визначається як структурний підрозділ вищого навчального закладу, що створюється як база для практичного навчання та проведення навчальної практики студентів старших курсів [159].

Отже, юридична клініка – це, по суті, практичне навчання, яке реалізує та унаочнює зв'язок теорії і практики.

Принагідно зауважимо, що ще 2007 р. розпочався поступовий відхід від безпосереднього ототожнення та вживання словосполучення «юридична клініка» як назви спеціальної дисципліни, інтегрованої в навчальний процес вищого навчального закладу, у зв'язку із введенням спецкурсу «Основи юридичної клінічної практики», запровадження якого також було передбачене у Типовому положенні про юридичну клініку вищого навчального закладу України [120].

Робота пенітенціарної юридичної клініки може мати три основні напрямки. По-перше, це надання правової допомоги у справах, що становлять зміст роботи юриста-пенітенціариста (передусім, справи процесу кримінально-виконавчого права, а також кримінального права). Причому важливим складником цієї консультативної роботи має стати робота із засудженими та їхніми родичами. По-друге, це робота з, так званими, стратегічними справами. Цими справами для пенітенціарної юридичної клініки можуть стати будь-які

справи щодо прав засуджених, які викликали суспільний резонанс. Особливою категорією таких справ можуть бути провадження щодо скарг проти України в Європейському суді з прав людини, а також у справах, дотичних до пенітенціарної системи. За останньою категорією справ можна передбачити також особливі форми роботи юридичної клініки щодо їх розгляду. По-третє, це розроблення і проведення правопросвітніх занять для неповнолітніх, зокрема тих, які відбувають кримінальні покарання [43].

Зауважимо, що з метою забезпечення єдиного підходу до організації діяльності юридичних клінік Асоціацією юридичних клінік, яка є Всеукраїнською громадською організацією, прийняті Стандарти діяльності юридичних клінік України від 19.06.2014. Відповідно до п. 1.2.1 цих стандартів, юридична клініка має здійснювати правопросвітню діяльність [232].

У зв'язку з цим у систему особливих форм роботи пенітенціарної юридичної клініки, крім основних напрямків, доцільно запровадити, наприклад, проведення фестивалів художніх і документальних тематичних фільмів, дебатів, турнірів, конкурсів есе про пенітенціарну систему й права засуджених тощо [43, с. 6].

Разом з тим, С. І. Молібог наголошує, що «діяльність юридичних клінік, як зазначають спеціалісти, почасти зумовлена національними особливостями, які впливають, передусім, на організаційний аспект їхньої діяльності. Зокрема, за національними особливостями виокремлюють такі види юридичних клінік: класична юридична клініка, бюро правової допомоги, громадянські консультативні бюро, юридичні приймальні, юридична клініка на базі суду при кафедрі вищого навчального закладу. Причому класична юридична клініка – це програма або заклад, створений на базі вищого навчального закладу для практичного навчання студентів-правників і надання правової допомоги малозабезпеченим особам. Цей організаційний різновид поширений у США, Канаді, Німеччині, Україні та ін. Бюро правової допомоги – це юридичні клініки державного фінансування, які надають безоплатну правову допомогу громадянам з низьким рівнем доходів; вони поширені в Нідерландах.

Громадянські консультативні бюро – це утримувані урядом заклади, що надають кожній зацікавленій особі інформацію юридичного характеру; поширені у Великій Британії. Юридичні приймальні – це російський аналог класичної юридичної клініки, акцент в якій робиться на наданні правової допомоги. Юридична ж клініка на базі суду при кафедрі вищого навчального закладу – це заклад, в якому прийом громадян здійснюють студенти старших курсів, одночасно переймаючи досвід як викладачів університету, так і професійних суддів; запроваджений у Російській Федерації» [81, с. 34].

Відповідно до Положення про юридичну клініку Академії рекреаційних технологій і права, юридична клініка є підрозділом академії, що діє на громадських засадах, що утворений як база для практичного оволодіння знаннями та залучення до навчальної та виробничої практики студентів [158]. Отже, це класична юридична клініка.

Як випливає з п. 2.2. Положення про юридичну клініку Академії рекреаційних технологій і права, до основних завдань клініки належать підвищення рівня практичних, умінь і навичок студентів юридичних спеціальностей, забезпечення доступу представників соціально-вразливих груп суспільства до правової допомоги, формування правової культури громадян, підготовка та навчання студентів у дусі дотримання й поваги до принципів верховенства права, законності, справедливості і людської гідності, розширення співробітництва вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку фахівців-юристів, із судовими, правоохоронними органами, органами юстиції, державної влади і місцевого самоврядування, з іншими установами та організаціями, впровадження в навчальний процес елементів практичної підготовки студентів правників у сфері юридичних послуг [158].

Робота в юридичній клініки Академії рекреаційних технологій і права здійснюється за двома формами: правопросвітницька та безоплатна правова допомога.

Зокрема метою правової просвіти в юридичній клініки академії є набуття студентами-консультантами професійних юридичних навичок шляхом

безпосереднього здійснення заходів із формування правової культури осіб, причому в формі безпосередньої та дистанційної роботи з аудиторією.

Зазначимо, що безпосередня робота полягає у проведенні лекцій, групових бесід серед студентів академії інших спеціальностей таких, як соціальна робота, здоров'я людини, документознавство та інформаційна діяльність, фінанси і кредит, туризм, педагогіка вищої школи. Зокрема розроблені сценарії і плани заходів на такі теми: «Протидія торгівлі людьми», «Законна люстрація в Україні», «Права та обов'язки виборців», «Адміністративна та кримінальна відповідальність за незаконний обіг наркотиків», «Європейська інтеграція України».

Одночасно безпосередня робота клініки пов'язана із проведенням лекцій у школах Волинської області, у тому числі, на теми: «Мої права та обов'язки», «Кримінальна та адміністративна відповідальність неповнолітніх», «Що таке торгівля людьми», «Наркотики та кримінальна відповідальність». Викладачами та студентами-консультантами академії також було проведено олімпіаду серед студентів коледжів і школярів 9-11 класів Волинської області на тему: «Моє власне бачення державно-правового розвитку України».

Студенти-консультанти юридичної клініки академії надають безоплатну правову допомогу в різних формах: правової інформації, консультацій, підготовки правових і процесуально-правових документів, надання правової допомоги з представництва інтересів клієнта в органах державної влади, місцевого самоврядування, інших органах та організаціях, надання правової допомоги в суді та представництва інтересів в суді. При цьому надана допомога стосується вирішення правових ситуацій, що мають різну галузеву приналежність, зокрема, з адміністративного права, кримінального права і процесу, цивільного права і процесу, сімейного права, земельного права, житлового права. Наголосимо, що з метою покращення ефективності надання правової допомоги та оптимізації роботи юридичних клінік створено електронну заяву-звернення в он-лайн-режимі, після заповнення якої кожен, хто звертається, може отримати необхідну правову інформацію.

Як наголошує Н. С. Дубчак, «юридичні клініки виконують кілька функцій: правозахисну, правопросвітню, а також навчально-формуючу» [70, с. 34].

Юридична клініка академії, відповідно до Стандартів діяльності юридичних клінік, ефективно виконує навчальну функцію, яка є провідною для неї. Вона передбачає спрямування навчання на практичну діяльність з метою професійної підготовки майбутніх фахівців-юристів, які оволодівають конкретними професійними навичками і не потребують у подальшому додаткової адаптації до професійної діяльності.

Водночас клініка виконує соціальну функцію, що полягає в задоволенні потреб суспільства у доступній юридичній інформації та правовій допомозі, забезпечуючи, одночасно, підвищення професійної відповідальності юристів.

У свою чергу, юридична клініка як структурний підрозділ вищогонавчального закладу в повному обсязі використовується як база дляпрактичного навчання та проведення навчальної практики студентів старшихкурсів. При цьому з боку держави забезпечується наявність правового регулювання її функціонування, а з боку навчального закладу – інформаційне, матеріально-технічне, фінансове, документальне та кадрове забезпечення. Таким чином, ця організаційно-правова форма є найбільш оптимальною моделлю діяльності юридичної клініки в Україні на сучасному етапі їх розвитку [27, с. 30].

Важливо, що Ж. В. Завальна звернула увагу, що в Рекомендаціях навчально-методичної комісії з права Міністерства освіти і науки України «Про організаційно-методичне забезпечення навчального процесу в умовах скорочення тижневого навантаження викладачів» зазначалося, що необхідно передбачати в навчальних планах вищих юридичних навчальних закладів щоденне ознайомлення студентів-юристів з практикою, яка здійснюється у правовій сфері, а також розвиток у студентів якостей і навичок, необхідних для практичної роботи юриста та можливість засвоювати матеріал у реальних життєвих ситуаціях [86,с. 123]. Причому під час практики в юридичній клініці,

вважає М. Є. Василенко підвищується рівень психологічної готовності майбутніх юристів до професійної діяльності, позаяк студенти ознайомлюються із соціальними і психологічними особливостями різних категорій осіб, у тому числі, у процесі інтерв'ю та консультацій відвідувачів. У такий спосіб реалізується соціально-психологічний аспект в технологіях консультативної діяльності [27, с. 33].

Науковці О. В. Бутиліна та А. І. Кудринська наголошують, що правильно спланована та цілеспрямована студентська практика сприяє формуванню більш цілісного й адекватного уявлення майбутніх фахівців про місце можливого докладання їхніх професійних зусиль. Поряд із ґрунтовною теоретичною підготовкою вона є основою професіоналізації особи [25, с. 185].

Принагідно зауважимо, що якість юридичної освіти та становлення правової культури тісно пов'язані між собою. Еволюція юридичної освіти та системи правового виховання правників відбувається не тільки шляхом досягнення більшої визначеності в загальнотеоретичних дисциплінах, але й через безпосереднє набуття студентами практичних навичок під час проходження ними практики на базі органів державної влади та місцевого самоврядування, у приватному секторі економіки. У зв'язку з цим, важливу роль у навчальному процесі вітчизняних вищих навчальних закладів відіграє практика студентів на базі юридичної клініки, яка забезпечує формування в них відповідного рівня правової культури.

Практична підготовка студентів в Академії рекреаційних технологій і права здійснюється під час щорічних практик: навчальної практики (3 курс), виробничої практики (4 курс). Водночас, протягом навчання студенти активно беруть участь у різних заходах, які проводять територіальні управління юстиції у Волинській області.

Налагодження співпраці з територіальними органами Міністерства юстиції зокрема дозволяє підвищити ефективність практичної підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі країни. Результати такої співпраці відображаються на покращенні перспектив

працевлаштування випускників, а також відкриває нові можливості для підвищення кваліфікації викладачів навчального закладу.

Наголосимо, що юридична клініка є системою організації і навчальної, і виробничої практики, що передбачено в Типовому положенні про юридичну клініку вищого навчального закладу України [159]. Те саме передбачає і Положення про юридичну клініку Академії рекреаційних технологій і права [158].

А. О. Галай звертає увагу на те, що на відміну від баз практики, що не підпорядковані ВНЗ, юридична клініка може забезпечити безперервність навчання і практики студентів, що важливо у майбутній професійній діяльності. Специфіка роботи юридичної клініки полягає в постійному (протягом навчального року) залученні студентів до вирішення реальних справ клієнтів, які звертаються по юридичну допомогу. При цьому використовуються усі правові способи реалізації та захисту прав [42, с. 16].

Юридична клініка академії належним чином оснащена для реалізації практичної правозахисної діяльності й має кваліфікований персонал для забезпечення супроводу такої діяльності студентів. Кваліфікований персонал складається з викладацького складу кафедри права, які є практикуючими юристами.

На думку співрозробника Типового положення про практику студентів у юридичних клініках ВНЗ України А. О. Галай, «для обґрунтування та використання технологій практики в юридичній клініці безумовно потрібно мати розроблену програму такого виду практики» [42, с. 18]. Отже, в Академії рекреаційних технологій і права практика студентів у юридичній клініці регулюється положеннями про юридичну клініку, про практику студентів та програмою практики.

Відповідно до Стандартів діяльності юридичних клінік України практика студентів у юридичній клініці відбувається у двох організаційних формах: клінічна практика та академічна практика. Клінічна практика відбувається без відриву від навчального процесу протягом навчального року. Академічна

практика відбувається у визначений навчальним планом період з відривом від навчання. Наголосимо, що студентів проходять практику у юридичній клініці за власним бажанням. Протягом практики студенти виконують типові для юридичної професії види діяльності, що практикуються в юридичних клініках [232].

Важливе місце у підготовці майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України посідає клінічна практика, що відбувається без відриву від навчального процесу протягом навчального року та академічна практика, що відбувається у визначений навчальним планом період з відривом від навчання.

Академічна практика складається з навчальної та виробничої практики, що передбачені навчальним планом (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Види академічної практики в юридичній клініці
для студентів напряму підготовки 6.030401 «Правознавство»
в Академії рекреаційних технологій і права**

Найменування практики	Кількість кредитів за ECTS	Загальний обсяг годин
Навчальна практика	6	180
Виробнича практика	12	360
Усього	18	540

Керівником практики є викладач відповідної дисципліни, який досконало володіє методикою викладання предмету і допомагає найбільш ефективно поєднати теоретичний потенціал з його практичною реалізацією.

Зокрема це викладачі, які викладають дисципліни «Кримінально-виконавче право» та «Виконання покарань в установах виконання покарань». Відповідно до теми нашого дослідження ми розглянемо взаємозв'язок теорії і практики, а також співпрацю керівника практики та студента, який обрав роботу в клініці для власної практичної підготовки до юридичної професії в пенітенціарній системі України.

Організаційний етап проходження практики передбачає підготовку певних документів. Зокрема, індивідуальний план проходження практики складається студентом разом із керівником практики і затверджується керівником юридичної клініки протягом трьох перших днів практики (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Фрагмент індивідуального плану академічної практики

№ з/п	Завдання практики
Навчальна практика (для 3 курсу)	
1.	Проаналізувати нормативно-правові акти, що регулюють діяльність пенітенціарної системи України
2.	Охарактеризувати правовий статус державних службовців пенітенціарної системи
3.	Розробити просвітнього лекційного заняття на тему: «Європейські пенітенціарні правила»
4.	Підготовка юридичної консультації в мережі Інтернет
5.	Участь у консультуванні клієнта як спостерігача
6.	Підготовка тез для участі у конференції (семінарі, тренінгу)
7.	Підготовка мультимедійної презентації на тему: «Забезпечення права засуджених і осіб, які тримаються під вартою, на листування з Європейським судом з прав людини»
8.	Відвідування органів та установ виконання покарань
Виробнича практика (для 4 курсу)	
1.	Ознайомлення з системою установ, що виконують кримінальні покарання та органів пробації, їх правового регулювання
2.	Ознайомитись з переліком видів публічної інформації, розпорядником якої є територіальні органи Міністерства юстиції
3.	Проведення переговорів, презентацій, бесід та інших форм спілкування з населенням
4.	Проаналізувати справу та виробити позицію у справі
5.	Провести консультування особи
6.	Відвідування судових засідань
7.	Участь у проведенні (аналізі) соціально-правового анкетного дослідження
8.	Вирішення конкретної юридичної справи

Індивідуальний план передбачає опис змісту виконуваних завдань

практики із встановленням кількості або дати виконання запланованих завдань і позначкою про їх виконання. Зауважимо, що цілями клінічної практики є удосконалення знань про процес ресоціалізації засуджених, умінь визначати підстави звільнення від відбування покарання, проводити інтерв'ю і консультувати клієнта, навичок організації публічних виступів, проведення переговорів, презентацій, бесід та інших форм спілкування з населенням, складання процесуальних документів у справі, а також виявлення ініціативи щодо збирання матеріалів для проведення правопросвітньої діяльності.

Цілями академічної практики є удосконалення знань щодо вимог до співробітників пенітенціарної системи, їх прав та обов'язків, умінь аналізувати факти, працювати з різним контингентом населення, отримувати від них достовірні відомості, що цікавлять, умінь розробляти програми виховних заходів, показових виступів, презентацій для різного контингенту населення, самостійно здобувати нові знання, використовуючи сучасні освітні технології, готувати запити до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та об'єднань громадян з питань виконання покарань та інших заходів кримінально-правового та виховного характеру. У переліку завдань, що пропонується виконати під час проходження практики в юридичній клініці нами виокремлено 6 модулів.

Змістовий модуль 1. Ознайомлення з діяльністю юридичної клініки.

Практичне заняття: отримання інформації про цілі, завдання, історію конкретної юридичної клініки: дослідження нормативно-правових актів, що регулюють діяльність юридичної клініки; опрацювання актів Асоціації юридичних клінік України. Змістовий модуль 2. Організація та участь у юридичному консультуванні. Практичне заняття: ознайомлення з організацією діяльності з юридичного консультування; опрацювання методичної літератури щодо напряму діяльності «юридичне консультування»; опрацювання методичної літератури щодо напряму діяльності «Юридичне консультування»; участь у проведенні слідчих дій та судових засіданнях; проведення інтерв'ювання та консультування клієнта; конфліктні та стресові ситуації під

час проведення інтерв'ювання та консультування клієнта; вирішення конкретної юридичної справи (складання процесуальних документів); представництво інтересів клієнта в органах державної влади.

Змістовий модуль 3. Правопросвітницька діяльність юридичних клінік.

Практичнезаняття: ознайомлення з організацією діяльності щодо право просвітньою діяльністю юридичних клінік; ознайомлення з формами безпосередньої та дистанційної роботи з аудиторією; складання методичних матеріалів для проведення безпосередньої роботи з аудиторією за традиційною формою (лекція, семінар, групова бесіда тощо); складання методичних матеріалів для проведення безпосередньої роботи з аудиторією за інноваційною формою ((інтерактивне заняття, тренінг та інші форми проведення занять юридичної клініки практичного права); складання мультимедійної презентації, буклетів, які пов'язані зі сферою діяльності пенітенціарної системи; проведення правопросвітніх занять з учнями та курсантами Волинської області; розміщення правової інформації в мережах Інтернет; здійснення безпосередньої та дистанційної роботи з аудиторією. Змістовний модуль 4. Виконання індивідуальних творчих завдань. Практичнезаняття: проведення прикладного наукового дослідження з проблем осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі; виготовлення паперового й електронного архіву нормативно-правових актів і матеріалів правозастосування у процесі виконання кримінальних покарань; підготовка юридичної консультації для публікації в мережах Інтернет; підготовка правової інформації в мережах Інтернет; підготовка тез, наукової статті для друку щодо діяльності пенітенціарної системи.

Змістовний модуль 5. Соціальне партнерство із представниками органів та установ виконання покарань. Практичнезаняття: ознайомлення з організацією діяльністю органів та установ виконання покарань: розпорядок дня, умови праці, характерні види професійної діяльності, які виконуються юристами; ознайомлення з архівними матеріалами щодо правопросвітньої роботи пов'язаною з юридичною відповідальністю; ознайомлення з правовими аспектами діяльності органів та установ виконання

покарань; ознайомлення з розробками юридичних основ ре соціалізації засуджених; участь у проведенні соціально-правового анкетного дослідження. Змістовий модуль 6. Складання документації про проходження практики. Практичне заняття: складання індивідуального плану; складання звіту. Додатки до звіту, що подаються на перевірку й слугують підтвердження виконання плану.

Зазначимо, що у 2016 р. консультантами юридичної клініки було надано 29 консультацій, з них 5 усних консультацій, 24 правових консультацій, написано 4 позовні заяви до суду, 2 апеляційні скарги до суду, 2 скарги до правоохоронних органів, 4 клопотання про закриття провадження в адміністративній справі. Зокрема, правова допомога надавалась 5 особам, які були раніше засуджені та 2 особам, відносно яких проводиться досудове розслідування, 3 особам, які були потерпілими у кримінальному провадженні.

Отже, під час практики в юридичній клініці студенти виконують повноправні обов'язки юристів, які необхідні у процесі професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Діяльність юридичної клініки Академії рекреаційних технологій і права передбачає укладання документів (листів, угод, договорів тощо) про співпрацю з органами державної влади та місцевого самоврядування, неурядовими організаціями зі сфери підготовки юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України. Наприклад, документно оформлені співпраця з головним територіальним управлінням у Волинській області, управлінням Державної пенітенціарної служби у Волинській області, Маневицькою виправною колонією, Ковельською виховною колонією, Луцьким слідчим ізолятором, Цуманською виправною колонією, підрозділами Кримінально-виконавчої інспекції Волинської області.

Після закінчення практики керівники оцінюють теоретичну і практичну підготовку студентів за 100-бальною шкалою ECTS. Система оцінювання при цьому не може бути однаковою, позаяк індивідуальний план в кожного студента різний (одні більше уваги приділяють правопросвіті, складанню

документів, інші спрямовують на інші напрямки діяльності юридичної клініки).

Таким чином, нами детально охарактеризовано таку педагогічну умову, як забезпечення оволодіння майбутніми юристами досвідом професійної діяльності у процесі проходження практики в юридичній клініці, яка надає можливість здобути цінний досвід, засвоїти теоретичні основи професійної діяльності та практично реалізувати їх.

Висновки до другого розділу

Експериментальна робота тривала протягом 2012 - 2017 років і складалася з пошукового, емпіричного та підсумково-узагальнюючого етапів.

Пошуковий етап тривав протягом 2012 - 2013 років. Під час цього етапу було проаналізовано наукову літературу, закони, постанови й інші нормативно-правові документи, уточнено понятійно-термінологічний апарат дослідження, узагальнено матеріали з досліджуваної проблеми, визначено структуру готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, а також критерії, показники та рівні сформованості майбутніх юристів до професійної діяльності в державній пенітенціарній системі.

Протягом емпіричного етапу (2013 - 2015 роки) було розроблено та науково обгрунтовано модель формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, виявлено та теоретично обгрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, здійснено моніторинг рівнів сформованості готовності майбутніх юристів до цієї діяльності.

Підсумково-узагальнювальний етап (2015 - 2017 роки) передбачав систематизацію отриманої інформації й опрацювання результатів педагогічного експерименту, уточнення загальних висновків і практичних рекомендацій, а також оформлення рукопису кандидатської дисертації та окреслення перспектив дослідження проблеми.

Для оцінювання сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України нами визначено мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та особистісний критерії. Оцінювання за мотиваційним критерієм здійснювалося за методикою виявлення мотивації та досягнень (за Ю. М. Орловим). Для оцінювання за когнітивним критерієм нами було розроблено тестові завдання. Оцінювання за операційно-діяльнісним критерієм здійснювалося відповідно до розробленої нами «Картки для самооцінювання рівня сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України». Для оцінювання за особистісним критерієм використано «Тест на визначення рівня здатності приймати рішення» та «Тест на оцінювання організаторських і комунікативних здібностей» (КОЗ-1).

Модель підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України складається з цільового, теоретико-методологічного, змістового, процесуального та результативного блоків.

До педагогічних умов підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України віднесено: інтеграцію навчальних дисциплін з підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України; використання активних методів навчання в суб'єкт-суб'єктній взаємодії викладачів і майбутніх юристів; забезпечення оволодіння майбутніми юристами досвідом професійної діяльності у процесі проходження практики в юридичній клініці. Педагогічна умова – інтеграція навчальних дисциплін з підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України – реалізовувалася у процесі формування і розвитку цілісної системи знань, умінь і навичок, необхідних майбутньому юристу для професійної діяльності в пенітенціарній системі України. Ця педагогічна умова вирішувала такі завдання, як: міждисциплінарні зв'язки дисциплін навчального плану підготовки майбутніх юристів; сприяння системному оволодінню майбутніми юристами знаннями, вміннями і навичками, шляхом акцентування їх уваги на забезпеченні формування системи

наглядних, соціальних, виховних і профілактичних заходів, що застосовуються до засуджених та осіб узятих під варту.

Педагогічна умова – використання активних методів навчання в суб'єкт-суб'єктній взаємодії викладачів і майбутніх юристів – реалізовувалася у процесі проведення рольових ігор, участі у громадських слуханнях, дискусій у стилі телевізійного ток-шоу, дебатів, тренінгів, зустріч з юристами-практиками, складання мультимедійних презентацій тощо.

Ці методи сприяли підвищенню рівня знань студентів, їх вмінь і навичок моделювати ситуації та ухвалювати професійні рішення.

Педагогічна умова – забезпечення оволодіння майбутніми юристами досвідом професійної діяльності у процесі проходження практики в юридичній клініці – реалізовувалася у тісному взаємозв'язку теорії та практики. Досягнення цієї мети уможлиблювалося через поглиблення знань студентів, розвиток їх умінь та навичок, а також моделювання виконання обов'язків юристів, які необхідні у процесі професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Основні наукові положення розділу викладені в опублікованих працях [191;197; 201; 202; 204; 207; 209; 212; 213; 214].

Список використаних джерел до другого розділу

1. Алексеенко В. А. Системный подход к управлению качеством образовательной деятельности вузов России. М. : Национальный институт бизнеса, 2007. 211 с.

2. Алексеева Ж. М. Образ юриста в сучасній європейській культурі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права». К., 2008. 20 с.

3. Андреев А. Л. Компетентностная парадигма в образовании: опыт философско-методологического анализа // Педагогика. № 4. 2005. С. 19–27.

4. Андреев В. И. Педагогика: учебн. курс для творческого саморазвития. Казань : Центр инновационных технологий, 2003. 606 с.

5. Ахмерова Д. Ф. Модель организационно-педагогических условий формирования готовности студентов к педагогическому общению [Электронный ресурс] URL: // <http://publishing-vak.ru/file/archive-pedagogy-2014-3/1-akhmerova>(дата обращения: 18.10.2013).

6. Бабушкин А. В. Основы социальной работы в пенитенциарных учреждениях. М. : АКИ, 1996. 324 с.

7. Березюк О., Смоляр В. Шляхи модернізації освітньої системи України // Тенденції модернізації національних освітніх систем: зб. наук. пр. / за ред. О. С. Березюк, О. М. Власенко. Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2014. 158 с.

8. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. К., 1998. 204 с.

9. Беляєв С. Б. Технологічний підхід до організації самостійної роботи студента // Наукові записки кафедри педагогіки. 2012. Вип. 30. С. 13–23. [Електронний ресурс] URL: // <http://nbuv.gov.ua/UJRN>(дата звернення: 15.09.2013).

10. Богатирьов І. Г. Доктринальна модель побудови пенітенціарної системи України нового типу (інноваційний проект) [Електронний ресурс] URL: // <http://kvs.gov.ua/zmi/DoktrynalnaModel12032014.pdf>, 2014 (дата звернення: 15.09.2013).

11. Богословская О. П. Мотивация получения высшего образования в контексте выбора профессии. М. : РУДН. Высшее образование в России. 2006. № 5. С. 44–47.

12. Бондарева Л. І. Навчальний тренінг як засіб професійної підготовки майбутніх менеджерів організацій в економічних університетах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». К., 2006. 21 с.

13. Бутиліна О. В., Кудринська А. І. Навчальна практика як чинник професіоналізації студентів // Вісник Харків. нац. Ун-ту внутр. справ. 2015. № 1 (68). С. 182–190.

14. Вайноли Р. Х. Активні методи просвітницької діяльності у профілактиці ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки: посіб. для спец. приймальників-розподільників, притулків для неповнолітніх та виховних колоній / за заг. ред. : Р. Х. Вайноли, Т. Л. Лях. К. : ТОВ «ДКБ «РОТЕКС», 2007. 190 с.

15. Василенко М. Є. Підготовка майбутніх юристів до консультативної діяльності у системі вітчизняної клінічної освіти // Зб. наук. пр. Нац. акад. Держ. прикорд. служби України імені Б. Хмельницького. Серія: Педагогічні та психологічні науки / гол. ред. : Є. М. Потапчук. Хмельницький : НАДПСУ, 2012. № 62. С. 30–34.

16. Василенко М. Є. Структурування та діагностика готовності студентів-правників до консультативної діяльності // Педагогіка та психологія: збірник наукових праць. 2012. Вип. 41. С. 75–85.

17. Веников В. А. Теория подобия и моделирования. М. : Высшая школа, 1984. 439 с.

18. Вітвицька С. С. Практикум з педагогіки вищої школи: навч. посіб. за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. К. : Центр навчальної літератури, 2005. 396 с.

19. Гагарин Ю. В. Формирование готовности сотрудников исправительных учреждений к воспитательной работе с осужденными: на примере начальников отрядов: дисс... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Государство и право». Казань, 2010. 221 с.

20. Гайдученко С. О. Акмеологічний підхід до формування та розвитку організаційної культури державних службовців // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління. 2013. Вип. 2. С. 131–137.

21. Галай А. О. Основні навчальні компоненти юридичної клінічної освіти: шляхи впровадження клінічного спецкурсу та практики студентів у навчальний процес вищих навчальних закладів в Україні: навчальний посібник. К. : КНТ, 2009. 96 с.

22. Галай А. О. Пенітенціарна юридична клініка // Науковий вісник Ін-ту

крим.-викон. служби. 2014. № 1. С. 3–8.

23. Галкина Т. В. Самооценка как процесс решения задач : системный подход. М. : Институт психологии РАН, 2011. 254 с.

24. Геня Б. О. Аксіологічний підхід як основа деонтологічних досліджень // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. 2013. Вип. 6-1(1). С. 9–11.

25. Головка С. Г. Компетентнісний підхід у системі професійної підготовки майбутніх юристів / С. Г. Головка // Правове регулювання економіки. 2013. Вип. 13. С. 139–142. [Електронний ресурс] URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN>(дата звернення: 15.09.2013).

26. Гончаренко В. Г. Загальна і спеціалізована юридична освіти // Адвокат. 2002. № 2-3. С. 3–5.

27. Гризун Л. Е. Розвиток навчально-пізнавальної активності майбутніх учителів у процесі вивчення дисциплін природничо-наукового циклу за умов їх структурування на засадах інтеграції знань // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. 2012. Вип. 37. С. 60–68.

28. Гриндвальд О. Н. Педагогические условия формирования социально-этической компетентности студентов – будущих юристов // Альманах современной науки и образования. 2009. № 4 (23). Ч. I. С. 61–63.

29. Грудзинская Е. Ю., Марико В. В. Активные методы обучения в высшей школе: учеб.-метод. материалы по программе повышения квалификации «Современные педагогические и информационные технологии». Н. Новгород, 2007. 182 с.

30. Гусак П. М. Технологія засвоєння студентами дидактичної теорії. Луцьк : Вид-во ВДУ, 1996. 115 с.

31. Денисова Т. А., Доробалюк О. П. Професійність персоналу пенітенціарної системи // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Політика в сфері боротьби із злочинністю». Івано-Франківськ, 2014. С. 17–21.

32. Деякі питання утворення Інституту модернізації змісту освіти та Інституту освітньої аналітики: наказ Міністерства освіти і науки України від

17.01.2015 № 31 [Електронний ресурс] URL: // [http:// zakon.rada.gov.ua / laws /show](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show) (дата звернення: 15.09.2013).

33. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. К. : Академвидав, 2004. 352 с.

34. Дука О. А., Григоренко А. М. Роль освіти дорослих в організації нової системи навчання персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2016. № 6. С. 47–55.

35. Дундюк В. О. Компетентнісний підхід як чинник становлення професійної ідентичності фахівця // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2014. Вип. 34. С. 169–176.

36. Ермушова Я. В. Педагогические условия формирования профессионально-педагогической компетентности у будущих юристов в процессе их обучения в вузе // Вестник ЧГПУ имени И. Я. Яковлева. 2013. № 4 (80). Ч. 3. С. 50–55.

37. Єлов В. А. Молібог С. І., Павленко Д. Г. Юридична клініка: навчальний посібник. К. : Школяр, 2004. 315 с.

38. Жигірь В. І. Інтеграція змісту педагогічної й управлінської підготовки майбутнього педагога як менеджера освіти // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2015. Вип. 41. С. 132–139.

39. Заблоцька О. С. Компетентнісний підхід як освітня інновація : порівняльний аналіз // Вісник Житомир. держ. Ун-ту. Серія : Педагогічні науки. Вип. 40. 2008. С. 63–68.

40. Заблоцька О. С. Компетентність, кваліфікація, компетенція як ключові категорії компетентнісної парадигми вищої освіти // Вісник Житомир. держ. Ун-ту. Серія : Педагогічні науки. Вип. 39. 2008. С. 52–56.

41. Завальна Ж. В. Старянський М. В. Професійні навички юриста: навчальний. посібник. Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. 160 с.

42. Задояний М. Т., Оксьом І. Г. Сучасні підходи щодо модернізації юридичної освіти в Україні // Публічне право. 2012. № 4 (8). С. 276–284.

43. Зарукина Е. В. Логинова Н. А. , Новик М. М. Активные методы

обучения: рекомендации по разработке и применению: учеб.-метод. пособие. СПб. : СПбГИЭУ, 2010. 59 с.

44. Зеленська О. П. Ціннісно-діяльнісний підхід у культурологічній підготовці фахівців у ВНЗ МВС України // Вісник Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2012. № 22(3). С. 152–159.

45. Ильин В. А., Кудрявцев В. В. Новый вид обучения в вузе и школе – мультимедийные лекции (на примере спецкурса «Нобелевские премии по физике») // Зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Серія педагогічна: Проблеми дидактики фізики та шкільного підручника фізики в світлі сучасної освітньої парадигми. Кам'янець-Подільський : РВД Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту, 2006. Вип. 12. С. 43–46.

46. Киливник В. М. Рольова гра як один з методів активного навчання студентів іноземній мові [Електронний ресурс] URL: <http://mp2.umo.edu.ua/wpcontent/uploads/2012/04>(дата звернення: 15.09.2013).

47. Кіт В. В., Голубятніков В. Т. Імітаційне моделювання управління системою контролю у Збройних силах України: системний підхід та методи побудови // Ефективність державного управління. 2013. Вип. 35. С. 156–164.

48. Климов Е. А. Пути в профессионализм (психологический взгляд). М. : МПСИ; Флинта, 2003. 320 с.

49. Кожедуб О. В. Акмеологічний підхід до організації самостійної роботи курсантів вищого військового навчального закладу // Зб. наук. пр. Військового ін-ту Київ. нац. Ун-ту імені Тараса Шевченка. 2013. Вип. 44. С. 197–201.

50. Козак Л. В. Структурно-компонентна модель підготовки майбутнього викладача дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності // Педагогічний процес: теорія і практика. 2013. Вип. 2. С. 98–110.

51. Колеснікова С. М. Інтеграція як дидактичний засіб оновлення змісту освіти в початкових класах // Педагогічний дискурс. 2011. Вип. 9. С. 173–176.

52. Коломоєць Т. О. Використання активних методів навчання при підготовці майбутніх юристів // Проблеми вдосконалення підготовки юристів:

професійні та морально-етичні аспекти : зб. матеріалів наук.-метод. конф., Київ, жовтень 2008 р.; редкол. : В. Ф. Опришко та ін. К. : КНЕУ, 2008. С. 37–41.

53. Концепція розвитку вищої юридичної освіти в Україні: проект. [Електронний ресурс] URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3358> (дата звернення: 15.09.2013).

54. Коробова Е. В. Формирование познавательной активности студентов экономических специальностей средствами игровых технологий: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». М., 2003. 28 с.

55. Котикова О. М. Практико-орієнтована психолого-педагогічна підготовка майбутніх юристів: монографія. К. : КНЕУ, 2010. 343 с.

56. Котикова О. М. Рольові технології у психолого-педагогічній підготовці майбутніх юристів на основі навчання через практику // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія. Збірник статей. Ялта : РВВ КГУ, 2010. Вип. 27. Ч.1. С.140–148.

57. Куликова О. Активні методи навчання в підготовці книгознавчого профілю // Вісник Книжкової палати. 2014. № 2. С. 1–4.

58. Курочкина М. Н. Формирование профессиональной готовности будущих юристов к работе в учреждениях социальной защиты населения: дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». М., 2006. 172 с.

59. Кучинська О. Г., Прис М. В. Особистісно орієнтований підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2013. Вип. 34. С. 169–174.

60. Лоджук М. Юридична клініка в системі освіти та професійної підготовки правників // Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави : матеріали Міжнар. щоріч. наук. конф. молодих вчених, аспір. і студ., присвяченої пам'яті видатних вчених-юристів П. О. Недбайла, О. В. Сурілова, В. В. Копейчикова, Одеса, 26-27 листопада 2010 р. Одеса : Фенікс,

2010. С. 126–128.

61. Мальцева Н. Карунова Л. Общение педагогов с помощью интерактивных методов // Дошкольное воспитание. 2003. № 3. С. 90–93.

62. Манько В. М. Теоретичні та методичні основи ступеневого навчання майбутніх інженерів-механіків сільськогосподарського виробництва: дис. ... док. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Тернопіль, 2005. 528 с.

63. Марчук О. А. Формирования профессионально-личностной готовности сотрудников исправительных учреждений к взаимодействию с осужденными: дис. ... канд. пед наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». Рязань, 2015. 216 с.

64. Молдован В. В. Методи активного навчання майбутніх юристів. [Електронний ресурс] URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn(дата звернення: 15.09.2013).

65. Нечипорук С. Історія юридичної клініки // Хрещатик. 2008. № 177. С. 17-21.

66. Новгородцева И. В. Педагогика с методикой преподавания специальных дисциплин: учеб. пособ. модульного типа / сост. И. В. Новгородцева. М. : ФЛИНТА, 2011. 378 с.

67. Онофрійчук Л. О. Інтерактивні методи в підготовці майбутніх вихователів до управлінської діяльності // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2013. Вип. 32. С. 352–357.

68. Орлова О. О. Правове виховання і роль міліції у його здійсненні на сучасному етапі розвитку суспільства (теоретичні та прикладні аспекти): автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права». К., 2008. 22 с.

69. Осадченко І. Характеристика дидактичної одиниці технології ситуаційного навчання у підготовці майбутніх учителів початкової школи : зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту імені П. Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.) та інші]. Умань : ПП Жовтий О. О., 2011. Вип. 38. С. 102–108.

70. Основи пенітенціарної педагогіки і психології: навч. посіб. / під заг. ред. : Синьова В. М. Біла Церква, 2003. 101 с.

71. Пастирська І. Історичний досвід інтеграції змісту освіти // Педагогіка і психологія професійної освіти. 2013. № 6. С. 217–223.

72. Письменна Н. Особистісно-орієнтований підхід у контексті гуманізації навчально-виховного процесу // Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2013. № 8 (1). С. 250–254.

73. Полякова Г. Організаційно-педагогічні умови вдосконалення іншомовної комунікативної підготовки майбутніх юристів [Електронний ресурс] URL: // <http://www.kspu.kr.ua/ua/ntmd/konferentsiy/3> (дата звернення: 15.09.2013).

74. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. Пометун. К., 2007. 144 с.

75. Посадові кваліфікаційні вимоги до персоналу кримінально-виконавчої інспекції Державної кримінально-виконавчої служби України: затверджені наказом від 08.05.2008 № 115, Державного департаменту України з питань виконання покарань [Електронний ресурс] URL: // <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/index> (дата звернення: 15.09.2013).

76. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23 червня 2005 р. № 2713–IV [Електронний ресурс] URL: // <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.09.2013).

77. Про затвердження Положення про юридичну клініку Академії рекреаційних технологій і права: наказ ректора ПВНЗ «Академія рекреаційних технологій і права» від 01.11.2014 р. [Електронний ресурс] URL: // <http://www.artip.lutsk.ua/pages/golovna> (дата звернення: 15.09.2013).

78. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 03.08.2006 № 592 // Офіційний вісник України. 2006. № 32. С. 680–683.

79. Про затвердження Типової методики організації проведення тренінгів для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: наказ

від 3 квітня 2006 р. № 115 / Головне управління державної служби України [Електронний ресурс] URL: [//www.guds.gov.ua](http://www.guds.gov.ua) (дата звернення: 15.09.2013).

80. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25 червня 2013 р. № 344/2013 [Електронний ресурс] URL: [// http:// zakon.rada.gov.ua / laws /show](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show) (дата звернення: 15.09.2013).

81. Про утворення Інституту модернізації змісту освіти та Інституту освітньої аналітики: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 687 [Електронний ресурс] URL: [// http:// zakon.rada.gov.ua / laws /show](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show) (дата звернення: 15.09.2013).

82. Програма практики юридичної клініки Академії [Електронний ресурс] URL: [// http://www.artip.lutsk.ua/pages/golovna](http://www.artip.lutsk.ua/pages/golovna) (дата звернення: 15.09.2013).

83. Проказа О. Т. Системний підхід до побудови теорії цілісного педагогічного процесу (ЦПП) // Науковий вісник Донбасу. 2012. № 4. [Електронний ресурс] URL: [// http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2012_4_37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2012_4_37) (дата звернення: 15.09.2013).

84. Рибалко Л. Ідеї Яна Амоса Коменського в контексті інтеграції змісту природничо-наукової освіти // Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту. 2012. Ч. 3. С. 266–272.

85. Рибачук А. В. Сучасний стан і проблематика фахової підготовки майбутніх юристів // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2011. Вип. 28. С. 441–447.

86. Рубцов В. В. Социально-генетическая психология развивающего образования : деятельностный подход. М. : МГППУ, 2008. 416 с.

87. Саблин Д. А. О формировании готовности будущих юристов к воспитательной работе с несовершеннолетними преступниками // Вестник Оренбург. гос. Ун-та. 2012. Вып. 2 (138). С. 243–247.

88. Савіщенко В. М. Педагогічні умови формування професійно

значущих якостей майбутнього юриста в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Запоріжжя, 2008. [Електронний ресурс] URL: //http://ww.disser.com.ua/content/345938(дата звернення: 15.11.2013).

89. Сивий Р. Спеціалізація юриста як важливий інструмент професійної діяльності [Електронний ресурс] URL: // http://lawyer.ua/articles/spets_al_zats(дата звернення: 15.11.2013).

90. Сидоренко С. М. Принципи діяльності Державної пенітенціарної служби України в правоохоронній системі // Форум права. 2013. № 3. С. 578–584.

91. Силко Є. М. Організація проекту «кіноклуб» як естетико-педагогічна позааудиторна робота зі студентами педагогічних вишів // Вісник Житомир. держ. Ун-ту імені І. Франка. 2014. Вип. 2. С. 30–34.

92. Словарь терминов антикризисного управления [Электронный ресурс] URL: //http://dic.academic.ru/dic.nsf/anticris/72282(дата обращения: 15.11.2013).

93. Смолкин А. М. Методы активного обучения. М. : Высшая школа, 1991. 110 с.

94. Смульська А. В. Акмеологічні знання та уміння майбутніх правознавців як змістова складова професійного саморозвитку // Наукова скарбниця освіти Донецчини. 2013. № 2. С. 86–89.

95. Современная энциклопедия [Электронный ресурс] URL: //http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc1p/44954(дата обращения: 15.11.2013).

96. Современный толковый словарь русского языка Ефремовой [Электронный ресурс] URL: //http://dic.academic.ru /dic.nsf/efremova/248851(дата обращения: 15.11.2013).

97. Сорочан В. В. Психология профессиональной деятельности. М. : МИЭМП, 2005. 70 с.

98. Стандарти діяльності юридичних клінік України від 19.06.2014 (протокол № 2) [Електронний ресурс] / Асоціація юридичних клінік України. – Режим доступу : – Назва з екрану.

99. Стасюк В. Д. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі «школа – вищий заклад освіти»: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Одеса, 2003. 291 с.

100. Столяренко А. М. Прикладная юридическая психология. М. : ЮНИТИ, 2001. 640 с.

101. Теслюк В. М., Коваль М. М. Проблемна лекція як найоптимальніша форма навчання у вищій школі // Науковий вісник Нац. Ун-ту біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2014. Вип. 199 (1). С. 371–375.

102. Тимченко А. А. Технологічний підхід до проведення педагогічної практики студентів // Науковий вісник Миколаїв. нац. ун-ту імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки. 2013. Вип. 1.40. С. 106–109.

103. Ткачова Н. О. Аксіологічний підхід до організації педагогічного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі : монографія. Луганськ : ЛНПУ імені Т.Г. Шевченка, 2006. 300 с.

104. Фальковський А. О. Аксіологічний підхід в методології сучасної юриспруденції: автореф. дис ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12. «Філософія права». Одеса : Б. в., 2011. 17 с.

105. Федоренко О. І. Підготовка майбутніх працівників органів внутрішніх справ до соціальної та виховної роботи з підлітками : дис. ... д-ра наук: 13.00.04. «Теорія та методика професійної освіти». Луганськ, 2008. [Електронний ресурс]URL: // <http://disser.com.ua/content/350554.html>(дата звернення: 15.11.2013).

106. Федоренко О. І. До змісту понять «підготовка» та «готовність» до професійної діяльності майбутніх правоохоронців // Духовність особистості. 2013. Вип. 4. С. 190–198.

107. Философский энциклопедический словарь / Сост. : П. Н. Федосеев, С. И. Ковалев, В. Г. Панов. М. : Советская энциклопедия, 1983. 840 с.

108. Фунтікова Н. В. Аксіологічний підхід у дослідженні проблеми

виховання інтелігентності у студентської молоді // Духовність особистості. 2012. Вип. 4. С. 157–166.

109. Фунтікова О. О. Педагогіка вищої школи: словник–довідник основних термінів і понять. Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2007. 407 с.

110. Хомуленко Т. Б., Поденко А. В. Діяльнісний підхід до розвитку організаторських здібностей як компетентності // Вісник Харків. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди. Психологія. 2015. Вип. 50. С. 306–322.

111. Чакрян А. К. Педагогические условия успешности профессиональной деятельности юристов: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» [Електронний ресурс] URL: // <http://www.dslib.net/obw-pedagogika/pedagogicheskie-uslovija-uspeshnosti-professionalnoj-dejatelnosti-juristov.html> (дата звернення: 15.11.2013).

112. Черненко З. С. Юридична клініка як форма підготовки студентів–правників: на прикладі викладання медичного права // Вісник Академії адвокатури України. 2013. № 3. С. 68–74.

113. Щеглова Е. М. Развитие поликультурной компетентности будущих специалистов: дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Омск, 2005. 164 с.

114. Ягунов Д. В. Ресоціалізація засуджених як напрямок соціальної політики держави // Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць. Одеса : Юридична література, 2003. Вип. 17. С. 270–277.

115. Ядровская М. В. Моделирование педагогического взаимодействия / М. В. Ядровская // Образовательные технологии и общество. 2009. № 6. С. 354–362.

116. Яковлева Н. М. Теория и практика подготовки будущего учителя к творческому решению воспитательных задач: дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Челябинск, 1992. 403 с.

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

3.1. Аналіз результатів констатувального педагогічного експерименту підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України

Ефективним способом виявлення рівня готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України є констатувальний експеримент. Він дає можливість з'ясувати, який відсоток студентів уявляє специфіку роботи із засудженими й особами, які перебувають у місцях позбавлення волі. Для визначення ефективності педагогічних умов формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України враховувалася думка викладачів і працівників Державної пенітенціарної служби, для яких нами проводилось опитування.

В. М. Савіщенко вважає, що «від якості освіти і науки залежить інтелектуальний розвиток суспільства, підвищення рівня життя, забезпечення стійкості та стабільності суспільних відносин, а також досягнення міжнародних стандартів і вихід на новий якісний рівень розвитку України»[180]. На думку вченої В.М. Савіщенко, «основними напрямками вдосконалення організаційно-педагогічного забезпечення навчально-виховного процесу в навчальних закладах України є орієнтація навчання на практичний результат – працевлаштування» [179].

О. І. Федоренко наголошує, «в той час, як робота з підлітками (безпритульними, бездоглядним, злочинцями та ін.), які потрапляли в поле зору працівників правоохоронних органів, вимагала спеціальної підготовки цих фахівців [248].

Відповідно до ч.76 Європейських пенітенціарних правил «персонал повинен ретельно підбиратися, мати належну підготовку, яка повинна надаватися як на початку, так і надалі, оплачуватися на рівні фахівців і мати статус, який поважають в громадянському суспільстві»[80].

Науковці Т. А. Денисова, О. П. Доробалюк зазначають, що стратегія реформування та удосконалення діяльності Державної пенітенціарної служби України, як і усієї кримінально-виконавчої системи може бути здійснена лише за наявності відповідних кадрів [63, с. 18].

На думку І. Г. Богатирьов до персоналу пенітенціарної системи в Україні належать особи рядового і начальницького складу (особи рядового і начальницького складу пенітенціарної системи), державні службовці, працівники, які працюють за контрактами та трудовими договорами в пенітенціарній системі в Україні (працівники пенітенціарної системи) [18].

Підготовка юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України здійснюється як у відомчих навчальних закладах, так і в навчальних закладах інших міністерств та відомств.

О. А. Дука та А. М. Григоренко зауважує, що на сьогодні професійне навчання персоналу кримінально-виконавчої служби, здійснюється в п'яти відомчих навчальних закладах та одному – системи Міністерства освіти і науки України, а саме – Національному університеті «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серед цих закладів два вищі навчальні заклади: Інститут кримінально-виконавчої служби (здійснюється випуск фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавр і магістр за спеціальностями «Правознавство» і «Психологія» та Академія Державної пенітенціарної служби (випуск фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів молодший спеціаліст за спеціальністю «Правоохоронна діяльність» і бакалавр за напрямом підготовки «Правознавство» [72, с.48].

Зокрема, це Академія Державної пенітенціарної служби (м. Чернігів) є вищим навчальним закладом, де одночасно здобувають вищу освіту за державним замовленням і за кошти фізичних чи юридичних осіб понад тисячу

курсантів, студентів і слухачів на денній та заочній формах навчання.

Академія була створена на базі коледжу відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 року № 1111-р «Про утворення Академії Державної пенітенціарної служби» та наказу Державної пенітенціарної служби України від 12 листопада 2015 року № 587/ОД-15 «Про реорганізацію Чернігівського юридичного коледжу Державної пенітенціарної служби України, шляхом перетворення в Академію Державної пенітенціарної служби». Нині академія здійснює підготовку фахівців-бакалаврів за напрямками 6.030401 «Правознавство» (120 осіб на денній формі та 30 осіб на заочній формі навчання) та 6.030402 «Правоохоронна діяльність» (50 осіб на денній формі навчання), а коледж Академії продовжує готувати молодших спеціалістів за спеціальністю 5.0304102 «Правоохоронна діяльність» (180 осіб на денній формі та 120 осіб на заочній формі навчання).

Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» (м. Харків) здійснює підготовку фахівців на факультеті підготовки кадрів для Державної пенітенціарної служби України (№ 9) за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр», «магістр» за спеціальністю «Правознавство» на денній та заочній формах навчання. Щорічний набір становить: денна форма навчання – 90 осіб, заочна форма навчання – 75 осіб. Причому термін навчання на денній формі навчання – 5 років, заочній – 6 років.

Юридичний факультет Інституту кримінально виконавчої служби (м. Київ) здійснює підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за напрямом підготовки «Право» та «спеціаліст», «магістр» за спеціальністю «Правознавство». При цьому щорічний набір становить 150 осіб. Термін навчання для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» – 3 роки 6 місяців, освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст», «магістр» – 1 рік.

Водночас чинними є наказ від 08.05.2008 № 115 «Посадові кваліфікаційні вимоги до персоналу кримінально-виконавчої інспекції Державної кримінально-виконавчої служби України» та наказ від 07.09.2002 № 197 «Про затвердження Посадових кваліфікаційних вимог до основних категорій

персоналу кримінально-виконавчої системи». Згідно з цими документами кваліфікаційні вимоги до персоналу кримінально-виконавчої системи такі: повна або базова вища освіта за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра, спеціаліста, бакалавра за напрямом підготовки право (правознавство) [154]. Водночас, відповідно до положень статті 14 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» до персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України належать особи рядового і начальницького складу, спеціалісти, які не мають спеціальних звань, та інші працівники, які працюють за трудовими договорами в Державній кримінально-виконавчій службі України [156]. Отже, нормативні документи не вимагають суто відомчої освіти.

Аналіз даних інформаційної системи «Конкурс» станом на 01.08.2016 виявив, що підготовку фахівців за напрямом підготовки 6.030401 «Правознавство» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» здійснює понад 150 вищих навчальних закладів державної та недержавної форм власності, за спеціальністю 7.03040101 «Правознавство» освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» – понад 90 вищих навчальних закладів, за спеціальністю 8.03040101 «Правознавство» освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» – близько 90 вищих навчальних закладів. При цьому серед кваліфікацій, які присвоюються випускникам після закінчення навчання, найчастіше зустрічаються «магістр права», «спеціаліст-юрист», «бакалавр з права», «юрист».

Підкреслимо, що значна частка у підготовці майбутніх юристів для пенітенціарної системи належить невідомчим вищим навчальним закладам державної і недержавної форми власності.

Фахівці наголошують, що «система підготовки кадрів для ДКВС України переживає нині період пошуку нових стратегічних шляхів свого розвитку, який розпочався в 90-х роках ХХ ст.», а «прагнення до оновлення освіти сприяло формуванню ідеї створення нових умов підготовки пенітенціарного персоналу». Головним же завданням цього процесу є «здійснення переходу до

особистісно-орієнтованого навчання, спрямованого на оволодіння курсантами й слухачами сучасною системою знань, умінь та навичок, способів творчої діяльності, ціннісних орієнтирів, необхідних для виконання поставлених державою завдань виправлення і ресоціалізації засуджених, підготовка їх до адаптації в умовах соціального життя після звільнення» [16, с. 6].

Т. А. Денисова, О.П. Доробалюк вважають, що для співробітника-юриста основними формами підготовки кадрів для роботи в установах виконання покарань є наступні: - отримання вищої юридичної освіти рівня магістр (спеціальність «Правознавство», з можливими спеціалізаціями – юридична психологія, юридична педагогіка тощо); на рівні підготовки бакалавра з права треба також враховувати специфіку пенітенціарного напрямку, зокрема, збільшення вивчення кримінально-виконавчого права до шести кредитів із підсумковим контролем у виді іспиту. Окремими модулями передбачити у циклах соціально-гуманітарного напрямку опанування таких дисциплін, як соціально-виховна робота, пенітенціарна психологія, пенітенціарна політика та пенітенціарна система України (на кожен модуль відводити не менш 2 кредитів). Перелік дисциплін з циклу професійної та практичної підготовки потребує доповнення такими повноцінними дисциплінами, як оперативно-розшукова діяльність, спеціальні інженерно-технічні засоби охорони, економічна діяльність в УВП тощо [63, с.17].

З метою виявлення стану підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України нами проведено анкетування 452 студентів вищих навчальних закладів різного підпорядкування, зокрема, 92 студентів Національного університету «Острозька академія», 90 студентів навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ (*нині факультет № 2*), 88 студентів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, 75 студентів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, 58 студентів Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет», 49 студентів Львівського торговельно-економічного Університету

(у квітні 2016 Львівську комерційну академію перейменували в Львівський торговельно-економічний університет).

Відомості про кількість респондентів, які взяли участь в анкетуванні щодо виявлення стану готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, анкета та результати анкетування студентів вищих навчальних закладів наведеноу додаткахЖ і З.

Опитування 452 студентів вищих навчальних закладів виявило, що 77,89%, вважають за доцільне здійснювати у вищих навчальних закладах України підготовку майбутніх юристів, які були б готові й здатні до роботи в Державній пенітенціарній службі України, частково вважають це за необхідне 15,29%, не вважають за доцільне 2,44% студентів, а 4,38% опитаних було важко відповісти. Отже, переважна більшість, а саме 93,18% респондентів, вважають за доцільне здійснювати підготовку майбутніх юристів, що готові до роботи в Державній пенітенціарній службі України й здатні її здійснювати.

Відповіді студентів, опитаних стосовно того, наскільки вони задоволені наявною науково-методичною літературою, підручниками і навчальними посібниками, необхідним для професійної діяльності з метою організації й здійснення наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів у пенітенціарній системі України розподілились таким чином: задоволені – 12,85% респондентів, частково задоволені – 50,03%, не задоволені – 31,06%, важко відповісти – 6,06% опитаних студентів (табл. 3.3.2). Таким чином, лише 12,85% респондентів були повністю задоволені наявною науково-методичною літературою, підручниками і навчальними посібниками, які необхідні для професійної діяльності з метою організації й здійснення наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів у пенітенціарній системі України (рис. 3.1).

Відповіді студентів щодо рівня знань та вмінь для майбутньої професійної діяльності в пенітенціарній системі України, які дисципліни, що передбачені навчальним планом, показали, що тільки 28,82% студентів

вважають, що дисципліни, які передбачені навчальним планом, повністю дають необхідний рівень знань та вмінь для майбутньої професійної діяльності, відповідь «частково» дали 48,45% опитаних студентів, не вважають так 19,19%, а важко було відповісти 3,54% опитаних студентів (табл. 3.3.3). Як видно, лише 28,82% опитаних студентів вважають, що дисципліни, які передбачені навчальним планом, повністю дають необхідний рівень знань і вмінь для майбутньої професійної діяльності.

Для нашого дослідження також важливо було дізнатись думку студентів щодо того, наскільки вони підготовлені до майбутньої професійної діяльності в пенітенціарній системі України. Можна стверджувати, що вважають себе повністю підготовленими 29,08% студентів, частково підготовленими – 59,82% респондентів, не підготовленими – 5,48% студентів, важко ж було відповісти 5,62% опитаних студентів (табл. 3.3.4.) Отже, лише 29,08% респондентів вважають, що повністю підготовлені до майбутньої професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

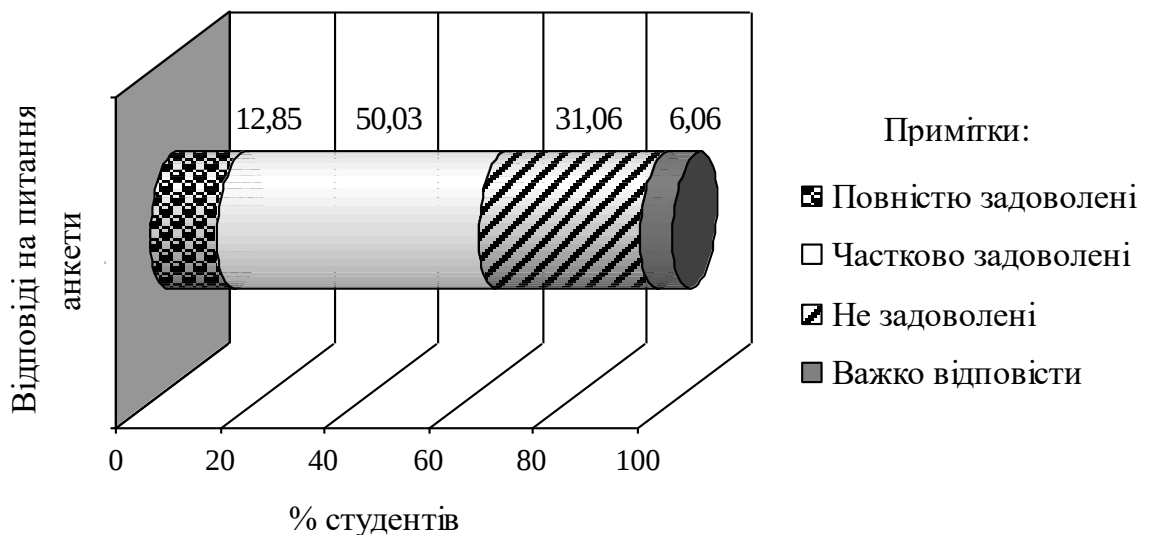

Рис. 3.1. Розподіл відповідей студентів про рівень задоволення наявною науково-методичною літературою, підручниками і навчальними посібниками, необхідним для професійної діяльності з метою організації й здійснення наглядних, соціальних, виховних та профілактичних заходів у пенітенціарній системі України (%)

Результати опитування, наскільки студенти згодні з думкою, що підготовка юристів для Державної пенітенціарної служби України повинна здійснюватись як у відомчих вищих навчальних закладах, так і в інших вишах, виявилися такими: ствердну відповідь дали 48,42% студентів, частково згодні – 32,42%, не згодні – 12,44%, 6,72% опитуваних важко було відповісти (табл. 3.3.5).

Окремі запитання анкети для студентів стосувалися історії виникнення та розвитку пенітенціарної системи. Відповіді 452 опитаних студентів про те, чи володіють вони знаннями з історії виникнення та розвитку пенітенціарної системи, показали, що повністю володіють такими знаннями лише 5,69% студентів, частково володіють 19,74%, не володіють 50,85%, важко ж було відповісти 23,72% опитуваних (табл. 3.3.6). Отже, лише 5,59% респондентів повністю володіють знаннями з історії виникнення та розвитку пенітенціарної системи.

За допомогою наступного блоку запитань анкети ми мали на меті з'ясувати, чи володіють студенти знаннями про міжнародні стандарти поводження із засудженими та попередньо ув'язненими особами. Можемо стверджувати, що володіють цими знаннями 30,69% студентів, частково володіють такими знаннями 50,22%, не володіють – 11,19%, а важко було відповісти 7,90% опитаних (табл.3.3.7). Отже, менше третини опитаних студентів (30,69%) володіють знаннями про міжнародні стандарти поводження із засудженими та попередньо ув'язненими особами (рис. 3.2.).

Вивчаючи відповіді на запитання, чи володіють студенти знаннями про систему органів та установ, які виконують кримінальні покарання в Україні, можемо стверджувати, що повністю володіють цими знаннями 20,83% студентів, частково володіють 59,96%, не володіють 2,26%, важко ж було відповісти 17,53% опитаних (табл.3.3.8). Отже, лише 20,83% респондентів повністю володіють знаннями про систему органів й установ, які виконують кримінальні покарання в Україні.

Про готовність майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України свідчить, зокрема, наявність умінь і навичок визначати підстави звільнення від відбування покарання, надавати правову допомогу особам, які звільнені від відбуття покарання, організовувати та проводити виховну роботу з неповнолітніми засудженими, проводити профілактичні заходи виховного впливу щодо засуджених та попередньо ув'язнених осіб.

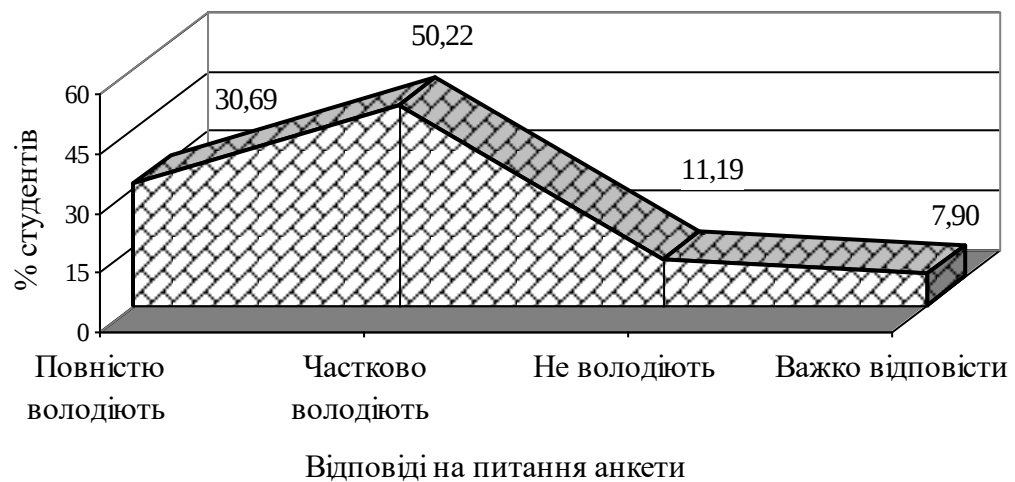

Рис. 3.2. Розподіл відповідей студентів щодо володіння студентами знаннями про міжнародні стандарти поведіння із засудженими та попередньо ув'язненими особами (%)

Результати опитування щодо володіння студентами вміннями визначати підстави звільнення від відбування покарання показали, що ствердну відповідь дали 19,51% студентів, частково володіють 57,34%, не володіють 9,80%, важко було відповісти 13,64% студентів (табл. 3.3.9). Отже, майже половина респондентів різною мірою володіють вміннями визначати підстави звільнення від відбування покарання.

Відповіді студентів на запитання, чи володіють вони вміннями надання правової допомоги особам, які звільнені від відбуття покарання, свідчать про те, що повністю володіють такими вміннями 9,71% студентів, частково володіють 57,08%, не володіють 11,32%, 21,89% студентів важко було

відповісти (табл. 3.3.10). Отже, понад половину респондентів частково володіє уміннями надання правової допомоги особам, які звільнені від відбуття покарання.

Опитування студентів щодо того, чи володіють вони уміннями організації та проведення виховної роботи з неповнолітніми засудженими, показало, що повністю володіють такими вміннями 4,99% студентів, частково володіють 57,82%, не володіють 24,49%, важко ж було відповісти 17,11% опитаних (табл. 3.3.11). Отже, лише незначна кількість, а саме 4,99% опитаних студентів повністю володіє уміннями організації та проведення виховної роботи з неповнолітніми засудженими.

Аналіз відповідей на запитання, наскільки студенти підготовлені до організації та проведення профілактичних заходів виховного впливу щодо засуджених і попередньо ув'язнених осіб, свідчать, що з 452 студентів повністю підготовлені до вказаних заходів 2,81% студентів, частково підготовлені 53,97% студентів, не підготовлені 22,19%, а важко було відповісти 21,03% студентів (табл. 3.3.12). Таким чином, понад половину респондентів різною мірою підготовлена до організації та проведення профілактичних заходів виховного впливу щодо засуджених та попередньо ув'язнених осіб.

Аналіз же відповідей студентів щодо того, наскільки вони володіють знаннями про процес ресоціалізації засуджених та його зміст, дозволяє нам стверджувати, що повністю володіють знаннями 12,17% студентів, частково володіють 42,99%, не володіють цими знаннями 18,05%, важко було відповісти 26,79% студентів (табл. 3.3.13). Таким чином, лише 12,17% респондентів вказали, що володіють знаннями про процес ресоціалізації засуджених та його зміст (рис. 3.3.).

Важливо було також дізнатися, чи володіють студенти знаннями про причини й умови, що сприяють вчиненню конкретних видів злочинів (втеч, дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, захоплення заручників, убивств, масових заворушень, злісної непокори та ін.). Відповіді студентів дозволяють констатувати, що повністю володіють знаннями 21,64% студентів,

частково володіють 43,53%, не володіють такими знаннями 9,13% студентів, важко ж було відповісти 25,70% студентів (табл. 3.3.14).

Аналіз даних про те, наскільки респонденти володіють знаннями про юридичну культуру свідчать про те, що повністю володіють знаннями 10,14% студентів, 42,60% частково володіють знаннями, 17,64% опитаних не володіють знаннями, важко було відповісти 29,62% студентів (табл. 3.3.15). Отже, респонденти критично ставляться до рівня своєї професійної культури.

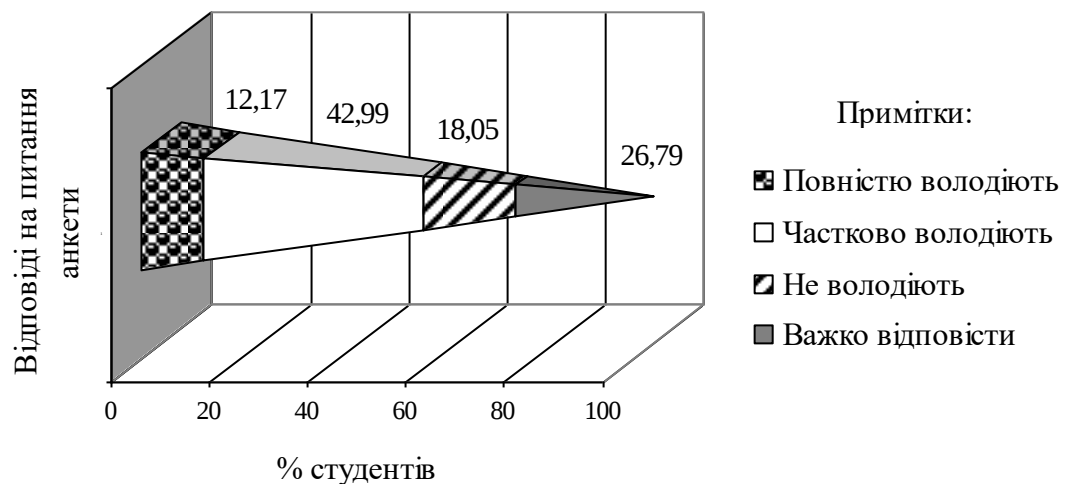

Рис. 3.3. Розподіл відповідей студентів щодо володіння знаннями про процес ресоціалізації засуджених та його зміст (%)

Відповіді на запитання, чи володіють студенти знаннями про основи пенітенціарної педагогіки та психології, розподілилися таким чином: з 452 студентів повністю володіють знаннями 4,22%, частково володіють 42,87%, не володіють знаннями 30,44%, важко ж було відповісти 22,47% студентів (табл. 3.3.16). Як видно, менше половини респондентів різною мірою володіють знаннями про основи пенітенціарної педагогіки та психології (рис. 3.4.).

Запитання про те, наскільки студенти спроможні здійснювати службову перевірку щодо встановлення причин та умов, які призвели до скоєння засудженими нових правопорушень, показало: з 452 студентів вважають себе повністю спроможними 6,35%, частково – 39,60% студентів, не спроможними – 25,89%, важко було відповісти 28,17% студентів (табл. 3.3.17). Отже, що лише

незначна кількість респондентів вважають себе спроможними здійснювати службову перевірку щодо встановлення причин та умов, які призвели до скоєння засудженими нових правопорушень.

Аналіз даних щодо того, наскільки студенти володіють уміннями організовувати та здійснювати попереджувально-профілактичні заходи за місцем проживання, навчання неповнолітніх засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, з метою недопущення вчинення ними правопорушень та усунення умов, які можуть до цього призвести, дозволяє нам стверджувати, що повністю володіють 6,56 % студентів, частково володіють 38,09%, не володіють 27,53%, а важко було відповісти 27,83% студентів (табл. 3.3.18).

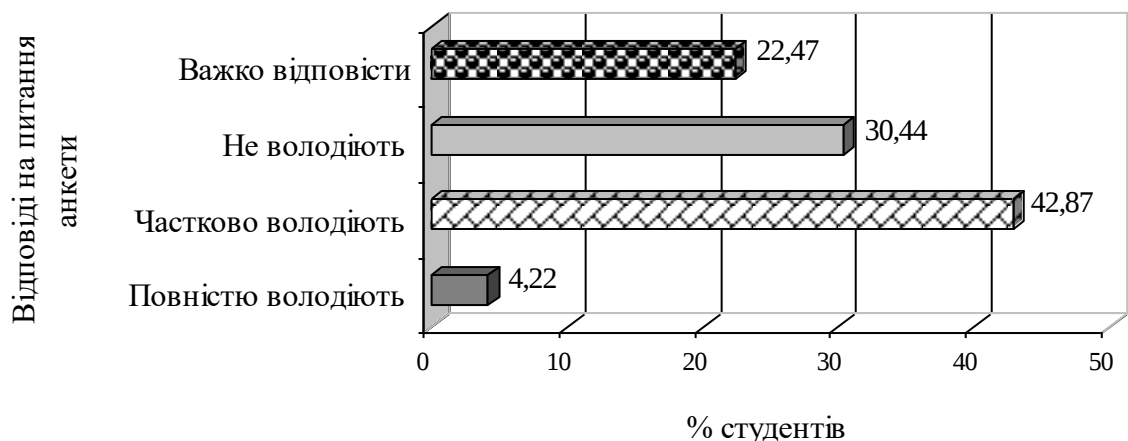

Рис. 3.4. Показник кількості студентів, опитаних щодо володіння знаннями про основи пенітенціарної педагогіки та психології (%)

Результати відповідей студентів щодо володіння навичками організації публічних виступів, проведення переговорів, презентацій, бесід та інших форм спілкування показали: з 452 опитаних студентів володіють такими навичками 15,86% респондентів, частково володіють 49,24% студентів, не володіють такими навичками 16,53%, а 18,37% студентів важко було відповісти (табл. 3.3.19). Таким чином, майже половина респондентів різною мірою володіє навичками організації публічних виступів, проведення переговорів,

презентацій, бесід та інших форм спілкування.

Відповіді опитаних студентів щодо того, чи володіють вони навичками самостійної аналітичної обробки великої кількості нормативних документів для успішного захисту інтересів клієнта, в тому числі держави, показали: 8,97% опитаних студентів володіють такими навичками; 26,26% володіють ними частково, 20,29% опитаних не володіють цими навичками, а важко було відповісти 34,48% студентів. Отже, лише незначна кількість респондентів володіє навичками самостійної аналітичної обробки великої кількості нормативних документів для успішного захисту інтересів клієнта (табл. 3.3.20).

Аналіз відповідей щодо володіння уміннями оперативно, чітко і рішуче діяти в нетипових ситуаціях, екстремальних умовах, а також аналізу інформації, яка швидко змінюється, дозволяє нам стверджувати, що повністю володіють такими уміннями 18,81% студентів, частково володіють 37,80% респондентів, не володіють ними 21,08% опитаних, важко ж було відповісти 22,31% студентів (табл. 3.3.21). Отже, понад половина респондентів тією чи іншою мірою володіють уміннями з оперативних дій.

Відповіді на запитання про те, наскільки респонденти володіють уміннями аналізувати факти, працювати з різним контингентом населення, отримувати від них достовірні відомості, що цікавлять, свідчать, що з 452 студентів володіють необхідними уміннями 22,10%, частково володіють ними 54,26% студентів, не володіють такими уміннями 6,18% опитаних, було важко відповісти 17,45% студентів (табл. 3.3.22). Отже, більше половини опитаних вказали, що володіють уміннями аналізувати факти, працювати з різним контингентом населення, отримувати від них достовірні відомості, що цікавлять (рис. 3.5).

Водночас 37,73% респондентів вважають, що володіють уміннями чітко і швидко встановлювати ділові та товариські стосунки з людьми, розширювати контакти, брати участь у групових заходах, проявляти ініціативу, частково володіють цими вміннями 49,06%, не володіють 7,03% опитаних, а 6,18% студентів важко було відповісти (табл. 3.3.23). Таким чином, переважна

більшість респондентів вважає, що володіє уміннями чітко і швидко встановлювати ділові та товариські стосунки з людьми, розширювати контакти, брати участь у групових заходах.

Аналіз відповідей щодо того, наскільки студенти володіють уміннями розробляти програми виховних заходів, показових виступів, презентацій для різного контингенту населення, свідчить про те, що володіють такими уміннями 36,40%, частково володіють 50,40% студентів, не володіють уміннями 7,58%, а важко було відповісти 5,62 % студентів (табл. 3.3.24). Отже, близько половини опитаних респондентів, а саме 50,40%, вказали, що частково володіють уміннями розробляти програми виховних заходів.

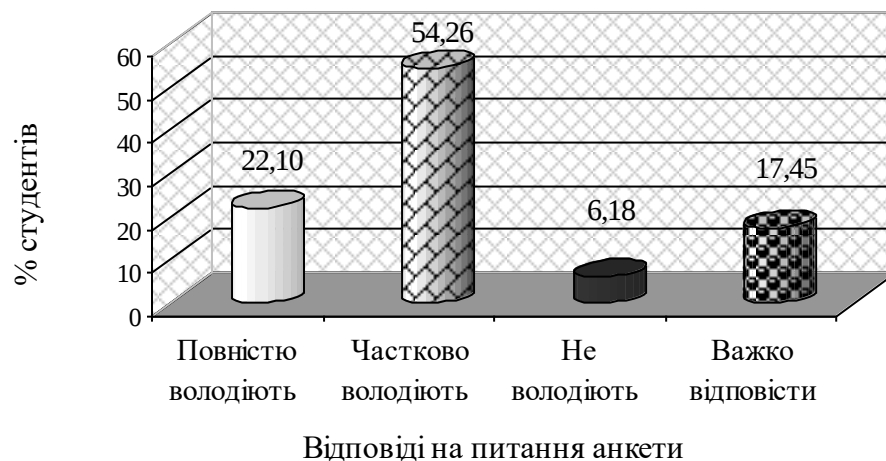

Рис. 3.5. Розподіл відповідей щодо володіння уміннями аналізувати факти, працювати з різним контингентом населення, отримувати від них достовірні відомості, що цікавлять (%)

Відповіді 32,74% респондентів свідчать, що вони згодні з думкою про необхідність самостійно здобувати нові знання, використовуючи сучасні освітні технології, вивчати і впроваджувати передовий досвід виховної роботи із засудженими та попередньо ув'язненими особами, частково згодні – 53,69% студентів, не згодні – 7,95%, важко було відповісти 5,62% студентів (табл. 3.3.25). Як видно, переважна більшість респондентів погоджуються з думкою, що необхідно самостійно здобувати нові знання, використовуючи

сучасні освітні технології, вивчати і впроваджувати передовий досвід виховної роботи із засудженими та попередньо ув'язненими особами.

Відповіді 18,20% респондентів свідчать, що вони вміють готувати аналітичні довідки, звіти, запити до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, незалежно від форм власності, та об'єднань громадян з питань виконання покарань та інших заходів кримінально-правового і виховного характеру, разом з тим частково вміють 53,15% студентів, не вміють 7,75% опитуваних, важко було відповісти 20,90% студентів (табл. 3.3.26).

Одночасно 25,67% опитаних студентів вважають, що повною мірою володіють знаннями щодо вимог, які висуваються до співробітника пенітенціарної системи, їх прав та обов'язків, частково ж володіють такими знаннями 52,60% студентів, не володіють 9,42% респондентів, а 12,32% студентів важко було відповісти на це запитання (табл. 3.3.37). Як видно, понад половину (52,60%) респондентів частково володіють знаннями щодо вимог, які висуваються до співробітника пенітенціарної системи, їх прав та обов'язків.

Відповіді 16,87% студентів респондентів свідчать, що вони володіють знаннями щодо основних правил техніки спілкування співробітника пенітенціарної системи із засудженими та попередньо ув'язненими особами, при цьому частково володіють такими знаннями 44,70% студентів, не володіють цими знаннями 13,81% опитаних, важко було відповісти 24,63% студентів (табл. 3.3.28). Отже, менше половини опитаних студентів, а саме 44,70% респондентів, частково володіють знаннями щодо основних правил техніки спілкування співробітника пенітенціарної системи із засудженими та попередньо ув'язненими особами.

Аналізуючи відповіді студентів, ми встановили, що повністю підготовлені до спілкування з різними категоріями громадян, у тому числі із засудженими та попередньо ув'язненими особами, 14,05% опитаних студентів, частково підготовлені 34,04%, не підготовлені 16,72% студентів, важко було відповісти 35,19% студентів (табл. 3.3.29). Отже, лише 14,05% респондентів

повністю підготовлені до спілкування з різними категоріями громадян, у тому числі із засудженими та попередньо ув'язненими особами.

Водночас вважають, що повністю володіють уміннями здійснювати виховну роботу з особами, засудженими до покарання без ізоляції від суспільства 5,62% студентів, частково володіють цими вміннями 28,27%, не володіють уміннями 16,72% студентів, важко було відповісти 49,39% студентів (табл.3.3.30). Таким чином, тільки 5,62% володіють уміннями здійснювати виховну роботу з особами, засудженими до покарання без ізоляції від суспільства.

Аналізуючи дані про те, чи повністю студенти володіють уміннями приймати швидкі рішення в непередбачуваних умовах, ми з'ясували, що 14,34% опитаних студентів вважають, що повністю володіють такими вміннями, 47,35% володіють частково, 12,60% не володіють, а 25,70% студентів важко було відповісти (табл.3.3.31). Як видно, тільки 14,34% респондентів володіють уміннями приймати швидкі рішення у непередбачуваних умовах (рис. 3.6).

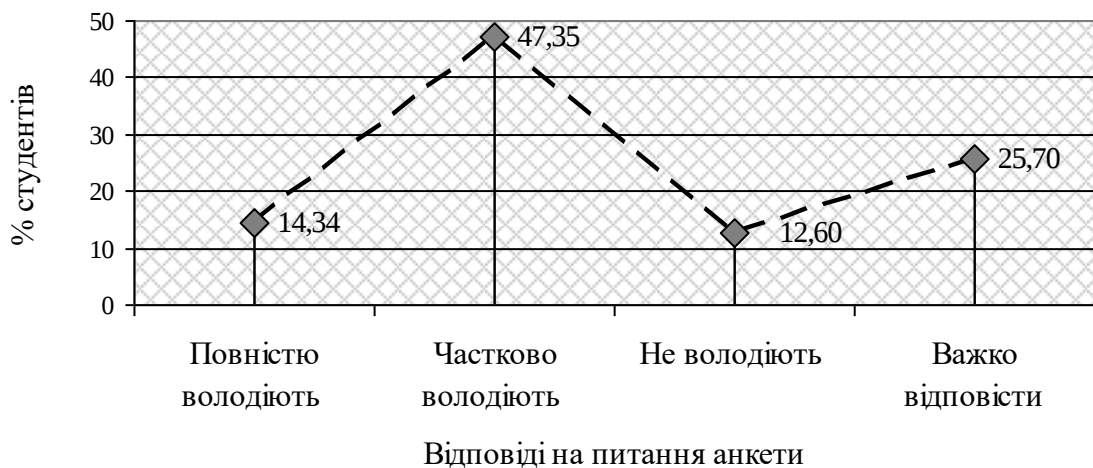

Рис. 3.6. Розподіл відповідей студентів, опитаних про володіння уміннями приймати швидкі рішення у непередбачуваних умовах (%)

Відповіді 20,31% опитаних студентів свідчать, що вони володіють уміннями висловлювати та відстоювати свою власну думку, 53,87% частково

володіють цими вміннями, 11,24% студентів не володіють, важко було відповісти 14,57% студентів (табл. 3.3.32). Як видно, переважна більшість студентів тією чи іншою мірою володіють уміннями висловлювати та відстоювати свою власну думку.

Анкетування також дозволило з'ясувати що 13,91% опитаних студентів вважають, що повною мірою володіють умінням надавати правову або іншу допомогу під час вирішення конфліктів, людям або групам людей, частково володіють такими уміннями 32,55% студентів, не володіють 16,99% студентів, важко було відповісти 36,55% студентів (табл. 3.3.33). Отже, понад третину студентів, а саме 36,55% респондентів, частково володіють умінням надавати правову або іншу допомогу під час вирішення конфліктів людям або групам людей.

Володіють уміннями виходити з конфлікту і не показувати своє роздратування, змінювати свою позицію, сприймати критику 16,67% опитаних студентів, частково володіють 40,89% опитаних, не володіють цими вміннями 18,83% студентів, важко було відповісти 23,60% студентів (табл. 3.3.34). Таким чином, тільки 16,67% респондентів повністю володіють уміннями виходити з конфлікту і не показувати своє роздратування, змінювати свою позицію, сприймати критику.

Ми також з'ясували: 26,46% студентів вважають, що повністю володіють уміннями тактовно і справедливо оцінювати діяльність суб'єктів спілкування, висувати вимоги і намагатись їх виконувати, частково володіють цими вміннями 43,48%, не володіють уміннями 15,76% студентів, важко було відповісти 14,30% студентів (табл. 3.3.35).

Результати відповідей студентів також показали, що 38,92% респондентів вважають, що юрист повинен здійснювати професійну діяльність на основі розвиненої правосвідомості, правового мислення та правової культури, частково погоджуються з цією думкою 41,02%, не погоджуються 8,09% студентів, важко було відповісти 11,97% студентів (табл. 3.3.36). Прикметно, що переважна більшість респондентів вважають, що юрист повинен

здійснювати професійну діяльність на основі розвиненої правосвідомості, правового мислення та правової культури.

Водночас відповіді 17,86 % респондентів свідчать, що вони володіють вміннями орієнтуватися в нетипових ситуаціях, самостійно робити висновки та аналізувати їх, частково володіють цими вміннями 52,11% студентів, не володіють 11,95%, а важко було відповісти 18,08% студентів (табл. 3.3.37). Отже, переважна більшість студентів дала ствердну відповідь.

Аналіз же даних щодо того, наскільки особисто респонденти спроможні здійснювати попереджувально-профілактичні заходи за місцем проживання, навчання неповнолітніх, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, з метою недопущення вчинення ними правопорушень та усунення причин та умов, які можуть до цього призвести, свідчить про те, що з 452 студентів повністю спроможні робити це тільки 5,62% студентів, частково спроможні 37,60%, не спроможні 24,78% студентів, а важко було відповісти 32,00% студентів (табл. 3.3.38). Отже, тільки 5,62% студентів спроможні здійснювати попереджувально-профілактичні заходи за місцем проживання, навчання неповнолітніх, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, з метою недопущення вчинення ними правопорушень та усунення причин та умов, які можуть до цього призвести.

Разом з тим відповіді 11,24% респондентів свідчать, що студенти особисто спроможні здійснювати службові перевірки та вносити свої пропозиції в установах пенітенціарної системи України, частково спроможні 40,36% студентів, не спроможні 15,60%, важко ж було відповісти 32,80% студентам (табл. 3.3.39). Таким чином, третина студентів, а саме 40,36% респондентів, частково спроможні здійснювати службові перевірки та вносити свої пропозиції в установах пенітенціарної системи України.

Аналіз же даних щодо особистої підготовленості респондентів до висвітлення в регіональних засобах масової інформації проведення профілактичних заходів у пенітенціарній системі України свідчать про те, що з 452 студентів повністю підготовлені до цього 11,20%, частково підготовлені

49,45% студентів, не підготовлені 7,03%, а важко було відповісти 32,31% студентів (табл. 3.3.40). Отже, тільки незначна кількість респондентів повністю підготовлені до висвітлення в регіональних засобах масової інформації проведення профілактичних заходів у пенітенціарній системі України.

Для з'ясування окремих аспектів готовності майбутніх юристів до діяльності в пенітенціарній системі України нами було проведено анкетування викладачів вищих навчальних закладів, в яких здійснюється підготовка таких фахівців. В анкетуванні брали участь 92 викладача, зокрема 22 викладача Національного університету «Острозька академія», 18 викладачів навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, 12 викладачів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, 16 викладачів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, 14 викладачів Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет», 10 викладачів Львівського торговельно-економічного університету (у квітні 2016 Львівську комерційну академію перейменували нині Львівський торговельно-економічний університет).

Анкета для викладачів вищих навчальних закладів щодо виявлення стану готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України подана в додатку И.

Результати анкетування показали: 80,17% викладачів вважають, що з позиції сьогодення існує гостра потреба здійснювати у вищих навчальних закладах України підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, частково так вважають 14,50%, так не вважають 3,18% викладачів, важко було відповісти 2,15% викладачів. Отже, для нашого дослідження важливим є той факт, що 80,17% викладачів вважають, що нині нагальною є потреба здійснювати в українських вишах підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України (рис. 3.7).

Водночас запитання про те, чи задоволені викладачі науково-методичною літературою, підручниками і навчальними посібниками, необхідними для

підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, виявило, що з 92 опитаних респондентів повністю задоволеними є незначна кількість викладачів – 6,66%, частково задоволені 32,44% респондентів, не задоволені 57,38% опитаних, а важко відповісти було 4,56% викладачам.

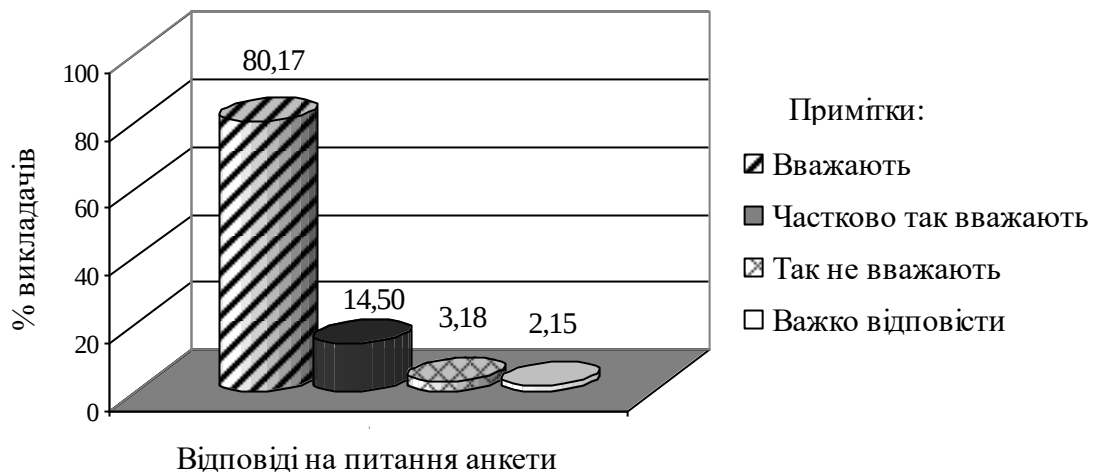

Рис. 3.7. Розподіл відповідей викладачів щодо необхідності здійснювати у вищих навчальних закладах України підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України (%)

Отже, дуже мала кількість опитаних викладачів, лише 6,66%, задоволені науково-методичною літературою, підручниками та навчальними посібниками, необхідними для підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Відповіді ж викладачів на наступне запитання розподілились таким чином: з 92 викладачів 11,28% вважають, що дисципліни, які передбачені навчальним планом, дають студентам необхідний рівень знань та вмінь для майбутньої професійної діяльності в Державній пенітенціарній службі України, частково так вважають 65,18% респондентів, не підтримують цю думку 12,29%, а важко було відповісти 11,25% викладачів. Отже, лише 11,28% викладачів вважають, що дисципліни, які передбачені навчальним планом, дають студентам необхідний рівень знань та вмінь для майбутньої професійної

діяльності в Державній пенітенціарній службі України.

Разом з тим аналіз відповідей про те, чи вважають викладачі, що використання традиційних форм навчальної діяльності (лекційні, практичні, семінарські заняття) повністю підготують студентів до майбутньої професійної діяльності в пенітенціарній системі України, свідчить: з 92 опитаних викладачів 5,90% вважають, що так, частково погоджуються з цим 65,95% викладачів, не погоджуються 21,84%, а важко було відповісти 3,88% викладачів. Отже, лише 5,90% викладачів вважають, що використання традиційних форм навчальної діяльності повністю підготують студентів до майбутньої професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Відповіді ж про те, чи використовують викладачі тестування студентів з метою педагогічної діагностики сформованості рівня підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, розподілились таким чином: з 92 викладачів використовують тестування студентів 17,20% викладачів, частково використовують 64,97%, не використовують тестування 7,52% викладачів, а важко було відповісти 10,31% викладачів.

Прикметним є те, що спрямовують свої зусилля на розробку та видання власної навчально-методичної літератури, необхідної для підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, 7,40% викладачів, частково спрямовують 65,37%, не спрямовують 23,76% викладачів, важко було відповісти 3,47% викладачів. Отже, лише 7,40% викладачів спрямовують свої зусилля на розробку та видають власні навчально-методичні матеріали, необхідні для підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Дещо подібними є показники з наступного запитання: з 92 викладачів 4,52% спрямовують свої зусилля на організацію та проведення олімпіад, турнірів і конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт зі студентами на тематику, пов'язану з пенітенціарною системою, частково спрямовують 67,59%, не спрямовують 20,90% викладачів, а важко було відповісти 4,92%

викладачів. Як видно, тільки 4,52% викладачів організовують і проводять олімпіади, турніри та конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт зі студентами на тематику, пов'язану з пенітенціарною системою.

Одночасно спонукають студентів до підготовки власних презентацій на теми, пов'язані з професійною діяльністю в пенітенціарній системі України, 5,47% викладачів, частково спонукають 49,18%, не спонукають 41,23% викладачів, а важко було відповісти 3,19% викладачів. Зауважимо, що, на нашу думку, підготовка студентами презентацій на теми, пов'язані з професійною діяльністю в пенітенціарній системі України, підвищує інтерес до обраної спеціальності.

Кілька запитань анкети було присвячено активним методам навчання. Зокрема, результати відповідей викладачів щодо використання дискусії з метою підвищення якості підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України розподілились таким чином: з 92 викладачів використовують дискусії 11,96%, частково використовують 65,81%, не використовують 21,28% викладачів, а 3,33% викладачів важко було відповісти.

За допомогою анкетування викладачів було також встановлено, що з метою підвищення якості підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України використовують ділові ігри 8,53% викладачів, частково використовують 21,98% викладачів, не використовують 61,49% викладачів, важко ж було відповісти 7,25% викладачів.

Аналіз даних про те, чи використовують викладачі тренінги з метою підвищення якості підготовки майбутніх юристів до роботи в Державній пенітенціарній службі України, показав: 4,74% викладачів використовують тренінги, 36,63% частково використовують, 45,77% не використовують, а важко було відповісти 10,43% респондентів.

Водночас відповіді про те, чи використовують викладачі метод аналізу критичних випадків з метою підвищення якості підготовки майбутніх юристів до роботи в Державній пенітенціарній службі України, показали, що метод аналізу використовують 1,80% викладачів, частково використовують 6,95%

викладачів, не використовують 67,40%, а важко було відповісти 23,86% викладачів. Отже, дуже незначна кількість респондентів використовують метод аналізу критичних випадків з метою підвищення якості підготовки майбутніх юристів до роботи в Державній пенітенціарній службі України.

Ситуативні ж завдання професійного спрямування у процесі підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України використовують 7,56% викладачів, частково їх використовують 58,06%, не використовують 24,54%, а важко було відповісти 8,64%. Як видно, тільки 7,56% респондентів повністю використовують ситуативні завдання професійного спрямування у процесі підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

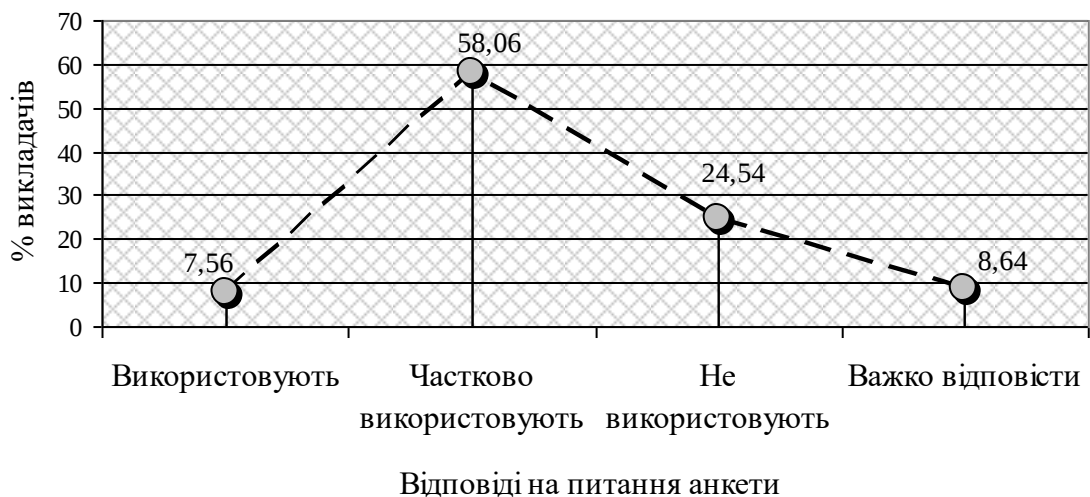

Рис. 3.8 Розподіл відповідей викладачів про використання ситуативні завдання професійного спрямування у процесі підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України (%)

Таким чином, серед новітніх педагогічних технологій, які використовують викладачі вищих навчальних закладів при підготовці майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, найменш популярним є метод аналізу критичних випадків з метою підвищення якості підготовки майбутніх юристів до роботи в Державній пенітенціарній службі України використовують 1,80% викладачів.

Разом з тим, 23,58% викладачів вважають, що впровадження в навчальний процес інтерактивних технологій, зокрема кейс-технологій, спрямованих на всебічне самовдосконалення особистості студента, впливає на підвищення рівня підготовки майбутніх юристів до роботи в Державній пенітенціарній службі України, частковим такий вплив визнають 63,49% викладачів, не підтримують цю думку 7,09%, а важко було відповісти 5,83% опитаних.

Аналіз же відповідей викладачів про те, чи організовують вони зустрічі студентів з працівниками Державної пенітенціарної служби України виявив, що організовують такі зустрічі 6,52% викладачів, частково організовують 31,17% викладачів, не організовують 60,51% опитаних, а важко було відповісти 5,13% викладачів. Отже, 60,51% опитаних не організовують зустрічі студентів з працівниками Державної пенітенціарної служби України.

Відповіді ж про те, наскільки респонденти використовують у навчальному процесі мультимедійні засоби навчання з метою підвищення якості підготовки майбутніх юристів до роботи в Державній пенітенціарній службі України, свідчать, що МЗН використовують 6,69% викладачів, частково їх використовують 59,63%, не використовують МЗН 26,26%, а важко було відповісти 6,24% опитаних. Як видно, лише 6,69% викладачів використовують у навчальному процесі мультимедійні засоби навчання з метою підвищення якості підготовки майбутніх юристів до роботи в Державній пенітенціарній службі України.

Одночасно 67,77% викладачів вважають, що обов'язково необхідно залучати студентів випускних курсів до практичної правозастосовної діяльності в юридичній клініці для підвищення якості підготовки майбутніх юристів до роботи в Державній пенітенціарній службі України, частково підтримують цю думку 24,63%, не підтримують її 2,87%, важко ж було відповісти 4,73% викладачів. Як видно, переважна більшість респондентів вважають, що необхідно обов'язково залучати студентів випускних курсів до практичної правозастосовної діяльності в юридичній клініці для підвищення якості

підготовки майбутніх юристів до роботи в Державній пенітенціарній службі України.

Разом з тим, для з'ясування особливостей підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України нами було проведено анкетування працівників Державної пенітенціарної служби, в яких проходять практичну підготовку майбутні юристи та працюють випускники напряму підготовки та спеціальності «Правознавство».

Анкета та кількість працівників пенітенціарної служби, які взяли участь в анкетуванні щодо виявлення готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, подані в додатку К.

В опитуванні взяли участь 61 працівник пенітенціарної служби, у тому числі 14 працівників Управління Державної пенітенціарної служби у Волинській області, 12 працівників Маневицької виправної колонії (№ 42), 10 працівників Ковельської виховної колонії, 9 працівників Луцького слідчого ізолятора, 8 працівників Цуманської виправної колонії (№ 84), 8 працівників підрозділів Кримінально-виконавчої інспекції Волинської області.

Отже, з думкою про те, що з позиції сьогодення існує гостра потреба здійснювати у вищих навчальних закладах України підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, погодилися 75,65% працівників, частково погодилися 18,53%, не погодилися 2,58% працівників, важко ж було відповісти 3,24% опитаних. Таким чином, переважна більшість опитаних працівників, а саме 75,65%, вважають, що з позиції сьогодення очевидна нагальна потреба здійснювати у вищих навчальних закладах України підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України (рис. 3.9).

Водночас результати відповідей респондентів про те, чи задоволені вони підготовкою до професійної діяльності, яку проявили студенти-практиканти, майбутні юристи, свідчать, що повністю задоволені 18,06% опитаних, частково задоволені 68,71 %, не задоволені 6,51% працівників, а важко було відповісти 6,71% опитаних. Отже, тільки 1/5 частина працівників задоволені підготовкою

студентів-практикантів, майбутніх юристів, до професійної діяльності в Державній пенітенціарній службі України.

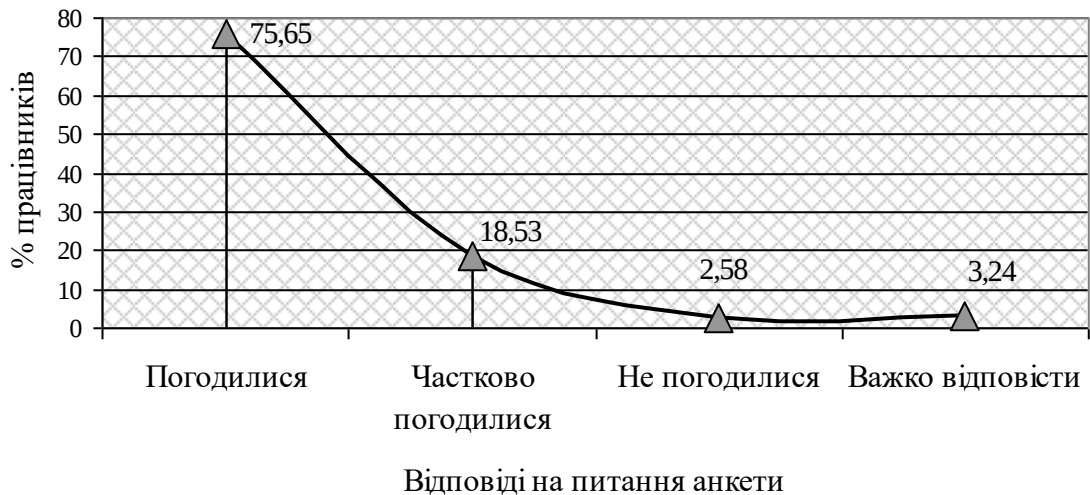

Рис. 3.9. Розподіл відповідей працівників щодо необхідності здійснювати у вищих навчальних закладах України підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України (%)

Результати ж відповідей респондентів про те, чи задоволені вони знаннями, які проявили студенти-практиканти, майбутні юристи, у процесі їх професійної підготовки, показали, що повністю задоволені 18,43% опитаних, частково задоволені 67,53%, не задоволені 7,71% працівників, важко ж було відповісти – 6,33% опитаних. Таким чином, тільки 18,43% опитаних задоволені знаннями, які отримали студенти-практиканти, майбутні юристи, у процесі їх професійної підготовки.

Аналіз відповідей респондентів про те, чи задоволені вони вміннями, які отримали студенти, майбутні юристи, під час проходження практики, що з 61 опитаних працівників повністю задоволені 5,14%, частково задоволені 69,90%, не задоволені 19,31%, а важко було відповісти 5,65% опитаних. Отже, лише 5,14% опитаних задоволені вміннями, які виявили студенти, майбутні юристи, під час проходження практики (рис. 3.10).

Одночасно аналіз відповідей, на запитання, наскільки Ви згодні з думкою, що підготовка юристів до роботи в Державній пенітенціарній службі України

повинна здійснюватись як у відомчих, так і в інших вищих навчальних закладах, показав, що з 61 працівника пенітенціарної служби повністю згодні з цією думкою 62,55% опитаних, згодні частково 20,93%, не згодні 14,44%, а важко було відповісти 2,08% респондентів..

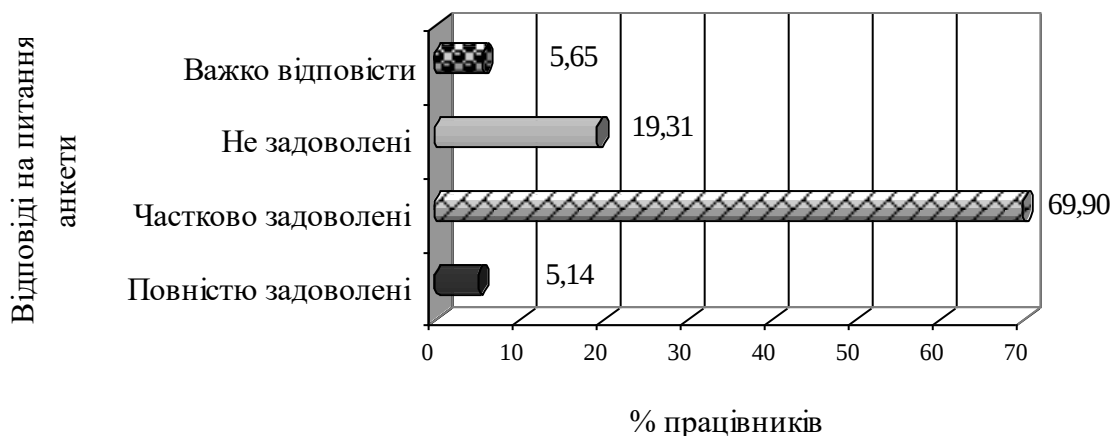

Рис. 3.10. Розподіл відповідей працівників про рівень задоволення вміннями, які отримали студенти-практиканти, майбутні юристи, у процесі їх професійної підготовки (%)

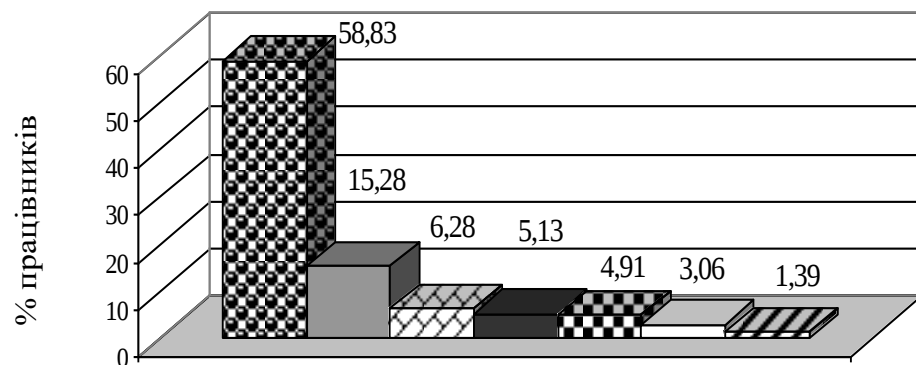
Таким чином, переважна більшість працівників згідна з думкою, що підготовка юристів до роботи в Державній пенітенціарній службі України повинна здійснюватись у вищих навчальних закладах різного підпорядкування.

Принагідно підкреслимо, що в результаті анкетування з'ясовано: найвищий показник серед працівників пенітенціарної служби щодо питання підготовки майбутніх юристів до роботи в Державній пенітенціарній службі України у відомчих та інших вищих навчальних закладах має Управління Державної пенітенціарної служби у Волинській області – 100% опитаних.

Важливою також є думка працівників Державної пенітенціарної служби у Волинській області, опитаних щодо надання переваги тим чи іншим навчальним дисциплінам під час підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України. Результати опитування працівників свідчать, що у процесі підготовки майбутніх юристів до

професійної діяльності в пенітенціарній системі України, на їхню думку, доцільно надавати перевагу вивченню таких дисциплін: кримінальне право (5,13 %), кримінально-процесуальне право (6,28%), кримінально-виконавче право (58,83%), кримінологія (5,13%), криміналістика (3,06%), судова психіатрія (1,39%), актуальні проблеми кримінально-виконавчого права (15,28%). юридична клініка (4,91%).

Отже, своєрідний рейтинг дисциплін, вивченню яких, на думку працівників Державної пенітенціарної служби у Волинській області, слід надавати перевагу під час підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, виглядає таким чином: кримінально-виконавче право (58,83%), актуальні проблеми кримінально-виконавчого права (15,28%), кримінально-процесуальне право (6,28%), кримінальне право та кримінологія (5,13%), юридична клініка (4,91%), криміналістика (3,06%), судова психіатрія (1,39%) (рис. 3.11).

Відповіді на питання анкети

Примітки:

- Кримінально-виконавче право
- Актуальні проблеми кримінально-виконавчого права
- Кримінально-процесуальне право
- Кримінальне право та кримінологія
- Юридична клініка
- Криміналістика
- Судова психіатрія

Рис. 3.11. Розподіл відповідей працівників державної пенітенціарної служби щодо вивчення дисциплін, яким слід надавати особливу перевагу для підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України (%)

Зауважимо, що найвищий показник серед працівників Державної пенітенціарної служби у Волинській області належить Цуманській виправній колонії (№ 84). Зокрема, її працівники вважають, що під час підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України доцільно, передусім, надавати перевагу вивченню дисципліни кримінально-виконавче право (100%).

Отже, аналіз сучасного стану підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, здійснений на основі опитування 452 студентів, 92 викладачів та 61 працівника пенітенціарної служби, у яких проходять практичну підготовку майбутні юристи. Він свідчить про те, що проблема формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України є надзвичайно актуальною і потребує додаткового дослідження. Оновлення змісту та використання ефективних форм і методів підготовки забезпечить формування готовності майбутнього юриста до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, здатності застосовувати європейські методи корекції поведінки засуджених і забезпечувати ефективне функціонування національної правової системи виховання, зокрема, і суспільства, в цілому.

3.2. Діагностичний інструментарій для моніторингу рівнів сформованості підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України

Для здійснення ефективного моніторингу за формуванням готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у державній пенітенціарній системі було розроблено діагностичний інструментарій, до якого увійшли визначені нами критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

На нашу думку, готовність студентів до професійної діяльності в пенітенціарній системі можна визначити за мотиваційним, когнітивним,

операційно-діяльнісним та особистісним критеріями. Критерії дозволяють визначити рівні сформованості через відповідні показники, що проявляються у навчальній та практичній діяльності студентів.

Зокрема мотиваційний критерій дозволяє визначити рівень сформованості мотивації майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України. Показником цього критерію є захопленість професією юриста; позитивною мотивацією та розумінням соціальної значущості професійної діяльності у пенітенціарній системі країни; прагнення до саморозвитку та самовдосконалення; наявність у майбутніх юристів системи особистісних сенсів, інтересів та позитивної мотивації щодо організації професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

При цьому низький рівень характеризується не вираженою захопленістю професією юриста; позитивною мотивацією та розумінням соціальної значущості професійної діяльності у пенітенціарній системі країни; прагнення до саморозвитку та самовдосконалення; системою особистісних сенсів, позитивної мотивації, ціннісних орієнтацій, які потрібні для організації професійної діяльності в пенітенціарній системі України. Для середнього рівня характерна відносно усталена вираженість захопленістю професією юриста; позитивною мотивацією та розумінням соціальної значущості професійної діяльності у пенітенціарній системі країни; прагнення до саморозвитку та самовдосконалення; системою особистісних сенсів, позитивної мотивації, ціннісних орієнтацій студентів. А високий рівень характеризується яскраво вираженою захопленістю професією юриста; позитивною мотивацією та розумінням соціальної значущості професійної діяльності у пенітенціарній системі країни; прагнення до саморозвитку та самовдосконалення; системою особистісних сенсів, позитивної мотивації, ціннісних орієнтацій студентів, необхідних для організації професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

За когнітивним критерієм можна визначати рівень оволодіння майбутніми юристами знаннями з організації професійної діяльності в

пенітенціарній системі України. Показником же є наявність у студентів сукупності знань про організацію професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

На основі вивчення літератури, власного викладацького досвіду викладацької, а також опитування студентів був створений орієнтовний перелік основних складових необхідної бази знань, які, на нашу думку, сприятимуть оновленню цілей, методів, засобів, організаційних форм, змісту формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Отже, ця база знань передбачає наявність: 1. Знання про систему органів та установ, які виконують кримінальні покарання в Україні; 2. Знання про нагляд і контроль за виконання кримінальних покарань; 3. Знання про правовий статус засуджених; 4. Знання про міжнародні стандарти поведінки із засудженими та попередньо ув'язненими особами; 5. Знання про процес виправлення і ресоціалізація засуджених; 6. Знання нормативно-правових документів, що регламентують професійну діяльність юриста; 7. Знання про міжнародне співробітництво з пенітенціарних питань виконання покарань в інших країнах; 8. Знання про виконання покарань; 9. Знання про участь громадськості у виправленні та ресоціалізації засуджених.

Когнітивний критерій теж дозволяє визначити три рівні професійної готовності. Низький рівень характеризується розрізненими, несистематизованими знаннями про організацію професійної діяльності в пенітенціарній системі України. Середній рівень – відносно сформованими знаннями про організацію професійної діяльності в пенітенціарній системі України. Високому рівню властиві глибокі, систематизовані знання про організацію професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

За операційно-діяльнісним критерієм можна визначити рівень сформованості умінь і навичок майбутніх юристів щодо організації та здійснення професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Показником цього критерію є наявність у студента прогностичних,

проектувальних, конструктивних, організаційних і комунікативних умінь та навичок з організації та здійснення професійної діяльності в пенітенціарній системі.

Прогностичні вміння – це вміння прогнозувати зміни, труднощі, проблемні ситуації, а також розширювати свій кругозір, поповнювати знання, необхідні для формування готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі країни. Рівень сформованості прогностичних умінь проявляється у процесі визначення цілей, здатності налаштовувати себе на їх реалізацію; під час аналізу та прогнозування наслідків своєї професійної діяльності, використанні інформації; у процедурах визначення правової проблеми, яка потребує врегулювання, та перспектив її вирішення в умовах чинного законодавства.

Проектувальні вміння полягають у здатності планувати професійну діяльність в державній пенітенціарній системі. Вони, передусім, розвиваються під час практики в юридичній клініці. Виробнича практика передбачає відпрацювання практичних умінь і навичок щодо тлумачення та використання правового інструментарію (законів й інших правових актів), які дозволять здійснювати наглядові, соціальні, виховні та профілактичні заходи, що застосовуються до засуджених з метою повернення їх до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві.

Рівень сформованості проектувальних умінь унаочнюється при застосуванні нормативних актів з різних галузей права, веденні відповідної документації, де мають правильно та повно відображатися результати юридичної діяльності, у тому числі, при складанні процесуальних документів, що належать до сфери управління пенітенціарної системи.

Конструктивні вміння полягають у спроможності вибирати оптимальні прийоми і засоби навчання з дисциплін «Організація судових та правоохоронних органів», «Кримінально-виконавче право», «Основи юридичної клінічної практики», «Виконання покарань в установах виконання покарань», а також у відборі та дозуванні навчального матеріалу щодо

ефективного здійснення професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Рівень сформованості конструктивних умінь увиразнюється при виборі оптимальних форм, методів та прийомів навчання з урахуванням загальних особистих цілей формування готовності до здійснення професійної діяльності в державній пенітенціарній системі.

Організаційні вміння спираються на здатність організовувати свою працю відповідно до завдань навчально-виховного процесу вищого навчального закладу. Рівень сформованості організаційних умінь проявляється в управлінні колективом і спроможності активізувати персонал у процесі вирішення тих чи інших поставлених завдань.

Комунікативні вміння передбачають використання різних механізмів формування міжособистісних стосунків. Той чи інший рівень сформованості комунікативних умінь визначається за стратегією поведінки в конфліктних ситуаціях, засамостійністю розроблення нової стратегії поведінки в певному напрямку, за здатністю забезпечити дотримання вимог трудового розпорядку та здійснювати розподіл функціональних обов'язків між працівниками.

Низький рівень сформованості комунікативних умінь характеризується задовільними прогностичними, проектувальними, конструктивними, організаційними та комунікативними вміннями й навичками щодо організації та проведення професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Середньому рівню властивий достатній прогностичний, проектувальний, конструктивний, організаційний та комунікативний вміння й навички щодо організації та проведення відповідної професійної діяльності.

Для високого рівня характерні досконалі прогностичні, проектувальні, конструктивні, організаційні та комунікативні вміння та навички з організації та проведення професійної діяльності в пенітенціарній системі країни.

Особистісний критерій дозволяє визначити рівень сформованості організаторських і комунікативних умінь майбутніх юристів, необхідних для проведення професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Показником цього критерію є наявність таких умінь, та рівень їх розвитку.

При цьому низький рівень характеризуються нерозвинутими організаторськими і комунікативними умінь студентів, необхідними для професійної діяльності в пенітенціарній системі. Середній рівень – недостатньо розвинутими організаторськими і комунікативними уміннями студентів, що необхідні для відповідної професійної діяльності. А для високого рівня характерні розвинуті організаторські та комунікативні уміннями студентів, які потрібні для здійснення професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Таким чином, можна комплексно схарактеризувати рівні сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Для низького рівня характерні не виражена захопленість професією юриста; позитивна мотивація та розумінням соціальної значущості професійної діяльності у пенітенціарній системі країни; прагнення до саморозвитку та самовдосконалення; наявність у майбутніх юристів системи особистісних сенсів, інтересів та позитивної мотивації щодо організації професійної діяльності в пенітенціарній системі України; розрізнені, несистематизовані знання про організацію професійної діяльності в пенітенціарній системі країни; задовільні прогностичні, проектувальні, конструктивні, організаційні та комунікативні уміння й навички організації та проведення професійної діяльності в державній пенітенціарній системі; нерозвинуті організаторські та комунікативні уміння студентів, які необхідні для професійної діяльності в державній пенітенціарній системі.

Середній рівень характеризується вираженою захопленістю професією юриста; позитивна мотивація та розумінням соціальної значущості професійної діяльності у пенітенціарній системі України; прагнення до саморозвитку та самовдосконалення; наявність у майбутніх юристів системи особистісних сенсів, інтересів та позитивної мотивації щодо організації професійної діяльності в пенітенціарній системі України; базовими знаннями про

організацію професійної діяльності в пенітенціарній системі України; достатніми прогностичними, проектувальними, конструктивними, організаційними та комунікативними вміннями та навичками щодо організації та проведення професійної діяльності в державній пенітенціарній системі; недостатньо розвинутими організаторськими і комунікативними вміннями студентів, необхідними для здійснення професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Високий рівень готовності характеризується яскраво вираженою захопленістю професією юриста; позитивна мотивація та розумінням соціальної значущості професійної діяльності у пенітенціарній системі України; прагнення до саморозвитку та самовдосконалення; наявність у майбутніх юристів системи особистісних сенсів, інтересів та позитивної мотивації щодо організації професійної діяльності в пенітенціарній системі України; глибокими, ґрунтовними знаннями про організацію відповідної професійної діяльності; досконаліми прогностичними, проектувальними, конструктивними, організаційними та комунікативними вміннями й навичками з організації та здійснення професійної діяльності в пенітенціарній системі України; розвинутими організаторськими і комунікативними вміннями студентів, необхідними для професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Принагідно зазначимо, що допомогти викладачам і студентам визначити рівні сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі має відповідна комп'ютерна програма.

Розроблений діагностичний інструментарій було покладено в основу створення алгоритму комп'ютерної програми «СКЛ: Моніторинг рівнів сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України», створеної нами у співавторстві з професором Р. П. Карпюком та інженером-програмістом О. М. Лінчуком.

Підкреслимо, що для роботи з комп'ютерною програмою необхідно мати відповідне технічне забезпечення (процесор 700MHz і більше; відеоадаптер обсягом від 32 Мб; 50 Мб вільного місця на вінчестері) та програмне

забезпечення (будь-яку версію операційної системи Windows).

Отже, для запуску програми на комп'ютері слід запустити файл SKL.exe з флеш-носія або вінчестера. Програма розрахована для тестування груп студентів до 120 осіб.

Програма складається з декількох блоків опитування:

- методика виявлення мотивації досягнень (за Ю.М. Орловим);
- тестові завдання для оцінювання рівня сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України за когнітивним критерієм;
- картка для самооцінювання рівня сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України за операційно-діяльнісний критерієм;
- тест для визначення рівня здатності майбутніх юристів приймати рішення (тест В. Т. Шатун);
- опитувальник для з'ясування сформованості організаторських і комунікативних умінь майбутніх юристів (КОЗ-1).

Одразу після запуску програми відкривається головне вікно (рис. 3.12).

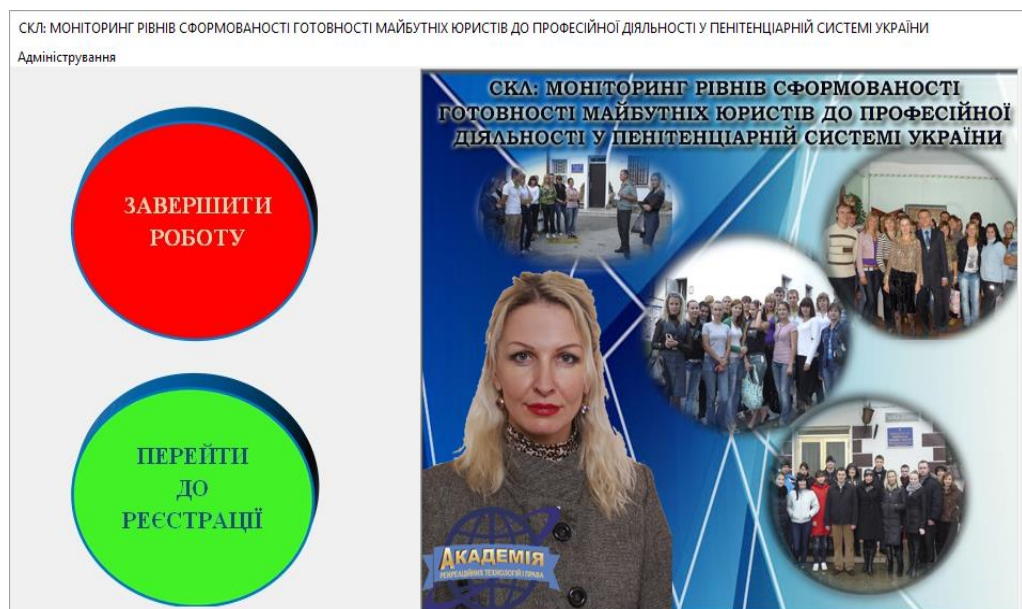

Рис. 3.12. Головне вікно програми

Для того, щоб розпочати тестування, необхідно натиснути кнопку

«ПРОДОВЖИТИ». (Вийти можна, натиснувши кнопку «ЗАВЕРШИТИ РОБОТУ».)

Після цього студент потрапляє на форму реєстрації особистих даних, у вибір групи і початку (або кінця) тестування (рис. 3.13). Після здійснення вибору необхідно натиснути кнопку «Продовжити».

Рис. 3.13. Режим вибору групи і початку або кінця тестування

Наступним кроком є вибір тесту (рис. 3.14). Студент може обрати за власним бажанням, в якому порядку проходити тестування. Після здійснення вибору – натиснути кнопку з назвою потрібного тесту.

Рис. 3.14. Вікно вибору тесту

У програмі передбачено контроль за введенням даних у поля. При порожньому полі запуск тестування не відбувається. Після здійснення вибору – натиснути кнопку «ПРОДОВЖИТИ». Таким чином, упродовж усіх етапів реєстрації контролюється введення даних (рис. 3.15).

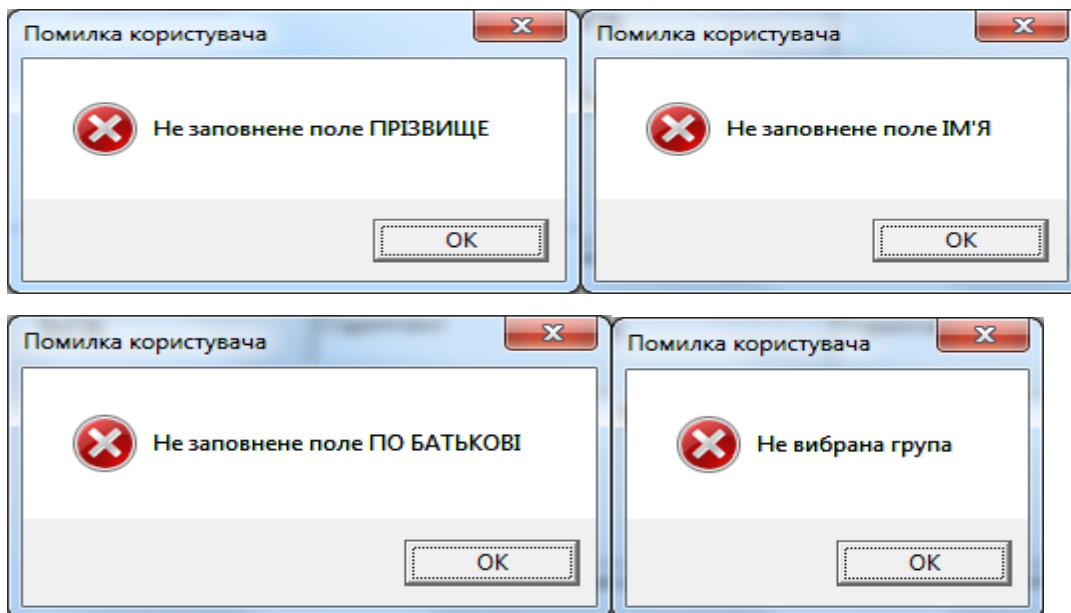

Рис. 3.15. Контроль за введенням даних

Наступний етапом є тестування. Перед безпосереднім тестуванням з'являється вікно того тесту, який був вибраний при реєстрації. Студент обирає відповідь, яка на його думку є правильною і натискає кнопку «ПРОДОВЖИТИ» (рис. 3.16).

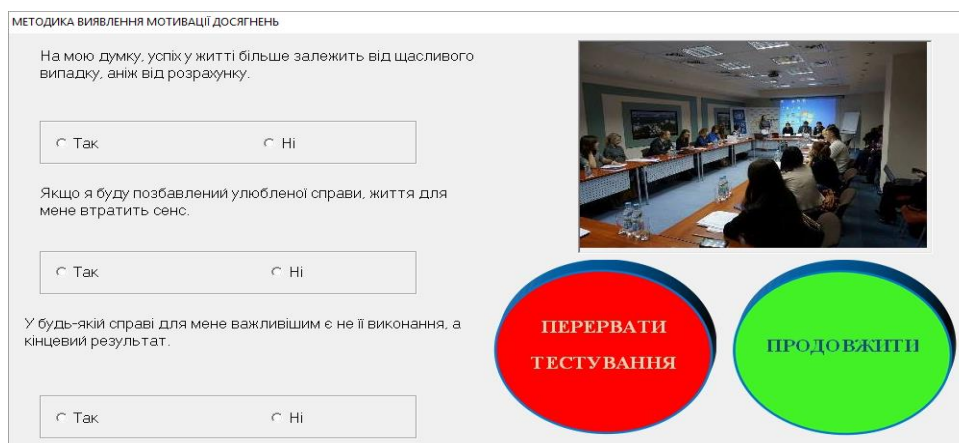

Рис. 3.16. Вікно тестування

У разі, якщо користувач передумав, програмою передбачено переривання тестування (рис. 3.17).

Рис. 3.17. Перервати тестування

Після відповіді на останні запитання кнопка «ПРОДОВЖИТИ» завершує тестування. Усі відповіді студента обробляються та визначається рівень (рис. 3.18).

Рис. 3.18. Завершення тесту

Натиснення на кнопку «ПРОДОВЖИТИ» поверне студента до

можливості вибору іншого тесту. Таким чином, студент проходить всі наявні тести в цій програмі.

Водночас для викладача передбачено окремий адміністративний доступ для перегляду статистики та результатів.

Таким чином, розроблений діагностичний інструментарій, необхідний для моніторингу за рівнями сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України. До нього увійшли критерії (мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та особистісний), показники і рівні (низький, середній, високий) сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України. Для здійснення моніторингу розроблено комп'ютерну програму «СКЛ: Моніторинг рівнів сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України», яка дозволяє визначити рівні сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, сприяючи, одночасно, впровадженню Державної програми інформатизації, зокрема у вищих навчальних закладах.

3.3. Аналіз результатів педагогічного експерименту

Формувальний етап педагогічного експерименту здійснювався впродовж 2012–2016 навчальних років.

На формувальному етапі педагогічного експерименту брали участь студенти набору Національного університету «Острозька академія», які входили до контрольної групи ($n = 73$ осіб), та студенти набору Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ та студенти Приватного вищого навчального закладу «Академія рекреаційних технологій і права», які входили до експериментальної групи ($n = 76$ осіб).

Слід зазначити, що студенти контрольної групи навчалися за традиційною системою підготовки. У підготовку студентів експериментальної

групи впроваджувалися виявлені і теоретично обґрунтовані педагогічні умови формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

На рисунку 3.19 подано результати педагогічного експерименту щодо оцінювання за мотиваційним критерієм сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

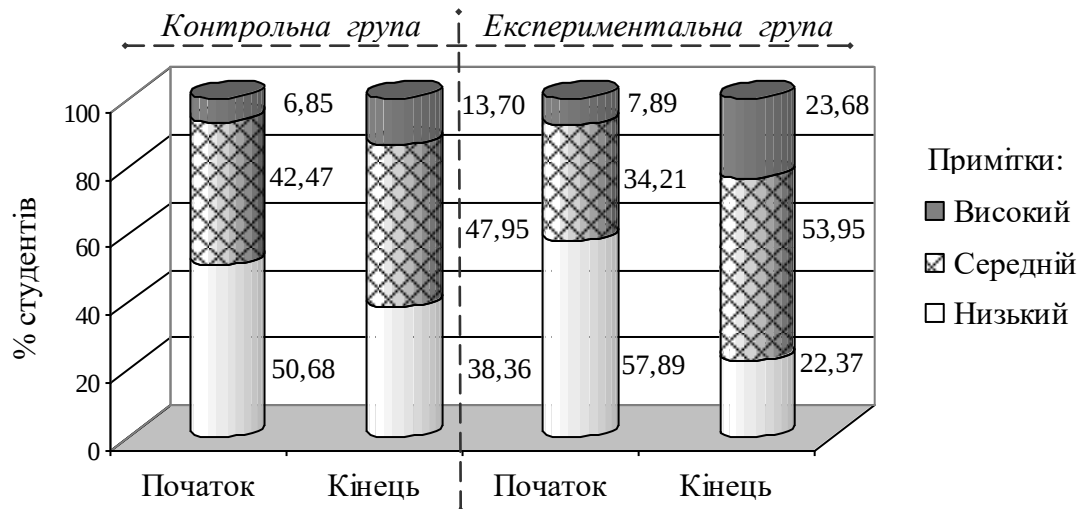

Рис. 3.19. Розподіл за мотиваційним критерієм рівнів сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України (%)

На початок педагогічного експерименту аналіз отриманих результатів у контрольній групі дозволяє нам стверджувати, що за мотиваційним критерієм високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України мали 6,85% студентів, середній рівень— 42,47% студентів, низький рівень – 50,68% студентів.

У контрольній групі на кінець педагогічного експерименту за мотиваційним критерієм високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України мали 13,70% студентів, середній рівень— 47,95% студентів, низький рівень – 38,36% студентів.

В експериментальній групі на початок педагогічного експерименту за

мотиваційним критерієм високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України високий рівень мали 7,89% студентів, середній рівень– 34,21% студентів, низький рівень – 57,89% студентів.

В експериментальній групі на кінець педагогічного експерименту за мотиваційним критерієм високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України мали 23,68% студентів, середній рівень– 53,95% студентів, низький рівень – 22,37% студентів).

Варто зазначити, що в експериментальній групі кількість студентів, які мали за мотиваційним критерієм високий та середній рівні готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, збільшилась відповідно на 15,79% і 19,74%, тоді як у контрольній групі таке збільшення склало 6,85% і 5,48% відповідно. Кількість студентів, які за мотиваційним критерієм мали низький рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, зменшилась в експериментальній групі – на 35,52%, на відміну від контрольної групи – на 12,32%.

Нами встановлено відсутність істотних відмінностей (при $t=1,61$) на початку педагогічного експерименту між середніми величинами ($12,77 \pm 0,33$), які характеризують за мотиваційним критерієм сформованість готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України студентів контрольної групи і середніми величинами ($13,62 \pm 0,41$), які характеризують за мотиваційним критерієм сформованість готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України студентів експериментальної групи.

Тоді, як відмічено достовірну відмінність (при $t=3,95$) на кінець педагогічного експерименту між середніми величинами ($13,71 \pm 0,4$), які характеризують за мотиваційним критерієм сформованість готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України студентів контрольної групи і середніми величинами ($16,20 \pm 0,49$), які характеризують за

мотиваційним критерієм сформованість готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України студентів експериментальної групи.

Отже, на кінець педагогічного експерименту за мотиваційним критерієм у студентів експериментальної групи встановлено порівняно з контрольною групою достовірно вищий рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

На рисунку 3.20 подано розподіл за когнітивним критерієм рівнів сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

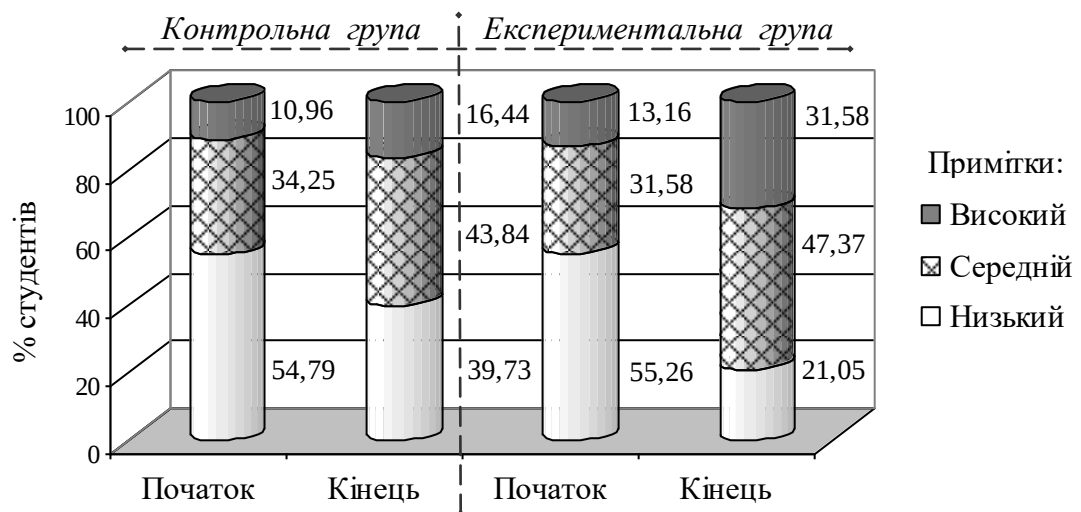

Рис. 3.20. Розподіл за когнітивним критерієм рівнів сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України (%)

У контрольній групі на початок педагогічного експерименту за когнітивним критерієм високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України мали 10,96% студентів, середній рівень— 34,25% студентів, низький рівень – 54,79% студентів.

Аналіз отриманих результатів показав, що за когнітивним критерієм у контрольній групі на кінець педагогічного експерименту високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі

Українимали 16,44% студентів, середній рівень– 43,84% студентів, низький рівень – 39,73% студентів.

Отже, спостерігаємо, що за когнітивним критерієм у контрольній групі кількість студентів, які мали високий та середній рівні сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, збільшилась відповідно на 5,58% і 9,59%. Кількість студентів, які за когнітивним критерієм мали низький рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, зменшилась на 15,06%.

В експериментальній групі на початок педагогічного експерименту за когнітивним критерієм високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України мали 13,16 студентів, середній рівень– 31,58% студентів, низький рівень – 55,26% студентів.

В експериментальній групі на кінець педагогічного експерименту за когнітивним критерієм високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України мали 31,58% студентів, середній рівень– 47,37% студентів, низький рівень – 21,05% студентів.

Аналіз отриманих результатів дозволяє нам стверджувати, що за когнітивним критерієм в експериментальній групі кількість студентів, які мали високий та середній рівні сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, збільшилась відповідно на 18,42% і 15,79%. Кількість студентів, які мали за когнітивним критерієм низький рівень сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, зменшилась на 34,21%.

Нами встановлено відсутність істотних відмінностей (при $t=1,78$) на початку педагогічного експерименту між середніми величинами ($24,56 \pm 0,79$), які характеризують за когнітивним критерієм сформованість готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України студентів контрольної групи і середніми величинами ($26,58 \pm 0,79$), які характеризують за когнітивним критерієм сформованість готовності до професійної діяльності в

пенітенціарній системі України студентів експериментальної групи.

Тоді, як відмічено достовірну відмінність (при $t=3,85$) на кінець педагогічного експерименту між середніми величинами ($26,62 \pm 0,83$), які характеризують за когнітивним критерієм сформованість готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України студентів контрольної групи і середніми величинами ($31,14 \pm 0,82$), які характеризують за когнітивним критерієм сформованість готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України студентів експериментальної групи.

Отже, на кінець педагогічного експерименту за когнітивним критерієм у студентів експериментальної групи порівняно зі студентами контрольної групи встановлено достовірно вищий рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

На рисунку 3.21 подано розподіл за операційно-діяльнісним критерієм рівнів сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

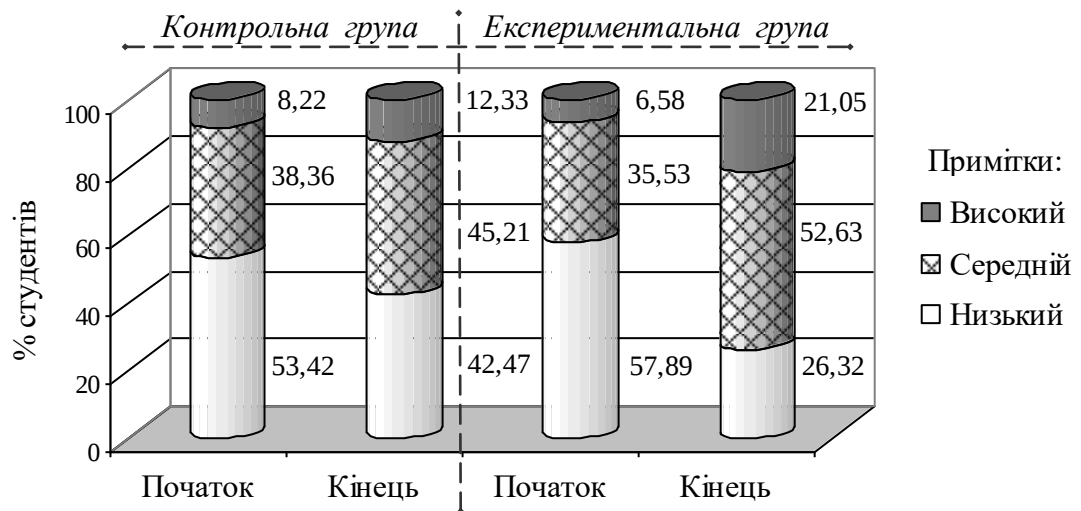

Рис. 3.21. Розподіл за операційно-діяльнісним критерієм рівнів сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України (%)

На початок педагогічного експерименту за операційно-діяльнісним критерієм у контрольній групі високий рівень сформованості готовності до

професійної діяльності в пенітенціарній системі України мали 8,22% студентів, середній рівень – 38,36% студентів, низький рівень – 53,42% студентів.

У контрольній групі на кінець педагогічного експерименту за операційно-діяльнісним критерієм високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України мали 12,33% студентів, середній рівень – 45,21% студентів, низький рівень – 42,47% студентів.

Проаналізувавши результати педагогічного дослідження ми можемо констатувати, що у контрольній групі кількість студентів, які мали за операційно-діяльнісним критерієм високий та середній рівні сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, збільшилась відповідно на 4,11% і 6,85%. Кількість студентів, які мали за операційно-діяльнісним критерієм низький рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, зменшилась на 10,95%.

В експериментальній групі на початок педагогічного експерименту за операційно-діяльнісним критерієм високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України мали 6,58% студентів, середній рівень – 35,53% студентів, низький рівень – 57,89% студентів.

В експериментальній групі на кінець педагогічного експерименту за операційно-діяльнісним критерієм високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України за операційно-діяльнісним критерієм мали 21,05% студентів, середній рівень – 52,63% студентів, низький рівень – 26,32% студентів.

Отже, в експериментальній групі кількість студентів, які мали за операційно-діяльнісним критерієм високий та середній рівні сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, збільшилась відповідно на 14,47% і 17,10%. Кількість студентів, які мали за операційно-діяльнісним критерієм низький рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України за операційно-діяльнісним критерієм, зменшилась на 31,57%.

Спостерігається відсутність істотних відмінностей (при $t=1,6$) на початку педагогічного експерименту між середніми величинами ($39,88 \pm 0,39$), які характеризують за операційно-діяльнісним критерієм сформованість готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України студентів контрольної групи і середніми величинами ($40,78 \pm 0,37$), які характеризують за операційно-діяльнісним критерієм сформованість готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України студентів експериментальної групи.

Нами встановлено достовірну відмінність (при $t=3,69$) на кінець педагогічного експерименту між середніми величинами ($40,85 \pm 0,42$), які характеризують за операційно-діяльнісним критерієм сформованість готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України студентів контрольної групи і середніми величинами ($43,26 \pm 0,50$), які характеризують за операційно-діяльнісним критерієм сформованість готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України студентів експериментальної групи.

Отже, на кінець педагогічного експерименту у студентів експериментальної групи встановлено за операційно-діяльнісним критерієм порівняно зі студентами контрольної групи достовірно вищий рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

На рисунку 3.22 подано розподіл рівнів сформованості здатності приймати рішення студентів, які входили до контрольної та експериментальної груп.

У контрольній групі на початок педагогічного експерименту високий рівень сформованості здатності приймати рішення мали 9,59% студентів, середній рівень – 26,03% студентів, низький рівень – 64,38% студентів.

У контрольній групі на кінець педагогічного експерименту високий рівень сформованості здатності приймати рішення мали 12,33% студентів,

середній рівень– 36,99% студентів, низький рівень – 50,68% студентів.

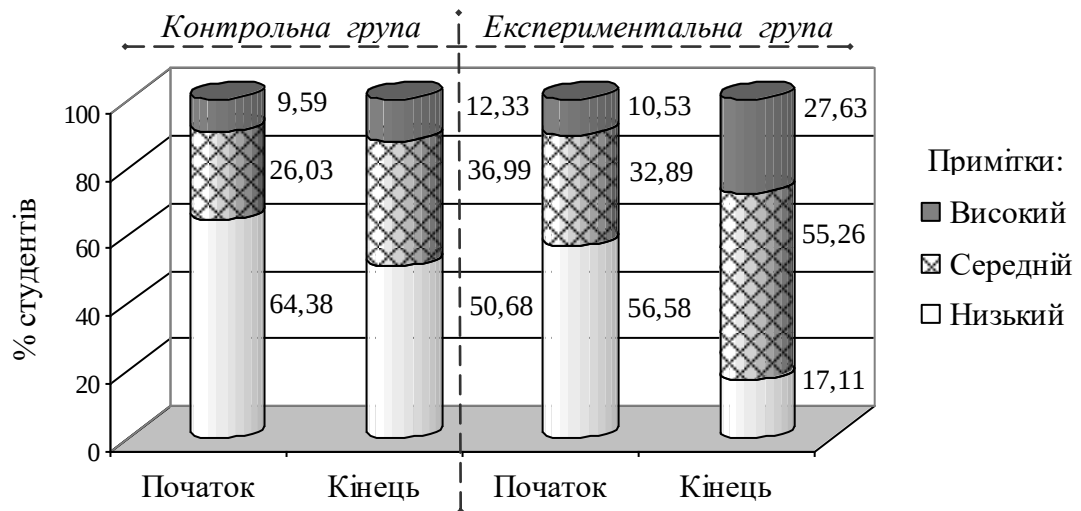

Рис. 3.22. Розподіл рівнів сформованості здатності приймати рішення студентів, які входили до контрольної та експериментальної груп (%)

Спостерігаємо, що у контрольній групі кількість студентів, які мали високий та середній рівні сформованості здатності приймати рішення, збільшилась відповідно на 2,74% і 10,96%. Кількість студентів, які мали низький рівень сформованості здатності приймати рішення, зменшилась на 13,70%.

В експериментальній групі на початок педагогічного експерименту високий рівень сформованості здатності приймати рішення мали 10,53% студентів, середній рівень– 32,89% студентів, низький рівень – 56,58% студентів. В експериментальній групі за сформованістю здатності приймати рішення на кінець педагогічного експерименту високий рівень мали 27,63% студентів, середній рівень– 55,26% студентів, низький рівень – 17,11% студентів.

В експериментальній групі кількість студентів, які мали високий та середній рівні сформованості здатності приймати рішення, збільшилась відповідно на 17,10% і 22,37%. Кількість студентів, які мали низький рівень сформованості здатності приймати рішення, зменшилась на 39,47%.

Спостерігається відсутність істотних відмінностей (при $t=1,53$) на

початку педагогічного експерименту між середніми величинами ($12,51 \pm 0,95$), які характеризують сформованість здатності приймати рішення студентів контрольної групи і середніми величинами ($14,70 \pm 1,06$), які характеризують сформованість здатності приймати рішення студентів експериментальної групи. Нами встановлено достовірну відмінність (при $t=3,87$) на кінець педагогічного експерименту між середніми величинами ($14,74 \pm 1,09$), які характеризують сформованість здатності приймати рішення студентів контрольної групи і середніми величинами ($21,21 \pm 1,24$), які характеризують сформованість здатності приймати рішення студентів експериментальної групи.

Отже, на кінець педагогічного експерименту у студентів експериментальної групи порівняно зі студентами контрольної групи встановлено достовірно вищий рівень сформованості здатності приймати рішення.

На рисунку 3.23 подано розподіл рівнів сформованості організаторських умінь майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, які входили до контрольної та експериментальної груп.

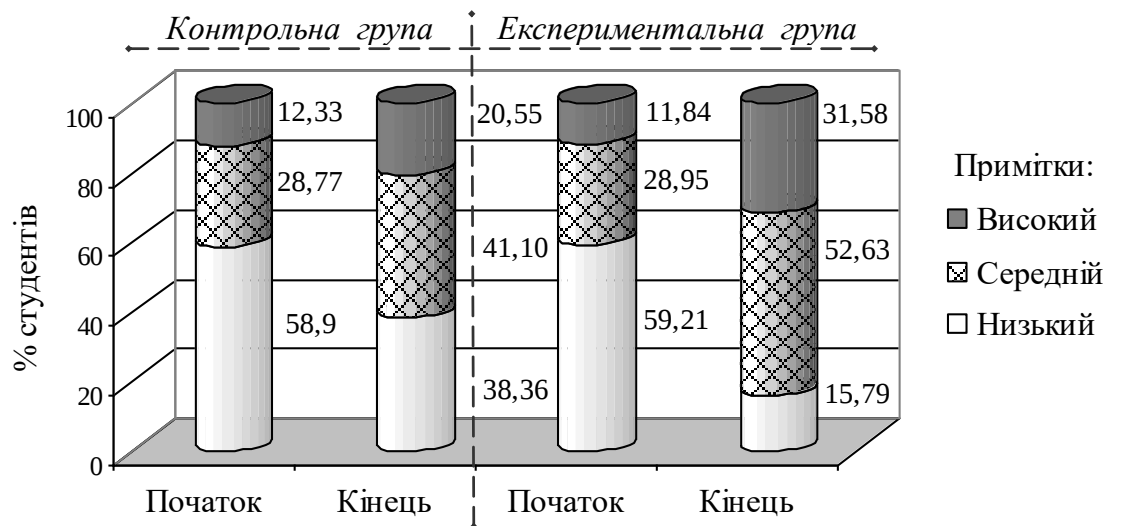

Рис. 3.23. Розподіл рівнів сформованості організаторських умінь майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, які входили до контрольної та експериментальної груп (%)

У контрольній групі на початок педагогічного експерименту високий рівень сформованості організаторських умінь мали 12,33% студентів, середній рівень – 28,77% студентів, низький рівень – 58,90% студентів.

У контрольній групі на кінець педагогічного експерименту високий рівень сформованості організаторських умінь мали 20,55% студентів, середній рівень – 41,10% студентів, низький рівень – 38,36% студентів.

Результати дослідження вказують, що у контрольній групі кількість студентів, які мали високий та середній рівні сформованості організаторських умінь, збільшилась відповідно на 8,22% і 12,33%. Кількість студентів, які мали низький рівень сформованості організаторських умінь, зменшилась на 20,54%.

В експериментальній групі на початок педагогічного експерименту високий рівень сформованості організаторських умінь мали 11,84% студентів, середній рівень – 28,95% студентів, низький рівень – 59,21% студентів.

В експериментальній групі за сформованістю організаторських умінь на кінець педагогічного експерименту високий рівень сформованості організаторських умінь мали 31,58% студентів, середній рівень – 52,63% студентів, низький рівень – 15,79% студентів.

В експериментальній групі кількість студентів, які мали високий та середній рівні сформованості організаторських умінь збільшилась відповідно на 19,74% і 23,68%. Кількість студентів, які мали низький рівень сформованості організаторських здібностей, зменшилась на 43,42%.

Спостерігається відсутність істотних відмінностей (при $t=1,56$) на початку педагогічного експерименту між середніми величинами ($10,66 \pm 0,42$), які характеризують сформованість організаторських умінь студентів контрольної групи і середніми величинами ($11,61 \pm 0,43$), які характеризують сформованість організаторських умінь студентів експериментальної групи.

Нами встановлено достовірну відмінність (при $t=3,62$) на кінець педагогічного експерименту між середніми величинами ($11,68 \pm 0,4$), які характеризують сформованість організаторських умінь студентів контрольної

групи і середніми величинами ($14,14 \pm 0,54$), які характеризують сформованість організаторських умінь студентів експериментальної групи.

Отже, на кінець педагогічного експерименту у студентів експериментальної групи порівняно зі студентами контрольної групи встановлено достовірно вищий рівень сформованості організаторських умінь.

На рисунку 3.24 подано розподіл рівнів сформованості комунікативних умінь майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, які входили до контрольної та експериментальної груп.

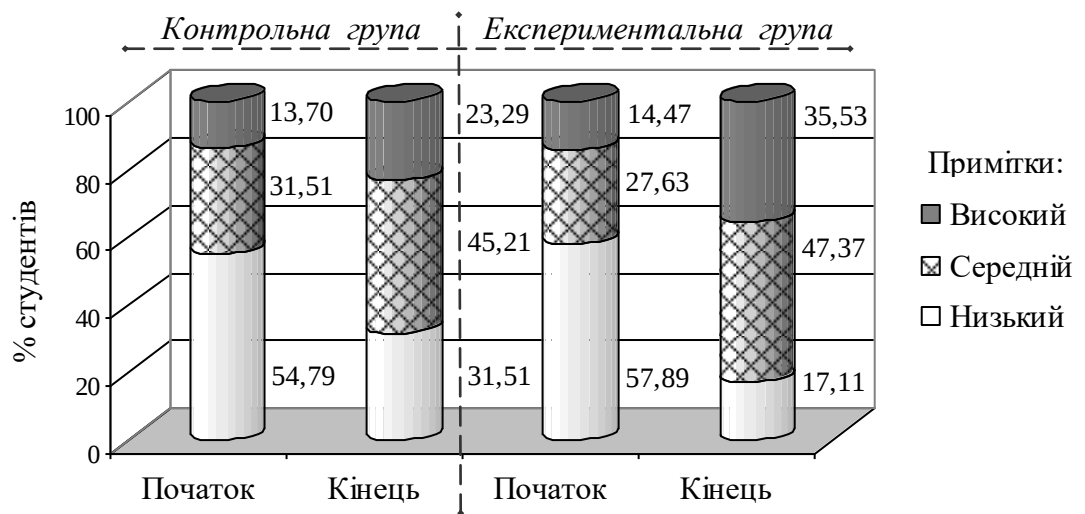

Рис. 3.24. Розподіл рівнів сформованості комунікативних умінь майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, які входили до контрольної та експериментальної групи (%)

Характеризуючи комунікативні вміння майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, які входили до контрольної та експериментальної групи, встановлено, що у контрольній групі на початок педагогічного експерименту високий рівень сформованості комунікативних умінь мали 13,70% студентів, середній рівень– 31,51% студентів, низький рівень – 54,79% студентів.

У контрольній групі на кінець педагогічного експерименту високий рівень сформованості комунікативних умінь мали 23,29% студентів, середній рівень– 45,21% студентів, низький рівень – 31,51% студентів.

Аналіз отриманих результатів на початок педагогічного дослідження дозволяє нам стверджувати, що у контрольній групі кількість студентів, які мали високий та середній рівні сформованості комунікативних умінь, збільшилась відповідно на 9,59% і 13,70%. Кількість студентів, які мали низький рівень сформованості комунікативних умінь, зменшилась на 23,28%.

В експериментальній групі на початок педагогічного експерименту високий рівень сформованості комунікативних умінь мали 14,47% студентів, середній рівень – 27,63% студентів, низький рівень – 57,89% студентів.

В експериментальній групі за сформованістю комунікативних умінь на кінець педагогічного експерименту високий рівень сформованості комунікативних умінь мали 35,53% студентів, середній рівень – 47,37% студентів, низький рівень – 17,11% студентів.

Спостерігаємо, що в експериментальній групі кількість студентів, які мали високий та середній рівні сформованості комунікативних умінь збільшилась відповідно на 21,06% і 19,74%. Кількість студентів, які мали низький рівень сформованості комунікативних умінь, зменшилась на 40,78%.

Спостерігається відсутність істотних відмінностей (при $t=1,52$) на початку педагогічного експерименту між середніми величинами ($10,99 \pm 0,42$), які характеризують сформованість комунікативних умінь студентів контрольної групи і середніми величинами ($11,92 \pm 0,44$), які характеризують сформованість комунікативних умінь студентів експериментальної групи.

Нами встановлено достовірну відмінність (при $t=3,99$) на кінець педагогічного експерименту між середніми величинами ($12,03 \pm 0,39$), які характеризують сформованість комунікативних умінь студентів контрольної групи і середніми величинами ($14,62 \pm 0,51$), які характеризують сформованість комунікативних умінь студентів експериментальної групи.

Отже, на кінець педагогічного експерименту у студентів експериментальної групи порівняно зі студентами контрольної групи встановлено достовірно вищий рівень сформованості комунікативних умінь.

На рисунку 3.25 подано розподіл за особистісним критерієм рівнів сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

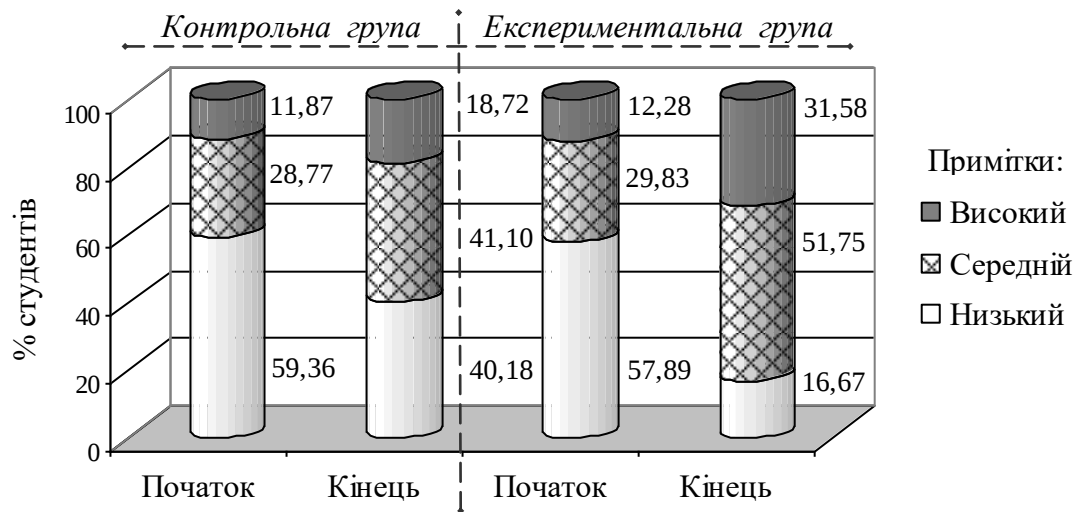

Рис. 3.25. Розподіл за особистісним критерієм рівнів сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України (%)

На початок педагогічного експерименту аналіз отриманих результатів у контрольній групі дозволяє нам стверджувати, що за особистісним критерієм високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України мали 11,87% студентів, середній рівень— 28,77% студентів, низький рівень – 59,36% студентів. У контрольній групі на кінець педагогічного експерименту за особистісним критерієм високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України мали 18,72% студентів, середній рівень— 41,10% студентів, низький рівень – 40,18% студентів.

В експериментальній групі на початок педагогічного експерименту за особистісним критерієм високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України мали 12,28% студентів, середній рівень— 29,83% студентів, низький рівень – 57,89% студентів. В експериментальній групі на кінець педагогічного експерименту за

особистісним критерієм високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України мали 31,58% студентів, середній рівень— 51,75% студентів, низький рівень – 16,67% студентів.

Варто зазначити, що в експериментальній групі кількість студентів, які за особистісним критерієм мали високий та середній рівні готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, збільшилась відповідно на 19,3% і 21,93%, тоді як у контрольній таке збільшення склало 6,85% і 12,33% відповідно. Кількість студентів, які мали за особистісним критерієм низький рівень сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, зменшилась в експериментальній групі на 41,23%, на відміну від контрольної групи – на 19,18%.

Спостерігається відсутність істотних відмінностей (при $t=1,54$) на початку педагогічного експерименту між середніми величинами ($11,38 \pm 0,6$), які характеризують за особистісним критерієм сформованість готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України студентів контрольної групи і середніми величинами ($12,74 \pm 0,64$), які характеризують за особистісним критерієм сформованість готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України студентів експериментальної групи.

Нами встановлено достовірну відмінність (при $t=3,83$) на кінець педагогічного експерименту між середніми величинами ($12,82 \pm 0,63$), які характеризують за особистісним критерієм сформованість готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України студентів контрольної групи і середніми величинами ($16,66 \pm 0,76$), які характеризують за особистісним критерієм сформованість готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України студентів експериментальної групи.

Отже, на кінець педагогічного експерименту за особистісним критерієм встановлено у студентів експериментальної групи порівняно зі студентами

контрольної групи достовірно вищий рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

На рисунку 3.26 подано розподіл рівнів сформованості готовності майбутніх юристів, які входили до контрольної експериментальної груп, до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

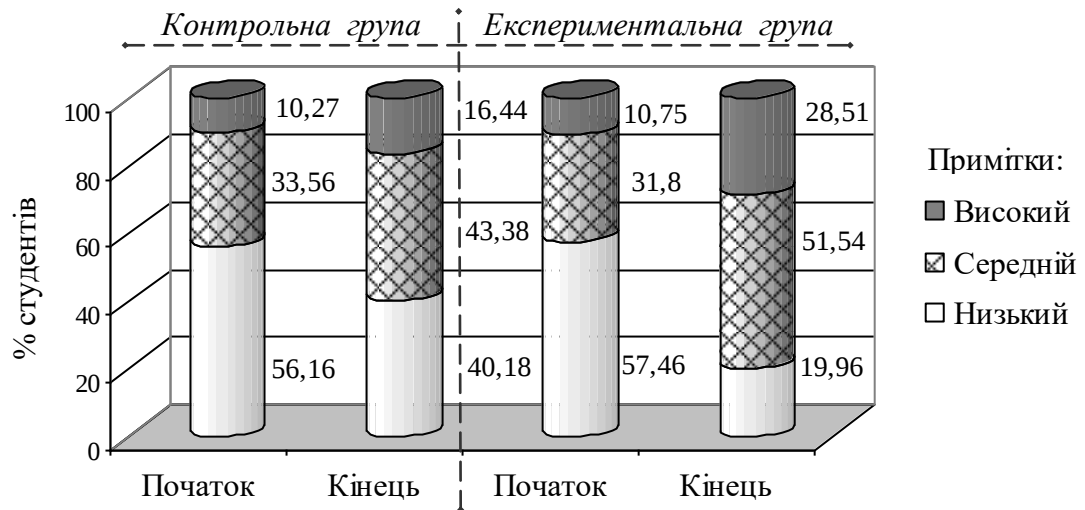

Рис. 3.26. Розподіл рівнів сформованості готовності майбутніх юристів, які входили до контрольної експериментальної груп, до професійної діяльності в пенітенціарній системі України(%)

Досліджуючи рівень сформованості готовності майбутніх юристів, які входили до контрольної експериментальної груп, до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, мивстановили, що у контрольній групі на початок педагогічного експерименту високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності у пенітенціарній системі України мали 10,27% студентів, середній рівень— 33,56% студентів, низький рівень – 56,16% студентів. У контрольній групі на кінець педагогічного експерименту високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності у пенітенціарній системі України мали 16,44% студентів, середній рівень— 43,38% студентів, низький рівень – 40,18% студентів.

В експериментальній групі на початок педагогічного експерименту високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності у

пенітенціарній системі України мали 10,75% студентів, середній рівень – 31,80% студентів, низький рівень – 57,46% студентів.

На кінець педагогічного експерименту в експериментальній групі високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності у пенітенціарній системі України мали 28,51% студентів, середній рівень – 51,54% студентів, низький рівень – 19,96% студентів.

В експериментальній групі кількість студентів, які мали високий та середній рівні сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, збільшилась відповідно на 17,76% і 19,74%. Кількість студентів експериментальної групи, які мали низький рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, зменшилась на 37,50%. У контрольній групі на кінець педагогічного експерименту кількість студентів, які мали високий та середній рівні сформованості готовності до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, збільшилась відповідно на 6,17% і 9,82%, а кількість студентів з низьким рівнем сформованості готовності до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, зменшилась на 15,98%.

Спостерігається відсутність істотних відмінностей (при $t=1,61$) на початку педагогічного експерименту між середніми величинами ($111,36 \pm 3,30$), які характеризують сформованість готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України студентів контрольної групи і середніми величинами ($119,20 \pm 3,51$), які характеризують сформованість готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України студентів експериментальної групи.

Нами встановлено достовірну відмінність (при $t=3,83$) на кінець педагогічного експерименту між середніми величинами ($119,63 \pm 3,54$), які характеризують сформованість готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України студентів контрольної групи і середніми величинами ($140,58 \pm 4,09$), які характеризують сформованість готовності до

професійної діяльності в пенітенціарній системі України студентів експериментальної групи.

Отже, на кінець педагогічного експерименту встановлено у студентів експериментальної групи порівняно зі студентами контрольної групи достовірно вищий рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України

Висновки до третього розділу

Для виявлення стану підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України було проведено анкетування 452 студентів вищих навчальних закладів. В анкетуванні брали участь 92 студенти Національного університету «Острозька академія», 49 студентів Львівської комерційної академії, 90 студентів Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, 88 студентів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, 58 студентів Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет», 75 студентів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. При цьому 29,08% опитаних студентів вказали, що вважають себе повністю підготовленими до майбутньої професійної діяльності у пенітенціарній системі України; 20,83% опитаних студентів вважають, що повністю володіють знаннями про систему органів й установ, які виконують кримінальні покарання в Україні; 17,86% опитаних студентів володіють уміннями орієнтуватися в нетипових ситуаціях, самостійно робити висновки та аналізувати їх 30,69% опитаних студентів повністю володіють знаннями щодо міжнародних стандартів поведінки із засудженими та попередньо ув'язненими особами.

Анкетування 92 викладачів вищезазначених вищих навчальних закладів показало, що 80,17% опитаних викладачів вважають, що на сьогодні нагальною є потреба здійснювати у вітчизняних вищих навчальних закладах підготовку

майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України. Показово, що тільки 5,9% викладачів вважають, що використання традиційних форм навчальної діяльності повністю підготує студентів до майбутньої професійної діяльності в пенітенціарній системі України, а 67,77% опитаних викладачів вважають, що обов'язково необхідно залучати студентів випускних курсів до практичної правозастосовної діяльності в юридичній сфері для підвищення якості підготовки майбутніх юристів до роботи в пенітенціарній системі.

Дані анкетування 61 працівника закладів пенітенціарної служби, зокрема управління Державної пенітенціарної служби у Волинській області, Ковельської виховної колонії, Кримінально-виконавчої інспекції Волинської області, Луцького слідчого ізолятора, Маневецької виправної колонії (№ 42), Цуманської виправної колонії (№ 84) показали, що лише 18,43% опитаних працівників задоволені знаннями, які проявили студенти-практиканти у процесі їх професійної підготовки; 62,55% опитаних працівників згодні з думкою, що підготовка майбутніх юристів до роботи в Державній пенітенціарній службі України повинна здійснюватися, як у відомчих, так і в інших вищих навчальних закладах.

Нами охарактеризовано визначені критерії (мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та особистісний), показники та рівні (високий, середній, низький) сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Високий рівень сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України характеризується яскраво вираженою захопленістю студентами професією юриста, позитивною мотивацією та розумінням соціальної значущості професійної діяльності у пенітенціарній системі України, прагненням до саморозвитку та самовдосконалення; глибокими та ґрунтовними професійно орієнтованими знаннями студентів щодо професійної діяльності у пенітенціарній системі України; досконалим професійно орієнтованими вміннями і навичками з

організації та здійснення професійної діяльності у пенітенціарній системі України; розвинутими організаторськими та комунікативними здібностями студентів, необхідними для професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Педагогічна діагностика здійснювалася на основі комп'ютерної програми, розробленої у співавторстві з Р. П. Карпюком і О. М. Лінчуком «СКЛ: Моніторинг рівнів сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України».

На формувальному етапі педагогічного експерименту брали участь студенти Національного університету «Острозька академія», які входили до контрольної групи ($n = 73$ особи), студенти Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ (зараз – факультет № 2) та студенти Приватного вищого навчального закладу «Академія рекреаційних технологій і права, які входили до експериментальної групи ($n = 76$ осіб).

Студенти контрольної групи навчалися за традиційною системою підготовки, в підготовку студентів експериментальної групи впроваджувалися виявлені і теоретично обґрунтовані педагогічні умови формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

На початок педагогічного експерименту у контрольній групі високий рівень сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України за мотиваційним критерієм високий рівень мали 6,85% студентів, середній рівень – 42,47% студентів, низький рівень – 50,68% студентів; за когнітивним критерієм високий рівень мали 10,96% студентів, середній рівень – 34,25% студентів, низький рівень – 54,79% студентів; за операційно-діяльнісним критерієм високий рівень мали 8,22% студентів, середній рівень – 38,36% студентів, низький рівень – 53,42% студентів; за особистісним критерієм високий рівень мали 11,87% студентів, середній рівень – 28,77% студентів, низький рівень – 59,36% студентів.

На кінець педагогічного експерименту у контрольній групі високий рівень

сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України за мотиваційним критерієм високий рівень мали 13,7% студентів, середній рівень— 47,95% студентів, низький рівень — 38,36% студентів; за когнітивним критерієм мали 16,44% студентів, середній рівень— 43,84% студентів, низький рівень — 39,73% студентів; за операційно-діяльнісним критерієм високий рівень мали 12,33% студентів, середній рівень— 45,21% студентів, низький рівень — 42,47% студентів; за особистісним критерієм високий рівень мали 18,72% студентів, середній рівень— 41,10% студентів, низький рівень — 40,18% студентів.

На початок педагогічного експерименту в експериментальній групі високий рівень сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України за мотиваційним критерієм високий рівень мали 7,89% студентів, середній рівень— 34,21% студентів, низький рівень — 57,89% студентів; за когнітивним критерієм високий рівень мали 13,16 студентів, середній рівень— 31,58% студентів, низький рівень — 55,26% студентів; за операційно-діяльнісним критерієм високий рівень мали 6,58% студентів, середній рівень— 35,53% студентів, низький рівень — 57,89% студентів; за особистісним критерієм високий рівень мали 12,282% студентів, середній рівень— 19,83% студентів, низький рівень — 57,89% студентів.

На кінець педагогічного експерименту в експериментальній групі високий рівень сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України за мотиваційним критерієм високий рівень мали 23,68% студентів, середній рівень— 53,95% студентів, низький рівень — 22,37% студентів; за когнітивним критерієм високий рівень мали 31,58% студентів, середній рівень— 47,37% студентів, низький рівень — 21,05% студентів; за операційно-діяльнісним критерієм високий рівень мали 21,05% студентів, середній рівень— 52,63% студентів, низький рівень — 26,32% студентів; за особистісним критерієм високий рівень мали 31,58% студентів, середній рівень— 51,75% студентів, низький рівень — 16,67% студентів.

Розподіл рівнів сформованості готовності майбутніх юристів, які входили

до контрольної експериментальної груп, до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Факторний аналіз експериментальних даних показав, що за результатами формувального етапу педагогічного експерименту в експериментальній групі структура готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України визначається трьома факторами, що пояснюють 76,46 % сумарної дисперсії ознак. Найбільш значущим структурним компонентом готовності, який формує фактор 1, є особистісний компонент, зокрема його складова, яка характеризує сформованість організаторських і комунікативних здібностей, що пояснює 32,87 % загальної дисперсії. Фактор 2 визначається мотиваційним компонентом і складовою особистісного компонента, яка характеризує сформованість здатності приймати рішення, що пояснюють 22,36 % загальної дисперсії. Фактор 3 обумовлений когнітивним та операційно-діяльнісним компонентами, що пояснюють 21,23 % загальної дисперсії.

Аналіз результатів педагогічного експерименту свідчить про ефективність виявлених і теоретично обґрунтованих педагогічних умов підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Основні наукові положення розділу викладено в опублікованих працях [193; 194; 200; 201; 212, 213; 214].

Список використаних джерел до третього розділу

1. Біленчук П. Д. Підготовка юристів нової генерації. Світовий досвід та реалії українського класичного університету // Віче. 2013. № 22. С. 6–8.
2. Богатирьов І. Г. Доктринальна модель побудови пенітенціарної системи України нового типу (інноваційний проект) [Електронний ресурс] URL: // <http://kvs.gov.ua/zmi/DoktrynalnaModel12032014.pdf>, 2014 (дата звернення: 15.09.2013).
3. Денисова Т. А., Доробалюк О. П. Професійність персоналу

пенітенціарної системи // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Політика в сфері боротьби із злочинністю». Івано-Франківськ, 2014. С. 17–21.

4. Денищик О. І. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх юристів // Педагогічний дискурс. 2008. Вип. 3. С. 85–88.

5. Дука О. А., Григоренко А. М. Роль освіти дорослих в організації нової системи навчання персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2016. № 6. С. 47–55.

6. Посадові кваліфікаційні вимоги до персоналу кримінально-виконавчої інспекції Державної кримінально-виконавчої служби України: затверджені наказом від 08.05.2008 № 115, Державного департаменту України з питань виконання покарань [Електронний ресурс] URL: // <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/index> (дата звернення: 15.09.2013).

7. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23 червня 2005 р. № 2713–IV [Електронний ресурс] URL: // <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.09.2013).

8. Савіщенко В. М. Направление совершенствования организационно–педагогического обеспечения учебно-воспитательного процесса в учебных учреждениях Украины // Международный научно-практический правовой журнал «Закон и Жизнь» (LegalsiViata): 36. науч. трудов / Редкол Л.Л. Арсене. Модова, 2015. Вип. 1/3 (277). С. 92–95.

9. Савіщенко В. М. Організаційне та правове забезпечення освіти і науки в Україні : дис. ... д-ра наук: спец. 12.00.07. «Адміністративне право і процес: фінансове право; інформаційне право». Дніпро, 2016. [Електронний ресурс] URL: // <http://dduvs.in.ua/naukova-diynalist/spetsializovani-vcheni-radi/ogoloshennya> (дата звернення: 17.12.2016).

10. Федоренко О. І. Підготовка майбутніх працівників органів внутрішніх справ до соціальної та виховної роботи з підлітками : дис. ... д-ра наук: 13.00.04. «Теорія та методика професійної освіти». Луганськ, 2008. [Електронний ресурс] URL: // <http://disser.com.ua/content/350554.html> (дата звернення: 15.11.2013).

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове розв'язання актуального наукового завдання щодо підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України. Результати проведеного дослідження засвідчили ефективність розв'язання поставлених завдань і дали підстави для формулювання таких загальних висновків.

1. На основі аналізу стану дослідження проблеми в педагогічній теорії та практичній діяльності вищих навчальних закладів уточнено зміст понять «підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України» та «готовність майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України». Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України розглядається як організований і цілеспрямований процес здійснення науково й методично обґрунтованих заходів вищих навчальних закладів, спрямованих на оволодіння студентами кваліфікацією, яка дозволить їм ефективно працювати в уповноважених органах і установах, що взаємодіють для забезпечення суспільства через ресоціалізацію певних осіб. Готовність майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України розглядається як результат підготовки та інтегроване особистісне утворення, що характеризується наявністю певного комплексу знань законодавства, вмінь і навичок щодо використання правового інструментарію (законів та інших правових актів), а також професійно-особистісних якостей, які дозволять здійснювати наглядові, соціальні, виховні та профілактичні заходи, що застосовуються до засуджених з метою повернення їх до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві.

Аналіз праць вітчизняних і зарубіжних науковців, результати анкетування студентів і викладачів вищих навчальних закладів і працівників закладів

пенітенціарної служби показали, що сучасні підходи до кадрового забезпечення пенітенціарної системи потребують якісного оновлення. Вказано, що особливості підготовки кадрів нової генерації для пенітенціарної системи зумовлені специфікою роботи та принциповою відмінністю від інших професій правової сфери.

2. Теоретично обгрунтовано структуру готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України. Мотиваційний компонент готовності відображає розуміння майбутніми юристами соціальної значущості професійної діяльності в пенітенціарній системі країни та наявність їх позитивної мотивації до цієї роботи; професійні очікування від діяльності в пенітенціарній системі України; позицію відносно себе та власних цілей; визнання себе в якості юриста, який прагне до саморозвитку і самовдосконалення. Когнітивний компонент готовності унаочнює наявність у студента сукупності професійно орієнтованих знань щодо системи органів та установ, які виконують кримінальні покарання в Україні, міжнародних стандартів поведінки із засудженими та попередньо ув'язненими особами і процесом їх ресоціалізації, нормативно-правових документів, що регламентують професійну діяльність юриста. Операційно-діяльнісний компонент готовності передбачає наявність професійно орієнтованих умінь і навичок студентів, які є основою успішної професійної діяльності в державній пенітенціарній системі. Особистісний компонент готовності визначається наявністю здатності приймати рішення та наявністю організаторських і комунікативних здібностей студентів, які дозволять їм ефективно працювати в пенітенціарній системі України.

3. Визначено критерії (мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та особистісний), показники та рівні (високий, середній, низький) сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України. Мотиваційний критерій дозволив визначити рівень сформованості мотивації майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України. Показником цього критерію є захопленість

студентами професією юриста, їх позитивна мотивація та розуміння соціальної значущості професійної діяльності у пенітенціарній системі країни, прагнення до саморозвитку та самовдосконалення. За когнітивним критерієм визначався рівень теоретичної обізнаності майбутніх юристів щодо професійної діяльності у пенітенціарній системі України. Показником цього критерію є наявність сукупності знань студентів щодо професійної діяльності в пенітенціарній системі України. На основі вивчення наукової літератури, власного досвіду викладацької діяльності та результатів анкетування студентів було створено орієнтовний перелік основних складових необхідної бази знань, які сприятимуть оновленню змісту, форм, методів і засобів формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України. Операційно-діяльнісний критерій дозволив визначити рівень оволодіння майбутніми юристами вміннями і навичками щодо організації та здійснення професійної діяльності у пенітенціарній системі України. Показником цього критерію є наявність прогностичних, проектувальних, конструктивних, організаційних і комунікативних умінь і навичок студентів з організації та здійснення професійної діяльності у пенітенціарній системі. Особистісний критерій дозволив з'ясувати рівень сформованості організаторських і комунікативних здібностей майбутніх юристів, необхідних для проведення професійної діяльності у пенітенціарній системі України. Показником цього критерію є наявність організаторських і комунікативних здібностей студентів.

4. Розроблено та науково обґрунтовано модель підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України. Цільовий блок включає мету та завдання, які є основою визначення формування готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України. До теоретико-методологічного блоку моделі входять методологічні підходи (компетентнісний, аксіологічний, системний, діяльнісний, технологічний, акмеологічний, особистісно-орієнтований) і принципи (професійної спрямованості, пріоритетності, системності та послідовності, моделювання діяльності, активності та самостійності, креативності, зв'язку

теорії з практикою). Змістовий блок моделі характеризує зміст навчальних дисциплін «Організація судових та правоохоронних органів» (2 курс), «Кримінально-виконавче право» (3 курс), «Основи юридичної клінічної практики» (4 курс) та «Виконання покарань в установах виконання покарань» (4 курс). Процесуальний блок моделі складається з етапів (інформаційний, діяльнісний та практико-перетворювальний), функцій (освітня, виховна, інтегративна, розвивальна, контрольна, психологічна), форм (лекції, практичні заняття, самостійна й індивідуальна робота, практика, студентська науково-дослідна робота), методів (рольові ігри, участь у громадських слуханнях, дискусії у стилі телевізійного ток-шоу, дебати, тренінги, складання мультимедійних презентацій) і засобів (друкована наочність, тести на паперових і комп'ютерних носіях, електронні посібники, матеріали мультимедійних презентацій). Результативний блок моделі включає структурні компоненти готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, критерії (мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та особистісний), показники та рівні (низький, середній та високий) сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України. Результатом є сформована готовність майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

5. Експериментально перевірено ефективність виявлених і теоретично обґрунтованих педагогічних умов підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, до яких віднесено: інтеграцію навчальних дисциплін з підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України; використання активних методів навчання у суб'єкт-суб'єктній взаємодії викладачів і майбутніх юристів; забезпечення оволодіння майбутніми юристами досвідом професійної діяльності під час проходження практики в юридичній сфері. Після впровадження означених педагогічних умов в експериментальній групі спостерігалось істотне збільшення кількості студентів з високим і середнім

рівнями сформованості готовності до професійної діяльності у пенітенціарній системі України: за мотиваційним критерієм – на 15,79% і 19,74%, тоді, як у контрольній групі таке збільшення склало 6,85% і 5,48%; за когнітивним критерієм – на 18,42% і 15,79%; тоді, як у контрольній групі таке збільшення склало на 5,58% і 9,59%; за операційно-діяльнісним критерієм – на 14,47% і 17,10%; тоді, як у контрольній групі таке збільшення склало 4,11% і 6,85%; за особистісним критерієм – на 19,3% і 21,93%, тоді, як у контрольній групі таке збільшення склало 6,85% і 12,33%. В експериментальній групі спостерігалось також істотне зменшення кількості студентів з низьким рівнем сформованості готовності до професійної діяльності у пенітенціарній системі України: за мотиваційним критерієм – на 35,52%, у контрольній групі – на 12,32%; за когнітивним критерієм – на 34,21%, у контрольній групі – на 15,06%; за операційно-діяльнісним критерієм – на 31,57%, у контрольній групі – на 10,95%; за особистісним критерієм – на 41,23% у контрольній групі – на 19,18%. В експериментальній групі кількість студентів, які мали високий та середній рівні сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, збільшилась відповідно на 17,76% і 19,74% тоді, як у контрольній групі таке збільшення склало на 6,17% і 9,82%. Кількість студентів експериментальної групи, які мали низький рівень сформованості готовності до професійної діяльності в пенітенціарній системі України, зменшилась на 37,50% у контрольній групі – на 15,98%.

Проведене дослідження підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у державній пенітенціарній системі не вичерпує всієї проблеми. Подальшими перспективними напрямками є проведення порівняльних досліджень з проблеми підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України і в прогресивних зарубіжних країнах, удосконалення навчально-методичного забезпечення та застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у вищій юридичній освіті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акмеологический словарь / под ред. : А. А. Деркач. М. : РАГС, 2005. 83 с.
2. Алексеенко В. А. Системный подход к управлению качеством образовательной деятельности вузов России. М. : Национальный институт бизнеса, 2007. 211 с.
3. Алексеева Ж. М. Образ юриста в сучасній європейській культурі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права». К., 2008. 20 с.
4. Алік Н. А. Допрофесійна підготовка майбутніх учителів освітньої галузі «Технологія» в умовах профільного навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика трудового навчання». Чернігів, 2009. 19 с.
5. Андреев А. Л. Копетентностная парадигма в образовании: опыт философско-методологического анализа // Педагогика. № 4. 2005. С. 19–27.
6. Андреев В. И. Педагогика: учебн. курс для творческого саморазвития. Казань : Центр инновационных технологий, 2003. 606 с.
7. Андрущук А. Г. Професійна підготовка юристів у Німеччині: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». К., 2006. 16 с.
8. Ануфрієнко О. А. Професійно-політична культура юриста (філософсько-правовий аналіз): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права». К., 2007. 18 с.
9. Ахмерова Д. Ф. Модель организационно-педагогических условий формирования готовности студентов к педагогическому общению [Электронный ресурс] URL: // <http://publishing-vak.ru/file/archive-pedagogy-2014-3/1-akhmerova.pdf>(дата обращения: 18.10.2013).
10. Бабушкин А. В. Основы социальной работы в пенитенциарных

учреждениях. М. : АКИ, 1996. 324 с.

11. Багрій К. Л. Проблемні лекції як спосіб формування у студентів творчого підходу до навчання // Вісник Чернів. торг.-економ. ін-ту. Економічні науки. 2013. Вип. 3. С. 337–340.

12. Бараш Є. Ю. Нормативно-правове забезпечення управління в державній кримінально-виконавчій службі України // Право і Безпека. 2010. № 5. С. 71–75.

13. Березюк О., Смоляр В. Шляхи модернізації освітньої системи України // Тенденції модернізації національних освітніх систем: зб. наук. пр. / за ред. О. С. Березюк, О. М. Власенко. Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2014. 158 с.

14. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. К., 1998. 204 с.

15. Беляєв С. Б. Технологічний підхід до організації самостійної роботи студента // Наукові записки кафедри педагогіки. 2012. Вип. 30. С. 13–23. [Електронний ресурс] URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN> (дата звернення: 15.09.2013).

16. Біленчук П. Д. Підготовка юристів нової генерації. Світовий досвід та реалії українського класичного університету // Віче. 2013. № 22. С. 6–8.

17. Богатирьов А. І. Окремі питання професійної мотивації персоналу пенітенціарних установ середнього рівня безпеки до виконання своїх службових обов'язків // Право і суспільство. 2012. № 6. С. 162–166.

18. Богатирьов І. Г. Доктринальна модель побудови пенітенціарної системи України нового типу (інноваційний проект) [Електронний ресурс] URL: <http://kvs.gov.ua/zmi/DoktrynalnaModel12032014.pdf>, 2014 (дата звернення: 17.12.2014).

19. Богословская О. П. Мотивация получения высшего образования в контексте выбора профессии. М. : РУДН. Высшее образование в России. 2006. № 5. С. 44–47.

20. Боднарчук О. Г. Кадрове забезпечення діяльності пенітенціарної

системи в Україні: адміністративно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Ірпінь, 2009. 25 с.

21. Бодюл Є. М. Проблеми доктринального визначення поняття «пенітенціарна система» // Науковий вісник Нац. акад. внутр. справ. 2013. № 1. С. 29–35.

22. Бойко Ю. Ю. Формування психологічної готовності майбутніх юристів до професійної діяльності: автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». К., 2008. 21 с.

23. Бондаревская Е. В. Смысл и стратегия личностно-ориентированого воспитания // Педагогика. 2001. № 1. С. 17–25.

24. Бондарева Л. І. Навчальний тренінг як засіб професійної підготовки майбутніх менеджерів організацій в економічних університетах: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». К., 2006. 21 с.

25. Бутиліна О. В., Кудринська А. І. Навчальна практика як чинник професіоналізації студентів // Вісник Харків. нац. Ун-ту внутр. справ. 2015. № 1 (68). С. 182–190.

26. Вайноли Р. Х. Активні методи просвітницької діяльності у профілактиці ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки: посіб. для спец. приймальників-розподільників, притулків для неповнолітніх та виховних колоній / за заг. ред. : Р. Х. Вайноли, Т. Л. Лях. К. : ТОВ «ДКБ «РОТЕКС», 2007. 190 с.

27. Василенко М. Є. Підготовка майбутніх юристів до консультативної діяльності у системі вітчизняної клінічної освіти // Зб. наук. пр. Нац. акад. Держ. прикорд. служби України імені Б. Хмельницького. Серія: Педагогічні та психологічні науки / гол. ред. : Є. М. Потапчук. Хмельницький : НАДПСУ, 2012. № 62. С. 30–34.

28. Василенко М. Є. Структурування поняття готовності студентів юридичних ВНЗ до професійної праці. [Електронний ресурс] URL: //:

http://www.rusnauka.com/6_PNI_2012/Pedagogica/2_102098.doc.htm(дата звернення: 15.09.2013).

29. Василенко М. Є. Структурування та діагностика готовності студентів-правників до консультативної діяльності // Педагогіка та психологія: збірник наукових праць. 2012. Вип. 41. С. 75–85.

30. Васильев В. Л. Юридическая психология. 3-е изд. СПб. : Питер, 2000. 624 с.

31. Вдовин С. А., Позднякова О. К. О структуре готовности юриста к гуманистическому взаимодействию с человеком // Известия Самар. науч. центра РАН. 2011. № 2-6. Т. 13. С. 1293–1297.

32. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. : Ю. С. Шемшученка. К. : Юридична думка, 2007. 992 с.

33. Великий тлумачний словник сучасної української мови / гол. ред. : В. Т. Бусел; ред.-лексик. : В. Т. Бусел, М. Д. Василега-Дерибас, О. В. Дмитрієв [та ін.]. К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

34. Веников В. А. Теория подобия и моделирования. М. : Высшая школа, 1984. 439 с.

35. Ветошкин С. А. Проблемы теории и практики пенитенциарной педагогики // Педагогика. 2003. № 4. С. 36–41.

36. Вилюнас В. Психология развития мотивации. СПб. : Речь, 2006. 458 с.

37. Вишнякова С. М. Профессиональное образование: словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика / С. М. Вишнякова. М. : НМЦ СПО, 1999. 538 с.

38. Вітвицька С. С. Практикум з педагогіки вищої школи: навч. посіб. за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. К. : Центр навчальної літератури, 2005. 396 с.

39. Гагарин Ю. В. Формирование готовности сотрудников исправительных учреждений к воспитательной работе с осужденными: на примере начальников отрядов: дисс... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Государство и право». Казань, 2010. 221 с.

40. Гайдученко С. О. Акмеологічний підхід до формування та розвитку організаційної культури державних службовців // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління. 2013. Вип. 2. С. 131–137.

41. Галай А. О., Дука О. А., Сахнік О. В., Яковець І. С. Огляд іноземної практики підготовки персоналу пенітенціарної системи: науковий аналіз. К. : КНТ, 2015. 48 с.

42. Галай А. О. Основні навчальні компоненти юридичної клінічної освіти: шляхи впровадження клінічного спецкурсу та практики студентів у навчальний процес вищих навчальних закладів в Україні: навчальний посібник. К. : КНТ, 2009. 96 с.

43. Галай А. О. Пенітенціарна юридична клініка // Науковий вісник Ін-ту крим.-викон. служби. 2014. № 1. С. 3–8.

44. Галімска І. І. Структура готовності авіафахівця до здійснення професійної діяльності. [Електронний ресурс] URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/ped/08march2015/38.pdf> (дата звернення: 15.09.2013).

45. Галкина Т. В. Самооценка как процесс решения задач : системный подход. М. : Институт психологии РАН, 2011. 254 с.

46. Геня Б. О. Аксіологічний підхід як основа деонтологічних досліджень // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. 2013. Вип. 6-1(1). С. 9–11.

47. Головка С. Г. Компетентнісний підхід у системі професійної підготовки майбутніх юристів / С. Г. Головка // Правове регулювання економіки. 2013. Вип. 13. С. 139–142. [Електронний ресурс] URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN>(дата звернення: 15.09.2013).

48. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. К. : Либідь, 1997. 376 с.

49. Гончаренко В. Г. Загальна і спеціалізована юридична освіти // Адвокат. 2002. № 2-3. С. 3–5.

50. Горбунова Т. І. Динаміка рівня психологічної готовності студентів

юристів до адвокатської діяльності // Юридична психологія та педагогіка. 2011. № 2 (10). С. 53–58.

51. Гречанюк С. К. Теорія та практика взаємодії органів та установ державної пенітенціарної служби України з державними та неурядовими інституціями: автореф. дис. ... док. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Ірпінь, 2011. 39 с.

52. Гризун Л. Е. Розвиток навчально-пізнавальної активності майбутніх учителів у процесі вивчення дисциплін природничо-наукового циклу за умов їх структурування на засадах інтеграції знань // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. 2012. Вип. 37. С. 60–68.

53. Гриндвальд О. Н. Педагогические условия формирования социально-этической компетентности студентов – будущих юристов // Альманах современной науки и образования. 2009. № 4 (23). Ч. I. С. 61–63.

54. Грудзинская Е. Ю., Марико В. В. Активные методы обучения в высшей школе: учеб.-метод. материалы по программе повышения квалификации «Современные педагогические и информационные технологии». Н. Новгород, 2007. 182 с.

55. Гузій Н. В. Контекстне навчання майбутніх фахівців кримінально-виконавчої служби як інноваційна технологія організації їх психолого-педагогічної підготовки // Сучасна наука – пенітенціарній практиці: зб. матеріалів II Міжнар. практ. конф., Київ, 4 груд. 2014 р. / за ред. : В. П. Тихого, Є. Ю. Бараша. К. : Ін-т крим.-викон. служби, 2014. С. 23–25.

56. Гуманюк Т. Б. Моделювання в педагогічній діяльності // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2010. С. 66–72.

57. Гуменчук А. Й. Готовність до професійної діяльності як мета і результат вищої освіти та фахової підготовки // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: зб. наук. пр. Харків. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди. 2012. Вип. 39. С. 48–56.

58. Гусак П. М. Технологія засвоєння студентами дидактичної теорії. Луцьк : Вид-во ВДУ, 1996. 115 с.

59. Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія. К. : ВІРА-Р, 1999. 506 с.
60. Гусарев С. Д., Карпов О. М. Юридична деонтологія: навч. посіб. К. : [б. в.], 1998. 156 с.
61. Гуцев О. В. Подготовка работников пенитенциарной системы к деятельности по ресоциализации осужденных: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». М., 2012. 31 с.
62. Далдаева Т. И. Применение технологии контекстного обучения для развития профессиональной позиции будущих юристов в вузе [Электронный ресурс] URL: // [http://www.rae.ru/fs/?section=content&op=show_article&article\(дата обращения: 15.09.2013\)](http://www.rae.ru/fs/?section=content&op=show_article&article(дата обращения: 15.09.2013)).
63. Денисова Т. А., Доробалюк О. П. Професійність персоналу пенітенціарної системи // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Політика в сфері боротьби із злочинністю». Івано-Франківськ, 2014. С. 17–21.
64. Денищик О. І. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх юристів // Педагогічний дискурс. 2008. Вип. 3. С. 85–88.
65. Державна пенітенціарна служба України [Електронний ресурс] URL: // [http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/index\(дата звернення: 15.09.2013\)](http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/index(дата звернення: 15.09.2013)).
66. Деркач А. А., Кузнецов Н. В. Акмеология: пути достижения вершин профессионализма. М., 1993. 168 с.
67. Деякі питання утворення Інституту модернізації змісту освіти та Інституту освітньої аналітики: наказ Міністерства освіти і науки України від 17.01.2015 № 31 [Електронний ресурс] URL: // [http://zakon.rada.gov.ua/laws/show\(дата звернення: 23.05.2015\)](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show(дата звернення: 23.05.2015)).
68. Дзюдзь М. С. Адміністративна діяльність установ державної пенітенціарної служби України // Наше право. 2014. № 1. С. 48–52.
69. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. К. : Академвидав, 2004. 352 с.

70. Дубчак Н. С. Юридичні клініки в системі захисту прав і свобод людини і громадянина: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права» К., 2012. 180 с.

71. Дука О. А. Здійснення професійної підготовки пенітенціарного персоналу у відомчих навчальних закладах державної пенітенціарної служби України // Юридична психологія та педагогіка. 2014. № 1. С. 79–90.

72. Дука О. А., Григоренко А. М. Роль освіти дорослих в організації нової системи навчання персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2016. № 6. С. 47–55.

73. Дундюк В. О. Компетентнісний підхід як чинник становлення професійної ідентичності фахівця // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2014. Вип. 34. С. 169–176.

74. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности: дисс. ... док. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». М., 1983. 356 с.

75. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психологические проблемы готовности к деятельности. Минск : Изд-во БГУ, 1976. 176 с.

76. Егоршин А. П. Управление персоналом. Н. Новгород, 2003. 720 с.

77. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. : проф. І. Д. Звереві. К., Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.

78. Енциклопедія освіти / уклад. і голов. ред. В. Г. Кремень. К : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

79. Ермушова Я. В. Педагогические условия формирования профессионально-педагогической компетентности у будущих юристов в процессе их обучения в вузе // Вестник ЧГПУ имени И. Я. Яковлева. 2013. № 4 (80). Ч. 3. С. 50–55.

80. Європейські пенітенціарні правила (Рекомендація № R (2006)2) [Електронний ресурс] URL: // [http:// zakon.rada.gov.ua / laws /show](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show) (дата звернення: 15.09.2013).

81. Єлов В. А. Молібог С. І., Павленко Д. Г. Юридична клініка:

навчальний посібник. К. : Школяр, 2004. 315 с.

82. Жигірь В. І. Інтеграція змісту педагогічної й управлінської підготовки майбутнього педагога як менеджера освіти // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2015. Вип. 41. С. 132–139.

83. Журавський В., Копиленко О. Юридична освіта в Україні: Сучасний стан та напрями вдосконалення // Право України. 2004. № 11. С. 3–6.

84. Заблоцька О. С. Компетентнісний підхід як освітня інновація : порівняльний аналіз // Вісник Житомир. держ. Ун-ту. Серія : Педагогічні науки. Вип. 40. 2008. С. 63–68.

85. Заблоцька О. С. Компетентність, кваліфікація, компетенція як ключові категорії компетентнісної парадигми вищої освіти // Вісник Житомир. держ. Ун-ту. Серія : Педагогічні науки. Вип. 39. 2008. С. 52–56.

86. Завальна Ж. В. Старянський М. В. Професійні навички юриста: навчальний. посібник. Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. 160 с.

87. Задояний М. Т., Оксьом І. Г. Сучасні підходи щодо модернізації юридичної освіти в Україні // Публічне право. 2012. № 4 (8). С. 276–284.

88. Зарукина Е. В. Логинова Н. А. , Новик М. М. Активные методы обучения: рекомендации по разработке и применению: учеб.-метод. пособие. СПб. : СПбГИЭУ, 2010. 59 с.

89. Зеленська О. П. Ціннісно-діяльнісний підхід у культурологічній підготовці фахівців у ВНЗ МВС України // Вісник Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2012. № 22(3). С. 152–159.

90. Зінченко С. А. Формування повноцінної системи підготовки пенітенціарного персоналу – головна умова практичних змін у Державній пенітенціарній службі України [Електронний ресурс] URL: // www.minjust.gov.ua (дата звернення: 15.09.2013).

91. Ильин В. А., Кудрявцев В. В. Новый вид обучения в вузе и школе – мультимедийные лекции (на примере спецкурса «Нобелевские премии по физике») // Зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту. Серія педагогічна: Проблеми дидактики фізики та шкільного підручника фізики в світлі сучасної

освітньої парадигми. Кам'янець-Подільський : РВД Кам'янець-Поділ. держ. ун-ту, 2006. Вип. 12. С. 43–46.

92. Іванова О. В. Соціально-психологічна адаптація курсантів у вищому закладі освіти МВС як етап професійного становлення майбутніх співробітників пенітенціарної системи: автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.06 «Юридична психологія». К., 1999. 16 с.

93. Інформаційна система «Конкурс» України [Електронний ресурс]. URL: <http://www.vstup.info>(дата звернення: 15.09.2013).

94. Калашник Н. Г. Впровадження Болонського процесу у систему підготовки працівників Державної кримінально-виконавчої служби України // Зб. наук. пр. Військ. ін.-ту Київ. нац. Ун-ту імені Т. Шевченка. Вип. 20. К. : ВІКНУ, 2009. С. 216–220.

95. Катречко С. Л. Знание как сознательный феномен // Что значит знать? М., 1999. С. 67-69.

96. Киливник В. М. Рольова гра як один з методів активного навчання студентів іноземній мові [Електронний ресурс] URL: <http://mp2.umo.edu.ua/wpcontent/uploads/2012/04>(дата звернення: 15.09.2013).

97. Кіт В. В., Голубятніков В. Т. Імітаційне моделювання управління системою контролю у Збройних силах України: системний підхід та методи побудови // Ефективність державного управління. 2013. Вип. 35. С. 156–164.

98. Климов Е. А. Пути в профессионализм (психологический взгляд). М. : МПСИ; Флинта, 2003. 320 с.

99. Кобець О. В. Особливості категоріальної структури правосвідомості юриста: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.06 «Юридична психологія». Харків, 2007. 19 с.

100. Коваленко Д. В. Зародження й розвиток освітніх правовідносин як передумова становлення права в галузі освіти // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2013. Вип. 28. С. 175–183.

101. Ковтуненко Л. В. Педагогические условия профессионально-

педагогического становления сотрудников службы исполнения наказаний в ведомственном образовательном учреждении: дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 ««Общая педагогика, история педагогики и образования»». Воронеж : РГБ, 2007. [Электронный ресурс] URL: <http://bibldis.narod.ru/2009/26.htm> (дата обращения: 15.09.2013).

102. Кожедуб О. В. Акмеологічний підхід до організації самостійної роботи курсантів вищого військового навчального закладу // Зб. наук. пр. Військового ін-ту Київ. нац. Ун-ту імені Тараса Шевченка. 2013. Вип. 44. С. 197–201.

103. Козак Л. В. Структурно-компонентна модель підготовки майбутнього викладача дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності // Педагогічний процес: теорія і практика. 2013. Вип. 2. С. 98–110.

104. Колеснікова С. М. Інтеграція як дидактичний засіб оновлення змісту освіти в початкових класах // Педагогічний дискурс. 2011. Вип. 9. С. 173–176.

105. Коломоєць Т. О. Використання активних методів навчання при підготовці майбутніх юристів // Проблеми вдосконалення підготовки юристів: професійні та морально-етичні аспекти : зб. матеріалів наук.-метод. конф., Київ, жовтень 2008 р.; редкол. : В. Ф. Опришко та ін. К. : КНЕУ, 2008. С. 37–41.

106. Кондрашова Л. В. Методика подготовки будущего учителя к педагогическому взаимодействию с учащимися: учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов. М. : Прометей, 1990. 160 с.

107. Кононенко С. В., Кузьміна В. Ю. Мотиваційні складові розвитку правосвідомості майбутніх юристів // Проблеми сучасної психології. 2013. Вип. 22. С. 249–260.

108. Концепція розвитку вищої юридичної освіти в Україні: проект. [Електронний ресурс] URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3358> (дата звернення: 15.09.2013).

109. Коробова Е. В. Формирование познавательной активности студентов экономических специальностей средствами игровых технологий: автореф. дис.

... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». М., 2003. 28 с.

110. Короткий словник логіко-юридичних термінів / уклад. Л. А. Циганчук [та ін.]. Рівне : Тетіс , 2005. 116 с.

111. Котикова О. М. Практико-зорієнтована психолого-педагогічна підготовка майбутніх юристів: монографія. К. : КНЕУ, 2010. 343 с.

112. Котикова О. М. Рольові технології у психолого-педагогічній підготовці майбутніх юристів на основі навчання через практику // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія. Збірник статей. Ялта : РВВ КГУ, 2010. Вип. 27. Ч.1. С.140–148.

113. Краевский В. В., Бережнова Е. В. Методология педагогики: новый этап: учеб пособие для вузов. М.: Академия, 2006. 393 с.

114. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 лип. 2003 р. № 1129–IV [Електронний ресурс] URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>(дата звернення: 15.09.2013).

115. Куликова О. Активні методи навчання в підготовці книгознавчого профілю // Вісник Книжкової палати. 2014. № 2. С. 1–4.

116. Курочкина М. Н. Формирование профессиональной готовности будущих юристов к работе в учреждениях социальной защиты населения: дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». М., 2006. 172 с.

117. Кучинська О. Г., Прис М. В. Особистісно орієнтований підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2013. Вип. 34. С. 169–174.

118. Леонова С. Проблеми реформування вищої юридичної освіти в контексті Сорбонсько-Болонського процесу [Електронний ресурс] URL: <http://webcache.googleusercontent.com>(дата звернення: 15.09.2013).

119. Лоджук М. Т. Понятие и назначение юридической клиники // Междунар. науч.-практ. правовой журнал «Legea si Viata» («Закон и жизнь»).

2013. № 11/2 (263). С. 158–164.

120. Лоджук М. Юридична клініка в системі освіти та професійної підготовки правників // Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави : матеріали Міжнар. щоріч. наук. конф. молодих вчених, аспір. і студ., присвяченої пам'яті видатних вчених-юристів П. О. Недбайла, О. В. Сурілова, В. В. Копейчикова, Одеса, 26-27 листопада 2010 р. Одеса : Фенікс, 2010. С. 126–128.

121. Лоджук М. Т. Правове регулювання діяльності юридичних клінік в Україні: загальнотеоретичне дослідження: дис. ... на здобуття наукового ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права». Одеса, 2014. 220 с.

122. Луговая О. М. Педагогические условия формирования профессиональной готовности специалистов по социальной работе с военнослужащими и членами их семей (на материалах Ставропольского края): дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Ставрополь, 2004. 192 с.

123. Мальцева Н. Карунова Л. Общение педагогов с помощью интерактивных методов // Дошкольное воспитание. 2003. № 3. С. 90–93.

124. Маньгора В. В. Болонський процес і професійна підготовка юристів // Педагогічний дискурс. 2013. Вип. 14. С. 298–303.

125. Манько В. М. Теоретичні та методичні основи ступеневого навчання майбутніх інженерів-механіків сільськогосподарського виробництва: дис. ... док. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Тернопіль, 2005. 528 с.

126. Марчук О. А. Формирования профессионально-личностной готовности сотрудников исправительных учреждений к взаимодействию с осужденными: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». Рязань, 2015. 216 с.

127. Мелентьев М. П. Пенитенциарные системы зарубежных стран : учеб.-практ. пособ. / сост. : В. И. Гуржий, М. П. Мелентьев. К. : РИО МВД

Украины, 1993. 104 с.

128. Методичні рекомендації щодо проведення професійної орієнтації молоді, відбору та направлення кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців для Державної кримінально-виконавчої служби України, проходження зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень осіб, які виявили бажання вступати до вищих навчальних закладів України у 2014 році [Електронний ресурс] URL: <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish>(дата звернення: 15.09.2013).

129. Михеев В. И. Моделирование и методы теории измерений в педагогике. М. : КомКнига, 2006. 200 с.

130. Міхєєва Л. В. Формування мотивації вивчення педагогічних дисциплін майбутніми вчителями праці і професійного навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Вінниця, 2005. 20 с.

131. Молдован В. В. Методи активного навчання майбутніх юристів. [Електронний ресурс] URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn(дата звернення: 15.09.2013).

132. Насіленко Л. Професійна підготовка майбутніх юристів на основі компетентнісного підходу (з досвіду роботи Університету сучасних знань) // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: зб. наук. пр. / [редкол.: Л. Б. Лук'янова (голова) та ін.]. Ніжин : Видавець П. П. Лисенко. 2013. Вип. 6. С. 75–81.

133. Нечипорук С. Історія юридичної клініки // Хрещатик. 2008. № 177. С. 17-21.

134. Новгородцева И. В. Педагогика с методикой преподавания специальных дисциплин: учеб. пособ. модульного типа / сост. И. В. Новгородцева. М. : ФЛИНТА, 2011. 378 с.

135. Оганесян С. М. Место и роль пенитенциарной системы в механизме государства // Вестник Санкт-Петербург. Ун-та МВД России. 2005. № 1. С. 16–

25.

136. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка [Электронный ресурс] URL: <http://www.classes.ru/all-russian/russian-dictionary-Ozhegov-term>. (дата обращения: 15.09.2013).

137. Онофрійчук Л. О. Інтерактивні методи в підготовці майбутніх вихователів до управлінської діяльності // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2013. Вип. 32. С. 352–357.

138. Орлова О. О. Правове виховання і роль міліції у його здійсненні на сучасному етапі розвитку суспільства (теоретичні та прикладні аспекти): автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права». К., 2008. 22 с.

139. Осадченко І. Характеристика дидактичної одиниці технології ситуаційного навчання у підготовці майбутніх учителів початкової школи : зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту імені П. Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.) та інші]. Умань : ПП Жовтий О. О., 2011. Вип. 38. С. 102–108.

140. Основи пенітенціарної педагогіки і психології: навч. посіб. / під заг. ред. : Синьова В. М. Біла Церква, 2003. 101 с.

141. Остапенко П. И. Приоритетные направления кадрового обеспечения уголовно-исполнительной системы // Научный журнал КубГАУ. 2012. № 80. [Электронный ресурс] URL: <http://ej.kubagro.ru/2012/06/pdf/45.pdf> (дата звернення: 15.09.2013).

142. Панченко О. А. Спрямованість діяльності медико-психологічної служби пенітенціарної системи України // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Теоретичні та практичні проблеми удосконалення діяльності кримінально-виконавчої системи України», Київ, 4 травня 2011 р. К. : Нац. акад. внутр. справ, 2011. С. 38–40.

143. Пастирська І. Історичний досвід інтеграції змісту освіти // Педагогіка і психологія професійної освіти. 2013. № 6. С. 217–223.

144. Педагогический энциклопедический словарь / глав. ред. Б. М. Бим-Бад; редкол. М. М. Безруких, В. А. Болотов, Л. С. Глебова. М. : Большая рос.

энцикл., 2003. 528 с.

145. Петков В. П., Соболев Є. Ю. Проблема кадрового забезпечення підрозділів державної пенітенціарної служби // Сучасна наука – пенітенціарній практиці : зб. матеріалів II Міжнар. практ. конф., Київ, 4 грудня 2014 р. / за ред. В. П. Тихого, Є. Ю. Бараша. К. : Ін-т крим.-викон. служби, 2014. С. 38–41.

146. Пивоварчук Т. О. Структура комунікативних здібностей // Проблеми сучасної психології: зб. наук. пр. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту імені І. Огієнка. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2012. Вип. 17. С. 419–427.

147. Письменна Н. Особистісно-орієнтований підхід у контексті гуманізації навчально-виховного процесу // Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2013. № 8 (1). С. 250–254.

148. Пожидаєв А. О. Формування організаторських здібностей курсантів у позанавчальній діяльності вищого навчального закладу системи МВС України: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання». Харків, 2010. 21 с.

149. Познышев С. В. Тюремное управление. Личный состав служащих по тюремному ведомству // Тюремный вестник. 1914. № 6–7. С. 1441–1506.

150. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України: затв. наказом Міністерства освіти України від 08 квітня 1993 року № 93 [Електронний ресурс] URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 15.09.2013).

151. Полякова Г. Організаційно-педагогічні умови вдосконалення іншомовної комунікативної підготовки майбутніх юристів [Електронний ресурс] URL: <http://www.kspu.kr.ua/ua/ntmd/konferentsiy/3> (дата звернення: 15.09.2013).

152. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. Пометун. К., 2007. 144 с.

153. Популярна юридична енциклопедія / кол. авт. : В. К. Гіжевський, В. В. Гловченко, В. С. Ковальський (кер.) [та ін.]. К. : Юрінком Інтер, 2002. 528 с.

154. Посадові кваліфікаційні вимоги до персоналу кримінально-виконавчої інспекції Державної кримінально-виконавчої служби України: затверджені наказом від 08.05.2008 № 115, Державного департаменту України з питань виконання покарань [Електронний ресурс] URL: // <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/index> (дата звернення: 15.09.2013).

155. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 року № 1556–18 [Електронний ресурс] URL: // <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 15.09.2014).

156. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23 червня 2005 р. № 2713–IV [Електронний ресурс] URL: // <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.09.2014).

157. Про затвердження Положення про Державну пенітенціарну службу України» від 2 липня 2014 р. № 225: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 225 [Електронний ресурс] URL: // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/394/2011> (дата звернення: 18.05.2015).

158. Про затвердження Положення про юридичну клініку Академії рекреаційних технологій і права: наказ ректора ПВНЗ «Академія рекреаційних технологій і права» від 01.11.2014 р. [Електронний ресурс] URL: // <http://www.artip.lutsk.ua/pages/golovna> (дата звернення: 17.12.2014).

159. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 03.08.2006 № 592 // Офіційний вісник України. 2006. № 32. С. 680–683.

160. Про затвердження Типової методики організації проведення тренінгів для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: наказ від 3 квітня 2006 р. № 115 / Головне управління державної служби України [Електронний ресурс] URL: // www.guds.gov.ua (дата звернення: 15.09.2013).

161. Про ліквідацію територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби та утворення територіальних органів Міністерства

юстиції : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.05.2016 № 348. [Електронний ресурс] URL: // [http://zakon0.rada.gov.ua /laws/show/z0488-13](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0488-13) (дата звернення: 19.08.2016).

162. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25 червня 2013 р. № 344/2013 [Електронний ресурс] URL: // [http:// zakon.rada.gov.ua / laws /show](http://zakon.rada.gov.ua / laws /show) (дата звернення: 15.09.2013).

163. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки : Указ Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015 / Верховна Рада України [Електронний ресурс] URL: // [http:// zakon.rada.gov.ua/laws /show/276/2015](http://zakon.rada.gov.ua/laws /show/276/2015) (дата звернення: 19.08.2016).

164. Про утворення Інституту модернізації змісту освіти та Інституту освітньої аналітики: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 687 [Електронний ресурс] URL: // [http:// zakon.rada.gov.ua / laws /show](http://zakon.rada.gov.ua / laws /show) (дата звернення: 17.12.2014).

165. Програма практики юридичної клініки Академії [Електронний ресурс] URL: // <http://www.artip.lutsk.ua/pages/golovna> (дата звернення: 15.09.2013).

166. Проказа О. Т. Системний підхід до побудови теорії цілісного педагогічного процесу (ЦПП) // Науковий вісник Донбасу. 2012. № 4. [Електронний ресурс] URL: // http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2012_4_37 (дата звернення: 15.09.2013).

167. Пташинський О. Б. Правові проблеми реформування пенітенціарної системи в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». К., 2002. 18 с.

168. Радов Г. О. Доктринальна модель закону «Про пенітенціарну систему України // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. Щорічний бюлетень Київ. Ін.-ту внутр. справ. К. : РВВ КІВС, 1997. С. 11–53.

169. Редков С.К. Реформы 19 века и их влияние на правовую культуру

российского общества // Вестник КГУ им. Н.А. Некрасова. 2012. №4. С.58–64.

170. Рибалко Л. Ідеї Яна Амоса Коменського в контексті інтеграції змісту природничо-наукової освіти // Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту. 2012. Ч. 3. С. 266–272.

171. Рибачук А. В. Сучасний стан і проблематика фахової підготовки майбутніх юристів // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2011. Вип. 28. С. 441–447.

172. Рижиков В. С. Зміст та складові професійної підготовки майбутніх юристів відповідно до професіограми [Електронний ресурс] URL: // http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Vnadsps/2011_2/11rvsuvp.pdf (дата звернення: 15.09.2013).

173. Рижиков В. С. Методика формування економічної культури у процесі підготовки майбутніх юристів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Луганськ, 2006. 20 с.

174. Российская педагогическая энциклопедия: в 2 т. / ред кол. : В. В. Давыдов (гл. ред.) и др. М., 1993. Т. 1. 624 с.

175. Рубцов В. В. Социально-генетическая психология развивающего образования : деятельностный подход. М. : МГППУ, 2008. 416 с.

176. Саблин Д. А. О формировании готовности будущих юристов к воспитательной работе с несовершеннолетними преступниками // Вестник Оренбург. гос. Ун-та. 2012. Вып. 2 (138). С. 243–247.

177. Савіцька В. Готовність майбутнього соціального працівника до професійної діяльності як запорука її ефективності // Зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту. 2013. Ч. 2. С. 325–331.

178. Савіщенко В. М. Адміністративно-правове забезпечення освіти та науки в Україні. Дніпропетровськ : Дніпроп. Держ ун-т внутр. Справ, 2015. 372 с.

179. Савіщенко В. М. Направление совершенствования организационно–педагогического обеспечения учебно-воспитательного процесса в учебных

учреждениях Украины // Международный научно-практический правовой журнал «Закон и Жизнь» (LegalsiViata): Зб. науч. трудов / Редкол Л.Л. Арсене. Модова, 2015. Вип. 1/3 (277). С. 92–95.

180. Савіщенко В. М. Організаційне та правове забезпечення освіти і науки в Україні : дис. ... д-ра наук: спец. 12.00.07. «Адміністративне право і процес: фінансове право; інформаційне право». Дніпро, 2016. [Електронний ресурс]URL: [//http://dduvs.in.ua/naukova-diynalist/spetsializovani-vcheni-radi/ogoloshennya](http://dduvs.in.ua/naukova-diynalist/spetsializovani-vcheni-radi/ogoloshennya)(дата звернення: 17.12.2016).

181. Савіщенко В. М. Педагогічні умови формування професійно значущих якостей майбутнього юриста в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Запоріжжя, 2008. [Електронний ресурс] URL: [//http://ww.disser.com.ua/content/345938](http://ww.disser.com.ua/content/345938)(дата звернення: 15.11.2013).

182. Савченко Л. О. Системний підхід до педагогічного діагностування якості освіти студентів // Зб. наук. пр. Військ. Ін-ту Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. 2013. Вип. 41. С. 197–201.

183. Сарафанова Т. В. Педагогические условия формирования готовности студентов к творческой деятельности во внеаудиторной работе: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». Владимир, 2004. 17 с.

184. Сахнік О. В. Професійно-психологічна підготовка персоналу державної пенітенціарної служби України як засіб забезпечення його особистої безпеки та надійності // Юридична психологія та педагогіка. 2014. № 1. С. 106–114.

185. Сахнік О. В. Умови формування професійної компетентності кадрів у відомчих навчальних закладах Державної пенітенціарної служби України // Вісник Нац. акад. Держ. прикорд. служби України. 2013. Вип. 2. [Електронний ресурс]URL: [//http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_2_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_2_28)(дата звернення: 15.11.2013).

186. Семиченко В. А. Проблемы мотивации поведения и деятельности

человека. Модульный курс психологии. Модуль «Направленность». К. : Миллениум, 2004. С. 99–208.

187. Сивий Р. Спеціалізація юриста як важливий інструмент професійної діяльності [Електронний ресурс] URL: // http://lawyer.ua/articles/spets_al_zats(дата звернення: 15.11.2013).

188. Сидоренко С. М. Принципи діяльності Державної пенітенціарної служби України в правоохоронній системі // Форум права. 2013. № 3. С. 578–584.

189. Силко Є. М. Організація проекту «кіноклуб» як естетико-педагогічна позааудиторна робота зі студентами педагогічних вишів // Вісник Житомир. держ. Ун-ту імені І. Франка. 2014. Вип. 2. С. 30–34.

190. Синьов В. М., Кривуша В. І., Беца О. В. Пенітенціарна педагогіка: навчальний посібник. К. : РВВ КІВС при УАВС, 1996. Ч. 1. 121 с.

191. Ситовская Л. В. Некоторые аспекты подготовки будущих юристов к профессиональной деятельности в пенитенциарной системе Украины // Молодой ученый. 2014. № 20. С. 621–623.

192. Ситовская Л. В. Пути повышения качества подготовки будущих юристов к профессиональной деятельности в пенитенциарной системе Украины // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. 2014. № 12 (71). Ч. II. С. 129–131.

193. Сітовська Л.В., Карпюк Р.П., Лінчук О.М. Комп'ютерна програма «СКЛ: Моніторинг рівнів сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України» / [Свідectво про реєстрацію.]

194. Сітовська Л. В. Аналіз сучасного стану готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України // Народна освіта. 2015. Вип. 3. [Електронний ресурс] URL: // http://www.narodnaosvita.kiev.ua/page_id=3750(дата звернення: 23.11.2015).

195. Сітовська Л. В. Виявлення когнітивного компоненту готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

// Тематичний зб. тез наук. семінару «Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення», присвячений професійному святу – Дню юриста. Вип. 1. (Луцьк, 07 жовтня 2015 р.) / ред.: Р. П. Карпюк [та ін.]. Луцьк, 2015. С. 16–22.

196. Сітовська Л. В. Виявлення мотиваційного компонента готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Стан та перспективи розвитку педагогіки та психології в Україні та світі: матеріали Міжнар. наук.–практ. конф. (К., 4–5 вересня 2015 р.). К. : ГО «Київ. наук. орг–ція педагогіки та психології», 2015. С. 71–74.

197. Сітовська Л. В. До питання педагогічної моделі формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень: зб. наук. робіт учасн. Міжнар. наук.–практ. конф. (Одеса, 18–19 вересня 2015 р.). Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2015. С. 99–103.

198. Сітовська Л. В. До питання про структуру готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Правова держава: сучасні тенденції та передумови її розбудови в Україні: матеріали Міжнар. наук.–практ. інтернет–конф. (Тернопіль, 30 жовтня 2015 р.). Тернопіль, 2015. С. 51–53.

199. Сітовська Л. В. Загальні проблеми підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Сучасна наука – пенітенціарній практиці : зб. матеріалів II Міжнар. практ.–конф. (Київ, 4 грудня. 2014 р.) / за ред. : В. П. Тихого, Є. Ю. Бараша. К. : Ін–т крим.–викон. служби; К. регіон. центр НАПрН України, 2014. С. 334–337.

200. Сітовська Л. В. Методичні аспекти підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Педагогічні науки Sorernicus : теорія, історія, інноваційні технології : збірник наукових праць. 2016. № 6 (60). С. 97–106.

201. Сітовська Л. В. Методичні рекомендації до виконання курсової

роботи з навчальної дисципліни «Кримінальне право» для студентів, які навчаються за освітньо–професійною програмою підготовки бакалавра за галуззю знань 0304 «Право» напряму підготовки 6.030401 «Правознавство». К. :ТОВ «НВФ Промтехносервіс Україна». 2015. 22 с.

202. Сітовська Л. В. Особливості підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : збірник наукових праць / [редкол. : Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : КПУ, 2014. Вип. 39 (92). С. 530–534.

203. Сітовська Л. В. Підвищення ефективності підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Міжнародна діяльність університетів як фактор інноваційного розвитку вищої школи: зб. матеріалів Міжнар. наук.–практ. заоч. конф. (Маріуполь, 18 вересня 2015 р.). Маріуполь, 2015. С. 192–193.

204. Сітовська Л. В. Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі: деякі підходи щодо вдосконалення // Педагогика и психология в контексте современных исследований проблем развития личности: сб. материалов 6–й Междунар. науч.–практ. конф. (Махачкала, 24 октября 2014 г.) / НИЦ «Апробация». Махачкала : ООО «Апробация», 2014. С. 55–57.

205. Сітовська Л. В. Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України (термінологічна база) // Наукові записки : зб. наук. пр. Серія: Педагогічні та історичні науки. Вип. 117 / М–во освіти і науки України, Нац. пед. ун–т імені М. П. Драгоманова / [редкол. В. П. Андрущенко [та ін.]. К. : Вид–во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2014. С. 150–158.

206. Сітовська Л. В. Понятійний апарат підготовки юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Шляхи реформування правової системи Укпаїни : Тематичний збірник тез наукового семінару з обговорення сучасних правових проблем та шляхів їх подолання,

присвячений професійному святу – Дню юриста. Вип. 4. (Луцьк, 07 жовтня 2013 р.) / ред.: Р. П. Карпюк [та ін.]. Луцьк : Вежа–Друк, 2013. С. 127–129.

207. Сітовська Л. В. Проблема підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі в педагогічній теорії // Сучасна освіта і наука в Україні. Традиції та інновації XX Всеукр. з міжнар. участю наук.–практ. заочна конф. (Одеса, 25–26 жовтня 2014 р.). Одеса, 2014. С. 101–105.

208. Сітовська Л. В. Сутність готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Розвиток соціально–гуманітарної освіти і науки в контексті модернізації вітчизняної вищої школи: матеріали II Всеукр. наук.–практ. конф.: у 2 ч. (Дніпропетровськ, 26 грудня 2014 р.). Дніпропетровськ : ТОВ «Інновація», 2014. Ч. 2. С. 76–78.

209. Сітовська Л. В. Сучасний погляд на підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі в педагогічній теорії // Наукові записки [Нац. пед. ун–ту імені М. П. Драгоманова]. Серія: Педагогічні та історичні науки. 2014. Вип. 120. С. 127–137.

210. Сітовська Л. В. Теоретичне підґрунтя готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні: зб. тез наук. робіт учасн. Міжнар. наук.–практ. конф. (Львів, 21–22 серпня 2015 р.). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2015. С. 71–75.

211. Сітовська Л. В. Теоретичні засади підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Педагогічний дискурс : збірник наукових праць. 2014. Вип. 16. С. 169–173.

212. Сітовська Л. В. Характеристика дидактичної одиниці технології ситуаційного навчання у підготовці майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Зб. тез виступів учасн. II наук.–практ. конф. «Інноваційні технології в освіті, науці й виробництві» (Луцьк, 17 – 18 травня 2016 р.). Луцьк: АРТіП, 2016. С. 77–78.

213. Сітовська Л. В., Карпюк Р. П. Термінологія підготовки майбутніх

юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України: методичні рекомендації. К. : ТОВ «НВФ Промтехносервіс Україна». 2015. 35 с.

214. Сітовська Л. В., Карпюк Р. П. Тестові завдання з кримінально-виконавчого права. К. : ТОВ «НВФ Промтехносервіс Україна». 2015. 27 с.

215. Sitovska L. Struktura przygotowania przyszłych prawników do pracy zawodowej w systemie penitencjarnym Ukrainy // Knowledge. Education. Low. Management. Nauka. Oświata. Prawo. Zarządzanie. 2015. № 2 (10). S. 198–206.

216. Скрыбін О. М. Психологічні особливості організаторської діяльності адвоката // Вісник Запорізь. нац. Ун-ту. 2011. № 1. С. 36–40.

217. Сластёнин В. А. К вопросу о профессионализме учителя в общеобразовательной школе // Сов. педагогика. 1973. № 5. С. 72–80.

218. Сливка С. С. Філософсько–правові проблеми професійної культури юриста: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.12 «Філософія права». Львів, 2002. 21 с.

219. Сливка С. С. Інформаційна культура юриста. Івано-Франківськ, 1996. 156 с.

220. Словарь терминов антикризисного управления [Электронный ресурс] URL: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/anticris/72282>(дата обращения: 15.11.2013).

221. Словарь-справочник современного российского профессионального образования. / авт.-сост. : Блинов В. И., Волошина И. А., Есенина Е. Ю. [и др.]. Вып. 1. М. : ФИРО, 2010. 19 с.

222. Словник законодавчих і нормативних термінів / уклад. : М. І. Іншин, І. М. Шопіна, Г. О. Якимов. К. : Прав. єдність, 2008. 487 с.

223. Смирнов П. А. Динамика психологической готовности будущих юристов к профессиональной деятельности в условиях юридической клиники: автореф. дисс. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогическая психология». Казань, 2004. 19 с.

224. Смолкин А. М. Методы активного обучения. М. : Высшая школа, 1991. 110 с.

225. Смульська А. В. Акмеологічні знання та уміння майбутніх

правознавців як змістова складова професійного саморозвитку // Наукова скарбниця освіти Донеччини. 2013. № 2. С. 86–89.

226. Современная энциклопедия [Электронный ресурс] URL: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc1p/44954>(дата обращения: 15.11.2013).

227. Современный толковый словарь русского языка Ефремовой [Электронный ресурс] URL: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/efremova/248851>(дата обращения: 15.11.2013).

228. Сокальська О. В. Професійна підготовка фахівців пенітенціарної служби (сторінки історії) // Сучасна наука – пенітенціарній практиці: збірник матеріалів II Міжнар. практ. конф. (Київ, 4 груд. 2014 р.) / за ред. : В. П. Тихого, Є. Ю. Бараша. К. : Ін-т крим.-викон. служби, 2014. С. 343–345.

229. Солондаев В. К. Профессиональная позиция как механизм регуляции деятельности // Системогенез учебной и профессиональной деятельности: материалы III Всерос. науч.-практ. конф. (9-10 окт. 2007 г., г. Ярославль) / под ред. Ю. П. Поваренкова. Ярославль : Канцлер, 2007. С. 100–102.

230. Сорокин А. В. Формирование профессионально-коммуникативных умений в процессе профессиональной подготовки слушателей в вузах ФСИН России как педагогическая проблема // Теория и практика образования в современном мире: материалы Междунар. заоч. науч. конф., г. Санкт-Петербург, февраль 2012 г. СПб. : Реноме, 2012. С. 364–367.

231. Сорочан В. В. Психология профессиональной деятельности. М. : МИЭМП, 2005. 70 с.

232. Стандарти діяльності юридичних клінік України від 19.06.2014 (протокол № 2) [Електронний ресурс] / Асоціація юридичних клінік України. – Режим доступу : – Назва з екрану.

233. Стасюк В. Д. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі «школа – вищий заклад освіти»: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Одеса, 2003. 291 с.

234. Стеценко С. Г. Підготовка кадрів для пенітенціарної служби

України: шляхи удосконалення // Державна пенітенціарна служба України: історія, сьогодення та перспективи розвитку у світлі міжнародних пенітенціарних стандартів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 28-29 березня 2013 р. К. : Державна пенітенціарна служба України, 2013. 620 с.

235. Столяренко А. М. Прикладная юридическая психология. М. : ЮНИТИ, 2001. 640 с.

236. Темникова Н. Є. Обеспечение безопасности компании на этапе приёма на работу // Сучасний стан та перспективи розвитку системи економічної безпеки підприємств: матеріали II наук.-практ. конф. (Київ, 25 грудня 2008 р.). К. : Ун-т економіки і права «Крок», 2008. С. 525–531.

237. Теслюк В. М., Коваль М. М. Проблемна лекція як найоптимальніша форма навчання у вищій школі // Науковий вісник Нац. Ун-ту біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2014. Вип. 199 (1). С. 371–375.

238. Тимченко А. А. Технологічний підхід до проведення педагогічної практики студентів // Науковий вісник Миколаїв. нац. ун-ту імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки. 2013. Вип. 1.40. С. 106–109.

239. Ткачова Н. О. Аксіологічний підхід до організації педагогічного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі : монографія. Луганськ : ЛНПУ імені Т.Г. Шевченка, 2006. 300 с.

240. Ткачук О. В. Пошук інноваційних форм і методів підготовки юристів: проблеми сьогодення // Зб. наук. пр. Хмельн. Ін-ту соціальних технологій ун-ту «Україна». 2009. № 1. С. 125–128.

241. Третяк О. С. Підвищення кваліфікації як засіб удосконалення фахової підготовки пенітенціарного персоналу до проведення соціальної роботи // Вісник Луган. нац. ун-ту імені Т. Шевченка. Педагогічні науки. 2012. № 19 (2). С. 249–259.

242. Троцько Г. В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. ... док. пед. наук.: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти».

К., 1997. 54 с.

243. Тюленьков С. Ю., Зуев С. Н., Крылова Л. М. Технология преподавания физической культуры в вузах // Теория и практика физической культуры. 2001. № 5. С. 50–54.

244. Узунова О. В., Калюга К. В. Проблемні питання вивчення права працівниками міліції та підготовки юристів–професіоналів в органах внутрішніх справ: радянський та сучасний аспекти // Вісник Запорізьк. нац. ун-ту. Юридичні науки. 2013. № 1(2). С. 227–230.

245. Український педагогічний словник / уклад. і голов. ред. С. У. Гончаренко. К. : Либідь, 1997. 376 с.

246. Файєр О. А. Поняття професійної діяльності та її структурні елементи / О. А. Файєр // Університетські наукові записки. 2009. № 3 (31). С. 126–132.

247. Фальковський А. О. Аксіологічний підхід в методології сучасної юриспруденції: автореф. дис ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12. «Філософія права». Одеса : Б. в., 2011. 17 с.

248. Федоренко О. І. Підготовка майбутніх працівників органів внутрішніх справ до соціальної та виховної роботи з підлітками : дис. ... д-ра наук: 13.00.04. «Теорія та методика професійної освіти». Луганськ, 2008. [Електронний ресурс]URL: // <http://dissert.com.ua/content/350554.html> (дата звернення: 15.11.2013).

249. Федоренко О. І. До змісту понять «підготовка» та «готовність» до професійної діяльності майбутніх правоохоронців // Духовність особистості. 2013. Вип. 4. С. 190–198.

250. Философский энциклопедический словарь / Сост. : П. Н. Федосеев, С. И. Ковалев, В. Г. Панов. М. : Советская энциклопедия, 1983. 840 с.

251. Фігель Ю. О. Формування вмінь реалізації права в юридичній клініці // Адвокат. 2010. № 10 (121). С. 46–48.

252. Фунтікова Н. В. Аксіологічний підхід у дослідженні проблеми виховання інтелігентності у студентської молоді // Духовність особистості.

2012. Вип. 4. С. 157–166.

253. Фунтікова О. О. Педагогіка вищої школи: словник–довідник основних термінів і понять. Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2007. 407 с.

254. Харченко І. І. Термінологічна компетентність як обов'язковий складник мовно–професійної культури майбутніх юристів // Термінологічний вісник. 2013. Вип. 2 (2). С. 176–180.

255. Хирний В. Г. Організація та засади управління пенітенціарною системою України: автореф. дис. ... канд. юр. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Дніпропетровськ, 2012. 16 с.

256. Хомуленко Т. Б., Поденко А. В. Діяльнісний підхід до розвитку організаторських здібностей як компетентності // Вісник Харків. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди. Психологія. 2015. Вип. 50. С. 306–322.

257. Цеева С. К. Формирование гражданской культуры будущих юристов в процессе профессиональной подготовки: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Майкоп, 2007. 26 с.

258. Ценко М. Б. Формування комунікативної компетентності майбутніх юристів // Вісник Нац. ун-ту «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2014. № 4 (23). С.41–49.

259. Чакрян А. К. Педагогические условия успешности профессиональной деятельности юристов: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» [Електронний ресурс] URL: // <http://www.dslib.net/obw-pedagogika/pedagogicheskie-uslovija-uspeshnosti-professionalnoj-dejatelnosti-juristov.html>(дата звернення: 15.11.2013).

260. Черненко З. С. Юридична клініка як форма підготовки студентів–правників: на прикладі викладання медичного права // Вісник Академії адвокатури України. 2013. № 3. С. 68–74.

261. Шамрук О. П. Психологічні особливості формування організованості

у майбутніх співробітників державної пенітенціарної служби України: дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». К., 2015. 188 с.

262. Щеглова Е. М. Развитие поликультурной компетентности будущих специалистов: дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Омск, 2005. 164 с.

263. Энциклопедия профессионального образования: в 3 т. / под ред. : С. Я. Батышева. М. : АПО, 1999. Т. 2. 488 с.

264. Юридична енциклопедія: в 6 т. Т. 5. // редкол. : Ю. С. Шемшученко. К. : Українська енциклопедія імені М. П. Бажана, 2003. 736 с.

265. Ягунов Д. В. Державна пенітенціарна служба України: деякі питання концептуального та термінологічного обґрунтування // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. ОРІДУ. Вип. 3 (47). Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2011. С. 176–182.

266. Ягунов Д. В. Ресоціалізація засуджених як напрямок соціальної політики держави // Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць. Одеса : Юридична література, 2003. Вип. 17. С. 270–277.

267. Ядровская М. В. Моделирование педагогического взаимодействия / М. В. Ядровская // Образовательные технологии и общество. 2009. № 6. С. 354–362.

268. Яковлева Н. М. Теория и практика подготовки будущего учителя к творческому решению воспитательных задач: дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Челябинск, 1992. 403 с.

269. Astin A. What Matters in College. W. : Liberal Education, 1993. 79 (4) p.

270. Deutsches Richtergesetz [Електронний ресурс]: Ausfertigungsdatum: 08.09.1961; Zuletzt geändert durch Art. 132 V v. 31.8.2015 I 1474 // Offitiel W-Seite Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. – Режим доступа : <https://www.gesetze-im-nternet.de/drigrig/index.html>.

271. Duguid S. Can Prisons Work? The Prisoner as Object and Subject in

Modern Corrections / S. Duguid. — Toronto : University of Toronto Press. — 298 p.

272. Frommhold G. Juristischen Klinika // Deutsche Juristen Zeitung. — 1900. — № 21. — S. 448–449.

273. Home Office. Crime, Punishment and Protecting the Public: The Government's Proposals for Legislation. — London : HMSO, 1990.

274. IPSiRInstytut profilaktyki społecznej i resocjalizacjiwydział stosowanych nauk społecznych i resocjalizacji [Elektronowy zasób].
Reżim dostępu:<http://www.ipsir.uw.edu.pl>. Nazwa z ekranu.

275. Legal lughish : підручник [з англ. мови для студ. юрид. факульт.] : в 2-х ч. / за заг. ред. Л. Мисик, А. Арцишевської, Н. Гриня та ін. — К. : ІнЮре, 2012. — Ч. 1. — 2012. — 368 с.

276. Neil M. W. An operational and systems approach to research tegy in educational technology // Aspects of educational technology. 1970. vol. 111. P. 615-621.

277. Prison Privatization Judged Unconstitutional by the Supreme Court of Israel [Електронний ре- сурс]. — Режим доступу : <http://blogs.law.yale.edu/>.

278. Russell E. Lovell. Lawyering From Day One: The First Year Trial Practicum // The Law Teacher. 2002. Vol. 9. № 2. — P 1–2.

279. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (2015) — Режим доступу: <http://www.enqa.net/bologna.lasso>.

280. Studies on higher education institutional approaches to teacher education within higher education in Europe: Current models and new developments. — Bucharest, 2003. — p.155.

ДОДАТКИ

Додаток А

МЕТОДИКА ВИЯВЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕНЬ

(за Ю.М. Орловим)

(Прізвище, ім'я, по батькові студента)

Шановний студенте, проаналізуйте запропоновані твердження. Якщо Ви погоджуєтесь з певним твердженням, поставте навпроти нього у відповідному стовпці «Так», якщо не погоджуєтесь – «Ні».

№ з/п	Твердження	Так	Ні
1.	На мою думку, успіх у житті більше залежить від щасливого випадку, аніж від розрахунку.	Так	Ні
2.	Якщо я буду позбавлений улюбленої справи, життя для мене втратить сенс.	Так	Ні
3.	У будь-якій справі для мене важливішим є не її виконання, а кінцевий результат.	Так	Ні
4.	На мою думку, люди більше зазнають прикростей від невдач, пов'язаних із їхньою професійною діяльністю, ніж від непорозумінь із близькими людьми.	Так	Ні
5.	На мою думку, більшість людей живуть далекими цілями, а не близькими.	Так	Ні
6.	У моєму житті було більше успіхів, ніж невдач.	Так	Ні
7.	Емоційні люди мені подобаються більше, ніж діяльні.	Так	Ні
8.	Навіть коли я виконую звичну для себе роботу, намагаюся вдосконалити деякі її елементи.	Так	Ні
9.	Мої думки про власний успіх бувають такими яскравими, що я можу забути про заходи безпеки.	Так	Ні

10.	Близькі люди вважають мене ледачим.	Так	Ні
11.	Гадаю, що причиною моїх невдач є обставини, а не я сам.	Так	Ні
12.	Терпіння і наполегливість мені властиві більше, ніж певні здібності.	Так	Ні
13.	Мої батьки надто суворо контролюють мене.	Так	Ні
14.	Лінощі, а не сумніви у власному успіху змушують мене часто відмовлятися від своїх намірів.	Так	Ні
15.	Гадаю, що я впевнена в собі людина.	Так	Ні
16.	Заради успіху я можу ризикнути, навіть якщо шанси не на мою користь.	Так	Ні
17.	Я наполеглива людина.	Так	Ні
18.	Коли все йде стабільно, моя енергія збільшується.	Так	Ні
19.	Якби я був журналістом, мабуть, писав би радше про оригінальні винаходи людей, ніж про події.	Так	Ні
20.	Мої рідні не поділяють моїх планів.	Так	Ні
21.	Рівень моїх життєвих потреб нижчий, ніж у моїх товаришів.	Так	Ні
22.	На мою думку, наполегливості у мені більше, ніж здібностей.	Так	Ні
23.	Я міг би досягнути більшого, звільнившись від поточних справ.	Так	Ні

Дякуємо за відповіді!

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ
для оцінювання за когнітивним критерієм
рівня сформованості готовності майбутніх юристів до професійної
діяльності у пенітенціарній системі України

(Прізвище, ім'я, по батькові студента)

Шановний студенте, оберіть для кожного запитання правильну відповідь із запропонованих.

1. *Яка головна ознака органів виконання покарань?*
 - а) виключний характер діяльності – виконання покарань;
 - б) притягнення винних до кримінальної та адміністративної відповідальності.
2. *До органів виконання покарань належать:*
 - а) арештні доми;
 - б) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, його територіальні органи управління, кримінально-виконавча інспекція;
 - в) дисциплінарний батальйон.
3. *Якими документами визначається правовий статус засуджених іноземців та осіб без громадянства?*
 - а) цивільними договорами;
 - б) законами України.
4. *Зазначте основні підстави виконання і відбування покарань:*
 - а) міжнародні договори;
 - б) закон України про виконавчу службу;
 - в) вирок суду, який набрав законної сили.
5. *Ресоціалізація – це:*
 - а) процес тимчасових часткових змін щодо своєї поведінки у суспільстві;
 - б) повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві;
 - в) відповіді а) і б).
6. *Необхідною умовою ре соціалізації є:*
 - а) притягнення особи до кримінальної відповідальності;
 - б) виправлення засудженого;
 - в) відповіді а) і б).
7. *Визначте основні засоби виправлення і ресоціалізації засуджених:*
 - а) соціально-виховна робота;
 - б) загальноосвітнє і професійно-технічне навчання;
 - в) громадський вплив;

- г) відповіді а) і б).
8. *До установ виконання покарань відносять:*
- а) спеціальні виховні установи (виховні колонії);
- б) кримінально-виконавчі установи;
- в) тюрми;
- г) відповіді а) і б).
9. *Виправні колонії виконують покарання у вигляді:*
- а) позбавлення волі на певний строк;
- б) довічного позбавлення волі;
- в) штрафу і конфіскації майна;
- г) відповіді а) і б).
10. *Чи мають право на тривалі побачення засуджені до позбавлення волі?*
- а) так;
- б) ні;
- в) частково.
11. *В яких установах відбувають покарання засуджені до довічного позбавлення волі?*
- а) виховних колоніях;
- б) у секторах максимального рівня безпеки виправних колоній середнього рівня безпеки та виправних колоніях максимального рівня безпеки;
- в) в арештних домах.
12. *Чи мають право засуджені до довічного позбавлення волі на тривале побачення з близькими родичами?*
- а) так;
- б) ні.
13. *Вкажіть, яким органом державної влади визначається вид колонії, в якій засуджені до позбавлення волі відбувають покарання?*
- а) судом;
- б) слідчим ізолятором;
- в) центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань.
14. *Який одяг носять у колоніях засуджені?*
- а) вільний;
- б) єдиного зразка, форма якого визначається Міністерством юстиції України.
15. *Чи мають право засуджені до позбавлення волі одержувати грошові перекази без обмежень?*
- а) так;
- б) ні.
16. *Визначте, з якого моменту обчислюється іспитовий строк?*
- а) набуття вироком законної сили;
- б) з моменту проголошення вироку суду.
17. *Які органи здійснюють контроль за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарань з випробуванням?*
- а) органи внутрішніх справ;

- б) кримінально-виконавча інспекція;
 - в) відповіді а) і б).
18. *На який орган покладається проведення за місцем проживання індивідуально-профілактичної роботи із засудженими, звільненими від відбування покарання з випробуванням?*
- а) кримінально-виконавчу інспекцію;
 - б) органи внутрішніх справ;
 - в) суд.
19. *Європейські пенітенціарні правила застосовуються до:*
- а) громадян України;
 - б) усіх осіб, взятих під варту судовою владою;
 - в) усіх осіб, засуджених до позбавлення волі;
 - г) відповіді б) і в).
20. *У яких документах закріплені норми кримінально-виконавчого права України?*
- а) в актах, що приймаються адміністрацією установ виконання покарань;
 - б) у Кримінальному-виконавчому кодексі України;
 - в) у рішеннях судів;
 - г) у постановах Пленуму Верховного Суду України.
21. *Які основні міжнародні стандарти визначають базові підходи до поводження з засудженими в місцях позбавлення волі?*
- а) Європейські пенітенціарні правила;
 - б) Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями;
 - в) Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації;
 - г) Женевська конвенція про поводження з військовополоненими;
 - д) відповіді а) і б).
22. *Що називають «міжнародними стандартами поводження із засудженими»?*
- а) прийняті на державному рівні норми в галузі виконання покарань;
 - б) прийняті на міжнародному рівні норми, принципи й рекомендації в галузі виконання покарань і діяльності органів та установ виконання покарань;
 - в) відповідь а) і б).
23. *Вкажіть, які дії не обмежуються для засуджених до позбавлення волі?*
- а) придбання засудженими продуктів харчування і предметів першої необхідності, одержання посилок, передач, листування;
 - б) одержання посилок, передач, побачення, листування;
 - в) побачення і листування.
24. *Державна пенітенціарна служба України є:*
- а) центральним органом виконавчої влади;
 - б) органом законодавчої влади.
25. *Які основні завдання виконує Державна пенітенціарна служба?*
- а) реалізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань;
 - б) здійсненню заходів щодо запобігання злочинам, усунення причин та умов, що сприяють їх вчиненню;
 - в) контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і

відбування кримінальних покарань, реалізацію законних прав та інтересів засуджених і осіб, узятих під варту;

- г) відповіді а) і в).

26. *Ким затверджуються нормативно-правові акти та організаційно-розпорядчі документи з питань діяльності Державної пенітенціарної служби України?*

- а) Міністром внутрішніх справ;
- б) Міністром юстиції;
- в) Генеральним прокурором;
- г) відповіді а) і в).

27. *Яким документом регламентується порядок організації роботи з документами в Державній пенітенціарній службі України?*

- а) Положенням про Державну пенітенціарну службу;
- б) Інструкцією з діловодства в Державній пенітенціарній службі України;
- в) Постановами Кабінету Міністрів України;
- г) відповіді а) і б).

28. *Як називається узагальнений звіт правил та норм поведінки персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України та засобів їх врегулювання?*

- а) кримінально-виконавчий кодекс України;
- б) Європейські пенітенціарні правила;
- в) Кодекс етики та службової поведінки персоналу Державної кримінально-виконавчої служби;
- г) Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу».

29. *Відповідно до яких моральних принципів здійснюється службова діяльність персоналу?*

- а) толерантність;
- б) гуманізм;
- в) рівність сторін;
- г) відповіді а) і б).

30. *Норми професійної етики вимагають від персоналу:*

- а) постійного контролю власної поведінки, почуттів та емоцій, не дозволяючи особистим симпатіям або антипатіям, неприязні, недоброму настрою або дружнім почуттям впливати на службові рішення, уміння передбачати наслідки своїх вчинків і дій;

- б) закріплення знань про норми і правила поведінки в цілому;
- в) налагоджувати стосунки один з одним, добиватися успіху в службовій діяльності.

31. *У якому документі закладено концептуальні засади формування кадрового потенціалу для Державної пенітенціарної служби України та інших органів виконавчої влади?*

- а) Положенні про Державну пенітенціарну службу України;
- б) Стратегії державної кадрової політики на 2012-2020 рр., схваленої Указом Президента України від 01.02.2012, № 45/2012;
- в) Навчально-методичний посібник «Ефективне лідерство та менеджмент».

32. *Як має поводитись персонал Державної кримінально-виконавчої служби України при виявленні протиправних дій з боку засуджених осіб та їх припиненні?*

- а) зберігати витримку та гідність, контролювати свій емоційний стан, своїм виглядом і діями демонструвати впевненість і спокій;
- б) не утримуватися від жорстоких дій і різких висловлювань щодо засудженого або особи, взятої

під варту.

33. *Які основні міжнародні документи визначають базові підходи до поводження із засудженими жінками в місцях позбавлення волі?*

- а) Декларація ООН про викорінення насильства відносно жінок, схвалена у 1993 році;
- б) Європейські в'язничні правила, розроблені та ухвалені під егідою Ради Європи в редакції 2006

р.;

- в) Конвенція про захист прав людини і основних свобод від 04.11.1950;
- г) відповіді а) і б).

34. *Коли органами й установами виконання покарань застосовуються до засуджених заходи медичного характеру?*

а) якщо засуджені мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб, та не пройшли повного курсу лікування;

- б) якщо засуджені мають хворобу, що не становить небезпеки для здоров'я інших осіб;
- в) відповіді а) і б).

35. *Якими є наслідки ухилення засудженого від сплати штрафу як основного покарання?*

- а) притягується до адміністративної відповідальності;
- б) притягується до кримінальної відповідальності;
- в) притягується до цивільної відповідальності;
- г) відповіді а) і б).

36. *Яких вимог необхідно дотримуватись у спілкуванні із засудженими представникам Державної кримінально-виконавчої служби?*

- а) вимог Конституції України;
- б) вимог адміністративного законодавства;
- в) вимог кримінального процесуального закону.

37. *Якої поведінки вимагають від персоналу під час виконання службових обов'язків та оперативно-службових завдань?*

- а) постійного самовдосконалення, підвищення свого професійного та загальнокультурного рівня;
- б) застосування фізичної сили, спеціальних засобів вогнепальної зброї.

38. *Зазначте, що для персоналу Державної кримінально-виконавчої служби є неприпустимим?*

а) вибірковий підхід при вживанні законних заходів до засудженого чи осіб, взятих під варту;
б) не розголошення фактів та обставин приватного життя засудженого, які стали відомими у процесі службової діяльності.

39. *Чи можуть надзвичайні обставини служити виправданням для фактів порушення чинного законодавства, катування чи жорстокого поводження із засудженими та громадянами?*

- а) так; б) ні; в) частково.

40. *Який кодекс є узагальненим зводом правил та норм поведінки персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України?*

- а) кримінально-виконавчий;
- б) кодекс етики та службової поведінки персоналу Державної кримінально-виконавчої служби;
- в) кримінальний кодекс.

Дякуємо за відповіді!

КАРТКА

**для самооцінювання рівня сформованості готовності майбутніх юристів
до професійної діяльності у пенітенціарній системі України
за операційно-діяльнісний критерієм**

(Прізвище, ім'я, по батькові студента)

Шановний студенте, оцініть свої професійні уміння, поставивши позначку у відповідну графу за такою шкалою: В – високий рівень, С – середній рівень, Н – низький рівень.

№ з/п	Професійні уміння	Високий	Середній	Низький
1.	Уміння самостійно визначати цілі, налаштовувати себе на їх реалізацію	В	С	Н
2.	Уміння аналізувати, передбачати наслідки своєї діяльності, використовувати інформацію	В	С	Н
3.	Уміння здійснювати розподіл функціональних обов'язків між працівниками	В	С	Н
4.	Уміння визначати правову проблему, яка потребує врегулювання та перспективи її вирішення в умовах чинного законодавства	В	С	Н
5.	Уміння застосовувати нормативні акти з різних галузей права	В	С	Н
6.	Уміння управляти колективом та активізувати персонал у процесі вирішення поставлених завдань	В	С	Н
7.	Уміння правильно та повно відображати результати юридичної діяльності в документації	В	С	Н
8.	Уміння знаходити оптимальну стратегію поведінки в конфліктних ситуаціях та самостійно розробляти нову стратегію поведінки в певному напрямі	В	С	Н
9.	Уміння забезпечити дотримання вимог трудового розпорядку	В	С	Н
10.	Уміння складати процесуальні документи, що належать до сфери управління Державної пенітенціарної служби України	В	С	Н

Дякуємо за відповіді!

ТЕСТ

для визначення рівня здатності майбутніх юристів приймати рішення

(тест запропонований В.Т.Шатун)

(Прізвище, ім'я, по батькові студента)

Шановний студенте, оберіть відповідь «Так» або «Ні», поставивши позначку у відповідній колонці навпроти кожного запитання.

№ з/п	Запитання	Відповідь	
		Так	Ні
1.	Чи зможете Ви легко пристосуватися на новому місці роботи до нових правил, нового стилю, що суттєво відрізняється від звичного для Вас?	Так	Ні
2.	Чи швидко Ви адаптуєтесь в новому колективі?	Так	Ні
3.	Чи здатні висловити свою думку привселюдно, навіть якщо знаєте, що вона суперечить думці вищого керівництва?	Так	Ні
4.	Якщо Вам запропонують посаду з більш високим окладом в іншій організації, чи погодитеся без коливань перейти на нову роботу?	Так	Ні
5.	Чи схильні Ви заперечувати свою провину в разі допущеної помилки та шукати придатну для цього відмовку?	Так	Ні
6.	Чи пояснюєте Ви причину своєї відмови від чогось щирими мотивами, не прикриваючись різними «пом'якшувальними» і «камуфлюючими» причинами й обставинами?	Так	Ні
7.	Чи зможете Ви змінити свій колишній погляд щодо того чи іншого питання в результаті серйозної дискусії?	Так	Ні
8.	Ви читаєте чийсь роботу. Думка її правильна, але стиль викладу Вам не подобається – Ви б написали інакше. Будете Ви виправляти текст і наполегливо пропонувати змінити його?	Так	Ні
9.	Чи купите Ви річ, що сподобалася Вам, навіть якщо вона не так вже й необхідна?	Так	Ні
10.	Чи можете Ви змінити своє рішення під впливом привабливої людини?	Так	Ні
11.	Чи плануєте Ви заздалегідь свою відпустку?	Так	Ні
12.	Чи завжди Ви виконуєте свої обіцянки?	Так	Ні

Дякуємо за відповіді!

ОПИТУВАЛЬНИК
для з'ясування сформованості організаторських і
комунікативних умінь майбутніх юристів (КОС-1)

(Прізвище, ім'я, по батькові студента)

Шановний студенте, оберіть відповідь «Так» або «Ні», поставивши позначку у відповідній колонці навпроти кожного запитання.

№ з/п	Запитання	Варіант відповіді	
		Так	Ні
1.	Чи багато у Вас друзів, з якими Ви постійно спілкуєтесь?	Так	Ні
2.	Чи часто Вам вдається схилити більшість своїх знайомих погодитись із Вашою думкою?	Так	Ні
3.	Чи довго у Вас зберігається почуття образи, якої Ви зазнали від приятелів?	Так	Ні
4.	Чи завжди Вам важко орієнтуватися у критичній ситуації?	Так	Ні
5.	Чи є у Вас прагнення до нових знайомств із різними людьми?	Так	Ні
6.	Чи подобається Вам займатись громадською роботою?	Так	Ні
7.	Чи справедливо те, що Вам приємніше та простіше проводити час за книжками або за якими-небудь іншими справами, аніж з людьми?	Так	Ні
8.	Якщо виникли якісь перешкоди для здійснення Ваших намірів, чи легко Ви відступаєте від них?	Так	Ні
9.	Ви легко налагоджуєте контакти з людьми, які значно старші за віком?	Так	Ні
10.	Ви любите вигадувати та організовувати зі своїми приятелями різні ігри та розваги?	Так	Ні
11.	Чи важко Вам вливатись у нову компанію?	Так	Ні
12.	Чи часто Ви відкладаєте справи, які потрібно було б виконати сьогодні?	Так	Ні
13.	Чи легко Вам вдається налагоджувати контакти з незнайомими людьми?	Так	Ні
14.	Чи прагнете Ви добитися, щоб Ваші приятелі та колеги діяли відповідно до Вашої думки?	Так	Ні
15.	Ви важко адаптуєтесь у новому колективі?	Так	Ні

16.	Чи правда те, що у Вас не буває конфліктів з колегами через невиконання ними своїх обов'язків, завдань?	Так	Ні
17.	Ви прагнете при нагоді познайомитись та поговорити з новою людиною?	Так	Ні
18.	Чи часто у вирішенні важливих справ Ви берете ініціативу на себе?	Так	Ні
19.	Вас дратують оточуючі люди і Вам хочеться побути на самоті?	Так	Ні
20.	Чи правда, що Ви зазвичай погано орієнтуєтесь у незнайомих умовах?	Так	Ні
21.	Вам подобається постійно перебувати серед незнайомих людей?	Так	Ні
22.	Чи виникає у Вас роздратування, якщо Вам не вдається завершити розпочату справу?	Так	Ні
23.	Чи відчуватимете Ви труднощі, незручності, якщо доведеться проявити ініціативу, аби познайомитися з новою людиною?	Так	Ні
24.	Чи правда, що Ви стомлюєтесь від частого спілкування з приятелями?	Так	Ні
25.	Ви охоче берете участь у колективних іграх?	Так	Ні
26.	Чи часто Ви проявляєте ініціативу при вирішенні питань, що стосуються інтересів Ваших друзів, знайомих?	Так	Ні
27.	Чи правда, що Ви почуваетесь невпевнено серед малознайомих людей?	Так	Ні
28.	Чи правда, що Ви рідко прагнете довести свою правоту?	Так	Ні
29.	Чи вважаєте Ви, що Вам не дуже важко розважати малознайому компанію?	Так	Ні
30.	Ви брали участь у громадській роботі у школі?	Так	Ні
31.	Ви намагаєтесь обмежити коло своїх знайомих невеликою кількістю людей?	Так	Ні
32.	Чи правда, що Ви не прагнете відстоювати свою думку або рішення, якщо воно не було відразу прийняте Вашими товаришами?	Так	Ні
33.	Чи почуваетесь невимушено, потрапивши у незнайому компанію?	Так	Ні
34.	Чи охоче Ви беретесь за організацію різних заходів для своїх товаришів?	Так	Ні
35.	Чи правда, що Ви не відчуваєте себе достатньо впевненим та спокійним, коли потрібно говорити щось великій групі людей?	Так	Ні
36.	Чи часто Ви спізнюєтесь на ділові зустрічі, побачення?	Так	Ні
37.	Чи правда те, що у Вас багато друзів?	Так	Ні

38.	Ви часто потрапляєте у центр уваги своїх товаришів?	Так	Ні
39.	Чи часто Ви соромитесь, відчуваєтесь незручно при спілкуванні з малознайомими людьми?	Так	Ні
40.	Чи правда, що Ви не дуже впевнено відчуваєтесь в оточенні великої кількості своїх приятелів?	Так	Ні

Дякуємо за відповіді!

АНКЕТА

для студентів вищих навчальних закладів

Шановні студенти!

Проводиться спеціальне дослідження щодо підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України. Будемо вдячні, якщо Ви візьмете участь у нашому анкетуванні і дасте відповіді на наступні питання, поставивши позначку у відповідній графі.

1. На Вашу думку, чи доцільно здійснювати у вищих навчальних закладах України підготовку майбутніх юристів, що готові і здатні доробити в Державній пенітенціарній службі України?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
2. Чи задоволені Ви наявною науково-методичною літературою, підручниками і навчальними посібниками, які необхідні Вам для професійної діяльності з метою організації та здійснення наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів у пенітенціарній системі України?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
3. Чи вважаєте Ви, що дисципліни які передбачені навчальним планом, дають Вам необхідний рівень знань та вмінь для майбутньої професійної діяльності у пенітенціарній системі України?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
4. Наскільки Ви підготовлені до майбутньої професійної діяльності у пенітенціарній системі України?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
5. Наскільки Ви згодні з думкою, що підготовка юристів для Державної пенітенціарної служби України повинна здійснюватись, як у відомих вищих навчальних закладах, так і у інших вищих навчальних закладах?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
6. Наскільки Ви володієте знаннями з історії виникнення та розвитку пенітенціарної системи?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
7. Наскільки Ви володієте знаннями про міжнародні стандарти поводження із засудженими та попередньо ув'язненими особами?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
Наскільки Ви володієте знаннями про систему органів та установ, які виконують кримінальні покарання в Україні?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
9. Наскільки Ви володієте уміньми визначати підстави звільнення від відбування покарання?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
10. Наскільки Ви володієте уміньми надання правової допомоги особам, які звільнені від відбуття покарання?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
11. Наскільки Ви володієте уміньми організації та проведення виховної роботи з неповнолітніми засудженими?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
12. Наскільки Ви підготовлені до організації та проведення профілактичних заходів виховного впливу щодо засуджених та попередньо ув'язнених осіб?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>

13. Наскільки Ви володієте знаннями про процес ресоціалізації засуджених, його зміст?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
14. Наскільки Ви володієте знаннями про причини і умови, що сприяють вчиненню конкретних видів злочинів (втеч, дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, захоплення заручників, убивств, масових заворушень, злісної непокори та ін.)?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
15. Наскільки Ви володієте знаннями про юридичну культуру?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
16. Наскільки Ви володієте знаннями про основи пенітенціарної педагогіки та психології?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
17. Наскільки Ви спроможні здійснювати службову перевірку щодо встановлення причин та умов, які призвели до скоєння засудженими нових правопорушень?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
18. Наскільки Ви володієте уміннями організації та здійснення попереджувально-профілактичних заходів за місцем проживання, навчання неповнолітніх засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, з метою недопущення вчинення ними правопорушень та усунення умов, які можуть до цього призвести?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
19. Чи володієте Ви навичками організації публічних виступів, проведення переговорів, презентацій, бесід та інших форм спілкування з населенням?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
20. Чи володієте Ви навичками самостійної аналітичної обробки великої кількості нормативних документів для успішного захисту інтересів клієнта, яким може бути в тому числі і держава?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
21. Наскільки Ви володієте уміннями оперативно, чітко і рішуче діяти в нетипових ситуаціях, екстремальних умовах, аналізу інформації, яка швидко змінюється?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
22. Наскільки Ви володієте уміннями аналізувати факти, працювати з різним контингентом населення, отримувати від них достовірні відомості, що цікавлять?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
23. Наскільки Ви володієте умінням чітко і швидко встановлювати ділові та товариські стосунки з людьми, розширювати контакти, брати участь у групових заходах, проявляти ініціативу?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
24. Наскільки Ви володієте уміннями розробляти програми виховних заходів, показових виступів, презентацій для різного контингенту населення?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
25. Наскільки Ви згодні з думкою, що необхідно самостійно здобувати нові знання, використовуючи сучасні освітні технології, вивчати і впроваджувати передовий досвід виховної роботи із засудженими та попередньо ув'язненими особами?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
26. Наскільки Вивмієте готувати аналітичні довідки, звіти, запити до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та об'єднань громадян з питань виконання покарань і інших заходів кримінально-правового та виховного характеру?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>

27. Наскільки Ви володієте знаннями щодо вимог, які пред'являються до співробітника пенітенціарної системи, їх прав та обов'язків?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
28. Наскільки Ви володієте знаннями щодо основних правил техніки спілкування співробітника пенітенціарної системи із засудженими та попередньо ув'язненими особами?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
29. Наскільки Ви підготовлені до спілкування з різними категоріями громадян в тому числі із засудженими та попередньо ув'язненими особами?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
30. Наскільки Ви володієте уміннями здійснювати виховну роботу з особами, засудженими до покарання без ізоляції від суспільства?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
31. Наскільки Ви володієте уміннями приймати швидкі рішення у непередбачуваних умовах?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
32. Наскільки Ви володієте умінням висловлювати та відстоювати свою власну думку?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
33. Наскільки Ви володієте умінням надавати правову або іншу допомогу, під час вирішення конфліктів, людям або групам людей?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
34. Наскільки Ви володієте уміннями виходити з конфлікту і не показувати своє роздратування, змінювати свою позицію, сприймати критику?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
35. Наскільки Ви володієте уміннями тактично і справедливо оцінювати діяльність суб'єктів спілкування, висувати вимоги і намагатись їх виконувати?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
36. Чи вважаєте Ви, що юрист повинен здійснювати професійну діяльність на основі розвиненої правосвідомості, правового мислення та правової культури?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
37. Наскільки Ви володієте умінням орієнтуватися в нетипових ситуаціях, самостійно робити висновки та аналізувати їх?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
38. Наскільки Ви спроможні здійснювати попереджувально-профілактичні заходи за місцем проживання, навчання неповнолітніх, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, з метою недопущення вчинення ними правопорушень та усунення причин та умов, які можуть до цього призвести?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
39. Чи спроможні Ви здійснювати службові перевірки та вносити свої пропозиції в установах пенітенціарної системи України?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
40. Наскільки Ви підготовлені до висвітлення у регіональних засобах масової інформації щодо проведення профілактичних заходів у пенітенціарній системі України?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>

Дякуємо за Вашу участь у нашому опитуванні!

**Результати анкетування студентів
вищих навчальних закладів**

Таблиця 3.3.1

**Показники відповідей студентів, опитаних щодо цільності
здійснювати у вищих навчальних закладах України підготовку майбутніх
юристів, що готові і здатні доробити в Державній пенітенціарній службі
України (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		повністю	частково	ні	важко відповісти
Національний університет «Острозька академія»	92	77,17	16,30	2,17	4,35
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	77,78	16,67	1,11	4,44
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	77,27	17,05	1,14	4,55
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	77,33	16,00	2,67	4,00
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	74,14	15,52	3,45	6,90
Львівська комерційна академія	49	83,67	10,20	4,08	2,04
Загальний показник	452	77,89	15,29	2,44	4,38

Показники відповідей студентів, опитаних, щодо наявності науково -методичної літератури, підручників і навчальних посібників, які необхідні для професійної діяльності з метою організації й здійснення наглядових, соціальних, виховних та профілактичних заходів у пенітенціарній системі України (%)

Вищий навчальний заклад	КІЛЬКІСТЬ опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	частково	ні	важко відповісти
Національний університет «Острозька академія»	92	14,13	46,74	33,70	5,43
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	12,22	47,78	34,44	5,56
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	11,36	48,86	34,09	5,68
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	13,33	52,00	28,00	6,67
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	13,79	51,72	27,59	6,90
Львівська комерційна академія	49	12,24	53,06	28,57	6,12
Загальний показник	452	12,85	50,03	31,06	6,06

**Показники відповідей студентів про дисципліни які передбачені
навчальним планом дають необхідний рівень знань та вмінь для
майбутньої професійної діяльності у пенітенціарній системі України (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		повністю	частково	ні	важко відповісти
Національний університет «Острозька академія»	92	33,70	45,65	17,39	3,26
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	32,22	46,67	17,78	3,33
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	30,68	47,73	18,18	3,41
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	28,00	49,33	18,67	4,00
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	25,86	48,28	20,69	5,17
Львівська комерційна академія	49	22,45	53,06	22,45	2,04
Загальний показник	452	28,82	48,45	19,19	3,54

Показники відповідей студентів, опитаних про рівень підготовленості до майбутньої професійної діяльності у пенітенціарній системі України (%)

Вищий навчальний заклад	КІЛЬКІСТЬ опитаних студентів	Відповіді			
		повністю	частково	ні	важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	30,00	55,56	10,00	4,44
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	29,31	63,79	0,00	6,90
Львівська комерційна академія	49	24,49	67,35	0,00	8,16
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	30,67	60,00	4,00	5,33
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	30,68	55,68	9,09	4,55
Національний університет «Острозька академія»	92	29,35	56,52	9,78	4,35
Загальний показник	452	29,08	59,82	5,48	5,62

Показники відповідей студентів, опитаних наскільки вони згодні з думкою, що підготовка юристів для Державної пенітенціарної служби України повинна здійснюватись, як у відомих вищих навчальних закладах, так і у інших вищих навчальних закладах (%)

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		повністю	частково	ні	важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	47,78%	38,89%	7,78%	5,56%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	56,90%	22,41%	13,79%	6,90%
Львівська комерційна академія	49	53,06%	18,37%	20,41%	8,16%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	49,33%	36,00%	9,33%	5,33%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	44,32%	38,64%	11,36%	5,68%
Національний університет «Острозька академія»	92	39,13%	40,22%	11,96%	8,70%
Загальний показник	452	48,42%	32,42%	12,44%	6,72%

Показники відповідей студентів, опитаних стосовно історії виникнення та розвитку пенітенціарної системи (%)

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	5,56%	15,56%	58,89%	20,00%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	10,34%	25,86%	34,48%	29,31%
Львівська комерційна академія	49	2,04%	28,57%	38,78%	30,61%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	10,67%	17,33%	50,67%	21,33%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	2,27%	15,91%	62,50%	19,32%
Національний університет «Острозька академія»	92	3,26%	15,22%	59,78%	21,74%
Загальний показник	452	5,69%	19,74%	50,85%	23,72%

Показники відповідей студентів, опитаних про те, чи володіють вони знаннями про міжнародні стандарти поводження із засудженими та попередньо ув'язненими особами (%)

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	30,00%	52,22%	10,00%	7,78%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	22,41%	53,45%	13,79%	10,34%
Львівська комерційна академія	49	32,65%	51,02%	10,20%	6,12%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	34,67%	41,33%	12,00%	12,00%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	30,68%	51,14%	11,36%	6,82%
Національний університет «Острозька академія»	92	33,70%	52,17%	9,78%	4,35%
Загальний показник	452	30,69%	50,22%	11,19%	7,90%

**Показники відповідей студентів, опитаних про те, чи володіють вони
знаннями про систему органів та установ, які виконують кримінальні
покарання в Україні (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	16,67%	60,00%	4,44%	18,89%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	25,86%	56,90%	0,00%	20,69%
Львівська комерційна академія	49	24,49%	57,14%	0,00%	18,37%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	21,33%	61,33%	1,33%	16,00%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	17,05%	60,23%	4,55%	18,18%
Національний університет «Острозька академія»	92	19,57%	64,13%	3,26%	13,04%
Загальний показник	452	20,83%	59,96%	2,26%	17,53%

**Показники відповідей студентів, опитаних про те, чи
володіють вони уміннями визначати підстави звільнення
від відбування покарання (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	16,67%	58,89%	11,11%	13,33%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	20,69%	55,17%	8,62%	17,24%
Львівська комерційна академія	49	18,37%	55,10%	8,16%	18,37%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	28,00%	56,00%	5,33%	10,67%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	17,05%	59,09%	12,50%	11,36%
Національний університет «Острозька академія»	92	16,30%	59,78%	13,04%	10,87%
Загальний показник	452	19,51%	57,34%	9,80%	13,64%

Показники відповідей студентів, опитаних про те, чи володіють вони уміннями надання правової допомоги особам, які звільнені від відбуття покарання (%)

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	6,67%	58,89%	13,33%	21,11%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	6,90%	53,45%	15,52%	24,14%
Львівська комерційна академія	49	10,20%	55,10%	8,16%	26,53%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	20,00%	57,33%	5,33%	17,33%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	7,95%	57,95%	12,50%	21,59%
Національний університет «Острозька академія»	92	6,52%	59,78%	13,04%	20,65%
Загальний показник	452	9,71%	57,08%	11,32%	21,89%

**Показники відповідей студентів, опитаних про володіння уміннями
організації та проведення виховної роботи
з неповнолітніми засудженими (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	4,44%	58,89%	18,89%	4,44%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	5,17%	55,17%	17,24%	22,41%
Львівська комерційна академія	49	6,12%	55,10%	18,37%	20,41%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	5,33%	60,00%	16,00%	18,67%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	4,55%	57,95%	57,95%	19,32%
Національний університет «Острозька академія»	92	4,35%	59,78%	18,48%	17,39%
Загальний показник	452	4,99%	57,82%	24,49%	17,11%

Показники відповідей студентів, опитаних про підготовленість до організації та проведення профілактичних заходів виховного впливу щодо засуджених та попередньо ув'язнених осіб (%)

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	2,22%	53,33%	23,33%	21,11%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	3,45%	53,45%	20,69%	22,41%
Львівська комерційна академія	49	4,08%	53,06%	22,45%	20,41%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	2,67%	57,33%	20,00%	20,00%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	2,27%	52,27%	23,86%	21,59%
Національний університет «Острозька академія»	92	2,17%	54,35%	22,83%	20,65%
Загальний показник	452	2,81%	53,97%	22,19%	21,03%

**Показники відповідей студентів, опитаних щодо володіння знаннями
про процес ресоціалізації засуджених, його (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	11,11%	43,33%	18,89%	26,67%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	12,07%	43,10%	17,24%	27,59%
Львівська комерційна академія	49	14,29%	40,82%	18,37%	26,53%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	13,33%	44,00%	16,00%	26,67%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	11,36%	44,32%	19,32%	25,00%
Національний університет «Острозька академія»	92	10,87%	42,39%	18,48%	28,26%
Загальний показник	452	12,17%	42,99%	18,05%	26,79%

Показники відповідей студентів, опитаних щодо володіння знаннями про причини і умови, що сприяють вчиненню конкретних видів злочинів (втеч, дій, що дезорганізують роботу установ виконання покарань, захоплення заручників, убивств, масових заворушень, злісної непокори та ін. (%))

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	21,11%	45,56%	10,00%	23,33%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	20,69%	43,10%	8,62%	27,59%
Львівська комерційна академія	49	24,49%	38,78%	8,16%	28,57%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	21,33%	42,67%	8,00%	28,00%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	21,59%	44,32%	10,23%	23,86%
Національний університет «Острозька академія»	92	20,65%	46,74%	9,78%	22,83%
Загальний показник	452	21,64%	43,53%	9,13%	25,70%

**Показники відповідей студентів, опитаних щодо володіннязнаннями про
юридичну культуру (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	10,00%	42,22%	20,00%	27,78%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	8,62%	46,55%	13,79%	31,03%
Львівська комерційна академія	49	10,20%	40,82%	16,33%	32,65%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	12,00%	42,67%	14,67%	30,67%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	10,23%	42,05%	19,32%	28,41%
Національний університет «Острозька академія	92	9,78%	41,30%	21,74%	27,17%
Загальний показник	452	10,14%	42,60%	17,64%	29,62%

**Показники відповідей студентів, опитаних щодо володіння знаннями про
основи пенітенціарної педагогіки та психології (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	3,33%	40,00%	30,00%	26,67%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	5,17%	46,55%	29,31%	18,97%
Львівська комерційна академія	49	6,12%	46,94%	32,65%	14,29%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	4,00%	42,67%	30,67%	22,67%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	3,41%	39,77%	30,68%	26,14%
Національний університет «Острозька академія»	92	3,26%	41,30%	29,35%	26,09%
Загальний показник	452	4,22%	42,87%	30,44%	22,47%

Показники відповідей студентів, опитаних щодо встановлення причин та умов, які призвели до скоєння засудженими нових правопорушень (%)

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	5,56%	38,89%	22,22%	33,33%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	8,62%	39,66%	29,31%	22,41%
Львівська комерційна академія	49	6,12%	42,86%	32,65%	18,37%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	6,67%	37,33%	26,67%	29,33%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	5,68%	38,64%	22,73%	32,95%
Національний університет «Острозька академія»	92	5,43%	40,22%	21,74%	32,61%
Загальний показник	452	6,35%	39,60%	25,89%	28,17%

Показники відповідей студентів, опитаних про володіння уміньми організації та здійснення попереджувально-профілактичних заходів за місцем проживання, навчання неповнолітніх засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, з метою недопущення вчинення ними правопорушень та усунення умов, які можуть до цього призвести (%)

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	10,00%	40,00%	21,11%	28,89%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	5,17%	24,14%	34,48%	36,21%
Львівська комерційна академія	49	8,16%	42,86%	32,65%	16,33%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	2,67%	36,00%	34,67%	26,67%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	6,82%	42,05%	21,59%	29,55%
Національний університет «Острозька академія»	92	6,52%	43,48%	20,65%	29,35%
Загальний показник	452	6,56%	38,09%	27,53%	27,83%

Показники відповідей студентів, опитаних про володіння навичками організації публічних виступів, проведення переговорів, презентацій, бесід та інших форм спілкування з населенням (%)

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	16,67%	51,11%	16,67%	15,56%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	13,79%	48,28%	15,52%	22,41%
Львівська комерційна академія	49	14,29%	46,94%	16,33%	22,45%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	16,00%	48,00%	17,33%	18,67%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	15,91%	51,14%	17,05%	15,91%
Національний університет «Острозька академія»	92	18,48%	50,00%	16,30%	15,22%
Загальний показник	452	15,86%	49,24%	16,53%	18,37%

**Показники відповідей студентів, опитаних про володіння навичками
самостійної аналітичної обробки великої кількості нормативних
документів для успішного захисту інтересів клієнта, яким може бути в
тому числі і держава (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	8,89%	32,22%	24,44%	34,44%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	10,34%	20,69%	36,21%	32,76%
Львівська комерційна академія	49	6,12%	12,24%	42,86%	38,78%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	10,67%	28,00%	29,33%	32,00%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	9,09%	30,68%	25,00%	35,23%
Національний університет «Острозька академія»	92	8,70%	33,70%	23,91%	33,70%
Загальний показник	452	8,97%	26,26%	30,29%	34,48%

**Показники відповідей студентів, опитаних про володіння уміннями
оперативно, чітко і рішуче діяти в нетипових ситуаціях, екстремальних
умовах, аналізу інформації, яка швидко змінюється (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	16,67%	43,33%	16,67%	23,33%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	22,41%	31,03%	25,86%	20,69%
Львівська комерційна академія	49	20,41%	24,49%	30,61%	24,49%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	20,00%	41,33%	20,00%	18,67%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	17,05%	42,05%	17,05%	23,86%
Національний університет «Острозька академія»	92	16,30%	44,57%	16,30%	22,83%
Загальний показник	452	18,81%	37,80%	21,08%	22,31%

Показники відповідей студентів, опитаних про володіння опитаних про володіння уміннями аналізувати факти, працювати з різним контингентом населення, отримувати від них достовірні відомості, що цікавлять (%)

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	21,11%	54,44%	8,89%	15,56%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	24,14%	55,17%	1,72%	18,97%
Львівська комерційна академія	49	26,53%	51,02%	2,04%	20,41%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	18,67%	56,00%	6,67%	18,67%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	19,32%	55,68%	9,09%	15,91%
Національний університет «Острозька академія»	92	22,83%	53,26%	8,70%	15,22%
Загальний показник	452	22,10%	54,26%	6,18%	17,45%

Показники відповідей студентів, опитаних про володіння уміннями чітко і швидко встановлювати ділові та товариські стосунки з людьми, розширювати контакти, брати участь у групових заходах, проявляти ініціативу (%)

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	33,33%	55,56%	5,56%	5,56%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	41,38%	43,10%	8,62%	6,90%
Львівська комерційна академія	49	48,98%	32,65%	10,20%	8,16%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	36,00%	52,00%	6,67%	5,33%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	34,09%	54,55%	5,68%	5,68%
Національний університет «Острозька академія»	92	32,61%	56,52%	5,43%	5,43%
Загальний показник	452	37,73%	49,06%	7,03%	6,18%

**Показники відповідей студентів, опитаних про володіння
уміннями розробляти програми виховних заходів, показових виступів,
презентацій для різного контингенту населення (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	31,11%	57,78%	6,67%	4,44%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	41,38%	43,10%	8,62%	6,90%
Львівська комерційна академія	49	48,98%	32,65%	10,20%	8,16%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	34,67%	53,33%	6,67%	5,33%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	31,82%	56,82%	6,82%	4,55%
Національний університет «Острозька академія»	92	30,43%	58,70%	6,52%	4,35%
Загальний показник	452	36,40%	50,40%	7,58%	5,62%

**Показники відповідей студентів, опитаних щодо необхідності
самостійно здобувати нові знання, використовуючи сучасні освітні
технології, вивчати і впроваджувати передовий досвід виховної роботи із
засудженими та попередньо ув'язненими особами (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	28,89%	58,89%	7,78%	4,44%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	36,21%	48,28%	8,62%	6,90%
Львівська комерційна академія	49	42,86%	38,78%	10,20%	8,16%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	30,67%	57,33%	6,67%	5,33%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	29,55%	59,09%	6,82%	4,55%
Національний університет «Острозька академія»	92	28,26%	59,78%	7,61%	4,35%
Загальний показник	452	32,74%	53,69%	7,95%	5,62%

Показники відповідей студентів, опитаних щодо вміння готувати аналітичні довідки, звіти, запити до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та об'єднань громадян з питань виконання покарань і інших заходів кримінально-правового та виховного характеру (%)

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	21,11%	51,11%	6,67%	21,11%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	13,79%	56,90%	10,34%	18,97%
Львівська комерційна академія	49	16,33%	55,10%	8,16%	20,41%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	14,67%	54,67%	8,00%	22,67%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	20,45%	51,14%	6,82%	21,59%
Національний університет «Острозька академія»	92	22,83%	50,00%	6,52%	20,65%
Загальний показник	452	18,20%	53,15%	7,75%	20,90%

**Показники відповідей студентів, опитаних про володіннязнаннями, щодо
вимог, які пред'являються до співробітника пенітенціарної системи, їх
прав та обов'язків (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	26,67%	50,00%	10,00%	13,33%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	22,41%	56,90%	10,34%	10,34%
Львівська комерційна академія	49	26,53%	55,10%	8,16%	10,20%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	24,00%	54,67%	8,00%	13,33%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	26,14%	50,00%	10,23%	13,64%
Національний університет «Острозька академія	92	28,26%	48,91%	9,78%	13,04%
Загальний показник	452	25,67%	52,60%	9,42%	12,32%

Показники відповідей студентів, опитаних про володіння знаннями щодо основних правил техніки спілкування співробітника пенітенціарної системи із засудженими та попередньо ув'язненими особами (%)

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	13,33%	46,67%	17,78%	22,22%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	20,69%	43,10%	8,62%	27,59%
Львівська комерційна академія	49	24,49%	34,69%	10,20%	30,61%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	16,00%	49,33%	10,67%	24,00%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	13,64%	46,59%	18,18%	21,59%
Національний університет «Острозька академія»	92	13,04%	47,83%	17,39%	21,74%
Загальний показник	452	16,87%	44,70%	13,81%	24,63%

Результативідповідей студентів, опитаних про підготовку до спілкування з різними категоріями громадян в тому числі із засудженими та попередньо ув'язненими особами (%)

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	11,11%	36,67%	21,11%	31,11%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	17,24%	29,31%	12,07%	41,38%
Львівська комерційна академія	49	20,41%	26,53%	10,20%	42,86%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	13,33%	37,33%	14,67%	34,67%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	11,36%	36,36%	21,59%	30,68%
Національний університет «Острозька академія»	92	10,87%	38,04%	20,65%	30,43%
Загальний показник	452	14,05%	34,04%	16,72%	35,19%

**Показники відповідей студентів, опитаних про уміннями здійснювати
виховну роботу з особами, засудженими до покарання без ізоляції від
суспільства (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	4,44%	31,11%	21,11%	43,33%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	6,90%	24,14%	12,07%	56,90%
Львівська комерційна академія	49	8,16%	20,41%	10,20%	61,22%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	5,33%	30,67%	14,67%	49,33%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	4,55%	30,68%	21,59%	43,18%
Національний університет «Острозька академія	92	4,35%	32,61%	20,65%	42,39%
Загальний показник	452	5,62%	28,27%	16,72%	49,39%

**Результативідповідей студентів, опитаних про уміннями
приймати швидкі рішення у непередбачуваних умовах (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	15,56%	44,44%	13,33%	26,67%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	13,79%	48,28%	12,07%	25,86%
Львівська комерційна академія	49	12,24%	57,14%	14,29%	16,33%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	13,33%	45,33%	9,33%	32,00%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	15,91%	45,45%	11,36%	27,27%
Національний університет «Острозька академія»	92	15,22%	43,48%	15,22%	26,09%
Загальний показник	452	14,34%	47,35%	12,60%	25,70%

**Показники відповідей студентів, опитаних про уміннями
висловлювати та відстоювати свою власну думку (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	18,89%	57,78%	8,89%	14,44%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	20,69%	51,72%	13,79%	13,79%
Львівська комерційна академія	49	24,49%	44,90%	16,33%	14,29%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	20,00%	53,33%	10,67%	16,00%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	19,32%	56,82%	9,09%	14,77%
Національний університет «Острозька академія»	92	18,48%	58,70%	8,70%	14,13%
Загальний показник	452	20,31%	53,87%	11,24%	14,57%

**Показники відповідей студентів, опитаних про уміннями
надавати правову або іншу допомогу під час вирішення конфліктів,
людям або групам людей (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	13,33%	34,44%	16,67%	35,56%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	13,79%	29,31%	18,97%	37,93%
Львівська комерційна академія	49	16,33%	34,69%	14,29%	34,69%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	13,33%	28,00%	18,67%	40,00%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	13,64%	32,95%	17,05%	36,36%
Національний університет «Острозька академія»	92	13,04%	35,87%	16,30%	34,78%
Загальний показник	452	13,91%	32,55%	16,99%	36,55%

**Показники відповідей студентів, опитаних про уміннями
виходити з конфлікту і не показувати своє роздратування,
змінювати свою позицію, сприймати критику (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	15,56%	42,22%	18,89%	23,33%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	18,97%	37,93%	17,24%	25,86%
Львівська комерційна академія	49	18,37%	40,82%	20,41%	20,41%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	16,00%	40,00%	18,67%	25,33%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	15,91%	40,91%	19,32%	23,86%
Національний університет «Острозька академія»	92	15,22%	43,48%	18,48%	22,83%
Загальний показник	452	16,67%	40,89%	18,83%	23,60%

Показники відповідей студентів, опитаних про уміннями тактично і справедливо оцінювати діяльність суб'єктів спілкування, висувати вимоги і намагатись їх виконувати (%)

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	26,67%	44,44%	14,44%	14,44%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	27,59%	41,38%	15,52%	15,52%
Львівська комерційна академія	49	24,49%	44,90%	18,37%	12,24%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	26,67%	41,33%	17,33%	14,67%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	27,27%	43,18%	14,77%	14,77%
Національний університет «Острозька академія»	92	26,09%	45,65%	14,13%	14,13%
Загальний показник	452	26,46%	43,48%	15,76%	14,30%

Показники відповідей студентів, опитаних щодо здійснення юристом професійної діяльності на основі розвиненої правосвідомості, правового мислення та правової культури (%)

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	41,11%	42,22%	6,67%	10,00%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	34,48%	39,66%	10,34%	15,52%
Львівська комерційна академія	49	40,82%	34,69%	10,20%	14,29%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	36,00%	44,00%	8,00%	12,00%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	40,91%	42,05%	6,82%	10,23%
Національний університет «Острозька академія»	92	40,22%	43,48%	6,52%	9,78%
Загальний показник	452	38,92%	41,02%	8,09%	11,97%

**Результативідповідей студентів, опитаних про володіння
уміннями орієнтуватися в нетипових ситуаціях, самостійно робити
висновки та аналізувати їх (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	15,56%	53,33%	11,11%	20,00%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	20,69%	51,72%	12,07%	15,52%
Львівська комерційна академія	49	22,45%	44,90%	14,29%	18,37%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	17,33%	56,00%	12,00%	14,67%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	15,91%	54,55%	11,36%	18,18%
Національний університет «Острозька академія	92	15,22%	52,17%	10,87%	21,74%
Загальний показник	452	17,86%	52,11%	11,95%	18,08%

Показники відповідей студентів, опитаних щодо спроможні здійснювати попереджувально-профілактичні заходи за місцем проживання, навчання неповнолітніх, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, з метою недопущення вчинення ними правопорушень та усунення причин та умов, які можуть до цього призвести (%)

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	4,44%	37,78%	24,44%	33,33%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	6,90%	36,21%	24,14%	32,76%
Львівська комерційна академія	49	8,16%	38,78%	24,49%	28,57%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	5,33%	37,33%	26,67%	30,67%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	4,55%	36,36%	25,00%	34,09%
Національний університет «Острозька академія»	92	4,35%	39,13%	23,91%	32,61%
Загальний показник	452	5,62%	37,60%	24,78%	32,00%

**Показники відповідей студентів, опитаних щодо спроможні
здійснювати службові перевірки та вносити свої пропозиції в установах
пенітенціарної системи України (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	8,89%	40,00%	15,56%	35,56%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	13,79%	41,38%	17,24%	27,59%
Львівська комерційна академія	49	16,33%	40,82%	16,33%	26,53%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	10,67%	40,00%	13,33%	36,00%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	9,09%	38,64%	15,91%	36,36%
Національний університет «Острозька академія»	92	8,70%	41,30%	15,22%	34,78%
Загальний показник	452	11,24%	40,36%	15,60%	32,80%

**Показники відповідей студентів, опитаних про підготовленість до
висвітлення у регіональних засобах масової інформації щодо проведення
профілактичних заходів у пенітенціарній системі України (%)**

Вищий навчальний заклад	Кількість опитаних студентів	Відповіді			
		Повністю	Частково	Ні	Важко відповісти
Навчально-науковий інститут права та психології Національної академії внутрішніх справ	90	12,22%	48,89%	8,89%	30,00%
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»	58	8,62%	53,45%	3,45%	34,48%
Львівська комерційна академія	49	10,20%	51,02%	4,08%	34,69%
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	75	10,67%	46,67%	8,00%	34,67%
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	88	11,36%	48,86%	9,09%	30,68%
Національний університет «Острозька академія»	92	14,13%	47,83%	8,70%	29,35%
Загальний показник	452	11,20%	49,45%	7,03%	32,31%

АНКЕТА для викладачів вищих навчальних закладів

Шановні викладачі!

Проводиться спеціальне дослідження щодо підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України. Будемо вдячні, якщо Ви візьмете участь у нашому анкетуванні і дасте відповіді на наступні питання, поставивши позначку у відповідній графі.

1. Чи згодні Ви з думкою, що з позиції сьогодення існує гостра потреба у необхідності здійснювати у вищих навчальних закладах України підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України?			
a) Повністю	б) Частково	в) Ні	г) Важко відповісти
4. Чи задоволені Ви наявною науково-методичною літературою, підручниками і навчальними посібниками, які необхідні Вам у підготовці майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України?			
a) Повністю	б) Частково	в) Ні	г) Важко відповісти
4. Чи вважаєте Ви, що дисципліни які передбачені для вивчення навчальним планом дають студентам необхідний рівень знань та вмінь для майбутньої професійної діяльності у Державній пенітенціарній службі України?			
a) Повністю	б) Частково	в) Ні	г) Важко відповісти
10. Чи вважаєте Ви, що використання традиційних форм навчальної діяльності (лекційні, практичні, семінарські заняття) повністю підготують студентів до майбутньої професійної діяльності у пенітенціарній системі України?			
a) Повністю	б) Частково	в) Ні	г) Важко відповісти
11. Чи використовуєте Ви тестування з метою педагогічної діагностики сформованості рівня підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України?			
a) Повністю	б) Частково	в) Ні	г) Важко відповісти
6. Чи спрямовуєте Ви зусилля на розробку та видання власної навчально-методичної літератури, необхідної для підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України?			
a) Повністю	б) Частково	в) Ні	г) Важко відповісти
7. Чи спрямовуєте Ви свої зусилля на організацію та проведення олімпіад, турнірів та конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт зі студентами на тематику, пов'язану з пенітенціарною системою України?			
a) Повністю	б) Частково	в) Ні	г) Важко відповісти
8. Чи спрямовуєте Ви свої зусилля на підготовку студентами власної презентації на теми, пов'язані з професійною діяльністю у пенітенціарній системі України?			
a) Повністю	б) Частково	в) Ні	г) Важко відповісти
9. Чи використовуєте Ви дискусії з метою підвищення якості підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України?			
a) Повністю	б) Частково	в) Ні	г) Важко відповісти
10. Чи використовуєте Ви ділові ігри з метою підвищення якості підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України?			
a) Повністю	б) Частково	в) Ні	г) Важко відповісти
11. Чи використовуєте Ви тренінги з метою підвищення якості підготовки майбутніх юристів до роботи в Державній пенітенціарній службі України?			

<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
12. Чи використовуєте Виметод аналізу критичних випадків з метою підвищення якості підготовки майбутніх юристів дороботи в Державній пенітенціарній службі України?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
13. Чи використовуєте Ви ситуативні завдання професійного спрямування у процесі підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
14. Чи вважаєте Ви, що впровадження в навчальний процес інтерактивних технологій, а саме кейс-технологій, спрямованих на всебічне самовдосконалення особистості студента, впливає на підвищення рівня підготовки майбутніх юристів дороботи в Державній пенітенціарній службі України?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
15. Чи організовуєте Ви зустрічі студентів з практичними працівниками Державної пенітенціарної служби України?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
16. Чи використовуєте Ви у навчальному процесі мультимедійні засоби навчання з метою підвищення якості підготовки майбутніх юристів дороботи в Державній пенітенціарній службі України?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
17. Чи вважаєте Ви, що необхідно обов'язково залучати студентів випускних курсів до практичної правозастосовної діяльності у юридичній клініці для підвищення якості підготовки майбутніх юристів дороботи в Державній пенітенціарній службі України?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>

Дякуємо за Вашу участь у нашому опитуванні!

АНКЕТА для працівників державної пенітенціарної служби України

Шановні працівники Державної пенітенціарної служби України!

Проводиться спеціальне дослідження щодо підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України. Будемо вдячні, якщо Ви візьмете участь у нашому анкетуванні і дасте відповіді на наступні питання, поставивши позначку у відповідній графі.

1. Чи згодні Ви з думкою, що з позиції сьогодення існує гостра потреба у необхідності здійснювати у вищих навчальних закладах України підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
2. Чи задоволені Ви підготовкою студентів-практикантів, майбутніх юристів, до професійної діяльності у Державній пенітенціарній службі України?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
5. Чи задоволені Ви знаннями, які отримали студенти-практиканти, майбутні юристи, в процесі їх професійної підготовки?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
12. Чи задоволені Ви вміннями, які виявили студенти, майбутні юристи, під час проходження практики?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
13. Наскільки Ви згодні з думкою, що підготовка юристів до Державної пенітенціарної служби України повинна здійснюватись, як у відомчих вищих навчальних закладах, так і у інших вищих навчальних закладах?			
<i>а) Повністю</i>	<i>б) Частково</i>	<i>в) Ні</i>	<i>г) Важко відповісти</i>
6. На Вашу думку, оволодінню знаннями з якої дисципліни слід надавати особливу перевагу для підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України?			
<i>а) Кримінальне право (загальна та особлива частина)</i>	<i>б) Кримінально-процесуальне право</i>	<i>в) Кримінально-виконавче право</i>	<i>г) Кримінологія</i>
<i>д) Криміналістика</i>	<i>е) Судова психіатрія</i>	<i>є) Актуальні проблеми кримінально-виконавчого права</i>	<i>ж) Юридична клініка</i>

Дякуємо за Вашу участь у нашому опитуванні!

**СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА за темою дисертації та
відомості про апробацію результатів дисертації**

**Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові
результати дисертації**

1. Ситовская Л. В. Некоторые аспекты подготовки будущих юристов к профессиональной деятельности в пенитенциарной системе Украины // Молодой ученый. 2014. № 20. С. 621–623.
2. Ситовская Л. В. Пути повышения качества подготовки будущих юристов к профессиональной деятельности в пенитенциарной системе Украины // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. 2014. № 12 (71). Ч. II. С. 129–131.
3. Сітовська Л. В. Аналіз сучасного стану готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України // Народна освіта. 2015. Вип. 3. [Електронний ресурс] URL: http://www.narodnaosvita.kiev.ua/page_id=3750(дата звернення: 23.11.2015).
4. Сітовська Л. В. Методичні аспекти підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Педагогічні науки Сорерікус : теорія, історія, інноваційні технології : збірник наукових праць. 2016. № 6 (60). С. 97–106.
5. Сітовська Л. В. Особливості підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : збірник наукових праць / [редкол. : Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : КПУ, 2014. Вип. 39 (92). С. 530–534.
6. Сітовська Л. В. Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України (термінологічна база) // Наукові

записки : зб. наук. пр. Серія: Педагогічні та історичні науки. Вип. 117 / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова / [редкол. В. П. Андрущенко [та ін.]. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2014. С. 150–158.

7. Сітовська Л. В. Сучасний погляд на підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі в педагогічній теорії // Наукові записки [Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова]. Серія: Педагогічні та історичні науки. 2014. Вип. 120. С. 127–137.

8. Сітовська Л. В. Теоретичні засади підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Педагогічний дискурс : збірник наукових праць. 2014. Вип. 16. С. 169–173.

9. Sitovska L. Struktura przygotowania przyszłych prawników do pracy zawodowej w systemie penitencjarnym Ukrainy // Knowledge. Education. Low. Management. Nauka. Oświata. Prawo. Zarządzanie. 2015. № 2 (10). S. 198–206.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

10. Сітовська Л. В. Понятійний апарат підготовки юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Шляхи реформування правової системи України : Тематичний збірник тез наукового семінару з обговорення сучасних правових проблем та шляхів їх подолання, присвячений професійному святу – Дню юриста. Вип. 4. (Луцьк, 07 жовтня 2013 р.) / ред.: Р. П. Карпюк [та ін.]. Луцьк : Вежа-Друк, 2013. С. 127–129.

11. Сітовська Л. В. Проблема підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі в педагогічній теорії // Сучасна освіта і наука в Україні. Традиції та інновації XX Всеукр. з міжнар. участю наук.-практ. заочна конф. (Одеса, 25-26 жовтня 2014 р.). Одеса, 2014. С. 101–105.

12. Сітовська Л. В. Загальні проблеми підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Сучасна наука – пенітенціарній практиці : зб. матеріалів II Міжнар. практ.-конф., (Київ,

4 грудня. 2014 р.) / за ред. : В. П. Тихого, Є. Ю. Бараша. К. : Ін-т крим.-викон. служби, 2014. С. 334–337.

13. Сітовська Л. В. Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі: деякі підходи щодо вдосконалення // Педагогика и психология в контексте современных исследований проблем развития личности: сб. материалов 6-й Междунар. науч.-практ. конф. (Махачкала, 24 октября 2014 г.) / НИЦ «Апробация». Махачкала : ООО «Апробация», 2014. С. 55–57.

14. Сітовська Л. В. Сутність готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Розвиток соціально-гуманітарної освіти і науки в контексті модернізації вітчизняної вищої школи: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф.: у 2 ч. (Дніпропетровськ, 26 грудня 2014 р.). Дніпропетровськ : ТОВ «Інновація», 2014. Ч. 2. С. 76–78.

15. Сітовська Л. В. Теоретичне підґрунтя готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні: зб. тез наук. робіт учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 21-22 серпня 2015 р.). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2015. С. 71–75.

16. Сітовська Л. В. Виявлення мотиваційного компонента готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Стан та перспективи розвитку педагогіки та психології в Україні та світі: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (К., 4-5 вересня 2015 р.). К. : ГО «Київ. наук. орг-ція педагогіки та психології», 2015. С. 71–74.

17. Сітовська Л. В. До питання педагогічної моделі формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень: зб. наук. робіт учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 18-19 вересня 2015 р.). Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2015. С. 99–103.

18. Сітовська Л. В. Підвищення ефективності підготовки майбутніх

юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Міжнародна діяльність університетів як фактор інноваційного розвитку вищої школи: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. заоч. конф. (Маріуполь, 18 вересня 2015 р.). Маріуполь, 2015. С. 192–193.

19. Сітовська Л. В. До питання про структуру готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Правова держава: сучасні тенденції та передумови її розбудови в Україні: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Тернопіль, 30 жовтня 2015 р.). Тернопіль, 2015. С. 51–53.

20. Сітовська Л. В. Виявлення когнітивного компоненту готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України. // Тематичний зб. тез наук. семінару «Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення», присвячений професійному святу – Дню юриста. Вип. 1. (Луцьк, 07 жовтня 2015 р.) / ред.: Р. П. Карпюк [та ін.]. Луцьк, 2015. С. 16–22.

21. Сітовська Л. В. Характеристика дидактичної одиниці технології ситуаційного навчання у підготовці майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України // Зб. тез виступів учасн. II наук.-практ. конф. «Інноваційні технології в освіті, науці й виробництві» (Луцьк, 17-18 травня 2016 р.). Луцьк: АРТіП, 2016. С. 77–78.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

22. Сітовська Л. В. Методичні рекомендації до виконання курсової роботи з навчальної дисципліни «Кримінальне право» для студентів, які навчаються за освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра за галуззю знань 0304 «Право» напряму підготовки 6.030401 «Правознавство». К.: ТОВ «НВФ Промтехносервіс Україна». 2015. 22 с.

23. Сітовська Л. В., Карпюк Р. П. Термінологія підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України:

методичні рекомендації. К. : ТОВ «НВФ Промтехносервіс Україна». 2015. 35 с.

24. Сітовська Л. В., Карпюк Р. П. Тестові завдання з кримінально-виконавчого права. К. : ТОВ «НВФ Промтехносервіс Україна». 2015. 27 с.

Відомості про апробацію результатів дисертації

1. Шляхи реформування правової системи України : Тематичний збірник тез наукового семінару (Луцьк, 07 жовтня 2013 р., очна).

2. Сучасна освіта і наука в Україні. Традиції та інновації XX Всеукраїнська з міжнародною участю науково-практична конференція (Одеса, 25-26 жовтня 2014 р., заочна).

3. Сучасна наука – пенітенціарній практиці : збірник матеріалів II Міжнародної практичної конференції (Київ, 4 грудня. 2014 р., заочна).

4. Педагогика и психология в контексте современных исследований проблем развития личности: сборник материалов 6-й Международной научно-практической конференции (Махачкала, 24 октября 2014 г., заочная).

5. Розвиток соціально-гуманітарної освіти і науки в контексті модернізації вітчизняної вищої школи: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Дніпропетровськ, 26 грудня 2014 р., заочна).

6. Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 21-22 серпня 2015 р., заочна).

7. Стан та перспективи розвитку педагогіки та психології в Україні та світі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 4-5 вересня 2015 р., заочна).

8. Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень: збірник наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 18-19 вересня 2015 р., заочна).

9. Міжнародна діяльність університетів як фактор інноваційного розвитку вищої школи: збірник матеріалів Міжнародної науково-

практичноїзаочної конференції (Маріуполь, 18 вересня 2015 р., заочна).

10. Правова держава: сучасні тенденції та передумови її розбудови в Україні: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Тернопіль, 30 жовтня 2015 р., заочна).

11. Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення, присвячений професійному святу – Дню юриста : тематичний збірник тез наукового семінару (Луцьк, 07 жовтня 2015 р., очна).

12. Інноваційні технології в освіті, науці й виробництві :збірник тез виступів учасників II науково-практичної конференції (Луцьк, 17- 18 травня 2016 р., очна).

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»

вул. Семінарська, 2, м.Острого, Рівненська обл., Україна, 35800, тел./факс (03654) 2-29-49, e-mail: osa@oa.edu.ua, www.oa.edu.ua

Від 12.04.2016 № 240
на № _____

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Перший проректор
з навчально-наукової роботи
Національного університету
«Острозька академія»
доктор філософських наук, професор

П. М. Кралюк
2016 р.

АКТ

впровадження наукових розробок дисертації старшого викладача кафедри права Академії рекреаційних технологій і права Сітовської Любові Володимирівни на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук у навчальний процес Навчально-наукового інституту права ім. І. Малиновського Національного університету «Острозька академія»

Комісія у складі:

голови комісії – завідувача кафедри правосуддя та кримінально-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права ім. І. Малиновського Національного університету «Острозька академія», кандидата юридичних наук, доцента Гонгала С.Й.

членів комісії: кандидата юридичних наук, доцента, доцента кафедри державно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права ім. І. Малиновського Національного університету «Острозька академія» Герасимчука О. П., викладача кафедри правосуддя та кримінально-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права ім. І. Малиновського Національного університету «Острозька академія» Боржецька Н. Л. склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження старшого викладача кафедри права Академії рекреаційних технологій і права на тему: «Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти використовуються у навчальному процесі Навчально-наукового інституту права ім. І. Малиновського Національного університету «Острозька академія» при проведенні лекційних та семінарських занять з навчальних дисциплін: «Організація судових та правоохоронних органів», «Кримінально-виконавче право» при проведенні наукових семінарів, конференцій, круглих столів.

Національний університет
«Острозька академія»

Код ЄДРПОУ 22554101
ГУДКСУ у Рівненській обл.
МФО 833017
p/p 35223201005402

XXVII Міжнародний
приз «За якість»
Париж 1999

XXVII International
Trophy for Quality
Paris 1999

1. Сітовська, Л.В. Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України (термінологічна база) / Л.В. Сітовська // Наукові записки [Текст] : збірник наукових праць. Серія: Педагогічні та історичні науки. Вип. 117 / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова; [редкол. В. П. Андрущенко [та ін.]]. - К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. - С.150-158.
2. Сітовська Л.В. Теоретичні засади підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України / Л. Сітовська // Пед. дискурс : зб. наук. пр. - 2014. - Вип. 16. - С. 169-173.
3. Сітовська Л.В. Сучасний погляд на підготовку майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі в педагогічній теорії / Л. В. Сітовська // Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Сер. Педагогічні та історичні науки. - 2014. - Вип. 120. - С. 127-137.
4. Сітовська Л.В. Особливості підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України / Л.В. Сітовська // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. - Запоріжжя : КПУ, 2014. - Вип. 39(92). - С. 530-534.
5. Сітовська Л.В. Аналіз сучасного стану готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України [Електронний ресурс] / Сітовська Любов Володимирівна // Народна освіта. - 2015. - Випуск 3. - Режим доступу: http://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3750.
6. Ситовская Л.В. Некоторые аспекты подготовки будущих юристов к профессиональной деятельности в пенитенциарной системе Украины / Л.В. Ситовская // Молодой ученый. - 2014. - № 20. - С. 621-623.
7. Ситовская Л.В. Пути повышения качества подготовки будущих юристов к профессиональной деятельности в пенитенциарной системе Украины / Л.В. Ситовская // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. - 2014. - № 12(71) Часть II. - С. 129-131.
8. Sitovska L. Struktura przygotowania przyszłych prawników do pracy zawodowej w systemie penitencjarnym Ukrainy // Knowledge. Education. Law. Management. Nauka. Oświata. Prawo.Zarządzanie. - 2015. - № 2 (10). - S. 198-206.
9. Сітовська Л.В. Понятійний апарат підготовки юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України / Л.В. Сітовська // Тематичний збірник тез наукового семінару з обговорення сучасних правових проблем та шляхів їх подолання, присвячений професійному святу – Дню юриста. Випуск 4. / Ред.: Р. П. Карпюк [та ін.]. - Луцьк : Вежа-Друк, 2013. С. 127-129.
10. Сітовська Л.В. Проблема підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України / Л.В. Сітовська // Сучасна освіта і наука в Україні. Традиції та інновації XX Всеукраїнська з міжнародною участю науково-практична заочна конференція (м. Одеса, 25-26 жовтня 2014 р.) С.101-105.
11. Сітовська Л.В. Загальні проблеми підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України / Л.В. Сітовська // Сучасна наука – пенітенціарній практиці : зб. Матеріалів II Міжнар. практ.-конф. (Київ, 4 грудня. 2014 р.) / за ред. В. П. Тихого, Є.Ю. Бараша. - К. : Ін-т крим.-викон. Служби ; Київський регіональний центр НАПрН України, 2014. С. 334-337.
12. Сітовська Л.В. Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності деякі підходи щодо вдосконалення / Л.В. Сітовська // Педагогіка и психология в контексте современных исследований проблем развития личности: сборник материалов 6-й Международной науч.-практ. Конф., 24 октября./ НИЦ «Апробация»- Махачкала: ООО «Апробация», 2014. - С.55-57.
13. Сітовська Л.В. Сутність готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України / Л.В. Сітовська // Розвиток соціально-гуманітарної освіти і

науки в контексті модернізації вітчизняної вищої школи: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 26 грудня 2014 р.): у 2-х частинах. – Дніпропетровськ: ТОВ «Інновація», 2015. – ч. 2. – С.76-78.

14. Сітовська Л.В. Теоретичне підґрунтя готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України / Л.В. Сітовська // Психологія та педагогіка сучасності: проблеми та стан розвитку науки і практики в Україні» Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 21-22 серпня 2015 р): - Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2015. – С.71-75.

15. Сітовська Л.В. Виявлення мотиваційного компонента готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України / Л.В. Сітовська // Стан та перспективи розвитку педагогіки та психології в Україні та світі: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна 4-5 вересня 2015 р). – К.: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2015. – 108 с. – С.71-74.

16. Сітовська Л.В. До питання педагогічної моделі готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України / Л.В. Сітовська // Психологія та педагогіка: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень: Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції: (18-19 вересня 2015 р., м. Одеса). – Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2015. – 104 с. – С.99-103.

17. Сітовська Л.В. Підвищення ефективності підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України / Л.В. Сітовська // Міжнародна діяльність університетів як фактор інноваційного розвитку вищої школи: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної заочної конференції (18 вересня 2015 року) Маріуполь, 18 вересня 2015 р.- 385 с. – С.192-193..

18. Сітовська Л.В. Виявлення когнітивного компоненту готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України. / Л.В. Сітовська // Тематичний збірник тез наукового семінару «Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення», присвячений професійному святу – Дню юриста. Випуск 1. / Ред.: Р. П. Карпюк [та ін.] .: тези допов. – Луцьк, 2015. С. 12-14.

19. Сітовська Л.В. До питання про структуру готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України / Л.В. Сітовська // правова держава: сучасні тенденції та передумови її розбудови в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет конференції.- Тернопіль, 2015,- С.51-53.

Комісія приходить до висновку, що вказані публікації, розроблені автором «Тестові завдання з кримінально-виконавчого права» та методичні рекомендації з термінології підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, результати анкетування студентів та викладачів з метою встановлення сучасного стану сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, можуть бути використані як джерела у науковій та навчальній роботі з організації судових та правоохоронних органів, кримінально-виконавчого права, а виконана Сітовською Л. В. робота заслуговує схвалення.

Внесок у науку організації судових та правоохоронних органів та вітчизняного кримінально-виконавчого права, здійснений Сітовською Любов'ю Володимирівною, впроваджується у навчальний процес і наукову роботу студентів та викладачів Навчально-наукового інституту права ім. І. Малиновського Національного університету «Острозька академія».

Голова комісії:

к.ю.н., доц. Гонгало С. Й.

Члени комісії:

к.ю.н., доц. Герасимчук О. П

викл. Боржецька Н. Л.

ЦЕНТРАЛЬНА СПІЛКА СПОЖИВЧИХ ТОВАРИШТВ УКРАЇНИ
**ЛЬВІВСЬКИЙ
ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

вул. Туган-Барановського, 10,
Львів, Україна, 79005
тел.: +38 (032) 275 65 50; 295 81 02
факс: +38 (032) 295 81 02
e-mail: lute@lute.lviv.ua

THE ASSOCIATION OF CONSUMER SOCIETIES OF UKRAINE
**LVIV UNIVERSITY
OF TRADE
AND ECONOMICS**

10, Tuhan-Baranovskoho street,
Lviv, Ukraine, 79005
tel.: +38 (032) 275 65 50; 295 81 02
fax: +38 (032) 295 81 02
e-mail: lute@lute.lviv.ua

19.09.2016/ № 763/04.108

на № _____

Довідка
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Сітовської Любові Володимирівни
щодо підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності
у пенітенціарній системі України, поданого на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Дисертаційне дослідження Сітовської Любові Володимирівни присвячене актуальній проблемі теорії і методики професійної освіти щодо підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

У період з 2014-2016 року здобувач впроваджувала результати свого наукового дослідження в освітній процес Львівського торговельно-економічного університету.

За підсумками проведеної роботи та анкетування викладачів і студентів Університету Л. В. Сітовській вдалося отримати нові наукові дані, які характеризують сутність та стан підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Готовність майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України розглядається автором як інтегроване особистісне утворення, що характеризується наявністю певного комплексу знань законодавства, умінь та навичок користуватися правовим інструментарієм (законами й іншими правовими актами), а також професійно-особистісних якостей, які дозволять здійснювати наглядові, соціальні, виховні й профілактичні заходи, що застосовуються до засуджених з метою повернення їх до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві.

Результати та методичні рекомендації дослідження Сітовської Любові Володимирівни були успішно впроваджені у процесі викладання професійно орієнтованих дисциплін. Здобувач підготувала змістовні інформаційні ресурси курсів «Організація судових та правоохоронних органів», «Кримінально-виконавче право».

Тестові завдання з кримінально-виконавчого права використовувалися для моніторингу рівня знань студентів щодо їх готовності до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Висновки дисертаційної роботи Л. В. Сітовської використані для підвищення ефективності підготовки майбутніх юристів в Університеті.

Ректор

П. О. Куцик

www.lute.lviv.ua

Вих 3-344
10.12.2015р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Сітовської Любові Володимирівни
на тему «Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності
у пенітенціарній системі України», поданого на здобуття
наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

У навчальний процес Європейського університету протягом 2014-2015 навчального року впроваджувалися результати наукового дослідження Сітовської Любові Володимирівни. Мета цієї роботи полягала у тому, щоб виявити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови, необхідні для ефективної підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

З метою встановлення сучасного стану підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України було проведено анкетування науково-педагогічних працівників і студентів Європейського університету.

За підсумками дисертаційного дослідження Л. В. Сітовською успішно визначені теоретичні положення, які дозволили науково-педагогічним працівникам університету більш глибоко усвідомити сутність та зміст підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі.

Комплекс навчально-методичних матеріалів, який був ґрунтовно розроблений автором, впроваджувався у навчальний процес підготовки майбутніх фахівців відповідної галузі.

Методичні рекомендації «Термінологія підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України», в яких було запропоновано тлумачення основних дефініцій підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, використовувалися під час викладання дисциплін: «Організація судових та правоохоронних органів», «Кримінально-виконавче право» та «Кримінальний процес».

Корисними для науково-педагогічних працівників і студентів університету стали методичні рекомендації щодо виконання курсової роботи з навчальної дисципліни «Кримінальне право» за напрямом підготовки: 6.030401 «Правознавство», підготовлені Л. В. Сітовською.

Результати впровадження основних положень та висновків дисертаційного дослідження Л. В. Сітовської переконливо засвідчили його достатній науково-методичний рівень. Запропоновані дисертантом педагогічні умови сприяють успішному вирішенню актуальної проблеми теорії та методики професійної освіти, пов'язаної з підготовкою майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

Проректор з навчально-методичної роботи
Європейського університету
кандидат юридичних наук, доцент

А. В. Старушкевич

Підпис Старушкевича А. В. «засвідчую»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

просп. Волі, 13, м. Луцьк, 43025, тел. (0332) 24-10-07, факс (0332) 72-01-23
e-mail: post@eenu.edu.ua, web: <http://www.eenu.edu.ua>, код ЄДРПОУ 02125102

07.09.2016 № 03-29/а/2649 Г

на № _____ від _____

Довідка

Г про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Сітовської Любові Володимирівни
на тему «Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності
у пенітенціарній системі України»
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Протягом 2014-2016 років у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки здійснювалося впровадження у навчально-виховний процес результатів наукового дослідження Сітовської Любові Володимирівни щодо підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України розглядається Л. В. Сітовською як організований і цілеспрямований процес здійснення науково й методично обґрунтованих заходів, спрямованих на оволодіння студентами кваліфікацією, яка дозволить їм ефективно працювати в органах державної влади та місцевого самоврядування, що взаємодіють задля забезпечення суспільства в напрямку ресоціалізації певних осіб.

З метою удосконалення навчально-виховного процесу підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України застосовувався комплекс різноманітних навчально-методичних матеріалів, розроблених Л. В. Сітовською.

Для підвищення ефективності професійної підготовки студентів використовувалися розроблені автором методичні рекомендації «Термінологія підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України» та методичні рекомендації щодо виконання курсової роботи з навчальної дисципліни «Кримінальне право», а для моніторингу рівня оволодіння знаннями студентами застосовувалися «Тестові завдання з кримінально-виконавчого права», розроблені Л. В. Сітовською.

Результати наукової роботи Сітовської Любові Володимирівни свідчать про належний науково-педагогічний рівень та практичну значимість здійсненого дослідження.

Перший проректор,
проректор з адміністративних питань та розвитку

Глова І. В.
(0332)248957

А. В. Цьось

Приватний вищий
навчальний заклад
«Академія рекреаційних
технологій і права»

Private Higher Education
Institution "Academy of
Recreational Technologies
and Law"

АКАДЕМІЯ РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ПРАВА
вул. Карбишева, 2, м. Луцьк, Україна, 43023, тел./факс (0332) 280197

31.08.2016 № 53

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Сітовської Любові Володимирівни,

старшого викладача кафедри права Приватного вищого навчального закладу
«Академія рекреаційних технологій і права»,

на тему *«Підготовка майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній
системі України»*

на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

У Приватному вищому навчальному закладі «Академія рекреаційних технологій і права» протягом 2014-2016 навчальних років проводилося наукове дослідження старшого викладача кафедри права Сітовської Любові Володимирівни щодо підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України та впроваджувалися його результати.

Дослідження передбачало низку заходів. Зокрема, з метою з'ясування сучасного стану сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України дисертантка проводила анкетування студентів.

Для підвищення ефективності навчально-виховного процесу підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України Л. В. Сітовська розробила навчально-методичні комплекси на паперових та електронних носіях з дисциплін «Організація судових та правоохоронних органів», «Основи юридичної клінічної практики», «Кримінально-виконавче право», «Виконання покарань в установах виконання покарань».

Самостійну практичну діяльність студентів-правознавців і формування в них умінь щодо професійної діяльності в пенітенціарній системі України активізувала участь у роботі юридичної клініки, яка є структурним підрозділом академії, під керівництвом Л. В. Сітовської.

Під час аудиторної та позааудиторної діяльності студентів Л. В. Сітовська організувала та провела низку тематичних заходів: зустрічі з юристами-практиками, ознайомчі лекції («Професійна юридична діяльність», «Міжнародні стандарти захисту прав людини», «Основні принципи виборчого права», «Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу», «Особливості використання поліграфу в Україні», «Законна люстрація в Україні»), науково-практичний семінар «Актуальні проблеми законодавства України», олімпіаду серед студентів коледжів і школярів 9 -11 класів Волинської області на тему «Моє власне бачення державно-правового розвитку України, а також тренінг «Пізнай себе у професії».

У процесі викладання професійно орієнтованих дисциплін використовувались розроблені автором методичні рекомендації «Термінологія підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України» та методичні рекомендації щодо виконання курсової роботи з навчальної дисципліни «Кримінальне право» для студентів напряму підготовки 6.030401 «Правознавство».

Контроль рівня знань студентів з дисципліни «Кримінально-виконавче право» здійснювався за допомогою тестових завдань, розроблених Л. В. Сітовською. З метою оцінювання сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України впроваджено комп'ютерну програму «СКЛ: моніторинг рівнів сформованості майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України», розроблену дисертанткою у співавторстві Р. П. Карпюком та О. М. Лінчуком.

Дослідження Сітовської Любові Володимирівни виконано на належному науково-педагогічному рівні та заслуговує на впровадження його результатів у навчально-виховний процес підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Перший проректор-проректор
з навчально виховної роботи

Л. Л. Стасюк

**МІНІСТЕРСТВО
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Навчально-науковий інститут №4
Волинське відділення**

вул. Винниченка, 21, м. Луцьк, 43021,
тел.(0332) 74-03-72
nnizn_vol@naiau.kiev.ua
18.01.2017 р. № 46/4/2-45

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Сітовської Любові Володимирівни щодо підготовки
майбутніх юристів до професійної діяльності у
пенітенціарній системі України

У період з 2015 по 2017 роки у навчально-виховний процес Волинського відділення Навчально-наукового інституту № 4 Національної академії внутрішніх справ впроваджувалися результати дисертаційного дослідження Сітовської Любові Володимирівни щодо підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

У дисертації Л.В. Сітовської акцентується увага на тому, що у сучасний період розробляються нові підходи до оновлення змісту та використання ефективних форм та методів підготовки майбутнього юриста до професійної діяльності у пенітенціарній системі, здатного застосовувати європейські методи корекції поведінки засуджених і забезпечувати ефективне функціонування національної правової системи виховання і суспільства в цілому.

Корисними для викладачів і слухачів стали методичні рекомендації «Термінологія підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України». Слухачі інституту використовували у процесі самостійної підготовки інформацію з методичних рекомендацій щодо виконання курсової роботи з навчальної дисципліни «Кримінальне право».

Науково-педагогічний рівень дослідження Сітовської Любові Володимирівни є достатнім і заслуговує на впровадження його результатів у навчально-виховний процес підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України у вищих навчальних закладах.

Завідувач Волинського відділення
Навчально-наукового інституту № 4
Національної академії внутрішніх справ
підполковник поліції

«18» 01

2017 року

В.В. Наливайко

ДПтС УКРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

вул. Січова, 22, м. Луцьк, 43008 тел.(0332) 25-03-81, тел./факс 25-01-40, E-mail: 02@kvs.gov.ua
Код ЄДРПОУ 08562654

30.12.2016 № 02/4883/Бз

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Сітовської Любові Володимирівни щодо підготовки майбутніх юристів до
професійної діяльності в пенітенціарній системі України

В Управлінні Державної пенітенціарної служби у Волинській області впродовж 2014-2016 років було впроваджено результати наукових досліджень Сітовської Любові Володимирівни щодо підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України.

Л. В. Сітовською для з'ясування сучасного стану підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України було проведено анкетування серед працівників: управління Державної пенітенціарної служби у Волинській області, Маневицької виправної колонії № 42, Цуманської виправної колонії № 84, Ковельської виховної колонії, Луцького слідчого ізолятора, підрозділів Кримінально-виконавчої інспекції, яке засвідчило актуальність та доцільність обраної теми дослідження.

Працівниками пенітенціарної служби області використовувалися методичні рекомендації з термінології підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, розроблені Л. В. Сітовською, Р. П. Карпюком.

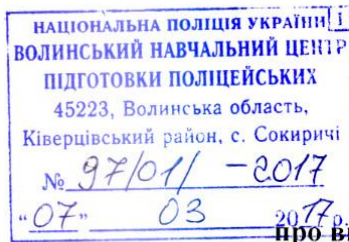
З метою оцінювання сформованості готовності майбутніх юристів до професійної діяльності в органах і установах пенітенціарної служби України у процесі проходження ними практики, а також з метою перевірки знань працівників використовувалися «Тестові завдання з кримінально-виконавчого права».

Методичні рекомендації та тестові завдання, розроблені Л.В. Сітовською, Р.П. Карпюком позитивно оцінені працівниками пенітенціарної служби, що свідчить про можливість використання наукових напрацювань автора у професійній підготовці майбутніх юристів у вищих навчальних закладах.

Заступник начальника управління
ДПтСУ у Волинській області
підполковник внутрішньої служби

Ю.М. Безушкевич

Довідка
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Сітовської Любові Володимирівни
щодо підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності
у пенітенціарній системі України

Дисертаційне дослідження Сітовської Любові Володимирівни присвячене актуальній проблемі теорії і методики професійної освіти щодо підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України.

У період з 2016-2017 року дисертантка впроваджувала результати свого дослідження у навчально-виховний процес Державної установи Волинського навчального центру підготовки поліцейських.

Корисним для викладачів і майбутніх поліцейських стали методичні рекомендації «Термінологія підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України», розроблені Л. В. Сітовською, Р. П. Карпюком, в яких було запропоновано тлумачення термінології підготовки майбутніх юристів до професійної діяльності у пенітенціарній системі України, які використовувалися під час викладання дисциплін: «Основи кримінального права», «Кримінальна процесуальна діяльність поліції».

Готовність майбутніх юристів до професійної діяльності в пенітенціарній системі України розглядається Л. В. Сітовською як результат підготовки та як інтегроване особистісне утворення, що характеризується наявністю певного комплексу знань законодавства, умінь і навичок щодо використання правового інструментарію (законів та інших правових актів), а також професійно-особистісних якостей, які дозволяють здійснювати наглядові, соціальні, виховні та профілактичні заходи, що застосовуються до засуджених з метою повернення їх до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві.

Висновки дисертаційного дослідження Л. В. Сітовської сприяють підвищенню ефективності навчально-виховного процесу у навчальних центрах підготовки поліцейських.

П. В. Пантік